



UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2024-05-06
meddelad i
Umeå

Mål nr M 954-22

PARTER

Sökande

Copperstone Viscaria AB, 556747-7798

Ombud: Advokat Joel Mårtensson och biträdande juristen Nils Lundahl
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 Stockholm

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till gruvverksamhet m.m. vid
Viscariafyndigheten, Kiruna kommun

Avrinningsområde: Torneälven (1), Kalixälven (4)
Koordinater (SWEREF 99TM): N: 7537173 E: 715333

DOMSLUT

MILJÖBEDÖMNING

Miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken och den specifika miljöbedömningen kan därmed slutföras.

TILLSTÅND

Mark- och miljödomstolen ger Copperstone Viscaria AB tillstånd till miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. miljöbalken att vid Viscariafyndigheten i Kiruna kommun, inom det verksamhetsområde som framgår av domsbilaga 1, bedriva gruvverksamhet m.m. innefattande

1. brytning av malm genom underjordsbrytning (i A-, B- och D-zonen) och dagbrottsbrytning (i A- och B-zonen) samt uttag av anrikningssand och gråberg från befintliga avfallsanläggningar intill en total mängd om

Dok.Id 457655

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 138 901 04 Umeå	Nygatan 45	090-17 21 00 E-post: mmd.umea@dom.se www.domstol.se, Info om vår personuppgiftsbehandling: www.umeatingsratt.domstol.se eller kontakta oss		måndag – fredag 08:00–16:00

- maximalt 3,6 miljoner ton per enskilt kalenderår, varav maximalt 3,6 miljoner ton malm, 150 000 ton uttagen anrikningssand och 500 000 ton uttaget gråberg, dock maximalt totalt 3 miljoner ton malm och uttaget material per år som rullande medelvärde för de senaste fem kalenderåren;
2. loss hållning av gråberg och deponering av upp till 43 miljoner ton gråberg (avfallskategori 01 01 01),
 3. anrikning av upp till 3 miljoner ton malm och uttaget material per år, samt deponering av upp till 30 miljoner ton anrikningssand (avfallskategori 01 03 06),
 4. deponering av upp till 30 000 ton gruvslam (avfallskategori 01 01 01) och 5 000 ton slam från reningsprocesser (avfallskategori 01 03 05*),
 5. återfyllnad av gruvavfall i utbrutna dagbrott och underjordsgruva samt återfyllnad av gruvavfall förutom gråberg i befintligt sandmagasin,
 6. lagring och behandling, inklusive krossning, siktnings och transport, av material som uppkommer i eller inköps till verksamheten, såsom krossat rågods (i upplag om maximalt 0,6 miljoner ton) och icke krossat rågods (i upplag om maximalt 3 miljoner ton), malm, gråberg, malmkoncentrat, anrikningssand, och avtäckningsmassor och schaktmassor (i upplag om totalt 5,2 miljoner m³ såvitt avser avtäckningsmassor och schaktmassor), för senare användning, avsalu eller bortskaffande som avfall,
 7. användning av gråberg, anrikningssand, avtäckningsmassor och schaktmassor för anläggnings- och konstruktionsändamål,
 8. uppförande av förbränningsanläggning för uppvärmning med en total installerad tillförd effekt av upp till 8 megawatt, samt
 9. anläggande och drift av industriområde med tillhörande byggnader, anrikningsverk och andra anläggningar; infrastruktur inklusive väg, järnväg och bangård; instängsling och upplagsytor samt uppförande och drift av de anläggningar och vidtagande av de åtgärder i övrigt som behövs för den planerade verksamheten.

Mark- och miljödomstolen ger Copperstone Viscaria AB tillstånd till att, på fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1, Kiruna 1:1 och Ön 1:1, Kiruna kommun inom det verksamhetsområde som framgår av domsbilaga 1, bedriva vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken innefattande

1. bortledande av yt- och grundvatten, inklusive från dagbrott, underjordsgruva, schakt och brunnar i anslutning till malmzonerna och för dricksvatten, samt inklusive tömning av befintlig underjordsgruva och dagbrott, liksom utförande och bibehållande av anläggningar för detta,
2. anläggande av nytt sandmagasin med tillhörande dammar till krönhöjden +565,0 m (RH2000),
3. utförande av åtgärder på, och bibehållande av, nya och befintliga dammar, till krönhöjden +521,0 – +523,5 m för damm A-B, +521,0 m för damm B-C och +515,0 m för damm B-D och D-E (RH2000), inklusive förstärkningsåtgärder och anläggande av drift- och nödutskovströsklar,
4. schaktning i samt bortledande av vatten från befintligt sandmagasin och klarningsmagasin,
5. klarning och recirkulering av processvatten i klarningsmagasin,
6. anläggande av uppsamlade och avskärade diken för avledning av vatten,
7. anläggande av magasin för dagvattenuppsamling,
8. dämning av vatten genom anläggande av dammar vid sand- och klarningsmagasin vid normala flöden (upp till 100-årsflöde), vid varje tidpunkt upp till 3,0 m under dammarnas lägsta krönhöjd i det nya sandmagasinet, upp till +512,0 m i klarningsmagasinet och upp till +517,0 m i det befintliga sandmagasinet samt fri reglering av vattennivåerna under respektive dämningssgräns, samt genom vallar vid dagbrott,
9. avvattning av vattenområden, samt
10. tillförsel av vatten i mark eller vattenområde samt utförande av anläggningar för detta.

NATURA 2000

Mark- och miljödomstolen lämnar Copperstone Viscaria AB tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken till den påverkan som kan uppstå till följd av den sökta verksamheten på Natura 2000-områdena Rautas (SE0820243) och Torne och Kalix älvsystem (SE0820430) till följd av den sökta verksamheten.

ARTSKYDDSDISPENS

Mark- och miljödomstolen lämnar Copperstone Viscaria AB dispens från förbuden i 6 § artskyddsförordningen (2007:845) för följande arter som kan påverkas inom området för den verksamhet som ges tillstånd genom denna dom.

- Skogsödla (*Zootoca vivipara*),
- Vanlig groda (*Rana temporaria*)

TVÅNGSRÄTT

Med stöd av 28 kap. 12 § miljöbalken meddelar mark- och miljödomstolen Copperstone Viscaria AB rätt att vidta dammsäkerhetshöjande åtgärder på dammanläggningen på fastigheten Kiruna Ön 1:1 inom det område som framgår av domsbilaga 2.

VILLKOR

1. Allmänt villkor

- 1.1. Om inte annat följer av denna dom ska anläggningar m.m. utföras och verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig.

2. Planvillkor

- 2.1. På mark som enligt gällande detaljplaner (detaljplan för Viscariagruvan del av Kiruna 1:1, Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 år 2013 [Se 261] och byggnadsplan för Kiirunavaara industriområde från år 1981 [R250]) ligger

inom specialområde för högspänningsledning får anläggningsarbeten inte utföras förrän en detaljplan som medger åtgärderna vunnit laga kraft.

- 2.2. Inom område för detaljplan för Viscariagruvan del av Kiruna 1:1, Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 år 2013 [Se 261] får upplag överstigande +570,0 m (RH70) inte utföras förrän en detaljplan som medger högre höjd vunnit laga kraft.

3. Brytning och sprängning

- 3.1. Sprängningar i dagbrotten får endast utföras vardagar (måndag–fredag) dagtid kl. 07.00–18.00 efter i förväg bestämd tidpunkt och efter tydlig hörbar förvarningssignal. Närboende och andra berörda som så önskar ska informeras om tider för sprängningar.
- 3.2. Sprängningar ska genomföras så att vibrationer och olägenheter till följd av dessa i närmaste bostäder minimeras också med hänsyn till sprängningar från andra verksamheter. Högsta svängningshastigheten i bostäder till följd av sprängning får inte överstiga 5 mm/s vid mer än 5 procent av sprängtillfällena per år och får aldrig överstiga 7 mm/s, allt mätt enligt SS 4604866:2011. Kontroll ska ske genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle.
- 3.3. Luftstöt vågor till följd av sprängningarna i dagbrotten får vid bostäder inte överstiga 100 Pascal frifältsvärde vid mer än 5 procent av sprängtillfällena och får aldrig överstiga 200 Pascal, allt mätt enligt SS 02 52 10. Kontroll ska ske genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle.
- 3.4. Sprängningar i dagbrotten ska dimensioneras så att det beräknade säkerhetsavståndet för stenkast inte sträcker sig utanför det instängslade området.

4. Utsläpp till luft och damning

- 4.1. Åtgärder ska vidtas för att begränsa damning. Om det uppkommer olägenheter av damning, ska bolaget så snart som möjligt vidta åtgärder för att minimera damningen (se vidare delegation D1).
- 4.2. Bolaget ska ha en dokumenterad rutin över hur dammbekämpningsarbete ska genomföras, med namngivna kontaktpersoner och telefonnummer. Rutinen ska bland annat omfatta hur ett förebyggande arbete ska genomföras som bygger på väderprognoser och erfarenheter. Baserat på väderprognoser ska rutinen omfatta vilka åtgärder som ska vidtas samt när de ska vidtas.
- 4.3. Lastning, inklusive omlastning, av färdig produkt ska ske väderskyddat. Med väderskyddat avses att tak, väggar och golv finns. Lagerplatser för kopparkoncentrat och magnetitkoncentrat ska vara utrustade med portar som ska vara stängda under lastning.
- 4.4. Vid lastbilstransporter av kopparkoncentrat och magnetitkoncentrat ska bolaget använda sig av bilar och släp med täckta flak.
- 4.5. Malmkross vid anrikningsverket ska vara försedd med anläggning för stoftrening. Utsläpp till luft av stoft från anläggningen får som årsmedelvärde inte överstiga 10 mg/m³ (normal torr gas). Kontroll ska ske genom mätning minst fyra gånger per år.

5. Buller

- 5.1. Buller från verksamheten får inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå utomhus vid bostäder än:

Dagtid helgfri måndag–fredag (kl. 06–18)	50 dBA
Kvällstid (kl. 18–22) samt dagtid lördag, söndag och helgdag	45 dBA
Nattetid (kl. 22–06)	40 dBA

Arbetsmoment som typiskt sett kan medföra momentana ljudnivåer över 55 dBA vid bostäder får inte utföras nattetid (kl. 22–06).

Kontroll ska ske genom immissionsmätningar eller genom närfältsmätningar och beräkningar. En första kontroll ska ske inom tre månader från det att samtliga verksamhetsdelar som kan medföra buller har tagits i drift. Kontroll ska därefter ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra mer än obetydligt ökade ljudnivåer och när tillsynsmyndigheten beslutar om kontroll, dock minst vart tredje år.

- 5.2. Bolaget ska anlägga bullervallar som skydd mot buller från dagbrott och gråbergskross. Vallarna ska utformas för att ge maximalt skydd i västlig och nordlig riktning för det verksamhetsbuller som skapas i de båda dagbrotten.

6. Utsläpp till vatten

- 6.1. Bräddvatten, med undantag för bräddvatten vid extrema flödessituationer, ska genomgå rening innan utsläpp och får släppas till recipienterna Tvillingstjärnsystemet, Luossajärvi och utloppskanalen från Luossajärvi. Vid utsläpp till övre Pahtajoki och vid infiltration till grundvatten får endast renat bräddvatten användas.
- 6.2. Rening av verksamhetens utsläpp av vatten får avslutas först i samband med att avhjälpandeåtgärder och övriga åtgärder som behövs för att stänga anläggningen inspekterats och godkänts av tillsynsmyndigheten.

- 6.3. I utgående vatten till recipient får pH inte understiga 6 eller överstiga 9.
- 6.4. Bolaget ska löpande kontrollera verksamhetens påverkan på ytvattenflöden uppströms och nedströms påverkansområdet. Påverkan på flöden får inte avvika från vad som följer av naturliga väderberoende variationer. Valet av mätpunkter ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Samråd ska även ske med berörd/a sameby/ar om samebyn så önskar.

- 6.5. Bolaget ska kontrollera och följa upp isläggning och bärighet för nedre Pahtajoki och Tvillingtjärnarna. Valet av kontrollplats ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten.

Samråd ska även ske med berörd/a sameby/ar om samebyn så önskar.

Åtgärder ska vidtas om verksamheten ger upphov till negativ ispåverkan av betydelse för rennäringen (se vidare delegation D2).

- 6.6. I vatten som tillförs övre Pahtajoki får halten uran som begränsningsvärde inte överskrida 1,0 µg/l (löst halt filtrerade med 0,45 µm filter) och flödet inte överstiga 10 l/s. Pumpning får endast genomföras från och med december till och med april.
- 6.7. Bolaget ska för återföringen av vatten till övre Pahtajoki installera flödesmätning i en referensstation. Senast två år från det att tillståndet tagits i anspråk ska bolaget redovisa förslag till tillsynsmyndigheten för godkännande om hur uppföljning ska gå till och hur kopplingen mellan referensstation och påverkansstation ska göras avseende flödestillskott till övre Pahtajoki.

- 6.8. Halten suspenderade ämnen i utsläpp av överskottsvatten till Levjärv i under förberedande markarbeten får som begränsningsvärde inte överskrida 10 mg/l som månadsmedelvärde.

Kontroll av villkorets efterlevnad ska göras med stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp till recipient. Analys ska ske av individuella prover.

7. Grundvatten

- 7.1. Bolaget ska genomföra kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer med grundvattenrör på representativa mätpunkter inom bedömt påverkansområde och referensområde. Mätningar ska ske med automatisk logger och kompletteras med regelbunden manuell lodning.
- 7.2. Skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska vid behov vidtas så att grundvattennivån inom område för aapamyrar inom Natura 2000-området Rautas till följd av verksamheten inte tillåts sjunka mer än 0,1 m under de naturliga variationerna. Val av infiltrationsmetod och kontroll ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten (se vidare delegation D3).

8. Massor och avfallshantering

- 8.1. Avbaningsmassor av morän och torv och sådana massor som på annat sätt uppkommer i verksamheten ska användas i verksamheten eller lagras i den omfattning som krävs för efterbehandlingen.
- 8.2. En uppdaterad avfallshanteringsplan enligt förordningen (2013:319) om utvinningsavfall ska ges in till tillsynsmyndigheten senast sex månader innan brytning påbörjas eller inom annan tid som medges av tillsynsmyndigheten.

- 8.3. För verksamheten ska finnas en dokumenterad rutin för uppföljning och löpande karakterisering av gråberg.
- 8.4. Deponi för hydroxidslam ska utformas som en deponi för farligt avfall i enlighet med kraven i förordningen (2001:512) om deponering av avfall.

9. Dammar och dammsäkerhet

- 9.1. Under hela anläggandetiden för dammbyggnation ska bolaget ha en extern byggkontrollant i fält för besiktning av grundläggningsytor och uppbyggnad av dammar.
- 9.2. I samband med anläggandet av dammarna ska geomorfologiskt utformad gråbergsdeponering göras vid det södra gråbergsupplaget.
- 9.3. De dammar i verksamheten där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri (NV-dammen och Ö-dammen) ska, så länge sådan risk föreligger, vara försedda med en sådan instrumentering och övervakning, via bemannat kontrollrum, att indikation på ett förestående och pågående dammhaveri kan upptäckas dygnet runt.
- 9.4. För varning av människor vid friluftslederna nordväst om Viscariagruvan och invid Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolags industriområde i sydväst, där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri i NV-dammen och Ö-dammen, ska särskilda varningssystem i form av ljudsändare installeras i enlighet med bolagets utredning senast när dessa förhållanden inträffar för dammarna. De särskilda varningssystemen ska kunna aktiveras från bemannat kontrollrum dygnet runt.
- 9.5. För varning av trafikanter på väg E10 där det i händelse av dammhaveri i NV-dammen bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid överströmning/bortspolning av vägen ska särskilda varningssystem i

form av fasta ljussignaler installeras i enlighet med bolagets utredning senast när dessa förhållanden inträffar för NV-dammen. De särskilda varningssystemen ska kunna aktiveras från bemannat kontrollrum dygnet runt. Installationen ska ske i samråd med Trafikverket.

- 9.6. För varning av järnvägstrafiken på Malmbanan där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri i NV-dammen eller Ö-dammen ska beredskap finnas dygnet runt för omedelbar kontakt med Trafikverket senast när dessa förhållanden inträffar för dammarna. Särskilda rutiner för detta ska tas fram i samråd med Trafikverket.

10. Riskhantering och kemikalier

- 10.1. En uppdaterad säkerhetsrapport och intern plan för räddningsinsats enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor ska ges in till tillsynsmyndigheten senast sex månader innan berörd del av verksamheten sätts i gång. Ingivande behöver dock inte ske tidigare än sex månader efter lagakraftvunnet tillstånd.
- 10.2. Bolaget ska, från och med den tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer, hålla eller bekosta en första insatsstyrka som ska kunna agera vid brand, explosion, ras och andra allvarliga tillbud eller olyckor. Insatsstyrkan ska ha beredskap och förmåga att vidta åtgärder för att hindra eller begränsa allvarliga skador på människor och miljön, samt bistå den kommunala räddningstjänsten vid behov (se vidare delegation D4).
- 10.3. Beredskap ska finnas inom eller i nära anslutning till verksamhetsområdet. Bolaget ska samråda med tillsynsmyndigheten och räddningstjänsten vid kommunen för att säkerställa att verksamheten har en över tid relevant beredskap och förmåga att agera vid tillbud eller olyckor. Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag ska beredas möjlighet att delta i samråd.

- 10.4. Släckvatten ska hanteras så att förorening av mark, yt- och grundvatten förhindras. Bolaget ska ta fram en reviderad släckvattenplan, i vilken ska beskrivas hur omhändertagande och analys av släckvatten ska ske. Bolaget ska samråda med tillsynsmyndigheten och räddningstjänsten vid kommunen vid revideringen av planen. En reviderad plan ska redovisas till tillsynsmyndigheten senast sex månader efter att tillståndet tagits i anspråk eller inom annan tid som medges av tillsynsmyndigheten.
- 10.5. Lagring av kemikalier och flytande farligt avfall, med undantag för utvinningsavfall, får endast förekomma på invallad och tät yta försedd med nederbördsskydd. Invallningen ska inrymma det största förvaringskärls volym samt 10 procent av övriga förvaringskärls sammanlagda volym. Dubbelmantlade behållare får användas i stället för invallning. Lagringen ska vara skyddad mot påkörning. Förvaringskärl ska vara försedda med överfyllnadsskydd. Spill och läckage ska omgående samlas upp och tas omhand.
- 10.6. Stationära tankningsplatser ska anläggas på hårdgjorda, täta ytor eller på annat sätt vara utformade så att spill och läckage inte kan förorena omgivningen samt vara anslutna till en oljeavskiljare. Stationerna ska utrustas med brandbekämpnings- och saneringsutrustning. Cisterner och tankar där drivmedel lagras ska vara dubbelmantlade och försedda med påkörningsskydd.
- 10.7. Beredskap ska finnas för att ta omhand kemikalier eller farligt avfall från olyckor som kan hota mark, ytvatten eller grundvatten. Utrustning för sanering av oljespill eller annat läckage ska finnas lättillgänglig på anläggningen samt i alla fordon.

11. Naturmiljö, artsskydd och ekologisk kompensation

- 11.1. Bolaget ska vidta åtgärder i syfte att våtmarksområdet inom och väster om D-zonen ska bevara lämpliga förhållanden för myrbräcka. Åtgärderna ska åtminstone innefatta infiltration av vatten i syfte att inte avsänka den ytliga grundvattennivån, samt årlig slåtter av våtmarksområdet. En genomförandeplan för åtgärderna ska ges in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tas i anspråk. Genomförandeplanen ska godkännas av tillsynsmyndigheten (se vidare delegation D5).
- 11.2. Till skydd för fåglarnas häckningsperiod får markarbeten, inklusive avbaning och avverkning, i naturmark inte ske under perioden 1 maj–31 juli. Markarbeten, med undantag för avverkning, som har påbörjats och är pågående före den 1 maj får fortgå.
- 11.3. Bolaget ska utföra åtgärder för att kompensera den förlust av naturvärden som uppkommer genom verksamheten. Kompensationen ska motsvara minst 115 procent av påverkansvärdet, beräknat enligt CLIMB eller liknande beräkningsmodell. Kompensationen ska utföras i enlighet med kompensationsplanen. Kompensationsområdet/-områdena ska vara beläget/belägna inom Kiruna kommun eller, i andra hand Norrbottens län. En genomförandeplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten senast ett år från det att tillståndet vunnit laga kraft och tagits i anspråk, eller senare om tillsynsmyndigheten så medger.

12. Rennäring

- 12.1. Bolaget ska under Viscariagruvans anläggnings- och driftstid årligen erbjuda Laevas och Gabna samebyar att delta i samråd avseende åtgärder för att begränsa det intrång eller den störning som verksamheten kan innebära för renskötseln i området.

Genomförda samråd ska redovisas till tillsynsmyndigheten i bolagets miljörapport. Bolaget ska ersätta samebyarna för deltagande vid samråd enligt rekommendationer framtagna av Svenska Samernas Riksförbund.

- 12.2. Utöver vad som framgår av villkor 12.1 har bolaget en skyldighet att, på begäran av samebyarna, omedelbart och senast inom tre arbetsdagar delta i den ytterligare samverkan som samebyarna finner påkallad för att begränsa intrång, störningar eller negativa effekter som verksamheten har gett upphov till eller kan innebära för renskötseln. För ändamålet ska det hos bolaget finnas särskilt utsedda kontaktpersoner.
- 12.3. Bolaget ska efter samråd med Laevas och Gabna samebyar samt tillsynsmyndigheten utforma och uppföra skyddsstängsel kring verksamhetsområdet och därefter kontinuerligt, minst en gång per månad, kontrollera stängslet. Grindar i stängslet ska vara behäftade med antingen automatisk stängning eller larm.
- 12.4. Bolaget ska efter önskemål från Laevas sameby eller Gabna sameby vidta åtgärder för att ändra sträckningen av registrerad flyttled genom verksamhetsområdet. Åtgärderna ska vidtas i samråd med samebyarna och tillsynsmyndigheten.
- 12.5. Om Laevas sameby eller Gabna sameby avser att genomföra samlad flytt längs flyttled inom tre kilometer från verksamhetsområdets gräns, ska bolaget tillfälligt avbryta verksamheten under maximalt ett dygn vid tid som samebyn önskar. Skyldigheten gäller under förutsättning att samebyn senast 14 dagar före planerad flytt skriftligen har anmält ett spann om tre dygn inom vilka flytt kommer att ske. Vilket av dessa tre dygn som samebyn avser att nyttja ska anmälas till bolaget senast ett dygn innan flytten. Skyldigheten gäller vid maximalt åtta tillfällen per kalenderår och sameby.

Verksamhetsavbrottet ska omfatta avbaning, transporter ovan jord av avbaningsmassor, malm och gråberg, krossning utomhus, sprängningar, borrhning i dagbrott och skutknackning i dagbrott om inte bolaget och berörd sameby kommer överens om annat.

12.6. För det fall renar tar sig innanför verksamhetsområdet ska bolaget omedelbart underrätta berörda samebyar, och ombesörja flytt av ren ut från verksamhetsområdet. Underrättelse ska ske per telefon och, vid uteblivet svar, via e-post. Bolaget ska i första hand bereda berörd sameby möjligheten att ombesörja flytt av ren på bolagets bekostnad. Om ren förolyckas inom verksamhetsområdet ska bolaget ersätta berörd sameby för detta.

12.7. Utöver vad som följer av villkor 12.1–12.6 ska bolaget ersätta samebyarna för merkostnader som direkt orsakas dem av verksamheten.

13. Energihushållning

13.1. Bolaget ska fortlöpande och systematiskt arbeta med energibesparing och energioptimering och successivt vidta åtgärder i skäligen utsträckning för att minska energianvändningen och samtidigt minska påverkan på klimatet. Bolaget ska årligen i miljörapporten redovisa vilka åtgärder som har genomförts under det senaste året.

14. Kontroll

14.1. Ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att tillståndet tas i anspråk eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer. Av kontrollprogrammet ska framgå mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

14.2. Bolaget ska kontrollera kemiska och biologiska kvalitetsfaktorer (inklusive

fisk) i gruvornas recipienter (med relevanta referensstationer), i en sådan omfattning att verksamhetens påverkan på recipienterna kan följas upp över tid.

15. Efterbehandling

- 15.1. En uppdaterad efterbehandlingsplan ska ges in till tillsynsmyndigheten senast då brytning påbörjas. Efterbehandlingsplanen ska därefter uppdateras vart femte år, eller då ändringar i verksamheten så påkallar. Uppdaterad efterbehandlingsplan ska även innefatta en uppdaterad beräkning av den ekonomiska säkerheten. Vidare ska en uppdaterad efterbehandlingsplan klargöra vilken lösning som ska vidtas för eventuella stup vid dagbrottskant (se vidare delegation D6).
- 15.2. En slutlig efterbehandlingsplan ska lämnas in till tillsynsmyndigheten i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med slutlig efterbehandling av något delområde. Planen ska ta hänsyn till den framtida markanvändningen, bl.a. förutsättningarna för renskötsel i området. Samråd ska ske med Kiruna kommun samt med Laevas och Gabna samebyar om samebyarna så önskar.
- 15.3. Efterbehandlingen ska utföras enligt bolagets redovisade planer för geomorfologiskt återställande och ekologisk efterbehandling. Tillsynsmyndigheten får meddela de närmare villkor och undantag som kan komma att erfordras för efterbehandlingen (se vidare delegation D6).
- 15.4. Vid efterbehandling ska pastefyllning ske av övre nivåer i underjordsgruvan inklusive ytliga orter och brytningsrum, samt i botten av dagbrotten. I den mån det kan ske i förhållande till brytningsplanen ska denna pastefyllning verkställas successivt allteftersom gruvbrytningen fortskrider.

UPPSKJUTNA FRÅGOR OCH PROVVISORISKA FÖRESKRIFTER

Mark- och miljödomstolen skjuter upp frågorna om vilka slutliga villkor som ska gälla för

1. utsläpp till luft av stoft,
2. utsläpp till vatten av arsenik, kobolt, koppar, nickel, zink, uran, suspenderade ämnen, nitratkväve, ammoniakkväve, sulfat samt processreagenser.

Bolaget ska beträffande de uppskjutna frågorna utföra följande utredningar och undersökningar.

Utsläpp till luft av stoft

U1. Bolaget ska följa upp och kontrollera stoftnedfall från verksamheten.

Bolaget ska också, i syfte att begränsa stoftnedfall från verksamheten, utreda effekterna av vidtagna försiktighetsåtgärder samt vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas innefattande möjligheten att särskilja nedfallande stoft från bolagets verksamhet från annat nedfallande stoft.

Utredningen ska omfatta redovisning av den månadsvisa kontrollen av stoftnedfall i mätpunkterna VNE01–VNE06 samt VNE08. Ytterligare provpunkter (minst två) som ska läggas till ska också ingå i utredningen och redovisningen.

Utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och samebyarna om samebyarna så önskar. Resultatet av utredningen med förslag till slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast fyra år efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Till dess att annat beslutas ska följande provisoriska föreskrift gälla.

P1. Stoftnedfall från verksamheten (mätt med NILU-provtagare) får som riktvärde och samlat årsmedelvärde i mätpunkterna VNE01–VNE06 samt VNE08 inte överstiga 160 g/100 m²/30 dagar. Med riktvärde avses ett värde som, om det överskrids, medför en skyldighet för tillståndshavaren att vidta åtgärder så att villkoret kan hållas. Kontroll av stoftnedfall ska ske månadsvis.

Utsläpp till vatten

U2. Bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna att begränsa verksamhetens utsläpp till vatten av arsenik, kobolt, koppar, nickel, zink, uran, suspenderade ämnen, nitratkväve, ammoniakkväve, sulfat samt processreagenser. Utredningen ska omfatta möjligheten att rena delflöden inom anläggningen. Utredningen med avseende på processreagenser ska särskilt innefatta tekniska möjligheter att rena delflödet från anrikningsverket samt platsspecifika ekotoxikologiska utredningar och biologiska undersökningar i recipienterna.

Utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utredningens resultat ska tillsammans med förslag på slutliga villkor för berörda ämnen ges in till mark- och miljödomstolen senast tre år efter det att tillståndet har tagits i anspråk. Förslaget till slutliga villkor ska omfatta vattenreningens hela drifttid, inklusive efterbehandlingsfasen fram till dess vattenreningen kan avslutas.

Under provotiden ska följande provisoriska föreskrift gälla:

P2. Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, med undantag för vatten för bräddning, ska genomgå rening med sandfiltrering samt jonbytesteknik, eller andra tekniker med motsvarande reningsgrad, innan det släpps till recipient. Till dess att annat bestäms får

halterna i renat överskottsvatten som släpps ut till recipient som begränsningsvärde inte överskrida nedanstående värden.

Ämne	Halt Avvattning (månads- medel)	Halt Drift (månads- medel)	Maximal halt Avvattning och Drift	Mängd per år Avvattning	Mängd per år Drift
Arsenik, µg/l*	0,5	0,5			
Kobolt, µg/l*	5	1		40	10
Koppar, µg/l*	2	1	12	20	10
Nickel, µg/l*	3	3	30	25	20
Zink, µg/l*	2,5	1,25	20	20	10
Uran, µg/l*	1,25	1	10	10	10
Suspen- derade ämnen, mg/l	10	10			
Nitrat- kväve, mg/l	7,5	7,5			
Ammonik- kväve µg/l	3,0	5,0			
Sulfat, mg/l	300	300			
Xantat, mg/l*	-	0,05			
Tiokarb- amat, mg/l*	-	0,1			

**Avser lösta halter filtrerade med 0,45 µm filter.*

Maxvärden ska innehållas vid varje mätning.

Kontroll av föreskriftens efterlevnad för alla ämnen utom processreagenser, ska göras med flödesmätning med stickprov minst två gånger per vecka i

samband med utsläpp från reningsanläggningen till recipient. I samband med orenad bräddning ska stickprov tas varje dag. Analys ska ske av individuella prover och avse totalhalter.

Kontroll av föreskriftens efterlevnad för processreagenser ska göras med stickprov i utgående vatten från reningsanläggning minst en gång per månad då utsläpp till recipient sker. Till dess att bolaget har tagit fram analysmetoder som kan detektera föreskrivna haltvärden, ska kontroll av föreskriftens efterlevnad göras med stickprov i utgående vatten från anrikningsverk eller i förekommande fall i utgående vatten från anläggning för destruktion av processreagenser, minst en gång per vecka, varvid tillämpliga haltvärden ska vara 0,4 mg/l för xantater och 0,5 mg/l för tiokarbamater (se vidare delegation D7).

DELEGATION

Mark- och miljödomstolen överlåter med stöd av 22 kap. 25 § 3 st. miljöbalken åt tillsynsmyndigheten att vid behov föreskriva ytterligare villkor avseende

- D1. åtgärder för att motverka störande damning (villkor 4.1)
- D2. åtgärder som kan behövas för att begränsa negativ ispåverkan av betydelse för rennäringen (villkor 6.5)
- D3. val av infiltrationsmetod (villkor 7.2)
- D4. tidpunkt för när bolaget ska hålla eller bekosta en insatsstyrka (villkor 10.2)
- D5. infiltration och skötselåtgärder i syfte att våtmarksområdet inom och väster om D-zonen ska bevara lämpliga förhållanden för myrbräcka (villkor 11.1)
- D6. efterbehandlingen (villkor 15.1 och 15.3)
- D7. avsteg från den provisoriska föreskriften avseende utgående halter av processreagenser från anrikningsverket och att samtidigt meddela de ytterligare provisoriska föreskrifter som kan behövas med anledning av sådant avsteg (provisorisk föreskrift P2)

EKONOMISK SÄKERHET

För fullgörande av efterbehandling av verksamheten ska bolaget ställa en ekonomisk säkerhet om sammanlagt 344 miljoner kronor. Säkerheten ska ställas till mark- och miljödomstolen och förvaras av Länsstyrelsen i Norrbottens län och ha följande konstruktion.

- a. Grundläggande säkerhet ska ställas med 51,5 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för del av vattenrening, deponi för slam från reningsanläggningen samt projektering. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning innan tillståndet tas i anspråk.
- b. Tillkommande säkerhet ska ställas med 68,4 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av industriområde och sand- och klarningsmagasin. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning innan anläggande av industriområde eller dammar påbörjas.
- c. Tillkommande säkerhet ska ställas med 144,2 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av dagbrott och underjordsgruva samt resterande del av vattenrening. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning innan brytning påbörjas i dagbrott eller underjordsgruva.
- d. Tillkommande säkerhet ska ställas med 79,9 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av gråbergsdeponier. Säkerheten ska beräknas för varje kalenderår och uppgå till 57 kr per m² (i) ianspråktagen men icke täckt deponiyta, och (ii) bedömd tillkommande deponiyta för det kommande kalenderåret. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning innan deponering av gråberg påbörjas och därefter senast den 31 januari varje år.
- e. Tillkommande säkerhet ska ställas, alternativt ställd säkerhet minskas, om den uppdaterade beräkningen som ges in med uppdatering av efterbehandlingsplanen visar att sådan justering är påkallad. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen senast tre månader efter det att den uppdaterade efterbehandlingsplanen har getts in till

tillsynsmyndigheten. Eventuell minskning av den ekonomiska säkerheten ska ske i samband med nästkommande redovisning av tillkommande säkerhet enligt punkten d ovan.

När den grundläggande säkerheten ska ställas ska beloppet räknas upp med konsumentprisindex. När de tillkommande säkerheterna enligt punkterna b–d ovan ska ställas, ska dessa räknas upp med konsumentprisindex. Uppräkning av tillkommande säkerhet avseende efterbehandling av gråbergsdeponier ska avse den totala ställda säkerheten i denna del. Februari månad 2022 ska utgöra basmånad och uppräkning ska ske mot senaste gällande konsumentprisindex per den dag säkerheten ges in till domstolen.

IGÅNGSÄTTNINGSTID M.M.

Anmälan om ianspråktagande

Bolaget ska underrätta mark- och miljödomstolen och tillsynsmyndigheten om när tillståndet tas i anspråk.

Igångsättningstid

Mark- och miljödomstolen bestämmer igångsättningstiden för i denna dom tillståndsgivna miljöfarliga verksamheten till tio år från det att domen vunnit laga kraft.

Arbetstid

Mark- och miljödomstolen bestämmer arbetstiden för utförande av de tillståndsgivna arbetena för vattenverksamheten till femton år från det att domen vunnit laga kraft.

Oförutsedd skada

Tiden för anmälan om oförutsedd skada bestäms till tjugo år efter arbetstidens utgång.

VERKSTÄLLIGHETSFÖRORDNANDE

Mark- och miljödomstolen avslår bolagets i första hand framställda yrkande om att tillståndet i dess helhet ska få tas i anspråk utan hinder av att tillståndet inte vunnit laga kraft.

Mark- och miljödomstolen bifaller sökandens andrahandsyrkande och förordnar att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att tillståndet inte vunnit laga kraft enligt vad som framgår av domsbilaga 3 vad avser

- anläggande och drift av vattenreningsverk, inklusive rörledningar, pumpstationer och övrigt tillhörande anläggningar/diken för att avbörda renat vatten,
- bortledande av vatten från befintlig underjordsgruva, samt
- restaurering av infrastruktur i befintlig underjordsgruva.

För de delar som avser vattenverksamhet får dock sådant ianspråktagande ske endast om Copperstone Viscaria AB hos Länsstyrelsen i Norrbottens län ställer sådan säkerhet som föreskrivs i 22 kap. 28 § första stycket miljöbalken.

PRÖVNINGSavgIFT

Mark- och miljödomstolen ändrar inte vad som i beslut den 12 april 2022 har bestämts om prövningsavgift i målet.

RÄTTEGÅNGSKOSTNADER

Copperstone Viscaria AB ska utge ersättning för rättegångskostnader till

- Gabna sameby med 430 491 kr varav 190 900 kr utgör ombudsarvode,

- Laevas sameby med 400 185 kr varav 174 343 kr utgör ombudsarvode.

På ersättningarna ska utgå ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.

ÖVRIGA YRKANDEN

Mark- och miljödomstolen avslår samtliga övriga yrkanden som framställts i målet och som inte särskilt angivits ovan.

Innehållsförteckning

BAKGRUND.....	30
YRKANDEN M.M.	31
Copperstone Viscaria AB:s yrkanden	31
Motparter och remissinstansers inställningar och egna yrkanden	35
Bolagets inställning	38
VILLKORSFÖRSLAG M.M.	38
Bolagets villkorsförslag och synpunkter på förslagen.....	38
Bolagets förslag till uppskjutna frågor och provotidsföreskrifter	45
Bolagets förslag på delegation	51
Remissmyndigheter och motparter förslag till ytterligare villkor m.m.	51
ANSÖKAN	60
Om Copperstone och Viscariaprojektet.....	60
Viscariaprojektet och samhället	61
Mineralrättigheter.....	62
Ansökans omfattning.....	62
Avgränsningar av ansökan.....	66
Samråd	66
Orientering	67
Verksamhetsbeskrivning.....	69
Miljökonsekvenser	77
Tillåtlighetsfrågor.....	87
Gränsöverskridande påverkan.....	105

Särskilt om vattenverksamheten	107
Efterbehandling	110
Justering av ansökan – inget dagbrott i D-zonen	111
Ekologisk kompensation.....	113
Verkställighetsförordnande.....	115
INKOMNA YTTRANDEN	115
Länsstyrelsen i Norrbottens län.....	116
Myndigheten för samhällsskydd och beredskap	128
Svenska kraftnät	129
SGU	129
Trafikverket.....	130
Sametinget	131
SMHI	134
Miljö- och byggnämnden i Kiruna kommun	134
Kiruna kommun	136
Region Norrbotten.....	138
Laevas sameby	138
Gabna sameby	144
LKAB	150
Vattenfall Eldistribution AB	153
Tekniska Verken i Kiruna AB	154
Viscaria AB.....	154
Naturskyddsföreningen i Norrbotten.....	155
Per Nilsson och Anita Enmark.....	155
Lennart Forsberg	155

Samråd enligt Esbokonventionen.....	156
BOLAGETS BEMÖTANDE.....	159
Samråd	159
Gränsöverskridande påverkan.....	159
Lokalisering av sandmagasin	159
Dammar	159
Utsläpp till vatten med beaktande av LKAB:s verksamhet.....	161
Verksamheten i förhållande till kraftledningar	161
Påverkan på järnvägen.....	161
Transporter.....	161
Påverkan på dricksvatten i Kiruna	162
Ekologisk kompensation.....	162
Rennäring.....	163
Friluftsliv	165
SMHI:s mätstationer.....	166
Samhällsekonomiska och sociala konsekvenser	166
Kontrollprogram.....	166
Vattenbalans och nederbörd m.m.	167
Dammbekämpning och grundvatten	167
Släckvattenplan	167
DOMSKÄL	168
Prövningens omfattning.....	168
Prövningen i förhållande till minerallagen	168
Följdföretag.....	174

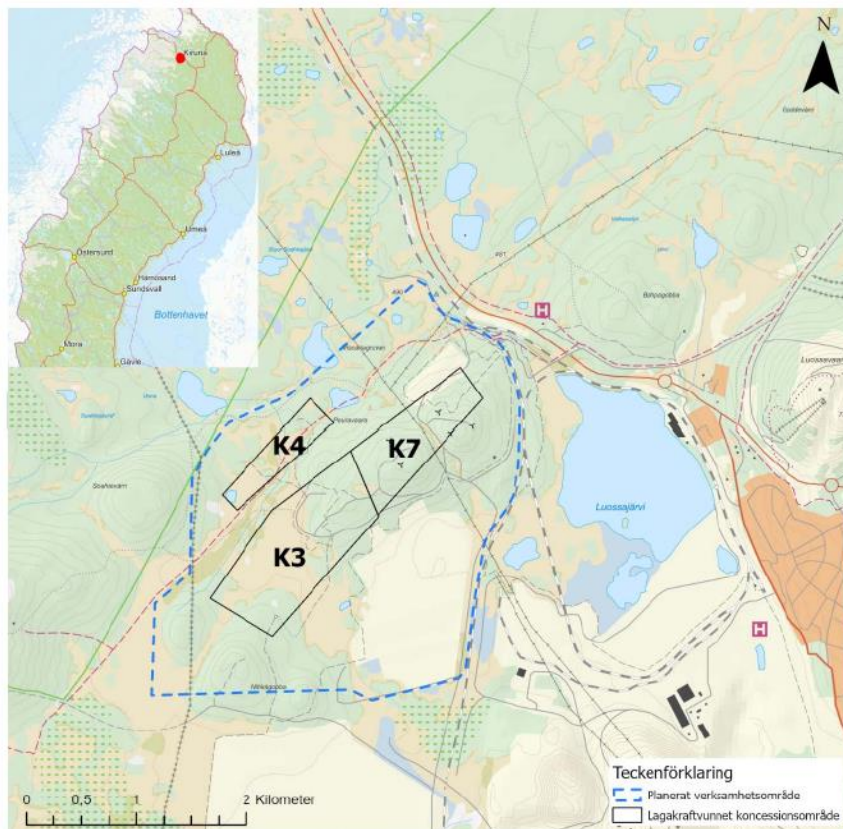
Tidigare verksamhet på området	178
Rådighet	179
Miljökonsekvensbeskrivningen och den specifika miljöbedömningen	181
Rättsliga utgångspunkter	181
Förutsättningar för prövningen	183
Samråd	183
Nollalternativ	184
Beskrivning av kumulativa effekter	185
Övriga framförda brister i prövningsunderlaget	186
Sammantagen bedömning	187
Tillåtlighet och tillstånd	187
Inledning	187
Lokalisering och planer	188
Påverkan på vatten	190
Naturmiljö	202
Rennäring	213
Säkerhetsfrågor	220
Avfallshantering och efterbehandling	229
Luft och damning	241
Transporter	244
Övriga motstående intressen	246
Övrigt	250
Sammanfattning tillåtlighet	251
Villkor och uppskjutna frågor	251
Inledning	251

Allmänt villkor	252
Planvillkor.....	252
Brytning, sprängning m.m.	253
Utsläpp till luft och damning	259
Buller	265
Vatten.....	270
Avfall	278
Dammar och dammsäkerhet.....	279
Riskhantering och kemikalier	280
Naturmiljö, artskydd och ekologisk kompensation	286
Rennäring	287
Energihushållning.....	302
Kontrollprogram.....	303
Efterbehandling	303
Social hållbarhet och entreprenörsbostäder	305
Ekonomisk säkerhet	306
Ekologisk kompensation.....	310
Igångsättnings tid och arbetstid.....	314
Tvångsrätt och underhållsansvar	316
Ersättningsfrågor och oförutsedd skada	317
Verkställighet	319
Övriga frågor.....	320
HUR MAN ÖVERKLAGAR	322

BAKGRUND

År 1979 meddelade Koncessionsnämnden för miljöskydd tillstånd till gruvdrift för att utvinna koppar från fyndigheten Viscaria väster om sjön Luossajärvi vid berget Peuravaara (Goddevárri) i Kiruna kommun. Mellan år 1983 och 1996 bedrevs gruvverksamhet på området och efter dess avslutande har det efterbehandlats men efterbehandlingen har, såvitt känt, inte förklarats avslutad. På området finns fortfarande spår av den tidigare verksamheten med rester av sandmagasin, klarningsmagasin, gråbergssupplag och underjordsgruva som numer är vattenfylld.

År 2012 och 2018 beviljade bergmästaren bolaget Avalon Minerals Viscaria AB bearbetningskoncession för utvinning av bl.a. koppar vid det gamla gruvområdet (Viscaria K nr 3, 4 och 7). Koncessionerna innehas nu av bolaget Copperstone Viscaria AB (Copperstone, bolaget).



Figur 1. Verksamhetsområde och beviljade koncessioner

I området bedriver samebyarna Laevas och Gabna renskötsel och markerna utgör deras åretruntmarker.

MÅLETS HANDLÄGGNING

Den 30 mars 2022 mottog mark- och miljödomstolen Copperstones ansökan om tillstånd till gruvverksamhet i området vid Viscariafyndigheten, Kiruna kommun. Behov av kompletteringar av ansökan framfördes av domstolen och remissmyndigheter och domstolen väckte vidare frågan om tillämpligheten av lagen (2010:897) om gränsälvsöverenskommelse mellan Sverige och Finland. Bolaget kompletterade sin ansökan och domstolen bedömde att verksamheten inte riskerar att orsaka gränsöverskridande verkningar på vattnens status eller för deras nyttjande på sätt som medför att artikel 15–18 i Gränsälvsöverenskommelse mellan Sverige och Finland skulle tillämpas för verksamheten. Det tidigare initierade samrådet med Finland enligt Esbokonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (SÖ 1992:1) har dock fortsatt.

Ansökan kungjordes den 24 maj 2023 och yttranden inkom från svenska och finska myndigheter samt från organisationer och enskilda. Bolaget har getts tillfälle att bemöta dessa. Domstolen förordnade Dag Ygland som domstolssakkunnig för dammsäkerhetsfrågor i målet och inhämtade utlåtande från honom. Domstolen företog undersökning i målet den 28 september 2023 och syn den 29 september 2023. Kallelse till huvudförhandling kungjordes den 7 december 2023 och huvudförhandling pågick under 13 dagar mellan 30 januari–21 februari 2024. Skriftväxling har i viss mån fortsatt efter huvudförhandlingen.

YRKANDEN M.M.

COPPERSTONE VISCARIA AB:S YRKANDEN

Copperstone Viscaria AB (Copperstone eller bolaget) har, som bolaget slutligen bestämt sin talan, framställt följande yrkanden i målet.

1. Att mark- och miljödomstolen ska meddela tillstånd till gruvverksamhet m.m. vid Viscaria i Kiruna kommun, innefattande
 - a. brytning av malm och uttag av anrikningssand och gråberg från befintliga avfallsanläggningar intill en total mängd om maximalt 3,6 miljoner ton per enskilt kalenderår, varav maximalt 3,6 miljoner ton malm, 150 000 ton uttagen anrikningssand och 500 000 ton uttaget gråberg, dock maximalt totalt 3 miljoner ton malm och uttaget material per år som rullande medelvärde för de senaste fem kalenderåren, loss hållning av gråberg; samt anrikning av upp till 3 miljoner ton malm och uttaget material per år,
 - b. deponering av upp till 43 miljoner ton gråberg (avfallskategori 01 01 01), 30 miljoner ton anrikningssand (01 03 06), 30 000 ton gruvslam (01 01 01) samt 5 000 ton slam från reningsprocesser (01 03 05*) (mängder angivna i torrsubstans)
 - c. återfyllnad av gruvavfall i utbrutna dagbrott och underjordsgruva samt återfyllnad av gruvavfall förutom gråberg i befintligt sandmagasin,
 - d. lagring och behandling, inklusive krossning, siktning och transport, av material som uppkommer i eller inköps till verksamheten, såsom krossat rågods (i upplag om maximalt 0,6 miljoner ton) och icke krossat rågods (i upplag om maximalt 3 miljoner ton), malm, gråberg, malmkoncentrat, anrikningssand, avtäckningsmassor och schaktmassor (i upplag om totalt 5,2 miljoner m³ såvitt avser avtäckningsmassor och schaktmassor), för senare användning, avsalu eller bortskaffande som avfall,
 - e. användning av gråberg, anrikningssand, avtäckningsmassor och schaktmassor för anläggnings- och konstruktionsändamål,
 - f. uppförande av förbränningsanläggning för uppvärmning med en total installerad tillförd effekt av upp till 8 megawatt, samt
 - g. anläggande och drift av industriområde med tillhörande byggnader; anrikningsverk och andra anläggningar; infrastruktur inklusive väg och järnväg; instängsling och upplagsytor samt uppförande och drift av de anläggningar och vidtagande av de åtgärder i övrigt som behövs för den planerade verksamheten.

2. Att mark- och miljödomstolen ska meddela tillstånd enligt miljöbalken till
 - a. Bortledande av yt- och grundvatten inom verksamhetsområdet, inklusive från dagbrott, underjordsgruva, schakt och brunnar i anslutning till malmzonerna och för dricksvatten, samt inklusive tömning av befintlig underjordsgruva och dagbrott, liksom utförande och bibehållande av anläggningar för detta,
 - b. Anläggande av nytt sandmagasin med tillhörande dammar till krönhöjden +565,0 m (RH2000),
 - c. utförande av åtgärder på, och bibehållande av, nya och befintliga dammar, till krönhöjden +521,0 - +523,5 m för damm A-B, +521,0 m för damm B-C och +515,0 m för damm B-D och D-E (RH2000), inklusive förstärkningsåtgärder och anläggande av drift- och nödutskovströsklar,
 - d. schaktning i samt bortledande av vatten från befintligt sandmagasin och klarningsmagasin,
 - e. klarning och recirkulering av processvatten i klarningsmagasin,
 - f. anläggande av uppsamlade och avskärade diken för avledning av vatten,
 - g. anläggande av magasin för dagvattenuppsamling,
 - h. dämning av vatten genom dammar vid sand- och klarningsmagasin vid normala flöden (upp till 100-årsflöde), vid varje tidpunkt upp till 3,0 m under dammarnas lägsta krönhöjd i det nya sandmagasinet, upp till 512,0 m i klarningsmagasinet och upp till +517 m i det befintliga sandmagasinet samt fri reglering av vattennivåerna under respektive dämningssgräns, samt genom vallar vid dagbrott,
 - i. avvattning av vattenområden, samt
 - j. tillförsel av vatten i mark eller vattenområde samt utförande av anläggningar för detta.
3. Att mark- och miljödomstolen
 - a. ska bestämma tiden för igångsättande av den miljöfarliga verksamheten till tio år från dagen för lagakraftvunnen tillståndsdom,

- b. ska bestämma arbetstiden för vattenverksamheten till femton år från dagen för lagakraftvunnen dom,
 - c. ska bestämma tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada av vattenverksamheten till tio år efter utgången av arbetstiden,
 - d. ska meddela särskild rätt enligt 28 kap. 12 § miljöbalken till att vidta dammsäkerhetshöjande åtgärder rörande befintlig damm på fastigheten Ön 1:1 och samtidigt föreskriver att underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 17 § miljöbalken rörande dammen först inträder i samband med att Copperstone vidtar åtgärderna,
 - e. ska meddela dispens från förbudet i 6 § artskyddsförordningen (2007:845) för följande arter som kan påverkas av sökt verksamhet:
 - i. skogsödla (*Zootoca vivipara*),
 - ii. vanlig groda (*Rana temporaria*).
 - f. i första hand ska förordna att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av laga kraft (verkställighetsförordnande), och i andra hand att mark- och miljödomstolen ska förordna att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av laga kraft (verkställighetsförordnande) i delar vad avser anläggande och drift av vattenreningsverk inklusive rörledningar, pumpstationer och övrigt tillhörande anläggningar/diken för att avbörda renat vatten, bortledande av vatten från befintlig underjordsgruva, restaurering av infrastruktur i befintlig underjordsgruva,
 - g. ska godkänna den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen, Bilaga B till ansökan.
4. Reservationsvis att mark- och miljödomstolen
- a. för det fall domstolen bedömer att den sökta verksamheten på ett betydande sätt kan påverka Natura 2000-områdena Torne och Kalix älvsystem (SE0820430) och Rautas fjällurskog (SE0930343), lämnar tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken till att, inom ramen för vad tillståndet i övrigt medger, bedriva verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka dessa Natura 2000-områden,

- b. för det fall domstolen bedömer att dispens behövs, meddelar dispens från något av förbuden i 4, 4a, 6, 7, 8 och 9 §§ artskyddsförordningen för sådan av nedanstående fridlysta arter, eller andra fridlysta arter, som bedöms kunna förekomma inom eller i närheten av verksamhetsområdet och som kan påverkas av sökt verksamhet:

Fåglar (4 §)

Bergfink, Björktrast, Blå kärrhök, Blåhake, Bläsand, Buskskvätta, Dalripa, Drillsnäppa, Enkelbeckasin, Fjällvråk, Gluttsnäppa, Grå flugsnappare, Gråsiska, Gräsand, Grönbena, Gulärta, Gök, Hökuggla, Jorduggla, Knipa, Kricka, Kråka, Lappmes, Ljungpipare, Lövsångare, Mindre hackspett, Rödbena, Rödstjärt, Rödvingetrast, Salskrake, Småskrake, Småspov, Stenfalk, Stenskvätta, Större strandpipare, Svartsnäppa, Svärta, Sångsvan, Sädesärta, Sävspurv, Sävsångare, Tallita, Taltrast, Tornfalk, Trana, Vigg,

Växter (7 §)

Myrbräcka, Venhavre,

Kärlväxter m.m. (8 §)

Brudsporre, Grönkulla, Korallrot, Långskaftad svanmossa, Skogsnycklar, Spindelblomster,

Kärlväxter m.m. (9 §)

Groddlummer, Finnlummer, Fjälllummer, Nordlummer, Riplummer.

MOTPARTERS OCH REMISSINSTANSERS INSTÄLLNINGAR OCH EGNA YRKANDEN

Länsstyrelsen i Norrbottens län (länsstyrelsen) har tillstyrkt att söka tillstånd och dispenser enligt punkterna 1–3 meddelas under förutsättning att domstolen föreskriver de av länsstyrelsen föreslagna villkoren om grundvatten, utsläpp till vatten och efterbehandling. Vad gäller yrkande 4a har länsstyrelsen bedömt att ett

så kallat Natura 2000-tillstånd krävs för verksamheten och har tillstyrkt att sådant tillstånd meddelas. Länsstyrelsen har vidare bedömt att artskyddsdispens inte behövs enligt bolagets reservationsvis framställda yrkande 4b. Vad gäller verkställighetsförordnande (yrkande 3f) har länsstyrelsen motsatt sig att sådant meddelas enligt bolagets förstahandsyrkande, men har inte haft någon erinran mot verkställighetsförordnande enligt andrahandsyrkandet. Länsstyrelsen har heller inte haft någon erinran mot att miljökonsekvensbeskrivningen godkänns.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har, utifrån de frågor som myndigheten för talan i, anfört att den sökta gruvverksamheten är tillåtlig under förutsättning att vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas.

Sametinget har avstyrkt att tillstånd meddelas.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) har inte haft några synpunkter på ansökan men har anfört att om det skulle visa sig att någon av SMHI:s mätstationer påverkats kommer SMHI att yrka ersättning för kostnader för de åtgärder som behövs motsvarande 200 000 kr per mätstation.

Svenska Kraftnät har yttrat sig över ansökan och efterfrågat vissa kompletteringar av bolaget. Efter bolagets kompletteringar har Svenska Kraftnät inte haft några ytterligare anmärkningar.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har varken tillstyrkt eller avstyrkt att tillstånd meddelas.

Miljö- och byggnämnden i Kiruna kommun (nämnden) har varken tillstyrkt eller avstyrkt bifall till ansökan men har framställt synpunkter på vilka villkor som bör gälla för verksamheten.

Kiruna kommun (kommunen) har varken tillstyrkt eller avstyrkt bifall till ansökan.

Region Norrbotten har tillstyrkt att tillstånd meddelas för verksamheten.

Laevas sameby har motsatt sig att tillstånd meddelas och har anført att ansökan i första hand ska avvisas och i andra hand avslås. Samebyn har motsatt sig att miljökonsekvensbeskrivningen godkänns. För det fall tillstånd meddelas har samebyn motsatt sig att bolaget meddelas verkställighetsförordnande. Samebyn har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader med 400 185 kr varav 174 343 kr utgör ombudsarvode.

Gabna sameby har motsatt sig att tillstånd meddelas och har anført att ansökan i första hand ska avvisas och i andra hand avslås. Samebyn har motsatt sig att miljökonsekvensbeskrivningen godkänns. Samebyn har anført att det krävs såväl Natura 2000-tillstånd som artskyddsdispenser för verksamheten. För det fall tillstånd meddelas har samebyn motsatt sig att bolaget meddelas verkställighetsförordnande och har yrkat att tiden för anmälan av oförutsedd skada ska vara 20 år. Samebyn har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i målet med 441 991 kr varav 202 400 kr utgör ombudsarvode.

Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag (LKAB) har efter bolagets kompletteringar och förtydliganden inte haft någon erinran mot sökt verksamhet. LKAB har vidare inte haft någon erinran mot att domstolen meddelar Copperstone den sökta tvångsrätten, men har anført att domstolen inte bör reglera frågan om underhållsansvar för dammen.

Vattenfall Eldistribution AB (Vattenfall) har anført att tillståndet inte får hindra fortsatt drift, förändring eller avveckling av de elnätsanläggningar som berörs av ansökan om miljötillstånd.

Naturskyddsföreningen i Norrbotten (SNF) har uppgett att föreningen godtar ansökan.

Trafikverket, Försvarmakten, Statens fastighetsverk, Statens Geotekniska Institut (SGI), Tekniska Verken i Kiruna AB och Viscaria AB har inte haft något att erinra mot ansökan.

Per Nilsson och Anita Enmark har yrkat att dom inte ska meddelas utan att sökanden ska åläggas att genomföra samråd och, som det får förstås, att de delar av målet som vidtagits sedan samråd hölls ska tas om.

BOLAGETS INSTÄLLNING

Bolaget har medgett Laevas samebys framställda yrkande om ersättning för rättegångskostnader. Bolaget har vidare medgett att utge ersättning till Gabna sameby med 430 491 kr, men har bestritt att utge ersättning för de tillkommande kostnader om 11 500 kr som yrkats för tid efter huvudförhandlingen. Bolaget har motsatt sig Per Nilsson och Anita Enmarks yrkande.

VILLKORSFÖRSLAG M.M.

BOLAGETS VILLKORSFÖRSLAG OCH SYNPUNKTER PÅ FÖRSLAGEN

Bolaget har under handläggningen justerat sina villkorsförslag vid flera tillfällen efter synpunkter från motparter, remissinstanser och domstolen. Nedan presenteras de villkor för verksamheten som bolaget slutligen har föreslagit. I de fall som det framställts synpunkter på förslagen framgår dessa i direkt anslutning till bolagets förslag. Remissinstansers och motparters förslag till ytterligare villkor framgår under rubriken *Remissmyndigheter och motparters förslag till ytterligare villkor m.m.* nedan.

Planvillkor

1. Tillståndet i de delar som avser anläggningsarbeten inom specialområde för högspänningsledning i befintliga detaljplaner Se261 och R250 samt upplag som överstiger +570 i RH70 inom område för befintlig detaljplan Se261 gäller under förutsättning av att pågående arbete med upprättande av ny detaljplan resulterar i en lagakraftvunnen detaljplan som medför att ingen av angivna åtgärder strider mot planen.

Allmänt villkor

2. Om inte annat framgår av nedan angivna villkor ska anläggningar m.m. utföras och verksamheten bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig.

Brytning, sprängning m.m.

3. Brytning i D-zonen får endast ske genom underjordsbrytning.
4. Produktionssprängningar i dagbrotten får endast utföras vardagar dagtid kl. 07.00–18.00 efter i förväg bestämd tidpunkt och efter tydlig hörbar förvarningssignal. Närboende som så önskar ska informeras om tider för sprängningar.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att "(måndag-fredag)" läggs till efter ordet vardagar. Bolaget har uppgett sig godta justeringen.

5. Sprängningar ska genomföras så att vibrationer i närmaste bostäder minimeras. Högsta svängningshastigheten i bostäder till följd av sprängning får inte överstiga 5 mm/s vid mer än 5 procent av sprängtillfällena per år och får aldrig överstiga 7 mm/s, allt mätt enligt SS 4604866:2011.

Kiruna kommun har anfört att villkoren för vibrationer bör sättas på sådan nivå att inte ökad störning tillskapas för boende eller framtida bostadsbebyggelse. Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att meningen "Kontroll ska ge genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle." läggs till förslaget. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till justering och har i övrigt vidhållit sitt förslag.

6. Luftstöt vågor till följd av sprängningarna i dagbrotten får vid bostäder inte överstiga 100 pascal frifältsvärde vid mer än 5 procent av sprängtillfällena och får aldrig överstiga 200 pascal, allt mätt enligt SS 02 52 10.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att meningen "Kontroll ska ge genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle." läggs till förslaget.

7. Sprängningar i dagbrotten ska dimensioneras så att det beräknade säkerhetsavståndet för stenkast inte sträcker sig utanför det instängslade området.

Damning

8. Åtgärder ska vidtas för att begränsa störande damning.

Laevas sameby har anfört att villkoret i dess nuvarande utformning kan vara svårt att följa upp. Gabna sameby har påtalat villkor bör föreskrivas för att begränsa damning i nordvästlig riktning. Copperstone har framfört att bolaget inte har någon erinran mot att de skyddsåtgärder och åtaganden som bolaget har presenterat avseende damning föreskrivs som villkor om domstolen skulle bedöma att det är befogat.

9. Lastning, inklusive omlastning, av färdig produkt ska ske väderskyddat.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att ”(tak, väggar och golv)” läggs till efter ordet väderskyddat. Bolaget har godtagit justeringen.

10. Malmkross vid anrikningsverket ska vara försedd med anläggning för stoftrening. Utsläpp till luft av stoft från anläggning får som årsmedelvärde inte överstiga 10 mg/m³ (normal torr gas). Kontroll ska ske genom mätning minst fyra gånger per år.

Kemikalier, risk och avfallshantering

11. Lagring av kemikalier och flytande farligt avfall som inte är utvinningsavfall får endast förekomma på invallad och tät yta försedd med nederbördsskydd. Invallningen ska inrymma det största förvaringskärls volym samt 10 procent av den samlade volymen av övriga förvaringskärl. Lagringen ska vara skyddad mot påkörning. Spill och läckage ska omgående samlas upp och tas omhand.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att meningen ”Förvaringskärl ska vara försedda med överfyllnadsskydd.” läggs till före den sista meningen. Bolaget har godtagit tillägget.

12. Bolaget ska, från och med den tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer, dock tidigast då produktionssprängning under jord påbörjas, hålla eller bekosta en första insatsstyrka som ska kunna agera vid brand, explosion, ras och andra allvarliga tillbud eller olyckor. Insatsstyrkan ska ha beredskap och förmåga att vidta åtgärder för att hindra eller begränsa allvarliga skador på människor och miljön, samt bistå den kommunala räddningstjänsten vid behov. Beredskap ska finnas inom eller i nära anslutning till verksamhetsområdet. Bolaget ska samråda med tillsynsmyndigheten, kommunen och LKAB för att säkerställa att verksamheten, med beaktande även av LKAB:s närliggande verksamhet, har en över tid relevant beredskap och förmåga att agera vid tillbud eller olyckor.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att ”dock tidigast då produktionssprängning under jord påbörjas” stryks från den första meningen, vilket Räddningstjänsten i Kiruna kommun har instämt i. Bolaget har i denna del vidhållit sitt förslag.

Länsstyrelsen har vidare föreslagit och att ordet ”kommunen ” i den sista meningen ersätts med ”den kommunala räddningstjänsten”. Räddningstjänsten har uppgett sig vara eniga med länsstyrelsen i denna del. Bolaget har godtagit justeringen.

13. En uppdaterad säkerhetsrapport och intern plan för räddningsinsats enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor ska ges in till tillsynsmyndigheten senast sex månader innan berörd del av verksamheten sätts igång. Ingivande behöver dock inte ske tidigare än sex månader efter lagakraftvunnet tillstånd.
14. En uppdaterad avfallshanteringsplan, inklusive strategi för att förebygga allvarliga olyckor, beskrivning av säkerhetsledningssystemet och en intern beredskapsplan, enligt förordningen (2013:319) om utvinningsavfall ska ges in till tillsynsmyndigheten senast sex månader innan brytning påbörjas. Ingivande behöver dock inte ske tidigare än sex månader efter lagakraftvunnet tillstånd.

Rennäring

15. Bolaget ska under Viscariagruvans drifttid årligen genomföra samråd med Laevas och Gabna samebyar avseende åtgärder för att begränsa det intrång eller den störning som verksamheten kan innebära för renskötseln i området, såvida inte bolaget och respektive sameby är överens om att samråd inte behövs. Genomfört samråd ska redovisas till tillsynsmyndigheten i bolagets miljörapport.
16. Bolaget ska efter samråd med Laevas och Gabna samebyar samt tillsynsmyndigheten utforma och uppföra skyddsstängsel kring verksamhetsområdet och därefter kontrollera stängslet minst två gånger på år.

Laevas sameby har anfört att stängslet bör kontrolleras fler än två gånger per år och eventuella skador på stängslet måste åtgärdas omedelbart. Bolaget har vidhållit sitt förslag.

17. Bolaget ska efter önskemål från Laevas sameby eller Gabna sameby vidta åtgärder för att ändra sträckningen av registrerad flyttled genom verksamhetsområdet. Åtgärderna ska vidtas efter samråd med samebyarna och tillsynsmyndigheten.

Länsstyrelsen, Laevas sameby och Gabna sameby har anfört att ytterligare villkor för rennäringen bör föreskrivas, se nedan.

Dammar

18. De dammar i verksamheten där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri (NV-dammen och Ö-dammen) ska, så länge

aktiv deponering sker, vara försedda med en sådan instrumentering och övervakning, via bemannat kontrollrum, att indikation på ett förestående och pågående dammhaveri kan upptäckas dygnet runt.

MSB har föreslagit att ett i huvudsak likalydande villkor föreskrivs för verksamheten dock utan meningen ”så länge aktiv deponering sker”.

19. För varning av människor vid friluftslederna nordväst om Viscariagruvan och invid LKAB:s industriområde i sydväst där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri i NV-dammen och Ö-dammen ska särskilda varningssystem i form av ljudsändare installeras i enlighet med bolagets utredning senast när dessa förhållanden inträffar för dammarna. De särskilda varningssystemen ska kunna aktiveras från bemannat kontrollrum dygnet runt.

MSB har föreslagit ett likalydande villkor.

20. För varning av trafikanter på väg E10 där det i händelse av dammhaveri i NV-dammen bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid överströmning/bortspolning av vägen ska särskilda varningssystem i form av fasta ljussignaler installeras i enlighet med bolagets utredning senast när dessa förhållanden inträffar för NV-dammen. De särskilda varningssystemen ska kunna aktiveras från bemannat kontrollrum dygnet runt. Installationen ska ske i samråd med Trafikverket.

MSB har föreslagit ett likalydande villkor.

21. För varning av järnvägstrafiken på Malmbanan där det bedömts att risk för förlust av människoliv inte är försumbar vid dammhaveri i NV-dammen eller Ö-dammen ska beredskap finnas dygnet runt för omedelbar kontakt med Trafikverket senast när dessa förhållanden inträffar för dammarna. Särskilda rutiner för detta ska tas fram i samråd med Trafikverket.

MSB har föreslagit att ett i huvudsak likalydande villkor föreskrivs för verksamheten dock att första meningen ska ha följande lydelse ” För varning av järnvägstrafiken på Malmbanan i händelse av dammhaveri i NV-dammen eller Ö-dammen ska beredskap finnas dygnet runt för omedelbar kontakt med Trafikverket”.

Länsstyrelsen har ifrågasatt om villkoren 18–21 är tillräckligt preciserade och hur de ska tillämpas i förhållande till tillsynen. Nämnden och LKAB har anfört att villkoren kan vara svåra att tillämpa i praktiken. Bolaget har uppgett sig ha förståelse för inkomna synpunkter men har vidhållit sina förslag.

Deponering av slam från vattenrening

22. Deponi för hydroxidslam ska utformas som deponi för farligt avfall i enlighet med kraven i förordningen (2001:512) om deponering av avfall.

Ekologisk kompensation

23. Bolaget ska utföra åtgärder för att kompensera den förlust av naturvärden som uppkommer genom verksamheten. Kompensationen ska motsvara 115 procent av påverkansvärdet, beräknat enligt CLIMB eller liknande beräkningsmodell. Kompensationen ska utföras i enlighet med kompensationsplanen. Kompensationsområdet/-områdena ska vara beläget/belägna inom Kiruna kommun eller, i andra hand Norrbottens län. En genomförandeplan ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och ges in till tillsynsmyndigheten senast ett år från det att tillståndet fått laga kraft och tagits i anspråk, eller senare om tillsynsmyndigheten så medger.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att ordet ”minst” läggs till i andra meningen före ”115 procent” samt att de två sista meningarna strykes och följande i stället läggs till: ”Bolaget ska senast ett år från det att tillståndet vunnit laga kraft och tagits i anspråk, eller senare om tillsynsmyndigheten så medger, inkomma med en reviderad kompensationsplan med ytterligare förslag på kompensationsområden. Kompensationsområdet/-områdena ska motsvara de våtmarkstyper som påverkas av verksamheten, och fokus ska ligga på åtgärder som gynnar arterna myrbräcka och kalkkärrsgrynsnäcka. Kompensationsplanen ska godkännas av tillsynsmyndigheten.”. Bolaget har godtagit att ordet ”minst” läggs till men har i övrigt vidhållit sitt förslag.

Efterbehandling och ekonomisk säkerhet

24. En uppdaterad efterbehandlingsplan ska ges in till tillsynsmyndigheten senast då brytning påbörjas.

Efterbehandlingsplanen ska därefter uppdateras vart femte år, eller då ändringar i verksamheten så påkallar. Uppdaterad efterbehandlingsplan ska även innefatta en uppdaterad beräkning av den ekonomiska säkerheten. Beräkningen ska bland annat beakta prisutvecklingen på varor och tjänster samt delar av efterbehandlingen som kan anses slutförda såsom pastefyllning av brytrum i underjordsgruvan.

En slutlig efterbehandlingsplan ska ges in till tillsynsmyndigheten i god tid innan verksamheten upphör eller det blir aktuellt med slutlig efterbehandling av något delområde eller hela verksamhetsområdet.

25. För fullgörande av efterbehandling av verksamheten ska bolaget ställa en ekonomisk säkerhet om sammanlagt 344 miljoner kronor. Säkerheten ska ställas enligt följande.

- a. Grundläggande säkerhet ska ställas med 51,5 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för del av vattenrening, deponi för slam från reningsanläggningen samt projektering. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning senast tre månader efter det att någon del av tillståndet har tagits i anspråk.
- b. Tillkommande säkerhet ska ställas med 68,4 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av industriområde och sand- och klarningsmagasin. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning senast tre månader efter det att anläggande av industriområde eller dammar har påbörjats.
- c. Tillkommande säkerhet ska ställas med 111,0 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av dagbrott och underjordsgruva samt resterande del av vattenrening. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen för prövning senast tre månader efter det att brytning har påbörjats i dagbrott eller underjordsgruva.
- d. Tillkommande säkerhet ska ställas med 113,1 miljoner kr, motsvarande beräknade kostnader för efterbehandling av gråbergsdeponier. Säkerheten ska beräknas för varje kalenderår och uppgå till 57 kr per m² (i) ianspråktagen men icke täckt deponiyta, och (ii) bedömd tillkommande deponiyta för det kommande kalenderåret. Säkerhet i denna del ska ställas första gången senast tre månader efter det att deponering av gråberg har påbörjats och därefter senast den 31 januari varje år.
- e. Tillkommande säkerhet ska ställas, alternativt ställd säkerhet minskas, om den uppdaterade beräkningen som ges in med uppdatering av efterbehandlingsplanen visar att sådan justering är påkallad. Säkerheten ska ges in till mark- och miljödomstolen senast tre månader efter det att den uppdaterade efterbehandlingsplanen har getts in till tillsynsmyndigheten. Eventuell minskning av den ekonomiska säkerheten ska ske i samband med nästkommande redovisning av tillkommande säkerhet enligt punkten d ovan.

När den grundläggande säkerheten ska ställas ska beloppet räknas upp med konsumentprisindex. När de tillkommande säkerheterna enligt punkterna b–d ovan ska ställas, ska dessa räknas upp med konsumentprisindex. Uppräkning av tillkommande säkerhet avseende efterbehandling av gråbergsdeponier ska avse den totala ställda säkerheten i denna del. Februari månad 2022 ska utgöra basmånad och uppräkning ska ske mot senaste gällande konsumentprisindex per den dag säkerheten ges in till domstolen.

Länsstyrelsen har yrkat att ytterligare villkor föreskrivs avseende efterbehandling, se nedan.

Naturmiljö

26. Bolaget ska vidta åtgärder i syfte att våtmarksområdet inom och väster om D-zonen ska bevara lämpliga förhållanden för myrbräcka. Åtgärderna ska åtminstone innefatta infiltration av vatten i syfte att inte avsänka den ytliga grundvattennivån, samt årlig slätter av våtmarksområdet.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att följande mening läggs till förslaget: ”En genomförandeplan för åtgärderna ska ges in till tillsynsmyndigheten senast ett år efter att tillståndet tas i anspråk. Genomförandeplanen ska godkännas av tillsynsmyndigheten.”. Bolaget har godtagit tillägget.

27. Till skydd för fåglarnas häckningsperiod får markarbeten, inklusive avbaning och avverkning, i naturmark inte påbörjas under perioden 15 maj–31 juli. Markarbeten som har påbörjats och är pågående före den 15 maj får fortgå.

Länsstyrelsen har föreslagit att villkoret justeras på så sätt att ordet ”påbörjas” i första meningen ersätts med ”ske” och att perioden justeras till 1 maj–31 juli. Sista meningen bör enligt länsstyrelsen lyda ”Markarbeten, med undantag för avverkning, som har påbörjats och är pågående före den 1 maj får fortgå.”. Bolaget har vidhållit sitt förslag.

Kontrollprogram

28. Ett förslag till kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader från det att tillståndet tas i anspråk eller vid den senare tidpunkt som tillsynsmyndigheten bestämmer.

29. Bolaget ska underrätta mark- och miljödomstolen och tillsynsmyndigheten om när tillståndet tas i anspråk.

BOLAGETS FÖRSLAG TILL UPPSKJUTNA FRÅGOR OCH PRÖVOTIDSFÖRESKRIFTER

Nedan presenteras bolagets förslag till uppskjutna frågor och provotidsföreskrifter. I de fall som det framställts synpunkter på förslagen framgår dessa i direkt anslutning till bolagets förslag. Laevas sameby har anfört att påverkan på rennäringen bör inkluderas i alla utredningar för det fall domstolen skjuter upp frågor under provotid. Bolaget har uppgett sådan påverkan kommer att ingå i bolagets avvägningar. Ytterligare förslag från remissinstanser och motparter framgår vidare under rubriken *Remissmyndigheter och motparters förslag till ytterligare villkor m.m.* nedan.

Damning

Bolaget har föreslagit att frågan om slutliga villkor för nedfallande stoft skjuts upp under en provotid, under vilken bolaget ska utreda följande.

U1. Bolaget ska följa upp och kontrollera stoftnedfall från verksamheten samt utreda effekterna av vidtagna försiktighetsåtgärder för att begränsa stoft från verksamheten samt vilka ytterligare åtgärder som kan vidtas, i syfte att begränsa stoftnedfallet från verksamheten vid mätpunkterna VNE01–VNE06 samt VNE08 till maximalt 160 g/100 m²/30 dagar som samlat årsmedelvärde i mätpunkterna. Utredningen ska särskilt innefatta möjligheten att särskilja nedfallande stoft från bolagets verksamhet från annat nedfallande stoft. Resultatet av utredningen med förslag till slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast fyra år efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Länsstyrelsen har föreslagit att utredningsföreskriften justeras på så sätt att meningen ”Utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.” läggs till före den sista meningen. Kiruna kommun har anfört att utredningsvillkor beträffande diffus damning ska tas fram för att minska risken för oönskade störningar såväl hälsomässigt som estetiskt och socialt. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till justering och har i övrigt vidhållit sitt förslag.

Under provotiden har bolaget föreslagit följande provisoriska föreskrift:

P1. Stoftnedfall från verksamheten (mätt med NILU-provtagare) får som riktvärde och samlat årsmedelvärde i mätpunkterna VNE01–VNE06 samt VNE08 inte överstiga 160 g/100m²/30 dagar.

Länsstyrelsen har föreslagit att föreskriften justeras på så sätt att det vid ordet riktvärde läggs till en asterisk, och att meningen ”* Med riktvärde avses ett värde som, om det överskrids, medför en skyldighet för tillståndshavaren att vidta åtgärder så att villkoret kan hållas.” läggs till föreskriften. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till justering.

Buller

Copperstone har föreslagit att frågan om slutliga villkor gällande buller från verksamheten skjuts upp under en provotid under vilken Copperstone ska utföra följande utredning:

U2. Bolaget ska utreda de tekniska och ekonomiska förutsättningarna att innehålla de nivåer för buller som anges i den provisoriska föreskriften P2. Resultatet av utredningarna samt förslag till slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast två år efter det att tillståndet har vunnit laga kraft.

Länsstyrelsen har föreslagit att utredningsföreskriften justeras på så sätt att meningen ”Utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.” läggs till före den sista meningen. Bolaget har godtagit justeringen.

Under provotiden har bolaget föreslagit att följande provisoriska föreskrift ska gälla:

P2. Buller från verksamheten får som riktvärde inte ge upphov till högre ekvivalent ljudnivå vid bostäder än

Dagtid måndag–fredag (kl. 06–18)	50 dB(A)
Kvällstid (kl. 18–22) samt dagtid lördag, söndag och helgdag	45 dB(A)
Nattetid (kl. 22–06)	40 dB(A)

Arbetsmoment som typiskt sett kan medföra momentana ljudnivåer över 55 dB(A) vid bostäder får inte utföras nattetid.

Buller från verksamheten ska kontrolleras genom mätningar (immissionsmätningar) eller närfältsmätningar och beräkningar.

Länsstyrelsen har föreslagit att föreskriften justeras på så sätt att det vid ordet riktvärde läggs till en asterisk, och att meningen ”* Med riktvärde avses ett värde som, om det överskrids, medför en skyldighet för tillståndshavaren att vidta åtgärder så att villkoret kan hållas.” läggs till föreskriften.

Gabna sameby har påtalat att det finns anledning att föreskriva villkor för att begränsa buller i nordvästlig riktning och att villkoret för buller bör anges till 25 dB(A) i perioder då påverkansområdet används aktivt för renskötsel.

Kiruna kommun har yrkat att villkoren för buller även ska innefatta begränsningsvärde så att den ekvivalenta ljudnivån 35 dBA gentemot angränsande frilufts/naturområden under kväll och natt klockan 18–06 samt dagtid lör-, sön och helgdagar inte överskrids, samt att även 40 dBA ska kunna innehållas dagtid om så är fallet för nollalternativet.

Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till justering, men har i övrigt vidhållit sitt förslag.

Grundvatten

Bolaget har föreslagit att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för att begränsa påverkan genom grundvattenavsänkning i Natura 2000-området Rautas fjällurskog skjuts upp under en provotid, under vilken bolaget ska utföra följande utredningar.

U3. Bolaget ska utreda tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningar att begränsa verksamhetens påverkan genom grundvattenavsänkning inom område för aapamyrar inom Natura 2000-området Rautas fjällurskog. Utredningen ska innefatta installation av ytterligare sex grundvattenrör i

bedömt påverkansområde, samt ytterligare ett grundvattenrör i referensområde. Utredningen ska vidare innefatta infiltrationstester med olika typer av infiltration (exempelvis brunnar, diken, rörledningar) under avvattningen av gruvan, i syfte att begränsa grundvattenavsänkningen till följd av verksamheten till maximalt 0,1 m i genomsnitt per vegetationsperiod (15 maj–15 oktober).

Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Bolaget har föreslagit att följande provisoriska föreskrift ska gälla under prövotiden.

- P3. Bolaget ska genomföra kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer i installerade grundvattenrör; mätningar ska ske med automatisk logger och kompletteras med regelbunden manuell lodning. Om mätningarna för den senaste, rullande tremånadersperioden visar en avvikelse i påverkansrör i Natura 2000-området Rautas fjällurskog som överstiger 0,2 m, ska bolaget senast under nästföljande vegetationsperiod installera och driftsätta infiltrationsanläggning i syfte att begränsa grundvattenavsänkningen till följd av verksamheten till maximalt 0,2 m i genomsnitt per vegetationsperiod (15 maj–15 oktober). Infiltration får ske med renat överskottsvatten.

Utredningen tillsammans med förslag till slutliga villkor ska inlämnas till mark- och miljödomstolen inom två år från det att tillståndet tas i anspråk.

Länsstyrelsen har motsatt sig att frågan skjuts upp under en prövotid och har föreslagit slutligt villkor för påverkan på grundvatten enligt vad som framgår under rubriken *Remissmyndigheter och motparters förslag till ytterligare villkor m.m.* nedan. Där framgår också Gabna samebys yrkanden om villkor vad avser grundvatten.

Flödespåverkan

Bolaget har föreslagit att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för återföring av vatten till vattenförekomsten Pahtajoki övre (WA73598312) skjuts upp under en prövotid under vilken bolaget ska utföra följande utredningar:

- U4. Bolaget ska utreda tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningar att genom flödestillskott till Pahtajoki övre begränsa flödespåverkan i de nedre delarna av Pahtajoki övre och de övre delarna av Pahtajoki (WA64104032) under kritiska lågflödesperioder under vintern. Utredningen ska innefatta installation av flödesmätning i referensstation samt identifiering av vid vilka flöden och tider flödestillskott ska påbörjas samt med vilka flöden.

Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Bolaget har föreslagit att följande provisoriska föreskrift ska gälla under prövotiden.

- P4. Om flödet i AVA 14 understiger 30 l/s som löpande medelvärde under en vecka ska bolaget inleda flödestillskott i Gullijoki med 10 l/s. Flödestillskottet ska ske så länge flödet i AVA 14 understiger 30 l/s. Till flödestillskottet får renat överskottsvatten användas.

Utredningen tillsammans med förslag till slutliga villkor ska inlämnas till mark- och miljödomstolen inom två år från det att tillståndet tas i anspråk.

Länsstyrelsen har motsatt sig att frågan skjuts upp under en prövotid och har föreslagit slutligt villkor för flödespåverkan enligt vad som framgår under rubriken *Remissmyndigheter och motparters förslag till ytterligare villkor m.m.* nedan. Där framgår också Gabna samebys yrkanden vad avser villkor för verksamhetens flödespåverkan.

Utsläpp till vatten

Bolaget har föreslagit att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för utsläpp till vatten av ämnena arsenik, kobolt, koppar, nickel, zink, uran, suspenderade ämnen, nitratkväve, sulfat samt processreagenser, skjuts upp under en prövotid under vilken bolaget ska utföra följande utredningar:

- U5. Bolaget ska utreda de tekniska, miljömässiga och ekonomiska förutsättningarna att begränsa verksamhetens utsläpp till vatten av berörda ämnen.

Utredningen med avseende på processreagenser ska särskilt innefatta tekniska möjligheter att rena delflödet från anrikningsverket samt platsspecifika ekotoxikologiska utredningar och biologiska undersökningar i recipienterna.

Utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utredningen, tillsammans med förslag på slutliga villkor för berörda ämnen, ska ges in till mark- och miljödomstolen senast tre år efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Bolaget har föreslagit att följande provisoriska föreskrifter ska gälla under prövotiden:

- P5. Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, med undantag för vatten för bräddning, ska genomgå rening med sandfiltrering samt jonbytesteknik, eller andra tekniker med motsvarande reningsgrad, innan det släpps till recipient. Till dess att annat bestäms får

halterna i renat överskottsvatten som släpps ut till recipient som begränsningsvärde inte överskrida nedanstående värden.

Ämne	Halt Avvattning (årsmedel)	Halt Drift (årsmedel)	Maximal halt avvattning och drift
Arsenik, µg/l*	0,5	0,5	
Kobolt, µg/l*	5	1	
Koppar, µg/l*	2	1	12
Nickel, µg/l*	3	3	30
Zink, µg/l*	2,5	1,25	20
Uran, µg/l*	1,25	1	10
Suspenderade ämnen, mg/l	10	10	
Nitratkväve, mg/l	7,5	7,5	
Sulfat, mg/l	300	300	
Xantat, mg/l*	-	0,05	
Tiokarbamat, mg/l*	-	0,1	

*Avser lösta halter filtrerade med 0,45 µm filter.

Maxvärden ska innehållas vid varje mätning.

Kontroll av föreskriftens efterlevnad, med undantag för processreagenser, ska göras med stickprov i utgående vatten efter reningsanläggning minst en gång per vecka då utsläpp till recipient sker. Kontroll av utgående halter ska även göras med stickprov i det samlade utgående vattnet till recipient (innefattande vatten efter reningsanläggning och bräddat, orenat vatten) minst en gång per vecka då bräddning av orenat vatten sker. Analys ska ske av individuella prover. Flödet i de båda provpunkterna ska kontrolleras med kontinuerlig flödesmätning.

Kontroll av föreskriftens efterlevnad för processreagenser ska göras med stickprov i utgående vatten från reningsanläggning minst en gång per månad då utsläpp till recipient sker. Till dess att bolaget har tagit fram analysmetoder som kan detektera föreskrivna haltvärden, ska kontroll av föreskriftens efterlevnad göras med stickprov i utgående vatten från anriktningsverk eller i förekommande fall i utgående vatten från anläggning för destruktion av processreagenser, minst en gång per vecka, varvid tillämpliga haltvärden ska vara 0,4 mg/l för xantater och 0,5 mg/l för tiokarbamater.

Utredningen, tillsammans med förslag på slutliga villkor för berörda ämnen, ska ges in till mark- och miljödomstolen senast tre år efter det att tillståndet har tagits i anspråk.

Länsstyrelsen har motsatt sig att hela frågan skjuts upp under en prøvotid och har föreslagit slutliga villkor utsläpp till vatten samt uppskjuten fråga och provisorisk föreskrift enligt vad som framgår under rubriken *Remissmyndigheter och motparters förslag till ytterligare villkor m.m.* nedan. Där framgår också Gabna samebys villkorsförslag i denna del.

BOLAGETS FÖRSLAG PÅ DELEGATION

Bolaget har föreslagit att mark- och miljödomstolen med stöd av 22 kap. 25 § 3 st. miljöbalken överlåter åt tillsynsmyndigheten att

- meddela ytterligare villkor avseende infiltration och skötselåtgärder i syfte att våtmarksområdet inom och väster om D-zonen ska bevara lämpliga förhållanden för myrbräcka, och
- efter kompletterande utredning från bolaget om nedbrytning, fastläggning eller annan reduktion av processreagenser meddela avsteg från den provisoriska föreskriften avseende utgående halter av processreagenser från anrikningsverket och att samtidigt meddela de ytterligare provisoriska föreskrifter som kan behövas med anledning av sådant avsteg.

Laevas sameby har anfört att domstolen bör överväga att överlåta till tillsynsmyndigheten att meddela ytterligare villkor rörande merkostnader och kostnader för merarbete för rennärningen för det fall bolaget och samebyarna inte kommer överens om ersättning eller åtgärd. Bolaget och länsstyrelsen har motsatt sig att sådan delegation meddelas.

REMISSMYNDIGHETER OCH MOTPARTERS FÖRSLAG TILL YTTERLIGARE VILLKOR M.M.

Övergripande

Gabna sameby har yrkat att villkor ska föreskrivas på sätt som medför att det inte blir påverkan utanför verksamhetsområdet.

Grundvatten

Länsstyrelsen har föreslagit att följande slutliga villkor ska föreskrivas avseende verksamhetens påverkan på grundvatten.

- Bolaget ska genomföra kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer med grundvattenrör på representativa mätpunkter inom bedömt påverkansområde och referensområde; mätningar ska ske med automatisk logger och kompletteras med regelbunden manuell lodning.

Skyddsåtgärder genom infiltration av vatten ska vid behov vidtas så att grundvattennivån inom område för aapamyrar inom Natura 2000-området Rautas fjällurskog till följd av verksamheten inte tillåts sjunka mer än 0,1 m under de naturliga variationerna.

Gabna sameby, med vilka Laevas sameby har instämt har anfört att om domstolen kommer fram till att kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer ska ske och bolaget åläggs att genomföra skyddsåtgärder så ska eventuella åtgärder inte tillåtas utanför verksamhetsområdet med risk för påverkan på rennäringsen.

Gabna sameby har vidare anfört att det genom villkor måste kunna säkerställas att den naturliga grundvattennivån och växtligheten inte får påverkas inom Natura 2000-området och naturreservatet Rautas Fjällurskogsreservat eller inom området mellan E10 och Rautas älv.

Bolaget har vidhållit sitt förslag till uppskjuten fråga och provisorisk föreskrift avseende grundvatten.

Utsläpp till vatten, slutliga villkor

Länsstyrelsen har föreslagit att följande slutliga villkor ska föreskrivas avseende utsläpp till vatten.

1. Rening av utsläpp till vatten, med uranrening, ska installeras och tillämpas från och med att tillståndet har tagits i anspråk.
2. Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, som ska pumpas till övre delen av vattendraget Pahtajoki (uppströms sjön Luossajärvis utloppskanal) ska genomgå rening. I vattnet som tillförs Pahtajoki får halten uran som begränsningsvärde inte överskrida 1,0 µg/l (löst halt filtrerade med 0,45 µm filter) och flödet inte överstiga 10 l/s. Pumpning får endast genomföras från och med december till och med april.
3. Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, med undantag för vatten för bräddning (bypass reningsanläggning), ska genomgå rening med föreslagen sandfiltrering och jonbytesteknik, eller andra tekniker med motsvarande reningsgrad, innan det släpps till recipient. Reningsanläggningen ska installeras och användas från och med att tillståndet tas i anspråk.

Halterna får som månadsmedelvärde, respektive maximal halt inte överskrida följande begränsningsvärden.

Ämne	Halt (månadsmedel)	Maximal halt
Arsenik, µg/l*	0,5	
Kobolt, µg/l*	1,0	
Koppar, µg/l*	1,0	12
Nickel, µg/l*	3,0	30
Zink, µg/l*	1,25	20
Uran, µg/l*	1,0	10
Suspenderade ämnen, mg/l	10	

*Avser lösta halter filtrerade med 0,45 µm filter.

- Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, inklusive vatten för bräddning (bypass reningsanläggning), får som begränsningsvärde på årsbasis inte överskrida följande totalmängder.

Ämne	Mängd per år, kg
Kobolt	10
Koppar	10
Nickel	20
Zink	10
Uran	10

Kontroll av villkorens efterlevnad ska göras med flödesmätning och stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp från reningsanläggningen till recipient. I samband med orenad bräddning ska stickprov tas varje dag. Analys ska ske av individuella prover och avser totalhalter.

- Halten suspenderade ämnen i utsläpp av överskottsvatten till Levjärke under förberedande markarbeten får som begränsningsvärde inte överskrida 10 mg/l som månadsmedelvärde.

Kontroll av villkorets efterlevnad ska göras med stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp till recipient. Analys ska ske av individuella prover.

- Rening av verksamhetens utsläpp av vatten ska fortgå 30 år efter det att gruvbrytningen slutligt har upphört. Reningen ska motsvara den som sker under drift. Halterna får som årsmedelvärde inte överskrida följande begränsningsvärden.

Ämne	Halt (månadsmedel)
Arsenik, µg/l*	0,5
Kobolt, µg/l*	1,0
Koppar, µg/l*	1,0
Nickel, µg/l*	3,0
Zink, µg/l*	1,25
Uran, µg/l*	1,0
Suspenderade ämnen, mg/l	10

*Avser lösa halter filtrerade med 0,45 µm filter.

Kontroll av villkorets efterlevnad ska göras med stickprov minst en gång per månad. Analys ska ske av individuella prover.

Gabna sameby har anfört att det genom villkor ska säkerställas att

- vattentemperaturen i recipienterna inte får påverkas av den bedrivna verksamheten,
- inga förhöjda halter av skadliga ämnen får återfinnas i avbördat eller bräddat vatten,
- bräddning av orenat vatten inte får ske.

Bolaget har motsatt sig länsstyrelsens förslag till villkor nr 1 och har vidare godtagit länsstyrelsens förslag till villkor nr 2, men har anfört att frågan om hur uppföljning ska gå till och kopplingen mellan en referensstation och påverkansstation bör utredas under en provotid.

Beträffande länsstyrelsens villkorsförslag nr 3 har bolaget vidhållit sitt förslag att frågan om utsläpp till vatten ska vara uppskjuten samt utformningen av den provisoriska föreskriften. För det fall domstolen skulle finna att halter ska anges som månadsmedelvärden har bolaget anfört att det bör föreskrivas att villkor ska anses innehållit om det tio av tolv månader uppfyller kravet för respektive ämne.

Bolaget har motsatt sig att mängdvillkor föreskrivs enligt länsstyrelsens villkors förslag nr 4, men har för det fall domstolen skulle föreskriva sådant villkor anfört att det bör ingå i den uppskjutna frågan och ha följande utformning som provisorisk föreskrift.

- P Verksamhetens utsläpp av överskottsvatten, inklusive vatten för bräddning (bypass reningsanläggning) får som begränsningsvärde på årsbasis inte överskrida följande totalmängder.

Ämne	Mängd per år avvattning, kg	Mängd per år drift, kg
Kobolt	40	10
Koppar	20	10
Nickel	25	20
Zink	20	10
Uran	10	10

Kontroll av föreskriftens efterlevnad ska göras med stickprov i det samlade utgående vattnet till recipient (innefattande vatten efter reningsanläggning och bräddat, orenat vatten) minst en gång per vecka då bräddning av orenat vatten sker. Analys ska ske av individuella prover. Flödet i provpunkten ska kontrolleras med kontinuerlig flödesmätning.

Bolaget har godtagit länsstyrelsens villkorsförslag nr 5 med den justering att stickprov ska tas en gång per vecka.

Vad gäller villkor nr 6 har bolaget i princip ingen erinran mot förslaget, men menar att det inte bör föreskrivas som slutligt villkor i detta mål, utan bör behandlas inom ramen för efterbehandlingen.

Bolaget har i övrigt vidhållit sina villkorsförslag.

Utsläpp till vatten, uppskjutna frågor och provisoriska föreskrifter

Länsstyrelsen har anförts att frågan om utsläpp till vatten av nitratkväve, ammoniakkväve, totalfosfor och sulfat och processreagenser ska skjutas upp under en provotid. Länsstyrelsen har lämnat följande förslag till utredningsföreskrift och provisorisk föreskrift.

- U Bolaget ska utreda de tekniska, ekonomiska och miljömässiga möjligheterna och konsekvenserna av att begränsa vattenutsläppen av nitratkväve, ammoniakkväve, totalfosfor och sulfat från den samlade verksamheten till recipient. Utredningen ska omfattas av möjligheten att rena delflöden inom anläggningen. Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Bolaget ska redovisa resultatet av utredningen och vilka skyddsåtgärder inklusive reningsmetoder och möjliga kombinationer härav som kan vidtas i respektive delflöde och som bolaget är berett att vidta och när, samt i förekommande fall med motivering till varför någon åtgärd är orimlig enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Redovisningen ska, med förslag till slutliga villkor uttryckta som månadsmedel, ges in till mark- och miljödomstolen senast tre år efter att denna dom vunnit laga kraft.

- P Halterna i verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, inklusive vatten för bräddning (bypass reningsanläggning), får som månadsmedelvärde inte överskrida följande begränsningsvärden.

Ämne	Halt (månadsmedel)
Nitratkväve, mg/l	7,5
Ammoniakkväve, µg/l	3,0
Totalfosfor, mg/l	0,1
Sulfat, mg/l	300

Kontroll av villkorens efterlevnad ska göras med stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp från reningsanläggningen till recipient. I samband med orenad bräddning ska stickprov tas varje dag. Analys ska ske av individuella prover.

Bolaget har motsatt sig att totalfosfor ska ingå i villkoret, men har godtagit att ammoniakkväve omfattas till en halt om 5,0 µg/l. Bolaget har motsatt sig att halter anges som månadsmedelvärde och provtagning ska ske två gånger/vecka.

Länsstyrelsen har anfört att frågan om utsläpp till vatten av processreagenser ska skjutas upp under en provotid. Länsstyrelsen har lämnat följande förslag till utredningsföreskrift och provisorisk föreskrift.

- U Bolaget ska utreda de tekniska, ekonomiska och miljömässiga möjligheterna och konsekvenserna av att begränsa vattenutsläppen av processreagenser från den samlade verksamheten till recipient. Utredningen ska omfattas av möjligheten att rena delflöden inom anläggningen samt vilka halter av processreagenser som inte riskerar att ge upphov till både akuttoxiska och kroniska effekter i recipienten. Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Bolaget ska redovisa resultatet av utredningen och vilka skyddsåtgärder inklusive reningsmetoder och möjliga kombinationer härav som kan vidtas i respektive delflöde och som bolaget är berett att vidta och när, samt i förekommande fall med motivering till varför någon åtgärd är orimlig enligt 2 kap. 7 § miljöbalken. Redovisningen ska, med förslag till slutliga villkor uttryckta som månadsmedel, ges in till mark- och miljödomstolen senast tre år efter att denna dom vunnit laga kraft.

- P Halterna i verksamhetens utsläpp av överskottsvatten under såväl avvattnings- som driftsfas, inklusive vatten för bräddning (bypass reningsanläggning), får som månadsmedelvärde inte överskrida följande begränsningsvärden.

Ämne	Halt månadsmedel
Xantat, mg/l	0,05
Tiokarbamat, mg/l	0,1

Kontroll av villkorets efterlevnad ska göras med stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp från reningsanläggningen till recipient. I samband med orenad bräddning ska stickprov tas varje dag. Analys ska ske av individuella prover.

Bolaget har vidhållit sitt förslag.

Flödespåverkan

Gabna sameby har anfört att det genom villkor ska säkerställas att vattenflödet i recipienterna inte får avvika från vad som följer av naturliga väderberoende variationer.

Bolaget har vidhållit sitt förslag.

Släckvatten

MSB har yrkat att domstolen ska föreskriva ett utredningsvillkor under en provotid i fråga om omhändertagande av släckvatten. Om frågan ska hanteras inom ramen för tillsynen behöver det i så fall finnas en delegation till tillsynsmyndigheten att fastställa villkor i den frågan. MSB anser dock inte att frågan är lämplig att hanteras inom ramen för tillsynen, utan bör behållas av domstolen för slutligt avgörande.

Rennäring

Länsstyrelsen, Laevas och Gabna samebyar har anfört att villkor bör föreskrivas om möjlighet för samebyarna att påkalla avbrott i verksamheten till skydd för rennäringen. Bolaget har motsatt sig ett sådant villkor, men har för det fall domstolen anser att sådant villkor ska föreskrivas, föreslagit följande lydelse.

- Om Laevas sameby eller Gabna sameby avser att genomföra samlad flytt längs flyttled förbi verksamhetsområdet, ska bolaget tillfälligt avbryta verksamheten under maximalt fyra timmar vid tid som samebyn önskar. Skyldigheten gäller under förutsättning att samebyn skriftligen har anmält önskemål om flytt vid viss dag och tid senast en vecka i förväg samt bekräftat tiden senast två timmar i förväg. Skyldigheten avser endast transporter ovan jord av malm och gråberg, kross av gråberg, sprängningar,

borrning i dagbrott och skutknackning i dagbrott. Skyldigheten gäller maximalt fyra tillfällen per kalenderår.

Laevas sameby och Gabna sameby har anfört att begränsningen till fyra timmar respektive fyra tillfällen är för lite. Gabna sameby har vidare anfört att all flytt ska omfattas av villkoret, även flytt väster om E10.

Länsstyrelsen har yrkat att följande villkor ska föreskrivas avseende det allmänna rennärringsintresset.

- När länsstyrelsen eller någon av Laevas eller Gabna samebyar meddelar bolaget att behov föreligger, ska bolaget snarast möjligt, dock senast inom 3 dagar samråda med berörd sameby i fråga som väckts och om åtgärder som kan behöva vidtas för att begränsa intrång, störningar eller negativa effekter som verksamheten har gett upphov till eller kan innebära för renskötseln.
- Vid händelse av att renar tar sig innanför verksamhetsområdet ska bolaget utan dröjsmål, underrätta Laevas och Gabna samebyar om förekomst av ren, samt ombesörja flytt av ren ut från verksamhetsområdet. Bolaget ska i första hand bereda berörd sameby möjligheten att ombesörja flytt av ren på bolagets bekostnad.
- I samband med behov av samlad flytt av renar i anslutning till verksamheten mellan vinter- och sommarbeteslanden, får bolaget under som längst
 - i första hand 14 dagar,
 - i andra hand tio dagar,
 - i tredje hand sju dagar, och
 - i fjärde hand fyra dagar

inte utföra borrning och produktionssprängning i dagbrotten, primärkrossning av malm och gråberg, samt deponering av gråberg.

Verkställandet av villkoret är för sin giltighet beroende av att berörd sameby, senast 14 dagar innan avsedd påbörjan av samlad flytt har underrättat bolaget och/eller länsstyrelsen härom, varefter myndigheten i förekommande fall underrättar bolaget, allt i syfte att ge bolaget förutsättningar att anpassa verksamheten.

Länsstyrelsen får efter begäran från bolaget medge den kortare tid som ovan nämnda aktiviteter inte får utföras.

Länsstyrelsen har vidare yrkat att mark- och miljödomstolen ska överlåta åt tillsynsmyndigheten att vid behov förskriva villkor och försiktighetsmått avseende skäligen åtgärder för att begränsa verksamhetens påverkan på rennäringen.

Samebyarna har inte haft någon erinran mot länsstyrelsens villkorsförslag. Gabna sameby har dock anført dels att all flytt förbi verksamheten ska omfattas av villkoret, dels att underrättelse om tid för samlad flytt inte ska utformas som länsstyrelsen föreslagit, utan att samebyn lämnar besked om en 30 dagarsperiod inom vilken samlad flytt är tänkt att genomföras och att stoppvillkoret aktiveras med en kortare framförhållning på förslagsvis 24 timmar. Vidare har Gabna sameby anført att ”stopptiden” om 14 dagar är för kort för vårflytten och har föreslagit att villkor ska föreskrivas om att bolaget inte får utföra borrhning och produktions-sprängning i dagbrotten, primärkrossning, deponering av gråberg, eller transport av koppar, gråberg eller annat utbrutet material från gruvan under perioden den 15 april till och med den 15 juni.

Laevas sameby har anført att det finns behov av tydliga och kontrollerbara villkor, bl.a. utifrån de skyddsåtgärder som bolaget har åtagit sig omfattande

- a. åtgärder för det fall renar tar sig in på verksamhetsområdet,
- b. ersättning till samebyn om renar förolyckas inom verksamhetsområdet,
- c. ersättning till samebyn för kostnader och merarbete,
- d. motoriserade grindar vid tillfartsvägar,
- e. stängd passage vid järnväg för att undvika risk att renar kommer ut på järnvägen,
- f. åtgärder för att minska påverkan av buller på rennäringen, och
- g. reglering av transporter så att det blir förutsebart för renskötseln.

Gabna sameby har i allt väsentligt instämt i vad Laevas sameby har anført i denna del.

Bolaget har motsatt sig de villkor och den delegation som föreslagits av länsstyrelsen och Gabna sameby. Bolaget har vidare uppgett att det principiellt inte har något emot Laevas samebys förslag i punkterna a-c. Bolaget avser att kontakta berörda samebyar om renar kommer in på området och vara behjälpliga med att få ut dessa renar. Bolaget avser också att utge ersättning om renar förolyckas inne på området samt ersätta merarbete. Enligt bolaget bör villkor om ersättning föreskrivas på så sätt att ersättning ska utgå till den eller de *renskötare* som lider skada och inte till samebyn. Vad gäller punkten d har bolaget motsatt sig att sådant villkor föreskrivs.

Transporter

Länsstyrelsen har föreslagit att följande villkor föreskrivs avseende bolagets transporter.

- Vid lastbilstransporter av koncentrat (slig) ska bolaget använda sig av bilar med täckta flak och täckta släp.

Nämnden har anført att villkor bör föreskrivas om att även tågtransporter bör ske med täckta vagnar. Lennart Forsberg har yrkat att alla malmtransporter ska täckas.

Bolaget har godtagit länsstyrelsen förslag. Vad gäller nämndens och Lennart Forsbergs förslag har bolaget anfört att kopparkoncentrat kommer att köras med täckta vagnar, men har motsatt sig att villkor föreskrivs om täckta vagnar avseende magnetitkoncentrat.

Efterbehandling

Länsstyrelsen har yrkat att villkor ska föreskrivas om att bolaget ska efterbehandla underjordsgruvan med pastefyllning ska föreskrivas enligt följande.

- Successiva stängnings- och avslutningsåtgärder ska verkställas allteftersom gruvbrytningen fortskrider i form av pastefyllning av övre nivåer i underjordsgruvan inklusive ytliga orter och brytningsrum, samt i botten av dagbrotten. Underjordsgruvan ska pastefyllas från 440 m.ö.h. till övre brytningsrum.

Bolaget har motsatt sig det föreslagna villkoret.

Övrigt

Kiruna kommun har yrkat att villkor beträffande social hållbarhet bör utredas och rimligen fastställas. Bolaget har motsatt sig yrkandet.

ANSÖKAN

Som framgår ovan lämnades ansökan in i april 2022 och har sedan dess kompletterats och i viss mån justerats. Det kan särskilt nämnas att bolaget den 15 januari 2024 inkom med ett andrahandsyrkande om att brytning i D-zonen skulle begränsas till enbart underjordsbrytning. Vid huvudförhandling i målet justerade bolaget sina yrkanden på så sätt att det tidigare andrahandsyrkandet i stället utgör bolagets förstahandsalternativ. Redogörelsen för ansökan nedan utgår från bolagets ansökan med kompletteringar som skett skriftligen och vid huvudförhandlingen. Texten har dock inte reviderats utifrån den justering av talan som skedde vid huvudförhandlingen avseende brytningsmetod i D-zonen. Förändringar utifrån det justerade yrkandet redovisas särskilt under rubriken *Justering av ansökan – inget dagbrott i D-zonen*.

OM COPPERSTONE OCH VISCARIAPROJEKTET

Copperstone är helägt av Copperstone Resources AB; ett svenskt gruvutvecklingsföretag vars aktier är noterade på Nasdaq First North Growth Market, Stockholm. Copperstone Resources AB förvärvade under 2019 Viscariafyndigheten i Kiruna kommun, genom förvärv av Copperstone Viscaria AB (då med firma Avalon Minerals Viscaria AB).

Viscaria är beläget cirka tre km nordväst om Kiruna i Norrbottens län. Området ligger i direkt anslutning till LKAB:s verksamhetsområde beläget söder om Viscaria. Mineralfyndigheterna i Viscaria upptäcktes genom prospekteringsborrning år 1973 och år 1983 tog LKAB via dotterbolaget Viscaria AB gruvan i produktion. Tre år senare övertogs gruvan av det finska bolaget Outokumpu som bedrev gruvverksamhet på platsen genom bolaget Viscaria AB till det att gruvan stängdes år 1996. Vissa efterbehandlingsåtgärder avseende anläggningarna från tidigare verksamhet har vidtagits. Efterbehandlingen har dock inte helt avslutats.

Copperstone avser nu att återuppta gruvverksamheten vid Viscaria för utvinning av framförallt koppar och järn (magnetit). Fyndigheten innehåller även guld, zink, kobolt, silver och vanadin som kan komma att tillgodogöras. Inom ramen för verksamheten avser Copperstone även att ta ut och omanrika anrikningssand och gråberg som härrör från tidigare verksamhet på platsen (s.k. "ReMining"). Huvurvida ReMining-verksamheten faktiskt kommer till stånd är beroende av om sådan omanrikning kan ske på ett ekonomiskt lönsamt sätt. Copperstone planerar att bryta malm genom dagbrott och underjordsgruva samt anrika upp till 3 miljoner ton (Mton) malm och material från ReMining per år.

Viscariafyndighetens höga metallhalter och geografiska placering erbjuder synnerligen goda förutsättningar för Copperstone att bli en viktig leverantör av kvalitativ och ansvarsfullt producerad koppar och andra metaller till kunder som driver den globala förändringen mot ett elektrifierat samhälle. Verksamheten kommer vidare genom ReMining-verksamheten att tillvarata avfall som en viktig resurs. På så sätt kan Copperstone bidra till den cirkulära ekonomin och skapa goda förutsättningar för en grön omställning av samhället.

VISCARIAPROJEKTET OCH SAMHÄLLET

Samhällets behov av koppar och övriga mineraler

De aktuella metallerna, och framförallt koppar, har en avgörande roll i den gröna omställning som samhället och världen just nu genomgår. Arbetet med att elektrifiera samhället kommer att kräva utbyggnad av kraftverk, elnät samt möjligheter att lagra elektricitet. I Europa råder det för närvarande ett kopparunderskott och övergången till förnybar energi i kombination med en ökad global elektrifiering förutses öka efterfrågan på framförallt koppar ytterligare. I detta perspektiv bör koppar betraktas som en strategiskt viktigt metall. Säkrad tillgång till de strategiskt viktiga metallerna har varit en prioriterad fråga för EU och kommer bli allt viktigare även framöver. I ett svenskt perspektiv kan tillgången på basråvaror utgöra en grund för vidare industrialisering och samhällsekonomisk utveckling.

Lokala sociala och ekonomiska effekter

Under den cirka tvååriga uppbyggnadsfasen kommer Copperstones återstart av Viscariagruvan att sysselsätta cirka 600–800 personer. Gruvverksamheten beräknas därefter att skapa cirka 250 direkta och 240 indirekta arbetstillfällen. Verksamheten kan således generera en betydande ekonomisk stimulans.

Arbetsstillfällena som skapas med anledning av gruvverksamheten kommer att kräva tillgång till en rad olika kompetenser. Prognoser visar att det råder brist på arbetskraft med rätt bakgrund, utbildning och kompetens, varför rekrytering kan bli svår och kan behöva bedrivas på ett nationellt plan. Verksamheten passar dock väl in i samhället och den lokala ekonomin eftersom det i Kiruna och regionen i allmänhet finns ett väl etablerat gruvkluster. Således finns många av de tjänster och varor som krävs för att driva en gruva att tillgå lokalt. Detta i sin tur innebär att förhållandevis stora investeringar kommer att göras inom regionen, vilket kommer att gynna det lokala näringslivet.

Viscariaprojektet kan vidare ha en positiv demografisk effekt i Kiruna kommun och bidra till att minska den prognosticerade befolkningsminskningen i kommunen. Slutligen ska framhållas att verksamhetens förverkligande inte medför krav på ytterligare betydande infrastruktursatsningar och de större investeringar som krävs för att verksamheten ska bli av faller nästan helt på företaget självt.

MINERALRÄTTIGHETER

Den sökta gruvverksamheten avser fyndigheter som omfattas av bearbetningskoncessionerna Viscaria K nr 3, Viscaria K nr 4 samt Viscaria K nr 7. Samtliga dessa har vunnit laga kraft och innehas av bolaget. Bolaget innehar härutöver ett flertal undersökningstillstånd i Viscaria-området och dess närhet.

Inom ramen för ReMining-projektet sökte Copperstone bearbetningskoncession med föreslagen benämning Viscaria K nr 8 för bearbetning av kvarlämnat utvinningsavfall från tidigare gruvverksamhet. Bergmästaren avvisade ansökan den 7 juni 2023 med hänvisning till att minerallagen inte är tillämplig i ansökan om bearbetningskoncession där syftet är att tillgodogöra sig gammalt gruvavfall.

ANSÖKANS OMFATTNING

Ansökan omfattar tillstånd enligt miljöbalken för den verksamhet och de åtgärder, inklusive uppförande av de anläggningar som behövs för att återstarta Viscariagruvan, i enlighet med vad som beskrivs i denna ansökan. Eftersom den tidigare gruvverksamheten avslutades för cirka 25 år sedan, är den sökta verksamheten en ny verksamhet. Det innebär att den slutliga utformningen av verksamheten och dess anläggningar kan komma att justeras vid detaljprojektering. Även verksamhetsområdet kan komma att behöva justeras i viss mån, särskilt i ljuset av den sökta markanvisningen. Bergsstaten meddelade beslut om markanvisning den 29 juni

2023. Beslutet överklagades av flera parter och handläggs nu vid mark- och miljödomstolen. Följaktligen kan vissa förändringar komma att behöva ske jämfört med vad beskrivs i ansökan, och det sökta tillståndet förutsätts omfatta sådana förändringar som inte har någon påtaglig betydelse ur störningssynpunkt.

Verksamheten innefattar brytning av malm i dagbrott och underjordsgruva, uttag av anrikningssand och gråberg från befintliga utvinningsavfallsanläggningar, samt anrikning av malm och uttaget material i anrikningsverk. Ansökan avser en i genomsnitt maximal produktionstakt om 3 Mton malm och uttaget material för anrikning per år. En viss flexibilitet i brytningen från år till år bör dock tillåtas varför bolaget yrkar på en maximal brytningsmängd om 3,6 Mton per år och 3 Mton som rullande medelvärde för de senaste fem kalenderåren.

Vad gäller uttaget av material (anrikningssand och gråberg) från befintliga avfallsdeponier genom ReMining har fördjupade studier visat att lönsamhet väntas uppnås främst vid omanrikning i det egna anrikningsverket. Därigenom blir det anrikningsverkets kapacitet som styr uttaget av deponerat material, och någon särskild begränsning i uttagsmängd behövs inte. I ett inledande skede, till dess att det egna anrikningsverket har uppförts, kan emellertid avfall för omanrikning komma att skickas externt via järnväg. Eftersom detta rör sig om en begränsad tid menar bolaget att uttagets storlek inte behöver regleras särskilt.

De malmkoncentrat som produceras utgörs av kopparkoncentrat och magnetitkoncentrat. Dessa innehåller även guld och silver som kan tillgodogöras i smältverk, vilket inte ingår i ansökan. Den sökta verksamheten innefattar inte anrikningsprocesser för att utvinna andra mineral som malmen kan innehålla, såsom zink, kobolt, och vanadin. För det fall bolaget avser att utvinna även sådana mineral, kommer bolaget att ansöka om ändringstillstånd.

Verksamheten innefattar deponering av det gruvavfall som uppkommer, vilket huvudsakligen innefattar gråberg och anrikningssand samt slam från utvinning och bearbetning, inklusive reningsprocesser. Nya gråbergsupplag och ett nytt sandmagasin anläggs ovan jord och rymmer totalt 130 Mton gruvavfall, varav maximalt 100 Mton får utgöras av gråberg.¹ Slam ingår i den angivna totalmängden och deponeras tillsammans med anrikningssanden. För slammet utvärderas även alternativ med särskilda celler i sandmagasinet eller geotuber. Slam från reningsprocesser som utgör farligt avfall avses att deponeras separat. Deponering av gruvavfall kan även ske genom återfyllnad av utbrutna dagbrott och underjordsgruva. Avfall som återfylls räknas inte mot ovan angivna totalmängd, utan begränsas av volymen av utbrutna dagbrott och underjordsgruva respektive hur mycket sand som tas ut ur det befintliga sandmagasinet för Remining. Deponerad mängd mäts i torrsvikt.

¹ Justering har skett i och med det reviderade yrkandet om endast underjordsbrytning i D-zonen, se rubriken *Justering av ansökan – inget dagbrott i D-zonen* nedan.

Den sökta verksamhetens miljöpåverkan har i detta avseende bedömts utifrån ett scenario när verksamheten i teorin har som störst miljöpåverkan. Bedömningen bygger alltså på ett konservativt antagande om avfallsmängder och brytningshastighet, i syfte att inte underskatta konsekvenserna avseende geohydrologi och mängderna utvinningsavfall som kan deponeras ovan jord. Det bedömda scenariot avser en maximal sökt produktionstakt om brytning och anrikning av 3 Mton malm per år, största möjliga dagbrott (vilket genererar största mängden gråberg), samt fullt utnyttjade deponier ovan jord, vilka fyllts upp i snabbast möjliga takt. Detta beräknas kunna ske på drygt 10 år, men bedömningen som sådan är inte begränsad till en produktionstid om endast 10 år.

I praktiken kan deponierna ovan jord fyllas upp över en längre tid eller inte utnyttjas fullt ut, exempelvis om produktionstakten blir lägre, anrikning till viss del sker externt eller brytningsplanen revideras på ett sätt som innebär mindre gruvavfall. Gruvverksamheten kan således komma att pågå längre tid än 10 år och tillståndstiden är inte avsedd att vara begränsad.

I verksamheten uppkommer eller hanteras flera olika material, såsom rågods, malm och gråberg från brytningen, gråberg och anrikningssand från befintliga deponier, malmkoncentrat och anrikningssand från anrikningsverket, samt avtäckningsmassor och schaktmassor från markarbeten. Även inköpta insatsvaror, byggmaterial m.m. hanteras. Den sökta verksamheten och hanteringen innefattar lagring och behandling, inklusive krossning, siktnings och transport, av sådana material, för att senare användas i verksamheten, exempelvis för anläggnings- och konstruktionsändamål, gå till avsalu eller bortskaffas som avfall.

Verksamheten innefattar även ett flertal andra åtgärder och delverksamheter, såsom

- förberedande arbeten med avtäckning och förberedande schakt,
- anläggande och drift av industriområde med tillhörande byggnader; anrikningsverk och andra anläggningar,
- anläggande och drift av infrastruktur inklusive väg och järnväg,
- uppförande av anläggning för förbränning med en total installerad tillförd effekt av upp till 8 megawatt (biopannan),
- instängsling av verksamhetsområdet och löpande anpassning av stängslets sträckning utifrån hur verksamheten bedrivs och vilka skyddsavstånd som behövs,
- anläggande av upplagsytor, samt
- uppförande och drift av anläggningar och vidtagande av åtgärder i övrigt som behövs för den planerade verksamheten.

Den tekniska beskrivningen beskriver anläggande av en avloppsreningsanläggning i form av ett minireningsverk. Denna avses dimensioneras för upp till 200 person-ekvivalenter, och är således tillståndspliktig enligt förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd. Anläggningen ingår inte i den nu sökta verksamheten, utan tillstånd kommer att sökas separat hos kommunen.

Den sökta verksamheten innefattar även vattenverksamhet. Yt- och grundvatten kommer att bortledas från dagbrott och underjordsgruva. Grundvatten kan även bortledas utanför dagbrott och underjordsgruva, exempelvis i brunnar i anslutning till malmzonerna för att minska inläckaget i gruvan, från schakt eller i brunnar för dricksvatten. Verksamheten innefattar att utföra de anläggningar som behövs för sådant bortledande.

Nya dammar kommer att anläggas för det nya sandmagasinet. Vid det befintliga sandmagasinet och klarningsmagasinet kommer åtgärder att vidtas på dammarna för att förstärka dessa och anlägga nya nödutskovströsklar. Arbeten kommer att utföras i nämnda magasin, innefattande schaktning för att erhålla större kapacitet. Schaktningen kan komma att ske i vattentäckta delar av befintliga magasin, och bortledande av vatten kan också förekomma. Dammarna kommer att användas för att innehålla vatten och vattenhaltigt gruvavfall. Klarningsmagasinet kommer att användas för klarning och recirkulering av vatten kommer att ske från klarningsmagasinet.

Verksamheten innefattar vidare vattenverksamhet i form av avvattning av vattenområden. Uppsamlande och avskärande diken kommer att anläggas för avledning av vatten.

Bolaget föreslår ett villkor med eventuell skyddsinfiltration för att öka grundvattenmängden inom påverkansområdet för grundvattenavsänkning samt att avleda vatten till Pahtajoki för att öka vattendragets flöde vid lågflöden. Den sökta verksamheten innefattar sådana skyddsåtgärder och utförande av anläggningar för dessa, liksom anläggningar för kontroll av grundvattennivåer och flöden.

Verksamheten omfattas med anledning av sprängämneshanteringen av den högre kravnivån enligt lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen).

Verksamhetens deponering av gruvavfall inryms i ordalydelsen för verksamhetskod 90.290-i i miljöprövningsförordningen (2013:251). Verksamheter som träffas av nämnda verksamhetskod utgör industriutsläppsverksamheter och omfattas av industriutsläppsförordningens bestämmelser. Copperstone menar för egen del att deponeringen i utvinningsavfallsanläggningar utgör en integrerad del av gruvdriften och att nämnda kod inte ska anses tillämplig på gruvverksamhet. Mark- och miljööverdomstolen har i dom den 26 februari 2019 mål nr M 1103-18 gjort bedömningen att deponering av gruvavfall omfattas av denna kod, men har också framhållit att avgörandet avser bestämmande av tillsynsavgift. Det kan därför inte utan vidare sägas vara tillämpligt vid tillståndsprövning. Med beaktande av avgörandet har Copperstone ändå utformat ansökan med underlagshandlingar som om verksamheten utgjorde en industriutsläppsverksamhet, och därför bl.a. bifogat en statusrapport till ansökan.

Det sökta tillståndet innefattar yrkande om dispens från förbuden i 6 § artskyddsförordningen avseende skogsödda och vanlig groda samt reservationsvisa yrkanden om dels dispens från förbuden i 4, 4 a, 6, 7, 8 och 9 §§ artskyddsförordningen avseende vissa övriga arter som förekommer inom eller i närheten av verksamhetsområdet, dels så kallat Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

AVGRÄNSNINGAR AV ANSÖKAN

Förevarande ansökan rör verksamhet för vilken bearbetningskoncessioner har prövats och beviljats. Bergsstaten har därmed jämte 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen prövat verksamhetens förenlighet med 3 och 4 kap. miljöbalken. Följaktligen ska 3 och 4 kap. miljöbalken inte tillämpas vid denna prövning av tillstånd enligt miljöbalken, jämte 4 kap. 2 § fjärde stycket minerallagen.

Externa transporter till och från verksamhetsområdet kommer i huvudsak bestå av ingående transporter av kemikalier via lastbil och utgående transporter av järn- och kopparkoncentrat via järnväg. I ett inledande skede kan utgående järnvägs-transporter i motsvarande omfattning i stället avse uttaget gruvavfall och krossad råmalm. Undantagsvis, i händelse av driftstörningar, kan utgående järnvägs-transporter i stället ske via lastbil.

Transporterna från den planerade verksamheten kommer att ha en mycket begränsad påverkan på det samlade trafikflödet på väg E10 utanför verksamhetsområdet och förbi Kiruna stad. Bolaget menar därför att endast trafiken från verksamhetsområdet fram till som längst påfarten till väg E10 kan ses som en följdverksamhet enligt 16 kap. 7 § miljöbalken. Efter påfarten utgör trafiken en så liten del av det samlade trafikflödet att gränsen för ett "närområde" måste anses nådd. Eventuell trafik från verksamhetsområdet till LKAB:s bangård eller KIA bangård skulle utgöra en så begränsad del av den totala trafiken att den inte ska anses vara en följdverksamhet. Inte heller transporter av koncentrat, alternativt av uttaget gruvavfall eller krossad råmalm i motsvarande omfattning, på Malmbanan bör, vare sig i norrgående eller södergående riktning, ses som en följdverksamhet.

SAMRÅD

Arbetet med miljökonsekvensbeskrivningen har föregåtts av ett samrådsförfarande enligt 6 kap. miljöbalken. Copperstone höll ett avgränsningssamråd under 2021 och därefter ett kompletterande samråd under våren 2022. Naturvårdsverket har även underrättat den ansvariga myndigheten i Finland om den planerade verksamheten, varvid denna har meddelat att Finland önskar delta i samråd enligt Esbo-konventionen. Detta samråd har inletts och har löpt parallellt med domstolsprocessen och i samråd med Naturvårdsverket som ansvarig myndighet.

Avgränsningen av samrådskretsen vad gäller enskilda gjordes inledningsvis på grundval av de fastigheter och verksamhetsutövare som berörs av det direkta

markanspråket, liksom ägare till och verksamhetsutövare vid angränsande fastigheter till verksamhetsområdet. I det kompletterande samrådet inkluderades en utökad samrådsrets. Vid beräkning av påverkansområde för grundvatten-avsänkning kontrollerade Copperstone om det fanns registrerade energianläggningar och/eller brunnar som skulle komma att påverkas inom detta område, och kunde konstatera att så inte var fallet. Påverkansområdets utbredning föranledde således ingen ändring av samrådsretsen, men det bedömdes likväl lämpligt att hålla ett kompletterande samråd kring detta. En justering av deponihöjderna medförde att samrådsretsen utökades till att inkludera enskilda som skulle kunna komma att påverkas av verksamheten genom förändrad landskapsbild. Den utökade samrådsretsen utgjordes av 826 hushåll med adress i postnummer 981 40 och 981 34. Om det mot förmodan skulle finnas oregistrerade energianläggningar och/eller brunnar bedöms dessa också ha fångats upp av denna utökade samrådsrets.

De synpunkter som framkommit genom samrådet enligt miljöbalken samt inom ramen för samrådet enligt Esbo-konventionen har beaktats när verksamheten utformats samt vid framtagande av ansökan med bilagor.

ORIENTERING

Omgivningsbeskrivning

Verksamhetsområdet

Det planerade verksamhetsområdet (i det följande enbart ”verksamhetsområdet”) är beläget på fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1, Kiruna 1:1, Kurravaara 4:3 och Ön 1:1 i Kiruna kommun. Området ligger ca 3 km nordväst om Kiruna, som är en stad där gruvnäringen har spelat en central roll sedan staden växte fram. Gruvan ligger i skärningen mellan staden och dess exploaterade områden i öster och den orörda naturen i väster. I söder angränsar LKAB och i norr Malmbanan och väg E10. Stora delar av verksamhetsområdet är präglad av tidigare gruvbrytning.

Planförhållanden

Ansökt verksamhetsområde är beläget inom ett område som genom detaljplan är utpekad som ett område för gruvverksamhet. Området omfattas av tre detaljplaner: Byggnadsplan för Kiirunavaara industriområde (DP 25 P81/28), Detaljplan för Järnvägen, del av Kiruna 1:1, del av Jukkasjärvi kronoöverloppsmark 1:1 m.fl. (DP 2584-P09/1) och Detaljplan för Viscariagruvan del av Kiruna 1:1, Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 (DP 2584-P14/12).

Detaljplanerna ger förutsättningar för gruvindustri. Copperstone har till Kiruna kommun ansökt om planbesked avseende vissa mindre ändringar i befintliga detaljplaner, så att dessa fullt ut ska möjliggöra den sökta verksamheten.

Kiruna kommunstyrelse beslutade den 21 mars 2022 att ge positivt besked för upprättande av detaljplan. Planen bedöms inte strida mot Kiruna kommuns översiktsplan, men antas medföra en betydande miljöpåverkan. Detaljplanen handläggs följaktligen genom utökat förfarande. Samråd rörande planförslaget har hållits mellan den 15 september och 6 oktober 2022, och inkomna synpunkter har därefter sammanställts. Detaljplanen justeras för närvarande med anledning av inkomna synpunkter. Nästa steg i processen är för kommunen att ställa ut detaljplanen på granskning innan kungörelse sker.

Vindkraftverksamhet på området

På området finns vindkraftverk som är lokaliserade över två av malmzonerna (A- och B-zonen), där brytning kommer att ske via både underjordsbrytning och dagbrott. Detta omöjliggör samexistens mellan de båda verksamheterna på längre sikt. De tre västra av de sex vindkraftverk som finns på platsen är lokaliserade på mark som planeras att tas i anspråk för dagbrott. De tre östra vindkraftverken kan kvarstå på platsen till dess att de två elledningar som ägs av Vattenfall kan ersättas med nya elledningar som i stället går runt området. Efter att sådan flytt skett avses malmen under området för nuvarande elledningar och de östra vindkraftverken att brytas.

Vindkraftverken är redan nu olämpligt lokaliserade sett till risken för ras i den tidigare gruvan under vindkraftverken. Vidare framgår av detaljplanen för Kiruna del av Viscariagruvan Kiruna 1:1 (§ 169-13) att vindkraftverken sedan antagande av den senaste planen strider mot denna, även om vindkraftverksamheten uppges kunna fortgå till dess att industri- eller gruvverksamhet står i konflikt med pågående markanvändning, vilket nu är fallet.

Höjdsystem

Höjdangivelser i ansökan med bilagor hänför sig till höjdsystemet RH 2000 om inte annat anges.

Riksintresseområden m.m.

Verksamhetsområdet ligger inom ett område utpekad som riksintresse för utvinning av värdefulla ämnen eller material (3 kap. 7 § miljöbalken).

Torneälven och Torneträsk-Kebnekaise utgör områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv (3 kap. 6 § miljöbalken) och finns i närheten av verksamhetsområdet. Verksamhetsområdet angränsar vidare till Natura 2000-områdena Kalix- och Torne älvsystem och Rautas fjällurskog (7 kap. 27 § miljöbalken).

Verksamhetsområdet ligger i huvudsak inom Laevas samebys renskötselområde, men till viss del även inom Gabna samebys renskötselområde i norr. Det finns områden som är utpekade som riksintresse för rennäringen i direkt anslutning till den planerade verksamheten i söder och cirka 1 km i norr (3 kap. 5 § miljöbalken).

Hela Kiruna centrum, inklusive Kirunavaara, är av riksintresse för kulturmiljövården (3 kap. 6 § miljöbalken). Väg E10 samt Malmbanan är av riksintresse för kommunikation (3 kap. 8 § miljöbalken).

Inom större delen av fjällvärlden ska turismens och friluftslivets intressen särskilt beaktas (4 kap. 2 § miljöbalken). Sydväst om verksamhetsområdet finns området Torneträsk-Paitasjärvi, som är utpekad som riksintresse på dessa grunder. Närmaste avstånd till riksintresset är ca fyra km från det planerade verksamhetsområdet. Närmaste riksintressen för obrutet fjäll (4 kap. 5 § miljöbalken) finns på ett avstånd om ca 14 km från planerat verksamhetsområde.

Nollalternativet

Nollalternativet är att den sökta verksamheten inte kommer till stånd, och de sökta åtgärderna inte genomförs. Detta skulle innebära att nuvarande markanvändning kvarstår. De miljökonsekvenser som beskrivs i miljökonsekvensbeskrivningen skulle under sådana förhållanden utebli. Nollalternativet innebär vidare att mineraltillgången i området inte tas tillvara och att de arbetstillfällen som den planerade verksamheten bedöms medföra uteblir. Det innebär vidare att Copperstone inte kommer att vidta åtgärder i området som förbättrar miljösituationen som kvarblivit sedan tidigare verksamhet i området.

VERKSAMHETSBESKRIVNING

Översikt

Den huvudsakliga verksamheten består av brytning och anrikning av malm från tre i området identifierade malmzoner benämnda A-, B- och D-zonen. Brytning kommer att ske via både dagbrott och underjordsbrytning. Aktuella metaller utgörs framförallt av koppar och järn (magnetit).

Förberedande arbeten

Innan brytning av malm kan påbörjas i dagbrotten kommer ovanliggande växtlighet och jordlager att avtäckas och urschaktning av klarningsmagasinet att ske. Vad gäller underjordsgruvan kommer det att ske förberedelser i form av avsänkning och hantering av yt- och grundvatten genom avvattning och pumpning till en vattenreningsanläggning. Parallellt kommer även anrikningsverket, krossar och andra anläggningar att uppföras. Därtill kommer transportvägar, vallar, diken samt

upplagsytor att anläggas. Anläggningsarbetena kommer att kräva omfattande schaktarbeten och eventuellt plansprängning.

Malmbrytning

Malmkropparna kommer att brytas som dagbrott samt genom underjordsbrytning vid samtliga tre malmzoner.² A-zonen har tidigare brutits med underjordsmetod, vilket medfört att vad som då bedömdes vara oekonomiska ytliga malmkroppar kvarlämnats. I B-zonen har endast en provbrytning skett, och då som underjordsgruva. Inom området för D-zonen har ingen tidigare brytning genomförts.

Losshållning av berg i dagbrotten planeras utföras med s.k. pallbrytning. Dagbrottens djup kommer att variera mellan cirka 50 och 230 meter. Släntlutningen planeras till mellan 45 och 60°. Ramper för transport till och från gruvan planeras i syfte att möjliggöra mötande fordon.

Underjordsbrytningen planeras att utföras med s.k. skivpallsbrytning eller annan icke-rasbrytningsmetod. Befintlig underjordsgruva kommer att restaureras och ny infrastruktur anläggas.

När dagbrott och underjordsgruva har slutbrutits kan dessa användas för återfyllnad av gråberg och/eller anrikningssand, samt vid behov lokal cementering. Återfyllnad kan även komma att påbörjas dessförinnan.

Uttag av anrikningssand från det befintliga sandmagasinet (ReMining) kan ske genom schaktning. Anrikningssanden är, bortsett från allra överst, vattenmättad. Vattnet från schaktade massor planeras ledas bort och pumpas in i processvatten-systemet för återanvändning. Porvatten som inte dräneras ur sanden kommer att följa med materialet in i anrikningsprocessen. För det fall aktuell metod visar sig olämplig sett till materialets geotekniska egenskaper kan annan metod bli aktuell.

Vid uttag av gråberg från befintliga gråbergsdeponier (ReMining) kommer sovring att ske med hjälp av grävmaskin och hjullastare för att sortera ut det material som inte bedöms bestå av malm.

Malmbehandling och anrikning

Malmen från gruvan kommer att transporteras till kross och siktverk. Efter kross och siktverk lagras materialet i malmlada eller utomhus. Transport av krossad malm till och från malmlada sker med bandtransport. Den krossade malmen genomgår en malningsprocess följt av en flotationsprocess i flera steg. Kopparkoncentrat tas ut

² Ansökan har i denna del justerats avseende D-zonen där bolaget enbart ansöker om att få bedriva underjordsbrytning.

och genomgår avvattning med förtjockning och filtrering. Restprodukten går vidare till magnetseparering, eventuell ommalning och filtrering för att få fram ett magnetitkoncentrat. Utgående produkter efter anrikningen är alltså kopparkoncentrat och magnetitkoncentrat. Efter anrikningen sker transport av koncentrat till en väderskyddad lagringsplats för vidare transport till slutkund.

Gråberg och anrikningssand som tagits ut genom ReMining blandas med malm från gruvan för en jämn ingående halt och genomgår samma process som malmen.

Anrikning kan även komma att ske vid ett externt anrikningsverk, varvid det förutsätts att material som skickas för extern anrikning inte räknas in i det sökta produktionsmåttet.

Hantering av gråberg och anrikningssand

Gråberg är icke malmhaltigt, eller låghaltigt, berg som bryts för att komma åt malmen. Det gråberg som uppkommer kan, beroende på dess egenskaper och om det uppfyller de kriterier som ställs upp, användas som konstruktionsmaterial vid anläggande av exempelvis dammar och vägar. Gråberg kan också användas för återfyllnad av utbrutna dagbrott och underjordsgruva. Gråberg som inte används kommer att deponeras i två deponier, varav den ena placeras i den nordvästra delen av verksamhetsområdet och består av en utbyggnad av befintlig gråbergsdeponi, och den andra placeras i den sydvästra delen av verksamhetsområdet. De båda gråbergsdeponierna planeras att byggas upp utifrån en geomorfologisk design som efterliknar det omgivande landskapets topografi.

Anrikningssand är en restprodukt efter anrikningsprocessen där aktuella mineral har utvunnits. För anrikningssanden kommer ett nytt sandmagasin att anläggas väster om det befintliga sandmagasinet. Deponering av anrikningssand kommer i första hand att ske i det nya sandmagasinet, men kan även ske i det befintliga sandmagasinet efter uttag från detsamma för ReMining, samt genom återfyllnad. Vatten från de båda magasinerna pumpas till det befintliga klarningsmagasinet. Dammar i befintliga magasin kommer att förstärkas.

Dammar

I samband med anläggande kommer grundläggningsytorna att avtäckas och bedömas okulärt samt vid behov provtas. All grundläggning ska ske på fast, kompetent, mark. För berggrundläggning kommer en berggrundsgeolog att bedöma den avtäckta och rensade bergytan och tillsammans med en projektör besluta om, och i så fall vilka, eventuella tätande åtgärder som erfordras. Detta inkluderar även den identifierade krosszonen. Tätande åtgärder kan utgöras av t.ex. ridåinjektering eller enklare avjämningsgjutning. Grundläggningsförhållande, beslut och föreslaget utförande dokumenteras under anläggande och slutligt utförande i relationshandlingar.

Det nya sandmagasinet kommer ha dränerande dammar. Reglering av magasinsvattenståndet i förhållande till dämningnivå och driftnivå avses ske genom att allt processvatten och all nederbörd under normala förhållanden dräneras genom dammarna och att någon egentlig vattenvolym inte innehålls i magasinet. Då bedömningen av dammarnas dränagekapacitet är svår att verifiera innan dammarna anlagts och magasinet tagits i drift avser bolaget att anlägga ett driftutskov för de inledande etapperna. Dammarnas dräneringsförmåga kommer att kunna verifieras genom uppföljning av utfallet för de inledande etapperna av dammarna. De beräkningar av dräneringsförmågan som har gjorts bör kompletteras med sådan verifiering för att kunna eliminera alla osäkerheter. Eftersom detta kan göras först då verksamheten har påbörjats, avser bolaget att inledningsvis (under etapp 1 och 2 samt eventuellt ytterligare etapper om det behövs) utgå från att dammarna fungerar som täta dammar.

Det befintliga sandmagasinet kommer enbart att förstärkas genom dammsäkerhetshöjande åtgärder och i utrivna delar återställas, för att möjliggöra användning av klarningsmagasinet. Dammarna kommer dock inte att höjas.

Klarningsmagasinet kommer att förstärkas och i utrivna delar återställas för att kunna användas som klarningsmagasin för den sökta verksamheten. Dammar kommer inte att höjas.

Släntlutningarna för befintliga dammar har varit stabila ända sedan den tidigare verksamheten lades ner på 1990-talet. Risken för erosionsskador bedöms därför vara låg. Med hänsyn till stabilitet har samtliga dammar analyserats utifrån dagens krav på acceptabel totalstabilitet. Befintliga dammar, som idag har lokalt ”branta” slänter (1:1,4 respektive 1:1,5), föreslås stabiliseras genom planerade stödbankar, vilket ger en övergripande släntlutning om ca 1:1,8 från nuvarande nedströms liggande dammkrön till planerad dammtå för ny stödbank.

Under drifttiden, när tillsyn av dammarna sker, erhålls fullgod stabilitet med de föreslagna stödbankarna. Risken för erosion bedöms som låg dels med hänsyn till att erosionsskador inte i ett inledande skede påverkar totalstabiliteten, dels eftersom de är enkla att se visuellt och åtgärder enkelt kan vidtas. Risken bedöms därför vara liten att de lokalt branta släntlutningarna, som har varit stabila sedan 1990-talet, ska kunna påverka totalstabiliteten vilket i sin tur skulle kunna leda till ett dammbrott.

Lagring/behandling av material som uppkommer i/inköps till verksamheten

I verksamheten ingår upplag för rågods/råmalm, avtäckningsmassor och schaktmassor, krossning och siktnings av material samt transport av desamma.

Mängderna malm, gråberg, koncentrat och anrikningssand begränsas av deponiernas storlek (inklusive återfyllnad) och maximal mängd material som får anrikas. Vad gäller rågods avser Copperstone inte att lagra mer än 0,6 Mton krossat respektive 3 Mton okrossat rågods vid ett och samma tillfälle, och vad avser

avtäcknings- och schaktmassor avses upplagen begränsas till maximalt 7,75 miljoner m³, vilket avser teoretisk fast volym, exklusive svällfaktor.³ Volymen på det lagrade materialet, inklusive svällfaktor, kommer således att vara större.

Ett öppet utomhuslager för råmalm kommer att kunna lagra gods upp till 3 miljoner ton. Krossanläggningen kommer att vara i behov av regelbundna planerade underhåll varför ett utomhuslager om 0,5 Mton krossad råmalm är nödvändig för att alltid kunna garantera kontinuerlig malmtillförsel till anrikningsverket. Under normal produktion kommer härutöver upp till 0,1 Mton krossad råmalm lagras i ett inomhuslager.

Industriområde, infrastruktur och övriga anläggningar

Industriområdet kommer att omfatta infrastruktur och ett flertal anläggningar. Utformningen av industriområdet kan komma att justeras vid detaljprojekteringen.

Vattenhantering

I etableringsfasen kommer vattenreningsanläggning, diken, ledningar och pumpar att anläggas. I etableringsfasen härrör uppkommande vatten framförallt från anläggningsarbeten, inklusive schakter, men också från avvattning av underjordsgruvan. Det finns inget befintligt vattenfyllt dagbrott, men det gamla dagbrottet i södra A-zonen kan ibland innehålla små mängder vatten. Genom pumpning av vatten från befintlig underjordsgruva, eller brunnar i anslutning till malmzonerna, kan samtliga malmzoner komma att avvattnas. Uppfordring av vatten kommer att ske genom att vatten samlas upp i bassänger för föravskiljning av slam, varpå vattnet pumpas upp till markytan genom ett eller flera steg i befintligt schakt, alternativt via borrhål till markytan. Vattnet transporteras sedan vidare med pumpning till anrikningsverkets sandpumpning. Uppfordrat vatten kommer att ledas via en vattenreningsanläggning innan vattnet släpps till recipient.

Vatten som uppkommer under driftsfasen härrör från underjordsgruva, avvattning av malmzonerna, dagbrott, gråbergsdeponier och övrigt industriområde. Detta vatten kommer att pumpas till sandpumpning i anrikningsverket och vidare till det nya sandmagasinet. Viss rening av vattnet sker i sandmagasinet genom neutralisering och sedimentering. Vatten dräneras genom dammvallarna och pumpas vidare till klarningsmagasinet, där slutlig sedimentering sker. Från klarningsmagasinet tas processvatten till anrikningsverket. Överskottsvatten från klarningsmagasinet pumpas till vattenrening. En mindre volym kommer dock släppas till recipient orenat. Bolaget har erhållit goda resultat från pilotanläggningen för vattenrening och den planerade reningskapaciteten uppgår till 1000 m³/h i stället

³ Vad gäller avtäcknings- och schaktmassor har justering skett i denna del i och med det reviderade yrkandet om endast underjordsbrytning i D-zonen, se rubriken *Justering av ansökan – inget dagbrott i D-zonen* nedan.

för den ursprungligt beräknade 600 m³/h. Detta medför att volymen orenat vatten som behöver avbördas minskar.

Avbördning av orenat vatten behöver ske under den tid på året då större inflöden sker, dvs. i samband med snösmältning och under intensiva regn. Detta sammanfaller med de perioder då recipienterna naturligt uppvisar höga flöden, från mitten av maj till mitten av september. Eftersom klarningsmagasinet används som en buffertvolym kan en större andel vatten renas samtidigt som vattentillförseln utjämnas, jämfört med om allt inkommande vatten skulle avbördas momentant.

Flera utsläppsscenarioer har utretts under handläggningen. Bolaget har slutligen förordat ett utsläppsscenario där vatten bräddas till Pahtajoki via Tvillingjärnsystemet och kanalen samt till Luossajärvi.

Tillståndet bör medge flexibilitet att anpassa avbördning mellan recipienterna, t.ex. om LKAB utökar sin pumpning från Luossajärvi till Luossajoki.

I efterbehandlingsfasen tillåts avrinningen som genereras i det efterbehandlade verksamhetsområdet rinna naturligt till tre utflödespunkter som ungefärligt motsvarar de punkter där denna avrinning skulle ha runnit av under nu rådande förhållanden. Dessa punkter är till Leväjärvi (uppströms VVA17), diket som AVA15 är belägen i, och våtmarken mellan kanalen och Pahtajoki.

Copperstone utvärderar två alternativa reningslösningar i form av antingen kemisk fällning, flockning, sedimentering och sandfiltrering, eller sandfiltrering och jonbytesteknik. Det första alternativet är en konventionell teknik som sammantaget anses vara en stabil och välbeprövad process medan det andra alternativet är en mindre konventionell teknik i Sverige, men som framgångsrikt använts vid flera gruvor i Finland.

Vatten som pumpas från brunnar i anslutning till malmzonerna bedöms vara opåverkat av verksamheten och således inte behöva genomgå rening. Detta vatten kan därmed användas för skyddsinfiltration och återföring av vatten till Pahtajoki. Även vatten som genomgått rening kan användas för dessa åtgärder.

Insatsvaror och kemiska produkter

Sprängämnen i form av pumpbara ämnen baserade på ammoniumnitrat kommer att användas för produktionssprängning. Vidare kommer en mindre del konventionella sprängmedel att användas för att detonera emulsionssprängmedel. Som ovan nämnt omfattas verksamheten med anledning av sprängämneshanteringen av Seveso-lagstiftningens högre kravnivå och säkerhetsrapport har bifogats ansökan.

Kemikalier och insatsmaterial kommer att användas i verksamhetens anrikningsprocess, främst i anrikningsverkets flotationsdel, och i vattenreningen. Lignin och

salt kommer att användas för dammbekämpning. Vidare kommer ett antal övriga kemikalier av mindre volym, t.ex. förbrukningskemikalier och oljor, att användas.

Transporter

Externa transporter kommer i huvudsak att ske via järnväg, men i förekommande fall även med lastbil. För det fall det blir aktuellt med extern anrikning för uttaget material inom Remining respektive krossad råmalm under den tid som det egna anrikningsverket uppförs avser Copperstone att skicka materialet via järnväg. I undantagsfall, såsom vid längre avbrott på Malmbanan, kan långväga lastbilstransporter behöva ske.

En bangård med omlastningsstation planeras att anläggas med anslutningar både norrut och söderut till Malmbanan. Samtransport via järnväg kan även ske med övriga aktörer i närområdet. Även övriga alternativ, bl.a. via båt, har utretts rörande extern transport.

Vad gäller uttransport av färdiga produkter i form av koncentrat har externa lastbilstransporter bedömts som ett alternativ till dess att den egna bangården är uppförd. Efter fördjupade studier konstaterar Copperstone att externa lastbilstransporter endast kan ses som ett alternativ för kopparkoncentrat, och inte för järnmalmskoncentrat. Vidare konstaterar Copperstone att tågtransporter av koncentrat (likväl som av uttaget gruvavfall och krossad råmalm) även kan ske från andra bangårdar i väntan på att den egna bangården färdigställs. Koncentrat kommer då att transporteras med lastbil till dessa bangårdar. Copperstone har under handläggningen anfört att i väntan på den egna bangårdens färdigställande kan LKAB:s bangård eller Kiruna Cargos driftplats Kiirunavaara (KIA) vara aktuella. Vid huvudförhandlingen i målet uppgav bolaget att Kaunis Irons järnvägsterminal i Pitkajärvi också är ett alternativ.

Totalt rör det sig om ca 43 lastbilsekipage per dygn. 10 st. med kopparkoncentrat till KIA och 33 st. med järnmalmskoncentrat till LKAB eller Pitkajärvi. Om uttransport sker från LKAB:s bangård kommer lastbilarnas transportväg sannolikt att gå direkt från Copperstones verksamhetsområde in till LKAB:s verksamhetsområde, vilket angränsar till Copperstones verksamhetsområde. Transporterna är i sådant fall att jämföra med interna transporter inom gruvors verksamhetsområden. Om uttransport sker från KIA bangård kommer en transportsträcka om 20 km enkel väg att användas, via E10 och väg 870, alternativt en kortare sträcka via LKAB:s område om 6 km enkel väg. Om uttransport sker från Pitkajärvi kommer en transportsträcka om 45 km enkel väg att användas via E10.

Interna transporter kommer att ske med gruvtruckar alternativt dumper eller lastbil. Personbilar och hjullastare kommer att användas inom verksamhetsområdet. Nära transporter kan komma att ske med bandtransportör.

Energianvändning

Verksamheten kommer att nyttja energi vid brytning, interntransporter, användning av utrustning såsom pumpar, i byggnader och vid ventilation/värme, i primärkross och anrikning. I huvudsak kommer energi i form av el och drivmedel, samt bränsle för biopannan, att nyttjas. Energi i form av värme kommer att återvinnas från ventilation av gruvan samt från anrikningsverket.

Copperstone har planerat verksamheten med intentionen att bedriva en energieffektiv verksamhet med en så liten klimatpåverkan som möjligt. Copperstone avser att i möjligaste mån driva verksamheten med grön el och använda eldrivna fordon. I de fall det inte är rimligt eller möjligt att använda eldrivna fordon, avses fordon att drivas med fossilfria drivmedel.

Avfall

Utvinningsavfall

Verksamheten kommer att ge upphov till utvinningsavfall (branschspecifikt avfall) bestående av gråberg och anrikningssand.

Gråberget klassificeras som avfall från brytning av metallhaltiga mineral, och klassificeras inte som farligt avfall. Gråberget kommer att provtas kontinuerligt med en provtagningsfrekvens som uppfyller tillämplig SIS-standard. Om potentiellt syrabildande gråberg påträffas kommer detta att läggas inbäddat i icke syrabildande material för att säkerställa att gråbergsdeponin som helhet är icke syrabildande och skyddas mot förhöjd urlakning.

Anrikningssanden karaktäriseras inte som inert avfall och inte heller farligt avfall. Gråbergsupplag och sandmagasin har beskrivits ovan.

Verksamheten kommer också att ge upphov till gruvslam och slam från reningsprocesser. Detta bedöms också utgöra utvinningsavfall och avses i första hand deponeras tillsammans med anrikningssanden. Slam från reningsanläggningen bör enligt bolagets fällningsförsök klassificeras som farligt avfall med hänsyn till dess innehålls av koppar, kobolt, nickel och zink. Bolaget avser att ha en särskild deponi för detta, preliminärt i anslutning till det nya sandmagasinet.

Avbaningsmassor kommer att uppstå när massorna schaktas undan i samband med blottläggning av berg alternativt sand/grus inför produktionssprängningar respektive brytning. Avbaningsmassorna kan antingen utgöra utvinningsavfall eller biprodukt. Avbaningsmassor kommer enligt bolaget att utgöra en biprodukt då de oavsiktligt kommer att uppstå som ett led i att utvinna produkten (malm). Vid avbaning kommer bolaget att tillvarata massorna, som består av morän samt organiskt markskikt med fröbank, i syfte att använda dessa som konstruktionsmaterial vid såväl anläggningsarbeten under uppstart och drift som ekologisk efterbehandling. I

anläggningsarbeten kommer avbaningsmassorna exempelvis att användas för att konstruera tre till fem meter höga bullervallar runt dagbrottskanten och, liksom också runt de mobila krossarna i syfte att begränsa bullerspridning. Under efterbehandlingen kommer avbaningsmassorna exempelvis att användas för den geomorfologiska utformningen, när rampöppningen till underjordsgruvan/portalen fylls igen med morän och anpassas till omgivningen samt som växtetableringsskikt.

Schaktat material från klarningsmagasinet kommer att provtas enligt standard (Karaktärisering av avfall - Provtagning av avfall från utvinningsindustrin. Teknisk rapport SIS-CEN TR 16365:2013). Material som innehåller nivåerna för mindre känslig markanvändning kan komma att användas vid efterbehandlingen. Som en extra säkerhetsåtgärd kommer material som inte innehåller nivåerna för känslig markanvändning inte att deponeras utanför de yttre dikessystemen. Eventuellt kan deponering av mindre volymer ske i det nya sandmagasinet, där det kommer att skyddas från erosion och urlakning genom övertäckning och förhöjt pH samt minskad syretillförsel.

Avfallshanteringen kommer att ske enligt verksamhetens avfallshanteringsplan som kommer att hållas uppdaterad i enlighet med 29 § förordningen (2013:319) om utvinningsavfall.

Övrigt avfall

Utöver utvinningsavfall kommer det även i verksamheten att uppkomma industriavfall (ej branschspecifikt avfall), såsom metall, brännbart avfall, plast- och wellpappförpackningar, träavfall etc. Inom industriområdet kommer en avfallsstation för insamling av sådana fraktioner att anläggas. Därutöver kan verksamheten ge upphov till farligt industriavfall såsom spillolja, oljehaltigt slam/vatten (från oljeavskiljare), oljefilter, använda trasor/absorbenter, lysrör, batterier, kemikalie- eller färgrester etc.

Farligt avfall kommer att hanteras, förvaras och omhändertas enligt gällande regelverk. Allt industriavfall kommer att hämtas av kontrakterade entreprenörer godkända för att utföra avfallstransporter och föras till en mottagningsanläggning för vidare omhändertagande i form av återvinning, deponering, behandling eller destruktion.

MILJÖKONSEKVENSER

Sammanfattningsvis kan sägas att den ansökta verksamheten förväntas ge upphov till miljökonsekvenser som sträcker sig från obetydliga/försumbara till stora, och även positiva, beroende på påverkansaspekt. Miljökonsekvensbeskrivningen visar sammantaget att miljökonsekvenserna av den sökta verksamheten är godtagbara.

Miljökonsekvensbeskrivningen beskriver verksamhetens påverkan utifrån olika miljöaspekter; markförhållanden, landskapsbild, grundvatten, ytvatten, naturvärden,

Natura 2000, skyddade arter, luftmiljö, klimat, kulturmiljö, buller, vibrationer, luftstöt vågor och stenkast, rennärning, friluftsliv och rekreation, energi och hushållning samt risk och säkerhet.

I det följande behandlas delar av bolagets redovisning.

Vatten

Bolaget har låtit utföra yt- och grundvattenmodelleringar över området och har genomfört vattenanalyser.

Ytvatten

Verksamheten kommer att medföra påverkan på vattenflöden och ytvattenkvalitet. Se närmare under rubriken *Tillåtlighet enligt 5 kap. miljöbalken* nedan.

Verksamhetens reningsanläggning kommer att installeras och driftsättas under etableringsarbetena. Under etableringsfasen kan det inte uteslutas att viss påverkan på ytvattnet kan förekomma vid justeringar av reningsanläggningen. Generellt kommer halterna att vara lägre än vid nollalternativet, vilket innebär att de negativa konsekvenserna bedöms som små.

Som en följd av ändrade vattenflöden från Viscariaområdet till omgivande recipienter under driftstiden, föreslår bolaget en anpassad avbördning till Pahtajoki och Luossajärvi. En anpassad avbördning kommer att kompensera det ändrade vattenflödena från området. Således bedöms de negativa konsekvenserna av det minskade vattenflödet under driftfasen som små.

Rening av vatten och eventuell skyddsinfiltration kommer att fortsätta tills gruvan är återfylld samt att ingen påverkan kan påvisas jämfört med nollalternativet. De negativa konsekvenserna för tiden under och efter avslutad efterbehandling bedöms därmed som obetydliga.

Grundvatten

Verksamheten bedöms leda till en grundvattenavsänkning vilket kan medföra geoteknisk påverkan samt påverkan på grundvattenytan.

Under etableringen kommer avvattningen av gruvan att påbörjas. Grundvattennivåerna kring gruvor och dagbrott kommer att sjunka. Konsekvenserna bedöms som måttliga. Konsekvensbedömningen avseende de identifierade riskobjekten till följd av sänkt grundvattennivå bedöms som små.

Området kring gruvor och dagbrott kommer under drift att påverkas av sjunkande grundvattennivåer. Om yt- eller grundvattennivåer i ett område plötsligt sjunker

under det normala och avvikelserna bedöms bero på gruvverksamheten kommer projektering av teknisk lösning på skyddsinfiltration att påbörjas. Betydande påverkan på flora och fauna i en våtmark uppstår först efter ett eller ett par års avvikande grundvattennivåer, dvs naturen kan stå emot det som kan tolkas som ett eller två på varandra följande torrår, vilket medför att det finns tid för en anpassad detaljerad teknisk lösning för aktuellt område.

Konsekvenserna inom detta område bedöms som måttligt negativt. Sammantaget bedöms måttliga negativa konsekvenser uppstå avseende grundvatten under etablerings- och driftsfas.

Under efterbehandlingsfasen kommer gruvorna och dagbrotten successivt fyllas med vatten. Sammantaget bedöms konsekvensen för sänkta grundvattennivåer i området vid efterbehandlingsfasens slut som obetydliga.

Naturvärden

Bolaget har inför ansökan låtit utföra natur- och artinventeringar och efterföljande analyser. Frågor som rör artskydd och Natura 2000 behandlas under separata rubriker nedan.

Den planerade gruvverksamheten kommer att medföra ett markanspråk som omfattar merparten av verksamhetsområdet med skog som avverkas och vegetation som avtäcks.

Länshållning av gruvan förväntas medföra en avsänkning av grundvattenytan inom planerat verksamhetsområde samt i vissa angränsande områden, men vid avslutad gruvdrift kommer grundvattennivåerna successivt återställas. Ur naturvärdes-synpunkt är avsänkningen relevant i grundvattenberoende naturtyper som våtmarker och sumpskogar där den naturliga vegetationen kan förändras vid långvarig uttorkning av det översta markskiktet. Utan skyddsåtgärder förväntas grundvatten-avsänkningen, i ett skede med fullt utbyggda dagbrott och underjordsgruvor, medföra en stor negativ påverkan på naturvärdena. Skälet är att relativt stora arealer (uppemot 117 ha) av naturvärdesklassade våtmarksområden med Högt naturvärde, t.ex. områden inom myrkomplexet Kirunavuoma, och Påtagligt naturvärde berörs. Den faktiska påverkansgraden i dessa naturvärdesklassade områden kan dock förväntas variera från obetydlig till stor inom avsänkningsområdet. Avsänkningsområdets storlek kan dessutom ha överskattats till följd av konservativa bedömningar vid grundvattenmodellering.

Det överskottsvatten som kommer att bräddas till Pahtajoki kommer innehålla förhöjda halter av vissa metaller och huvudämnen, t.ex. zink, uran, koppar och sulfat, som i höga halter kan medföra negativa effekter för akvatiska organismer. Ämnena regleras därför inom vattenförvaltningen med gränsvärden. Utan skyddsåtgärder kan sådana gränsvärden för zink komma att överskridas. Förhöjda

halter som överskrider kända effektnivåer kan medföra en risk för vissa negativa biologiska effekter i recipienten Pahtajoki.

Om skyddsåtgärder inte vidtas kan det uppstå avvikelser i vattenföring i Pahtajokisystemet. Vid återfyllning av underjordsgruva och dagbrott i samband med avslutad verksamhet kan minskningar av vattenföringen vid lågflöden innebära en lokalt betydande påverkan. Biologiska konsekvenser kan utgöras av en minskad habitatyta för bottenlevande organismer och infrysning av nedgrävd fiskrom. Sådan påverkan bedöms, utan skyddsåtgärder, kunna medföra måttligt negativa konsekvenser för Pahtajoki.

Om inte skyddsåtgärder vidtas kan störningseffekter i form av buller och visuell påverkan medföra måttligt negativa konsekvenser för vissa störningskänsliga fåglar nära verksamhetsområdet, i värsta fall genom att pågående häckningar misslyckas. Konsekvenserna kommer variera från obetydliga till måttliga beroende på verksamhetsskede och avstånd till störningskällan.

Om inte skyddsåtgärder vidtas kan spridning av stoft och partiklar, i synnerhet stoft som innehåller rester av sprängmedel med kväve, teoretiskt medföra vissa eutrofierande effekter i våtmarker. Eftersom beräkningar visat på liten spridning kommer de negativa konsekvenserna på naturmiljön vara små, även utan skyddsåtgärder.

Copperstone planerar att vidta ett antal skyddsåtgärder för att begränsa påverkan på naturvärden i allmänhet samt Natura 2000 och skyddade arter i synnerhet. Verksamheten har utformats så att dess påverkan på naturvärden så långt som möjligt i första hand förhindras och i andra hand begränsas. Raden av inarbetade skyddsåtgärder är en viktig del av anpassningen av verksamheten enligt hänsynshierarkin. För den förlust av naturmiljöer som ändå kommer att uppstå har Copperstone låtit utreda möjligheterna att genomföra ekologisk kompensation.

Både etableringsfasen och driftsfasen för med sig ett markanspråk som omfattar merparten av det ca 863 ha stora verksamhetsområdet. Ca 70 procent av arealen består av naturmark med fjällbjörkskog, våtmarker och vatten medan övriga ca 30 procent består av tidigare industrimark, i naturvärdesinventeringen redovisade som övrig mark/ruderatmark. I stora delar av området med naturmark kommer skog avverkas och vegetation avtäckas. Naturvärdena kommer försvinna eller tappa betydande biotopkvaliteter. Möjliga skyddsåtgärder kan inte reducera påverkan på ett betydande sätt. Lokaliseringen är dock vald utifrån att området redan är delvis ianspråktaget som industrimark, och verksamhetsområdet har optimerats för att ta så lite ytterligare naturmark i anspråk som möjligt.

För övriga aspekter som är relevanta för bedömning av påverkan på naturvärden; grundvatten, vattenkemi, vattenföring, störning och damning, konstateras att de planerade skyddsåtgärderna kommer ha avgörande effekt för att reducera de negativa konsekvenserna. Den samlade bedömningen är att konsekvenserna för

naturvärdena i både etablerings- och driftsfasen är måttligt negativa. Jämfört med områdets nuvarande status bedöms de negativa konsekvenserna för naturvärdena efter några tiotal år av efterbehandling som obetydliga/försumbara.

Rennäring

Verksamhetsområdet är beläget inom Laevas och Gabna samebyars renskötselområden. Inledningsvis ska påpekas att det är av avgörande betydelse för bedömningen av påverkan på rennäringen dels att lokaliseringen är sådan att verksamhetsområdet redan är delvis ianspråktaget för gruvverksamhet och att området har staden, infrastrukturen och ett stort industriområde som närmaste grannar, dels att verksamhetsområdet har optimerats för att ta så lite ytterligare naturmark i anspråk som möjligt, i synnerhet åt väster där rennäringens viktiga marker finns.

För Laevas sameby bedöms planerad verksamhet kunna komma att påverka renskötseln i liten omfattning i form av ett visst försvårande av flytt förbi Viscaria för en av Laevas vintergrupper under höst och vår, samt försämrade betesro över en mindre del av trivselland/samlingsområde inom höstbetesmarkerna omkring Eatnamvárri. Vidare innebär verksamheten att viss betesmark tas i anspråk, dock bedöms det inte troligt att ianspråktagandet skulle medföra en brist på renbete. Det reservbetesområde som ligger öster om tvärstängslet har inte någon avgörande betydelse för samebyn, utan det är andra områden utmed samebyns marker som kan erbjuda reservbete vid flytt. Vad gäller flyttleden förbi området finns ett tvärstängsel mot Viscaria och Kiruna som stänger ute renar från området intill Viscaria och stängslet saknar vidare tydliga öppningar för passage nära flyttleden. Tvärstängslets placering gör dels att den aktuella flyttleden har förlorat sin funktion som flyttled, dels att området öster om stängslet, dvs. i riktning mot gruvans verksamhetsområde, har förlorat sin funktion som område för fri strövning och bete. Det område som tas i anspråk av gruvan samt dess närmaste område fram till tvärstängslet saknar således i stort sett betydelse för rennäringen idag. Även om det kan ifrågasättas om den befintliga flyttleden behöver få en ändrad sträckning med hänsyn till tvärstängslet så har bolaget tagit fram ett förslag till ny flyttled väster om spärrstängslet samt förslag till alternativ flyttled öster om spärrstängslet. Vissa delar av tvärstängslet har nu tagits bort. Även om fri strövning förbi stängslet nu är fysiskt möjlig, menar bolaget att instängslingen i sig, även beaktat den långa sträcka som fortfarande är instängslad, visar att området närmast runt Viscaria saknar praktisk betydelse för rennäringen som område för fri strövning och bete.

För Gabna sameby bedöms verksamheten kunna medföra som mest en marginell påverkan på höstflytten längs flyttleden som löper ett par kilometer norr om Viscaria. Området norr om Viscariagruvan utgörs enligt information från Sametinget av rastbete längs en huvudflyttled vilken är klassad som riksintresse för rennäring. I och med att en influenzon ska ses som en gradient med avtagande påverkan från störningskällan och utåt och att flyttleden löper till största del genom

skogslandskap, vilket reducerar påverkan från buller och synintryck, bedöms påverkan på flytt och eventuellt rastbete komma att bli liten. Renskötsel i området påverkas redan av störningar från Kiruna stad med omgivande aktiviteter, LKAB:s verksamhet, och framför allt av trafik längs väg E10 och Malmbanan och renskötselaktiviteter i området är därför sannolikt hårt bevakade. Renarna störs då av renskötare, snöskotrar och eventuellt hundar och helikopter under flytt och/eller rastbete vilket gör att de bör påverkas i långt mindre utsträckning av andra mänskliga aktiviteter. Påverkan på renskötseln i Gabna sameby bedöms sålunda som försumbar.

För att hindra renar från att ta sig in på verksamhetsområdet kommer detta att instängslas. Verksamhetsområdets utbredning innebär vidare att det befintliga spärrestängslet och den flyttled som löper genom området behöver dras om till ett västligare läge utanför verksamhetsområdet. Det är lämpligt att det befintliga spärrestängslet får en ändrad sträckning i delen nära Viscaria så att det där följer verksamhetsområdets gräns och således utgör en del av skyddsstängslet runt verksamhetsområdet. Vidare är det lämpligt att det befintliga tvärstängslet rivs och ersätts med det skyddsstängsel som ska uppföras runt verksamhetsområdet. Detta innebär att ett ytterligare område om ca 100 ha betesresurs öster om tvärstängslet tillgängliggörs för renarna. Dessa åtgärder förutsätts omfattas av tillståndet.

Copperstones tillkommande transporter bedöms inte påtagligt förvärpa den påverkan på rennäringen som LKAB:s verksamheter sammantaget ger upphov till i området idag. Transporter utanför verksamhetsområdet ansluter till befintlig infrastruktur så att ytterligare mark ej behöver tas i anspråk för transportlösningar. Transporter kommer att ske inom marker som idag sannolikt inte utgör begärligt eller åtkomstbart bete på grund av störningar från Kiruna stad, väg E10 och Malmbanan samt på grund av stängslet utmed Malmbanan. Dammbekämpande åtgärder för verksamheten kommer att begränsa damning för transporter utanför området.

Bolaget har som frivilligt åtagande föreslagit att kompensera Laevas sameby för att vidmakthålla och stärka samebyns betesresurser i vinterbeteslandet.

Planerad gruvverksamhet bedöms kunna komma att påverka möjligheten för Laveas sameby att bedriva rennäring i liten omfattning, och för Gabna sameby i ringa omfattning. Orsaken till att påverkan kan bli så begränsad faller till stor del tillbaka på verksamhetsområdets lokalisering nära befintliga industriområden och i kanten av det orörda beteslandet. Med föreslagna skyddsåtgärder kommer de negativa konsekvenserna som ändå kan komma att uppstå på renskötseln inom främst Laevas sameby begränsas ytterligare och rennäringen bedöms i stort kunna fortgå som idag.

Vad gäller funktionella samband noteras särskilt att Viscariaområdet har mycket liten betydelse för rennäringens bedrivande och att verksamheten, med de skyddsåtgärder som föreslås, inte kommer att påverka några funktionella samband på något påtagligt sätt eller i övrigt på sätt som ändrar ovanstående bedömning.

Luftmiljö

Utsläpp till luft från verksamheten kommer bestå av emissioner från transportfordon och arbetsmaskiner med förbränningsmotorer, biopanna samt från diffus damning. Förbränningsmotorer ger upphov till utsläpp av koldioxid (CO₂), kväveoxider (NOX), kolmonoxid (CO), kolväten (HC), PM₁₀ och PM_{2.5}.

Med hjälp av spridningsmodellering har den totala halten samt haltbidrag för PM₁₀ beräknats till närområdet från den planerade verksamheten. Baserat på de beräkningar och modelleringar som genomförts bedöms diffus damning vara den största källan till luftföroreningar för den planerade gruvverksamheten, vilket kan komma att påverka närliggande verksamheter såsom LKAB, Máttárakká Northern Light Lodge, väg E10 och Malmbanan. Även friluftslivet kan komma att påverkas. Ett tillskott av partiklar från verksamheten innebär vidare en ökad risk för att dygnsmedelvärdet för miljö kvalitetsnormen liksom miljömål överskrids under fler dygn på ett år. Verksamheten kommer även ge upphov till nedsmutsning.

Skyddsåtgärder för att begränsa den påverkan som verksamheten kommer att ha på luftkvaliteten har identifierats för de olika delverksamheterna inom gruvverksamheten och kommer vidtas vid behov.

Resultat från spridningsmodelleringen visar att luftmiljön utanför verksamhetsområdet får en begränsad påverkan. Verksamheten bedöms inte medföra att miljö kvalitetsnormen överskrids. Till följd av de osäkerheter som förekommer, så som antalet transporter och nedsmutsning, bedöms små negativa konsekvenser för luftmiljön uppstå under etableringsfasen.

Eftersom det kommer att ha anlagts en järnväg i driftsfasen, kommer dock emissionerna från förbränningsmotorer och vägtransporter att begränsas och minska i förhållande till vad som gäller för etableringsfasen. Konsekvenserna för närliggande verksamheter såsom LKAB, Máttárakká Northern Light Lodge, väg E10 och Malmbanan samt Kiruna tätort bedöms mot denna bakgrund vara försumbara. Verksamheten bedöms inte heller medföra att miljö kvalitetsnormen överskrids. Sammantaget bedöms försumbara konsekvenser för luftmiljön uppstå under driftsfasen.

Konsekvenserna av efterbehandlingsfasen bedöms som försumbara.

Friluftsliv och rekreation

Det nuvarande friluftslivet vid det planerade verksamhetsområdet är starkt koncentrerat till tre anordnade leder som passerar förbi områdets nordvästra delar; en skoterled, ett skidspår, samt en sommarled som används för vandring, löpning och mountainbikecykling. De tre lederna är viktiga för det stadsnära friluftslivet i Kiruna. Eftersom det planerade verksamhetsområdet korsas av både skoterled, skidspår samt sommarled kommer verksamheten ha en signifikant påverkan på det

stadsnära friluftslivet i Kiruna, då dessa leder måste flyttas. Längs sommarleden finns även tre vindskydd, varav två av dessa väntas bli otillgängliga eftersom de ligger inom det planerade verksamhetsområdet. Även friluftslivet utanför verksamhetsområdet kommer i någon mån att påverkas av verksamheten, inte minst visuellt. Buller från verksamheten kan påverka friluftslivet och framför allt känslan av rekreation. Bullerstörningen är som störst under de första åren av gruvdriften. Damning från verksamheten kan påverka friluftslivet, bland annat i form av missfärgningar av snö.

Ecogain har tagit fram olika förslag på åtgärder för ett fortsatt livskraftigt friluftsliv i den planerade gruvans närområde med bl.a. omdragning av leder och anläggning av nya vindskydd. Bolaget kommer att vidta åtgärder för att minimera damning och bullerstörning.

Etablerings- och driftsfasen innebär att verksamhetsområdet stängslas in, verksamheten byggs upp och driftsätts, samtidigt som lederna har dragits om och friluftslivet kring Viscariaområdet kan fortgå. I driftsfasen bedöms effekterna avseende buller vara som störst och det rörliga friluftslivet kan uppleva störande buller i de naturområden som angränsar till verksamhetsområdet även om Naturvårdsverkets föreslagna riktvärden för buller inte överskrids. En förändrad landskapsbild och omdragning av samtliga tre leder kan betraktas som måttliga till stora ingrepp för friluftsliv och rekreation. Vid omdragning av lederna bedöms små negativa konsekvenser uppstå för friluftslivet och rekreation vid etablering- och driftsfas. Detta förutsätter att erforderliga tillstånd och markåtkomst beviljas.

Klimat

Den planerade verksamheten kommer ge upphov till klimatpåverkan från de olika aktiviteter som sker i gruvan. Den totala klimatpåverkan kan dock påverkas och minskas, dels genom att använda mindre naturresurser (effektiviseringar) och dels genom att använda resurser som härrör från förnybara naturresurser. Kvantifieringen av klimatpåverkan för gruvan är baserad på aktiviteter i alla produktionssteg.

Copperstone avser att bedriva en hållbar och energieffektiv verksamhet för att minimera verksamhetens bidrag till klimatförändringar. Detta genom att så mycket som möjligt inom verksamheten ska drivas av förnyelsebar el samt biobränslen, förutsatt tillgång. Utöver ovanstående har ett antal skyddsåtgärder identifierats avseende klimat.

I etableringsfasen bedöms små negativa konsekvenser uppstå för klimatet. Driftsfasen innebär vardaglig drift av gruvan liksom att järnväg finns etablerad inom området för att möjliggöra transport av slutprodukt med tåg. Copperstones ambition är att bedriva en energieffektiv verksamhet med bl.a. elektrifiering av gruva liksom fordon samt användning av fossilfritt drivmedel och därigenom bedöms små negativa konsekvenserna uppstå avseende klimat under driftsfasen.

Skulle verksamheten i driftsfasen bedrivas delvis med fossila bränslen kommer prognostiserad klimatpåverkan att öka. Värt att notera är dock att den prognosticerade klimatpåverkan inte beaktar den positiva nyttan slutprodukten kommer att ha för en omställning till ett fossilfritt samhälle. Konsekvenserna av efterbehandlingsfasen bedöms som försumbara.

Buller

Den planerade verksamheten kommer generera buller vid olika faser under verksamhetens tid som kan komma att påverka närliggande verksamheter och närboende. Skyddsåtgärder för buller har identifierats för gruvverksamheten och kommer vidtas vid behov för att innehålla riktvärden för buller.

Tillsammans med föreslagna skyddsåtgärder bedöms den planerade gruvverksamheten inte medföra bullerstörning för närboende i Karhuniemi och Lokstallsområdet samt vid verksamheten Mättaráhkká Northern Light Lodge. Det rörliga friluftslivet kan dock uppleva störande buller i de naturområden som angränsar till verksamhetsområdet, men bedöms inte överskrida Naturvårdsverkets föreslagna riktvärden.

Det kumulativa bullret från den planerade verksamheten och LKAB:s verksamhet bedöms inte ge någon påtaglig effekt vid bostäder i närområdet. Vid beräkningspunkt 2 som är lokaliserad vid Ädnamvaarastugan kan nivån öka med 2 dB vid extrema fall, men det bedöms som orimligt då vindarna inte kan blåsa i olika riktningar samtidigt. I verkligheten blir den kumulativa effekten högst 1 dB och därmed knappt hörbar. Sammantaget bedöms små negativa konsekvenser uppstå vad gäller påverkan från buller under driftsfasen och försumbar under etablering- och efterbehandlingsfas.

Vibrationer, luftstöt vågor och stenkast

Vibrationer, luftstöt vågor och stenkast kommer uppstå vid sprängningsarbeten som kommer ske inom verksamheten. Beräkningar av vibrationsnivåer visar att man kan förvänta sig högre nivåer vid produktion underjord än vid sprängning ovanjord. Dels på grund av högre samverkande laddningar, dels på grund av kortare avstånd. Vid kommande sprängningsarbeten finns det ett antal byggnader där riktvärden inte kommer att kunna innehållas vid förutsättning 115 mm hål och 50 meters hållängd. De beräknade nivåerna för luftstöt vågor bedöms inte vara ett problem vid de angränsande anläggningarna. Vid Viscaria kommer byggnader och konstruktioner hamna inom de rekommenderade säkerhetsavstånden för stenkast, där åtgärder måste vidtas för att minimera stenkast och risk för skada.

För att klara riktvärdet för Trafikverkets teknikbyggnad rörande vibrationer krävs att underjordssprängningarna anpassas (t.ex. genom mindre håldiametrar och hållängder), när sprängningarna närmar sig den norra delen av gruvan. Även såvitt avser stenkast måste sprängtekniska åtgärder till skydd för aktuell teknikbyggnad

vidtas när verksamheten närmar sig den nordligaste delen av planerat dagbrott. Copperstone avser att vidta de skyddsåtgärder som bedömts krävas genom att dimensionera sprängningarna i enlighet härmed, och ställer sig positiv till föregående dialog med bl.a. Trafikverket.

Såvitt avser stenkast krävs för bostadsbebyggelse inga särskilda sprängtekniska åtgärder utöver att inte överskrida de förutsättningar som legat till grund för bolagets beräkning. För övriga typer av anläggningar finns det anläggningar som kan anses utgöra objekt med höga skyddsvärden som vid sprängning i vissa delar av gruvan ligger innanför det beräknade säkerhetsavståndet för stenkast. I dessa fall behöver således anpassning ske så att säkerhetsavståndet minskar. Detta kan framförallt ske genom minskad håldiameter och minskad hållängd. Bolaget kommer att anpassa de sprängtekniska förutsättningarna för att tillse att berörda objekt befinner sig utanför det beräknade säkerhetsavståndet. Om detta bedöms otillräckligt kommer andra åtgärder att vidtas.

Den planerade verksamheten kan utföras utan risk för att riktvärden överskrids förutsatt att skyddsåtgärder vidtas. Den planerade verksamheten bedöms i sin helhet innebära små konsekvenser för omgivningen vid etablering och drift. Denna bedömning innefattar även påverkan på bostäder under kvälls- och nattetid.

Kulturmiljö

Resultat från den tidigare utredning genomförd under 2015–2016 visade att ny gruvdrift skulle innebära små eller obetydliga konsekvenser ur kulturmiljösynpunkt samt att planerad gruvdrift skulle vara förenlig med värnandet av viktiga kulturmiljöer och kulturhistoriskt intressanta objekt i Norrlands inland. I kulturmiljöanalys genomförd under 2021 bedöms sammanfattningsvis hoten mot fornminnen och riksintresset för kulturmiljövården Kiruna som obetydliga. Inga viktiga kända kulturmiljövården av nationellt, regionalt eller lokalt intresse riskerar att utraderas. Kulturhistoriska strukturer och samband i landskapet kommer att kunna uppfattas även fortsättningsvis.

Ny gruvdrift vid Viscariaområdet är förenligt med värnandet av värdefulla kulturmiljöer och kulturhistoriskt intressanta objekt i Norrlands inland och fjälltrakter. Kulturmiljöer som framhålls som värdefulla nationellt, regionalt och lokalt berörs inte påtagligt eller endast i liten omfattning av planerad gruvdrift. Tillsammans med föreslagna skyddsåtgärder bedöms konsekvenserna som försumbara under gruvans samtliga faser.

TILLÅTLIGHETSFRÅGOR

Tillåtlighet enligt 2 kap. miljöbalken

Kunskapskravet (2 kap. 2 § miljöbalken)

I samband med Copperstones övergång från att enbart vara ett prospekteringsföretag till att bli ett gruvföretag, har Copperstone byggt en förhållandevis stor organisation där medarbetarna tillsammans besitter lång och omfattande erfarenhet från gruv- och mineralindustrin. Bolaget har inför framtagandet av ansökan även anlitat utomstående expertis med omfattande erfarenhet av gruvfrågor och gruvors miljöpåverkan. Genom samrådsförfarandet och upprättandet av miljökonsekvensbeskrivningen har bolaget dessutom fått goda kunskaper och insikter om den sökta verksamhetens påverkan.

Bolaget besitter sammantaget de kunskaper som krävs för att bedöma miljöpåverkan av den sökta verksamheten. Bolaget har i miljökonsekvensbeskrivningen identifierat de miljö- och hälsorisker som den planerade verksamheten kan tänkas ge upphov till.

Bästa möjliga teknik och försiktighetsprincipen (2 kap. 3 § miljöbalken)

I framtagen miljökonsekvensbeskrivning beskrivs de skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått som bolaget avser att vidta i syfte att i första hand förebygga eller hindra att verksamheten orsakar skada för människor eller miljön, i andra hand motverka och begränsa sådan skada, och i tredje hand återställa sådan skada. Genom att tillämpa denna skadelindringshierarki beaktar Copperstone försiktighetsprincipen. Bolaget har vidare baserat sina bedömningar på konservativa antaganden och således troligen överskattat påverkan av den sökta verksamheten, vilket också är ett uttryck för försiktighetsprincipen.

Bolaget har utrett vilka tekniker som finns tillgängliga och kommer att tillämpa bästa möjliga teknik vid utformningen och driften av verksamheten och vid efterbehandling efter att verksamheten har avslutats, så långt det rimligen kan krävas. Som exempel på detta noteras att bolaget har utrett alternativa tekniker för rening av vatten, och avser att i första hand tillämpa en teknik som får anses relativt ny och som bedöms ge bättre reningsresultat än en mer konventionell reningsteknik. Bolaget avser också att ge sina deponier en geomorfologisk design i syfte att kunna genomföra en ekologisk efterbehandling. Ett annat exempel är att bolaget avser att i första hand använda eldrivna fordon alternativt fossilfritt bränsle.

Mot bakgrund av ovanstående och vad som i övrigt anges i handlingarna uppfyller Copperstone försiktighetsprincipen och principen om bästa möjliga teknik.

Produktvalsprincipen (2 kap. 4 § miljöbalken)

Kemiska produkter kommer att användas i verksamheten. Hantering av kemikalier kommer att ske enligt gällande regelverk och rekommendationer. Copperstone har i planeringen och utformningen av verksamheten beaktat, och kommer fortsatt att beakta, hälso- och miljömässiga aspekter i valet av kemiska produkter som ska användas. Bolaget kommer återkommande att utvärdera kemikalier som används och huruvida dessa kan och bör ersättas. Sammantaget uppfyller Copperstone produktvalsprincipen i 2 kap. 4 § miljöbalken.

Hushållnings- och kretsloppsprinciperna (2 kap. 5 § miljöbalken)

Copperstone har i planeringen och utformningen av verksamheten beaktat de möjligheter som finns till hushållning av energi och resurser, och kommer även fortsatt beakta dessa aspekter vid bedrivande av gruvverksamheten. Copperstone avser, som nämnt, att till största del använda eldrivna fordonstyper när tillgänglig teknik och elförsörjning till området så tillåter, och alternativt kommer fordon att drivas med fossilfria drivmedel.

Den sökta verksamheten innebär att en fyndighet av riksintresse kan nyttiggöras, att redan ianspråktagen mark kan användas samt att befintligt avfall kan tillgodogöras, vilket sammantaget och för sig utgör en god hushållning med naturresurser.

Genom vattenrening, geomorfologisk design och ekologisk efterbehandling minskas de negativa effekterna av det avfall som uppkommer. Mot bakgrund av ovanstående uppfylls kraven i 2 kap. 5 § miljöbalken.

Lokaliseringsprincipen (2 kap. 6 § miljöbalken)

Lokaliseringen av gruvbrytningen är avgjord i och med Bergsstatens beslut om bearbetningskoncessioner enligt minerallagen. På grund av att fyndigheten befinner sig på en viss plats är lokaliseringen även given utifrån rådande geologiska förutsättningar.

Med hänvisning till vad som angetts om verksamhetsområdets lokalisering samt till att området delvis redan är ianspråktaget för gruvverksamhet och har utformats för att ta så lite naturmark i anspråk som möjligt, i synnerhet åt väster, menar Copperstone att den sökta lokaliseringen är i det närmaste idealisk.

Mineraltillgångarna är klassificerade som riksintresse för mineral och området är sedan lång tid tillbaka planlagd för gruvindustri. Vissa planändringar behövs för att den sökta verksamhetens utformning ska vara helt förenlig med detaljplanerna. Planbesked har sökts och meddelats. Planändringarna förutses vid tidpunkten för slutligt avgörande vara genomförda eller nära förestående. Då planändringar inte genomförts vid huvudförhandling i målet har Copperstone inkommit med förslag till s.k. planvillkor.

Mot bakgrund av ovanstående uppfylls kraven i 2 kap. 6 § miljöbalken.

Tillåtlighet enligt 3 och 4 kap. miljöbalken

Tillåtlighet enligt 3 och 4 kap. miljöbalken har bekräftats genom bearbetningskoncessionerna och ska därmed inte prövas inom ramen för denna ansökan.

Tillåtlighet enligt 5 kap. miljöbalken

De ytvattenförekomster som kan komma att påverkas direkt eller indirekt av den sökta verksamheten är de övre och nedre delarna av Pahtajoki (WA73598312 och WA64104032), Rautasälven (WA47755367) och Luossajärvi (WA76574251). Pahtajoki och Rautasälven ingår i Natura 2000-området Torne- och Kalix älvsystem (SE0820430). Det finns inga utpekade grundvattenförekomster i området.

Den ekologiska statusen i Luossajärvi har i dagsläget klassificerats som måttlig medan den kemiska statusen inte uppnår god status p.g.a. kvicksilver och PBDE samt PFOS och benso(a)pyren. Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status till år 2027 samt god kemisk ytvattenstatus med undantag för kvicksilver och PBDE (mindre stränga krav) samt PFOS och benso(a)pyren (senare målår).

Den ekologiska statusen i Pahtajokis övre vattenförekomst har i dagsläget klassificerats som hög medan den kemiska statusen inte uppnår god status p.g.a. kvicksilver och PBDE. Miljökvalitetsnormen är hög ekologisk status samt god kemisk ytvattenstatus med undantag för kvicksilver och PBDE (mindre stränga krav).

Den ekologiska statusen i Pahtajokis nedre vattenförekomst har i dagsläget klassificerats som måttlig med avseende på uran och hydrologisk regim medan den kemiska statusen ej uppnår god status p.g.a. kvicksilver och PBDE. Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status 2027 och god kemisk status med undantag för kvicksilver och PBDE (mindre stränga krav).

Rautasälven från Pahtajokis utlopp till Torneälven har god ekologisk status men uppnår ej god kemisk status p.g.a. kvicksilver och PBDE. Miljökvalitetsnormen är god ekologisk status och god kemisk ytvattenstatus med undantag för kvicksilver och PBDE (mindre stränga krav).

En recipientutredning har tagits fram och bedömningarna har gjorts utifrån verksamhetens fyra olika faser: dagens miljötillstånd (Fas 1), avvattningsfas (Fas 2), produktionsfas (Fas 3) respektive efter avslutad verksamhet (Fas 4). Bolaget har utrett ett antal utsläppsscenarier och har slutligen förordat att utsläpp av vatten ska ske enligt vad som anges nedan.

Den kumulativa påverkan på den akvatiska miljön i Torneälven från verksamheten kommer att bli obetydlig oavsett övriga eventuella tillkommande verksamheter. Bakgrunden är den rening som bolaget kommer att genomföra. Denna medför en totalt sett mindre belastning på recipientsystemet jämfört med dagens läge och effekterna nedströms kommer således att bli positiva jämfört med nuvarande situation. Relevanta miljö kvalitetsnormer kommer vidare att innehållas före den punkt där kumulativ påverkan med andra verksamheter kan bli aktuell.

Förordat utsläppsscenario

Under avvattningsfasen ska utsläpp av vatten från verksamheten ske genom att renat vatten bräddas till Tvillingtjärnsystemet och kanalen mellan Luossajärvi och Pahtajoki. I avvattningsfasen stannar bräddflödet från den nuvarande vattenfyllda gruvan av. Bräddvattnet fördelas så att bräddning till Tvillingtjärnsystemet kompenserar det vatten som idag går den vägen och övrigt vatten bräddas till kanalen.

Under produktionsfasen har bolaget förordat att vatten renas och bräddas till Tvillingtjärnsystemet, Luossajärvi och kanalen mellan Luossajärvi och Pahtajoki. För det fall det uppstår behov av att brädda orenat vatten kommer det att ske till kanalen. Ett skyddsflöde kan vidare komma att släppas i Övre Pahtajoki vid behov.

I efterbehandlingsskedet avrinner vattnet från verksamhetsområdet via Levijärvi/Luossajärvi, Tvillingtjärnsystemet och våtmarken mellan kanalen och Pahtajoki.

Vattenkemi

I avvattningsfasen är modellerade och beräknade halter i Luossajärvi lika som i nuläget på grund av att tillrinningsområdet inte kommer att påverkas under denna fas. Uranhalterna beräknas ligga på nivåer som motsvarar måttlig status i Luossajärvi och Pahtajoki. Modelleringen visar att belastningen av uran inte kommer att öka under avvattningsfas i Luossajärvi eller Pahtajoki. Avvattningsfasen kommer inte att innebära någon statusförsämring eller haltförsämring för ämnen som idag är i den sämsta klassen.

I produktionsfasen beräknas nitratkväve i Luossajärvi ligga på nivå som motsvarar måttlig status men samtidigt minskar halten i denna fas i jämförelse med nuläget. Uranhalterna beräknas ligga på nivåer som motsvarar måttlig status i Luossajärvi och Pahtajoki. Vidare visar modelleringen med avseende på uran att belastningen kommer att minska under produktionsfas i Luossajärvi och Pahtajoki. Halter av zink kommer också att bli lägre i jämförelse med fas 1. I Luossajärvi minskar halterna sulfat i produktionsfasen medan de ökar något Pahtajoki. Produktionsfasen kommer inte att innebära någon statusförsämring eller haltförsämring för ämnen som idag är i den sämsta klassen.

För fasen efter avslutad verksamhet har belastning beräknats mot Luossajärvi respektive Pahtajoki (inklusive diffus belastning) från olika delområden. Utan reducering av de olika källtermerna genom relevanta efterbehandlingsåtgärder kommer belastningen i denna fas att överstiga nuvarande belastning. Således krävs reducerande efterbehandlingsåtgärder. Under förutsättning att sådana åtgärder vidtas, innebär fas 4 inte någon statusförsämring, och inte heller någon haltförsämring för ämnen som är i den sämsta klassen.

Pahtajoki är ett litet vattendrag vars bredd varierar kraftigt mellan ca 2–10 meter. Redan inom 50–100 meter från utläppspunkten bedöms full omblandning ha skett. Vad gäller Torne älv så är det vatten som tillförs från Rautasälven helt omblandat och halterna är redan här så låga att samtliga bedömningsgrunder innehålls.

Flotationsreagenser

Xantater och tiokarbamater kan påverka ekosystemen, men i dagsläget finns inte så mycket kunskap avseende dessa.

Den beräknade drifthalten av xantat understiger med marginal den lägsta effektkoncentrationen. Den teoretiska maxhalten av xantat är dock i nivå med en sådan koncentration som kan ge biologisk effekt på 50 procent respektive 10 procent av de studerade organismerna. Kontinuerlig uppföljning av utgående halter från anrikning och rening behövs. Vid indikation på förhöjda halter i utgående vatten bör haltbegränsande åtgärder initieras.

För tiokarbamater har driftshalt inte kunnat beräknas. Den teoretiska maxhalten överskrider den högsta testade koncentration som inte orsakar någon mätbar effekt på de studerade organismerna. Kontinuerlig uppföljning av utgående halter från anrikning och rening behövs och åtgärder bör vidtas för att begränsa halten i recipient till maximalt 0,2 mg/l som månadsmedelvärde. Bolaget har föreslagit att haltbegränsande åtgärder bör utredas vidare och initieras vid indikation på förhöjda halter.

Hydrologisk regim

Statusklassificering av hydrologisk regim viktas enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter utifrån vattendragets längd. Pahtajoki övre är ca 5 km lång. Ingen förändring avseende klassificeringen av hydrologisk regim bedöms ske mellan nuläget och avvattningsfasen eller produktionsfasen vad gäller sjön Unna Soahkejävvra. Nedströms sjön kan dock viss påverkan noteras (i AVA 21) och utan skyddsåtgärder sker en tydlig påverkan efter inloppet från Gullijoki till följd av ändrat flöde i Gullijoki. Den sammanvägda statusen för hydrologisk regim i Pahtajoki övre är hög.

Enligt bolagets beräkningar innebär varken Fas 2 eller 3 någon statusförsämring av hydrologisk regim i Pahtajoki övre. Samma bedömning görs beträffande hydrologisk regim i Pahtajoki nedre.

Biologi

Förändrad vattenkemi till följd av ansökt verksamhet bedöms inte medföra någon risk för betydande påverkan på akvatiska organismer. Med föreslagna skyddsåtgärder kommer inte halter av de ämnen som kan medföra negativa biologiska effekter förändras på ett betydande sätt. Med upprätthållet basflöde i Pahtajoki, genom tillförsel av vatten under perioder med naturliga lågflöden, bedöms det inte medföra någon risk för betydande påverkan på akvatiska organismer. Verksamheten bedöms inte medföra någon statusförsämring avseende biologiska kvalitetsfaktorer i någon vattenförekomst.

Sammanfattning miljökvalitetsnormer

Sammanfattningsvis menar Copperstone att utredningarna visar att någon försämring av den ekologiska eller kemiska statusen på någon berörd vattenförekomst inte kan förväntas till följd av den sökta verksamheten. Inte heller äventyras uppnåendet av beslutade miljökvalitetsnormer. Detta gäller även på nivån för enskilda kvalitetsfaktorer, med två undantag. Copperstone redogör för sin inställning till dessa nedan.

Kvalitetsfaktorn hydrologisk regim riskerar att erhålla måttlig status till följd av det ökade basflöde till Pahtajoki som Copperstones utsläpp medför. Flödesdynamiken med perioder av lågflöden och högflöden förändras dock inte. Hydrologisk regim är en hydromorfologisk kvalitetsfaktor som utgör en stödjande kvalitetsfaktor för de biologiska kvalitetsfaktorerna. Kvalitetsfaktorn kan inte innebära att den sammanlagda statusen ändras annat än från hög till god. Eftersom det här inte är fråga om en försämring som innebär någon reell inverkan på biologin i vattenförekomsten menar Copperstone att verksamheten inte kommer att medföra någon otillåten försämring av vattenmiljön eller äventyra möjligheten att uppnå miljökvalitetsnormerna på sätt som avses i 5 kap. 4 § miljöbalken. Copperstone konstaterar samtidigt att det är möjligt att vidta skyddsåtgärder som innebär att god status innehålls.

Kvalitetsfaktorn särskilda förorenande ämnen (SFÄ) är en fysikalisk-kemisk kvalitetsfaktor. De beräkningar som har gjorts, vilka grundas på försiktiga antaganden och troligen överskattar påverkan, visar en risk för försämring av statusen för zink under tiden efter avslutad verksamhet. Samtidigt är det möjligt att vidta skyddsåtgärder för att minska zinkutsläppet så att statusen inte förändras. Huruvida sådana åtgärder behövs efter avslutad verksamhet är något som lämpligen hanteras i efterbehandlingsplanen.

Vad gäller halthöjningarna i Luossajärvi, vilka är ett resultat av andra utsläpp till sjön och att vatten från Viscariaområdet inte längre kommer att orsaka en spädningseffekt, menar Copperstone att dessa inte orsakas av Copperstones verksamhet. Copperstone konstaterar samtidigt att skyddsåtgärder kan vidtas genom att Copperstone avleder en del av sitt överskottsvatten till Luossajärvi, varvid spädningseffekten återfås. Detta leder till att halthöjningen i Luossajärvi uteblir eller begränsas. Halterna kan även minska beroende på hur mycket överskottsvatten som avleds.

Mot bakgrund av ovanstående konstaterar Copperstone att den sökta verksamheten inte medför någon otillåten försämring av vattenmiljön eller att möjligheten att uppnå en miljö kvalitetsnorm äventyras på sätt som avses i 5 kap. 4 § miljöbalken. Verksamheten är därmed tillåtlig även enligt reglerna i 5 kap. miljöbalken.

Tillåtlighet enligt 7 kap. miljöbalken

Natura 2000

Det planerade verksamhetsområdet är inte beläget i något Natura 2000-område men angränsar i väst till Natura 2000-området Rautas (SE08202443) samt är beläget inom avrinningsområdet för bäcken Pahtajoki som tillhör vattensystemet för Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem (SE0820430). Rautas Natura 2000-område är ett drygt åtta kvadratmil (81 694 ha) stort område av fjäll, skog, våtmark, sjöar och vattendrag. Torne och Kalix älvsystem är ett limniskt Natura 2000-område som sträcker sig från Tretröset och nordvästra Lappland ned till Bottenviken och omfattar en stor andel av de sjöar och vattendrag som utgör Torne och Kalix älvsystem. Den planerade verksamheten bedöms, med beaktande av möjliga och föreslagna skyddsåtgärder, inte innebära en betydande påverkan på miljön i Natura 2000-områdena. Den sökta verksamheten bedöms därmed inte erfordra tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

För det fall att mark- och miljödomstolen gör en annan bedömning yrkar bolaget reservationsvis om ett Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken. För ett Natura 2000-tillstånd krävs att den planerade verksamheten i) inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, och ii) inte medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området. Vad som närmare ligger i kraven framgår av 16 och 17 §§ i förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. varav framgår att gynnsam bevarandestatus ska behållas eller återställas för aktuella livsmiljöer och/eller arter.

Den planerade gruvverksamheten kan få vissa indirekta effekter som berör Natura 2000-områdena vad gäller grundvattenavsänkning, vattenkemisk påverkan, påverkan på vattenföring, störningseffekter från buller och visuella störningar samt damning.

Natura 2000-områdena är utpekade för olika naturtyper, bland annat aapamyrar, källor och källkärr, fjällbjörkskog, myrsjöar, alpina vattendrag, större och mindre vattendrag, öppna mossar och kärr, ävjestrandssjöar och skogbevuxen myr. För vissa naturtyper och med vissa miljöaspekter kan det, utan beaktande av skyddsåtgärder, lokalt uppstå miljöpåverkan som står i motsättning till sådana bevarandemål/förutsättningar för bevarande som finns listade i Natura 2000-områdenas bevarandeplaner. Påverkan på naturtyperna i de två Natura 2000-områdena är dock mycket liten relaterat till den stora utbredningen av dessa naturtyper inom Rautas samt Torne och Kalix älvsystem. Den samlade bedömningen är därför att ingen skada på förekommande naturtyper förväntas uppstå. Genom vidtagande av vissa skyddsåtgärder i form av vattenrening, övervakning och skyddsinfiltration samt upprätthållande av lägsta flöde i recipienten bedöms det dessutom, som ovan nämnts, vara möjligt att reducera även sådana lokala miljöeffekter som kan uppstå inom Natura 2000-områdena till den grad att miljöeffekterna inte längre utgör en betydande påverkan, än mindre en skada.

Natura 2000-områdena är utpekade för vissa djurarter, bland annat utter, lodjur och grön flodtrollslända samt för vissa växtarter, bland annat venhavre och myrbräcka. Det finns inga utpekade fågelarter för något av Natura 2000-områdena. Av de utpekade arterna är det enbart utter och venhavre som noterats inom påverkansområdena inom något av Natura 2000-områdena. Påverkan på de utpekade arterna bedöms bli obetydlig eller helt utebli för samtliga arter. Verksamheten bedöms inte heller påverka någon av de utpekade arternas bevarandestatus i Rautas eller Torne och Kalix älvsystem. Sammanfattningsvis bedöms ingen störning som kan påverka bevarandet av någon av arterna i området att uppkomma till följd av verksamheten, vare sig med eller utan skyddsåtgärder.

Sammanfattningsvis finns alltså förutsättningar för att bevilja Natura 2000-tillstånd.

Naturreservat

Verksamhetsområdet är beläget öster om, och helt utanför, naturreservatet Rautas fjällurskog (SE0820243). Ingen verksamhet i strid med reservatföreskrifterna kommer att bedrivas i någon del.

Strandskydd

Verksamhetsområdet innefattar tjärnar och vattendrag, vid vilka strandskydd generellt sett råder. Strandskyddet i området har emellertid upphävts genom bestämmelser i gällande detaljplaner.

Tillåtlighet enligt 8 kap. miljöbalken

I verksamhetsområdet och dess påverkansområde förekommer vissa arter som är fridlysta enligt 4–9 §§ artskyddsförordningen (2007:845).

Arter som omfattas av 4 och 4 a §§ artskyddsförordningen

Enligt 4 § artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt fånga eller döda djur, avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder, avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen och att skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Bestämmelsen implementerar dels artikel 12.1 i Art- och habitatdirektivet (1992/43/EEG) och dels artikel 5 Fågeldirektivet (2009/147/EG) och omfattar de arter som anges i artskyddsförordningen.

Arter som skyddas enligt art- och habitatdirektivet

I påverkansområdet har uttter noterats. Även lodjur, björn och järv kan tillfälligt förekomma i området men ingen av dessa arter har några kända fasta förekomster i området. Inga djurarter som är fridlysta enligt 4 a § artskyddsförordningen kommer att dödas eller fångas eller avsiktligt störas på ett otillåtet sätt till följd av verksamheten. Inte heller bedöms djurens fortplantningsområden eller viloplatser skadas eller förstöras i strid med 4 a § artskyddsförordningen till följd av gruvverksamheten. Ingen påverkan på upprätthållande av bevarandestatusen kommer att uppstå på lokal, regional eller nationell nivå för någon av de fridlysta arterna. Bolaget bedömer sammanfattningsvis att förbuden i 4 a § artskyddsförordningen inte aktualiseras för någon av arterna som skyddas enligt art- och habitatdirektivet. Det föreligger således inget behov av särskilda skyddsåtgärder för att undvika att förbuden och krav på dispens aktualiseras.

Arter som skyddas enligt fågeldirektivet

EU-domstolen har i ett förhandsavgörande i mars 2021 klargjort att förbuden i artikel 5 i fågeldirektivet omfattar samtliga vilda fåglar, inte bara sådana fågelarter som upptas i bilaga 1 till fågeldirektivet, som är hotade eller som har en långsiktigt vikande populationstrend. I verksamhetsområdet, samt i omgivande områden som på olika sätt kan påverkas av verksamheten har ett flertal olika fågelarter noterats varav flera är rödlistade och/eller upptagna i bilaga 1 till fågeldirektivet. En tabell över samtliga fågelarter som påträffats finns i bilagor till ansökan.

När det gäller EU-domstolens ovannämnda förhandsavgörande begränsade domstolen i övrigt sin prövning till tolkningen och tillämpningen av förbuden i artikel 12.1 i art- och habitatdirektivet. Inga fågelarter omfattas av art- och habitatdirektivet.

Eftersom EU-domstolen uttryckligen begränsade sin prövning till nationell tillämpning av förbuden i art- och habitatdirektivet menar Copperstone, likt Naturvårdsverket i sin vägledning från mars 2022, att det saknas skäl att frånga tidigare praxis rörande tillämpningen av 4 § 1–3 p artskyddsförordningen såvitt avser fåglar. Det innebär att för att en handling som uppenbarligen har ett annat syfte än att avsiktligt döda eller störa fåglar aktualiseras förbuden först om det finns en risk för påverkan på fågelartens bevarandestatus. Artskyddsförordningen har ändrats sedan ansökan gavs in, och ändringarna går i linje med vad bolaget har anfört gällande hur bestämmelserna ska tolkas såvitt avser påverkan på fåglar, vilket också ligger i linje med Naturvårdsverkets tolkning. Detta framgår också av förordningsmotiven. Alltjämt gäller alltså att för en handling som uppenbarligen har ett annat syfte än att avsiktligt döda eller störa fåglar, eller förstöra eller skada fåglars bon, gäller förbuden först om det finns en risk för påverkan på fågelartens bevarandestatus.

Om markavtäckning och skogsavverkning sker under fåglarnas häckningsperiod finns det en risk att ägg och ej flygga ungfåglar tillhörande de arter som kan häcka i verksamhetsområdet oavsiktligt dödas eller skadas av arbetsfordonen. Vidare finns det under verksamhetens driftsfas en risk att buller och visuell påverkan skulle kunna störa fåglar i verksamhetsområdet samt i vissa angränsande områden under deras häckningsperiod. Någon påverkan under fåglarnas övervintrings- eller flyttperiod förväntas inte uppkomma. Verksamheten har dock uppenbarligen ett annat syfte än att döda eller störa djur och med beaktande av att ingen del av den planerade verksamheten bedöms påverka någon fågelarts bevarandestatus på någon nivå aktualiseras inte förbuden i 4 § 1–3 p. artskyddsförordningen. Därmed är strängt taget inga särskilda skyddsåtgärder nödvändiga och någon dispens erfordras inte. De möjliga skyddsåtgärderna medför vidare att förbuden inte heller aktualiseras, oavsett påverkan på bevarandestatus. Inte heller kravet på avsiktlighet är uppfyllt.

Samtliga bedömningar för påverkan på fågelarter har gjorts utifrån populationssiffror för den nationella populationen samt populationen inom provinsen Torne lappmark (motsvarande Kiruna kommun). Detta är den minsta areella avgränsning för vilken det finns publicerade populationsuppskattningar (se Ottosson m.fl. 2012).

För det fall att mark- och miljödomstolen skulle göra en annan bedömning gällande förbuden i 4 § 1–3 p. artskyddsförordningen finns det skyddsåtgärder som kan vidtas för att minska risken för påverkan på fåglar. För att undvika risk för påverkan på häckande fåglar, ägg och fågelungar kan skogsavverkning och markavtäckning förläggas till utanför häckningstid. En likvärdig effekt fås om skogsavverkning med borttagande av rishögar m.m. sker utanför häckningstid medan markavtäckning av den berörda marken kan ske under häckningstid men först efter det att marken avsökts efter häckande fåglar eller bon, varefter markavtäckning sker på tillräckligt avstånd från eventuella påträffade häckande fåglar eller bon. Med någon av dessa skyddsåtgärder undviks att fåglar dödas eller skadas samt att bon eller ägg skadas

eller förstörs. Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen vidtar bolaget även skyddsåtgärder för att undvika buller och visuell störning av bland annat häckande fåglar i nära anslutning till verksamhetsområdet. Bolaget bedömer att skyddsåtgärderna är tillräckliga för att undvika sådan störning som avses i 4 § artskyddsförordningen.

Vid dessa omständigheter aktualiseras inte förbuden i 4 § 1–3 p. artskyddsförordningen. Det noteras också att bedömningen av påverkan på bevarandestatusen blir densamma med som utan skyddsåtgärder, det vill säga att ingen påverkan på någon fågelarts bevarandestatus kommer att uppstå.

Vad gäller tillämpningen av 4 § 4 p. artskyddsförordningen som skyddar djurs fortplantningsområde och viloplatser är det alltså upprätthållandet av begreppet kontinuerlig ekologisk funktion (KEF) som ska bedömas. Utifrån en konservativ uppskattning förväntas upp emot 43 fågelarter utnyttja verksamhetsområdet för häckning. De naturtyper som förekommer i området finns även i mycket stor utsträckning i närområdet inte minst inom det mycket stora bälte av skyddade områden som angränsar till verksamhetsområdet. Ianspråktagande av mark för verksamheten innebär att verksamhetsområdet fram till tiden för ekologisk efterbehandling inte kommer att utgöra ett attraktivt häckningsområde för fåglar. Den grundvattensänkning som planeras kan även, utan skyddsåtgärder, på längre sikt medföra upptorkning av intilliggande våtmarksområden som kan utgöra fortplantningsområden eller viloplatser för våtmarksfåglar. Även buller skulle kunna ha viss tillfällig påverkan på närliggande områden. För samtliga arter som kan förekomma i verksamhetsområdet görs dock bedömningen att den kontinuerliga ekologiska funktionen inte påverkas av verksamheten då habitaterna är omättade och det för samtliga förekommande fågelarter bedöms finnas alternativa fortplantningsområden och viloplatser i närheten som är av motsvarande kvalitet som de påverkade områdena. Samtliga fågelarter kommer att kunna tillgodose sina behov av fortplantning och vila. Förbudet i 4 § 4 p. artskyddsförordningen aktualiseras därmed ej. Någon risk för påverkan på någon fågelarts bevarandestatus bedöms inte heller föreligga.

Sammantaget gör bolaget bedömningen att ingen av förbudsbestämmelserna i 4 § artskyddsförordningen blir tillämpliga. För det fall att mark- och miljödomstolen gör en annan bedömning yrkas dock reservationsvis om artskyddsdispens enligt 14 § artskyddsförordningen för de fågelarter som anges i bolagets reservationsvisa yrkande.

Som ovan beskrivits kommer, med beaktande av skyddsåtgärder där avtäckning sker utanför häckningsperioden, verksamheten inte innebära att några fåglar eller ägg avsiktligt dödas eller skadas. Verksamheten är därmed förenlig med det skydd som följer av artikel 5 a–c i fågeldirektivet.

När det gäller förbudet mot avsiktlig störning enligt artikel 5 d i fågeldirektivet gäller förbudet, enligt direktivet, enbart i den mån störningarna inte saknar

betydelse för att uppnå direktivets syfte. Som framgår av ovan bedömer bolaget att verksamheten med vidtagande av skyddsåtgärder inte kommer att innebära någon störning av vilda fågelarter. Under alla omständigheter bedöms den sökta verksamheten inte innebära någon sådan kvalificerad störning som följer av fågeldirektivet.

Arter som omfattas av 6 § artskyddsförordningen

Enligt 6 § artskyddsförordningen är det förbjudet att döda, skada, fänga eller på annat sätt samla in exemplar samt att ta bort eller skada ägg, rom, larver eller bon från levande kräldjur, groddjur och ryggradslösa djur som anges i bilaga 2 till artskyddsförordningen.

I påverkansområdet har skogsödlor och vanlig groda som omfattas av 6 § artskyddsförordningen noterats, medan skogsödlor antas förekomma. Det kan inte uteslutas att enstaka individer av skogsödlor och vanlig groda påverkas genom att bli oavsiktligt dödade vid markavtäckning, skogsavverkning eller körning med arbetsfordon i verksamhetsområdet. Arterna är visserligen rörliga och kan flytta på sig men trots detta kan dödsfall inte uteslutas och vidare riskerar ägg/rom, och ungar/ungel att skadas eller dödas. Vissa skyddsåtgärder skulle kunna vidtas men det bedöms oavsett skyddsåtgärder kvarstå en risk att individer av arterna oavsiktligt dödas eller att ägg/rom och ungar/ungel skadas i samband med etableringen av gruvverksamheten eller i dess driftsfas.

Både skogsödlor och vanlig groda är livskraftiga arter med förmodad gynnsam bevarandestatus i hela landet. Någon påverkan på arternas bevarandestatus på lokal, regional eller nationell nivå bedöms inte uppkomma till följd av verksamheten. Med beaktande av att förbuden i 6 § artskyddsförordningen kan aktualiseras yrkar bolaget att mark- och miljödomstolen meddelar artskyddsdispens enligt 15 § artskyddsförordningen såvitt avser arterna skogsödlor och vanlig groda.

Utöver skogsödlor och vanlig groda har även huggorm och vanlig padda, vilka också är fridlysta enligt 6 §, känt förekomst i Kiruna kommun. De har dock inte påträffats vid någon av inventeringarna inom påverkansområdet och bedöms därför inte finnas där. Inte heller några andra arter som är fridlysta enligt 6 § bedöms finnas inom påverkansområdet. Samtidigt har bolaget funnit det lämpligt att inkludera arter fridlysta enligt 6 § i det reservationsvisa yrkandet, genom hänvisningen till ”nedanstående fridlysta arter, eller andra fridlysta arter, som bedöms kunna förekomma inom eller i närheten av verksamhetsområdet”. Bolagets yrkande avser alltså dispens från förbudet i 6 § för det fall domstolen bedömer att andra arter än skogsödlor och vanlig groda kan förekomma inom påverkansområdet och kan påverkas av den sökta verksamheten.

Arter som omfattas av 7 § artskyddsförordningen

Enligt 7 § artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt plocka, samla in, skära av, dra upp med rötterna eller förstöra växter i deras naturliga utbredningsområde i naturen. Vilka växter som omfattas av förbudet specificeras i artskyddsförordningen.

I påverkansområdet har myrbräcka och venhavre som omfattas av 7 § artskyddsförordningen noterats. Gällande myrbräcka noterades under inventeringen 18 plantor men med en konservativ populationsuppskattning kan uppemot 50 plantor förekomma i verksamhetsområdet och därmed försvinna när avbaning sker.⁴ Venhavre förekommer inte i verksamhetsområdet men förekommer längs Rautasälven som ligger inom verksamhetens potentiella påverkansområde för vattenkvalitet och vattenföring. Den förväntade påverkan i Rautasälven bedöms dock bli mycket liten och någon beaktansvärd risk för negativ påverkan på venhavre föreligger inte.

Då syftet med en verksamhet uppenbart är ett annat än att skada fridlysta arter krävs det, enligt praxis från mark- och miljödomstolen, en risk för påverkan på artens bevarandestatus i området för att förbudet i 7 § artskyddsförordningen ska aktualiseras. Planerad verksamhet bedöms inte medföra påverkan på myrbräcka som försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd på lokal, regional eller nationell nivå. Förbudet i 7 § artskyddsförordningen aktualiseras i bolagets mening därför inte.

För det fall att mark- och miljödomstolen gör bedömningen att dispens krävs avseende venhavre eller myrbräcka, för verksamheten i sig eller för vidtagande av skyddsåtgärder, yrkas reservationsvis om artskyddsdispens enligt 14 § artskyddsförordningen för berörd art.

Arter som omfattas av 8 § artskyddsförordningen

Enligt 8 § artskyddsförordningen är det förbjudet att plocka, gräva upp eller på annat sätt ta bort eller skada exemplar av vilt levande kärlväxter, mossor, lavar, svampar och alger samt att ta bort eller skada frön eller andra delar. Vilka växter som omfattas av förbuden specificeras i artskyddsförordningen.

I påverkansområdet har långskaftad svanmossa samt ett antal orkidéer (brudsporre, grönkulla, korallrot, spindelblomster, skogsnycklar) som omfattas av 8 § artskyddsförordningen noterats. Skogsnycklar, korallrot och brudsporre har påträffats inom potentiellt påverkansområde för grundvattenavsänkning. Dessa växtplatser bedöms dock inte påverkas av eventuell grundvattenavsänkning då

⁴ I och med bolagets justering gällande dagbrottsbrytning i D-zonen kommer fynden av myrbräcka inte att försvinna vid avbaning, se vidare under rubriken *Justering av ansökan – inget dagbrott i D-zonen* nedan.

arterna är beroende av ett ytligt markvatten som inte bedömts påverkas vid avsänkningar av grundvattenytan i de djupare berglagren.

Brudsporre, grönkulla och spindelblomster har noterats i verksamhetsområdet samt i enskilda fall i prognosticerat påverkansområde för grundvattenavsänkning. Plantor och växtplatser för dessa arter kommer att försvinna i samband med skogsavverkning och markavtäckning inom verksamhetsområdet.

Långskaftad svanmossa har i verksamhetsområdet påträffats med en liten förekomst (under 1 dm²), vilken kommer att försvinna vid avtäckningen av området.

Då syftet med en verksamhet uppenbart är ett annat än att skada fridlysta arter krävs det, enligt tidigare praxis från bl.a. Mark- och miljööverdomstolen, en risk för påverkan på artens bevarandestatus i området för att förbuden 8 § artskyddsförordningen ska aktualiseras. Den sökta verksamheten bedöms inte medföra påverkan som försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos beståndet för någon av de arter av orkidéer eller mossor som har noterats inom påverkansområdet, vare sig på lokal, regional eller nationell nivå. Förbuden i 8 § artskyddsförordningen bedöms därmed inte aktualiseras.

Skulle mark- och miljödomstolen göra en annan bedömning är en potentiell skyddsåtgärd att transplantera förekommande plantor av brudsporre, grönkulla, spindelblomster och långskaftad svanmossa till intilliggande lämpliga miljöer. Sådana transplanteringar och utsättningar av kärlväxter och mossor utförs regelbundet och bedöms kunna medföra att de transplanterade växtindividerna kan fortleva i livskraftiga bestånd. Transplantering av växtindivider inför avbaning i syfte att skydda dessa från påverkan från verksamheten kräver enligt bolaget inte artskyddsdispens. För det fall domstolen anser att åtgärderna kräver dispens anser bolaget att ansökan i och för sig innehåller de uppgifter som behövs och att skäl för dispens föreligger, se vidare nedan.

För det fall mark- och miljödomstolen gör en annan bedömning gällande tillämpningen av 8 § artskyddsförordningen eller utifall föreslagen förändring i SOU 2021:51 som innebär att även växternas livsmiljöer är skyddade blir verklighet yrkas dock reservationsvis om artskyddsdispens enligt 15 § artskyddsförordningen för orkidéerna brudsporre, grönkulla, korallrot, spindelblomster, skogsnycklar samt för långskaftad svanmossa. Se avsnitt nedan om varför artskyddsdispens i så fall bör meddelas.

Arter som omfattas av 9 § artskyddsförordningen

Enligt 9 § artskyddsförordningen är det förbjudet att gräva eller dra upp exemplar av växter med rötterna samt att plocka eller på annat sätt samla in exemplar av växter för försäljning eller andra kommersiella ändamål. Förbudet gäller de vilt levande kärlväxter, mossor, lavar, svampar och alger som specificeras i artskyddsförordningen. I verksamhetsområdet har groddlumner, finnlumner,

fjälllummer, nordlummer och riplummer som omfattas av 9 § artskyddsförordningen noterats. Flera av lummerarterna är tämligen vanliga i verksamhetsområdet och kommer att påverkas av gruvans planerade markanspråk. Då syftet med en verksamhet uppenbart är ett annat än att ta bort eller skada en fridlyst växt krävs det en risk för påverkan på den fridlysta artens bevarandestatus i området för att förbuden 9 § artskyddsförordningen ska aktualiseras.

För inga av förekommande lummerarter bedöms sökt verksamhet medföra påverkan som försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd på lokal, regional eller nationell nivå. Förbuden i 9 § artskyddsförordningen bedöms därmed inte aktualiseras.

Skulle mark- och miljödomstolen göra en annan bedömning är en möjlig skyddsåtgärd att transplantera förekommande lummerindivider. Transplantering av lummerarter har i vissa fall utförts i samband med exploatering med bakgrund av att dessa arter är fridlysta. Med beaktande av att lummerarter är så vanliga i närområdets fjällbjörkskog och fjällhed bedöms en transplantation dock inte medföra någon nytta för populationerna i detta fall.

För det fall mark- och miljödomstolen gör en annan bedömning gällande tillämpningen av 9 § artskyddsförordningen yrkas dock reservationsvis om artskyddsdispens enligt 15 § artskyddsförordningen.

Artskyddsdispens

Enligt 15 § artskyddsförordningen får dispens från 6, 8 och 9 §§ ges om det i) inte finns någon annan lämplig lösning och ii) dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Enligt 14 § artskyddsförordningen krävs för dispens från 4 och 7 §§ därutöver att iii) någon av de förutsättningar för dispens som anges i 14 § 3 p. a–f föreligger.

Det finns ingen annan lämplig lösning

Dispens enligt 14 och 15 §§ artskyddsförordningen förutsätter att det inte finns någon annan lämplig lösning.

Enligt artikel 16.1 i art- och habitatdirektivet ska medlemsstaterna säkerställa att undantag från förbudsbestämmelserna bara får beviljas under förutsättning att ”det inte finns något tillfredsställande alternativ”. Det innebär att det som utgångspunkt inte får finnas något alternativ som är mer lämpligt än det alternativ som dispensen avser.

Brytning av koppar innebär att marken där gruvan planeras kommer att tas i anspråk. Den avgörande faktorn för lokalisering av en gruva är den plats där

fyndigheten faktiskt finns. Förutsättningarna för brytning av fyndigheten i Viscaria är väl kända och kopparbrytning har tidigare pågått på platsen. Fyndigheten är väl identifierad och med god marginal brytvärd. Den mest lämpade användningen av berörda mark- och vattenområden är mineralutvinning, vilket understryks av att området utgör riksintresse för värdefulla ämnen och material samt av att Bergsstaten har meddelat tre bearbetningskoncessioner, vilka alla har vunnit laga kraft. Även det faktum att marken är detaljplanerad för gruvindustri visar på lämpligheten. Lokaliseringen av gruvan är således den mest lämpade.

Vad gäller utformningen av gruvan och dess olika anläggningar har en lokaliseringsutredning gjorts, vilken visar att det inte finns något alternativ som är mer lämpligt eller ens tillfredsställande och som därtill skulle medföra att påverkan på de berörda arterna uteblir. Copperstone har optimerat planerad användning av marken kring mineralfyndigheten i syfte att ta så lite naturmark i anspråk som möjligt.

Förutsättningen om ingen annan lämplig lösning är således uppfylld.

Ansökt dispens försvårar inte upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus för någon av arterna

Dispens enligt 14 respektive 15 §§ artskyddsförordningen förutsätter att dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde. Av Bilaga B.8 till ansökan samt vad som framförts ovan framgår att en meddelad dispens inte skulle påverka bevarandestatusen på någon av de arter som skyddas enligt 4, 6, 7, 8 eller 9 §§ artskyddsförordningen.

Verksamheten har ett allt överskuggande allmänintresse

Enligt 14 § artskyddsförordningen krävs för dispens från 4 och 7 §§ att någon av de förutsättningar för dispens som anges i 14 § 3 p. a–f föreligger. Bolaget gör gällande att verksamheten utgör ett sådant tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse som avses i 14 § 3 p. c artskyddsförordningen.

14 § artskyddsförordningen genomför art- och habitatdirektivets artikel 16.1 i svensk rätt. Artikel 16.1 anger att medlemsstaterna får göra undantag från artskyddet av bl.a. följande skäl (punkten c):

”Av hänsyn till allmän hälsa och säkerhet, eller av andra tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse, inbegripet orsaker av social eller ekonomisk karaktär och betydelsefulla positiva konsekvenser för miljön.”

I EU-kommissionens vägledningsdokument avseende tillämpningen av artikel 12 och 16 i art- och habitatdirektivet konstaterar Kommissionen på sidan 54 att de

intressen som nämns i artikel 16.1 c inte är uttömmande utan att den täcker även andra orsaker som inte nämns. På samma sida hänvisar Kommissionen till att det inom andra delar av gemenskapslagstiftningen där liknande begrepp används (t.ex. fri rörlighet för varor) har EU-domstolen ansett att allt överskuggande krav eller allmänintresse kan rättfärdiga nationella åtgärder som inskränker principen om fri rörlighet och att EU-domstolen har bedömt folkhälsan, miljöskyddet och strävandet efter legitima mål för ekonomisk och social politik som sådana tvingande skäl.

Kommissionen påpekar vidare att begreppet ”tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse” återkommer i art- och habitatdirektivets artikel 6.4, om tillåtande av planer och projekt som bedöms få negativa konsekvenser för ett Natura 2000-område. Bedömningen av vad som utgör ”tvingande orsaker som har ett allt överskuggande allmänintresse” enligt artikel 16.1 c kan därför enligt Kommissionen göras mot bakgrund av vägledningen avseende tolkningen av artikel 6.4 i art och habitatdirektivet. I vägledningen avseende artikel 6.4 anger Kommissionen på s. 7–8 att orsaker som är av social eller ekonomisk karaktär kan vägas mot bevarandemålen för direktivet oavsett om det främjas av offentliga eller privata organ, men att projekt som utvecklats av privata organ endast kan övervägas om det kan visas att allmänintresset gynnas.

Tolkningen av begreppet ska alltså göras i enlighet med hur begreppet används i andra delar av gemenskapslagstiftningen där liknande begrepp används.

När det gäller frågan om vad som kan utgöra ett allmänintresse kan EU-domstolens avgörande i mål C-346/14 avseende ett vattenkraftverk i floden Schwarze Sulm i Österrike nämnas. I detta avgörande konstaterade domstolen att ett projekt som försämrade statusen på ett vattendrag var berättigat till ett undantag och att projektet, som avsåg produktion av förnybar energi motsvarande 0,4 promille av Österrikes nationella produktion, utgör ett allmänintresse av större vikt enligt vattendirektivet.

Kommissionen har vid ett antal tillfällen yttrat sig över planer och projekt som medlemsstaterna har ansett vara motiverade av tvingande orsaker som har ett väsentligt allmänintresse enligt art- och habitatdirektivet artikel 6.4. Särskilt kan nämnas kommissionens yttrande 24/04/2003 i anledning av en översiktsplan (Rahmenbetriebsplan) för kolgruvan Prosper Haniel i Tyskland. I yttrandet påtalades bland annat att en fortsatt drift av gruvan, på grund av dess geologiska och infrastrukturmässiga fördelar, bidrar till att de allmänna målen för den tyska långsiktiga energipolitiken på federal och regional nivå kan uppnås. Vidare påtalades att en nedläggning av gruvan skulle få oacceptabla direkta och indirekta ekonomiska och sociala följder på regional nivå vilket skulle leda till en direkt förlust av arbetstillfällen i kolindustrin liksom i branscher i föregående och efterföljande led. Kommissionen ansåg därför att planen motiverades av tvingande orsaker som hade ett allt överskuggande allmänintresse.

Den planerade verksamheten ligger i sin helhet inom riksintresse för värdefulla ämnen eller material (3 kap. 7 § miljöbalken). Som framgår av underlagshandlingarna bedöms området innehålla en sammantaget stor och omfattande malmpotential. Viscariafyndighetens kända och indikerade mineraltillgångar är uppskattade till ca 47 Mton koppar- och järnmineraliseringar med ytterligare 26,9 Mton i antagna mineraltillgångar. Till detta kommer en potential för ReMining vilket inrymmer 12,7 Mton sand med bland annat koppar och järn. Den totala beräknade kopparmängden i nu uppräknade mineraltillgångar uppgår till drygt 761 tusen ton koppar. Copperstone menar mot bakgrund av detta att malmfyndigheterna vid Viscaria är av mycket stor vikt ur försörjningssynpunkt.

Utgångspunkten för bedömningen i detta fall är därför att utvinningen av koppar i Viscariagruvan är ett angeläget allmänt intresse.

Koppar är en nödvändig råvara i moderna ekonomier och vid uppbyggnad av samhällen. Det mesta av den koppar som produceras idag används för att producera och leda elektricitet. Koppar utgör därför en viktig metall i omställningen till alternativa energikällor såsom sol-, vind-, vattenkraft och nätutbyggnad, samt vid tillverkning av exempelvis elbilar. I ovan hänvisat avgörande från EU-domstolen (mål C-346/14) framgår att pågående klimatförändringar och Förnybarhetsdirektivets (2009/28/EG) motiv har beaktats och trots den ringa andel av energiproduktionen som den i avgörandet aktuella anläggningen motsvarade (0,4 promille av Österrikes nationella produktion), ansågs anläggningen i det målet utgöra ett allmänintresse av större vikt.

Det globala behovet av koppar ökar. Detta beror inte minst på den globala klimatomställningen men även som en följd av ekonomisk tillväxt och det globala målet att avskaffa fattigdomen i alla dess former (FN:s globala mål nr 1). Även om koppar har en hög återvinningsgrad räcker inte återvinning för att tillgodose hela behovet. Den svenska kopparkonsumtionen tillgodoses till största del (cirka 60 procent) av inhemsk produktion.

Genom brytningen av kopparfyndigheten i Viscaria tillförs samhället åtminstone ca 30 000 ton koppar årligen, vilket motsvarar den koppar som behövs till nästan 430 000 elbilar. Som framgått ovan är potentialen i fyndigheten även större än så. Som framgår av den samhällsekonomiska analys som Copperstone låtit genomföra kommer Viscariagruvan även att medföra signifikanta och positiva samhälls-ekonomiska konsekvenser i form av både nya arbetstillfällen inom industrin och det offentliga och ett vidareutvecklat och mer diversifierat lokalt näringsliv m.m.

Bolaget anser av ovanstående skäl att kopparbrytning i Viscariagruvan utgör tvingande skäl som har ett allt överskuggande allmänintresse i den mening som avses i artikel 16.1 i art- och habitatdirektivet och därmed att förutsättningar för dispens enligt 14 § 3 p. c artskyddsförordningen föreligger.

Att kopparbrytning utgör ett allt överskuggande allmänintresse har även konstaterats av mark- och miljödomstolen i dom den 29 april 2021 i mål M 2672-18 som vunnit laga kraft efter att prövningstillstånd nekades i både Mark- och miljööverdomstolen och Högsta domstolen.

Sammanfattningsvis föreligger skäl att meddela artskyddsdispens, om mark- och miljödomstolen skulle anse att sådan behövs.

Tillåtlighet enligt 16 kap. miljöbalken

Med den kunskap som nu finns om mineralresurserna kan ytterligare prospekteringsinsatser innebära att verksamheten kan fortsätta också efter det att de nu kända mineraltillgångarna brutits ut. Bolaget menar mot denna bakgrund att tillståndet inte behöver tidsbegränsas.

Sammanfattning av tillåtlighet

Miljöbalken syftar till att driva samhällsutvecklingen i en hållbar riktning. Av det som nu redogjorts för följer att den sökta verksamheten är förenlig med miljöbalkens syfte och uppfyller de krav som kan ställas enligt miljöbalkens tillåtlighetsregler. Det sökta tillståndet ska därför meddelas.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE PÅVERKAN

Det planerade verksamhetsområdet är lokaliserat på en vattendelare mellan Torneälvens respektive Kalixälvens avrinningsområde. Flera alternativa lokaliseringar av utsläppspunkten för överskottsvatten från gruvverksamheten har övervägts och det föreslagna alternativet innebär utsläpp mot Pahtajoki, vilken rinner ut i Rautasälven och vidare till Torne älv. Bolaget kommer även att ha en utsläppspunkt till Luossajärvi, som dränerar till Torne älv. Den planerade verksamheten är således lokaliserad inom det finsk-svenska avrinningsdistriktet, vilket också framgår av den karta som har bilagts Gränsälvsöverenskommelsen mellan Sverige och Finland (GÄK). Därmed befinner sig verksamheten inom GÄK:s geografiska tillämpningsområde.

Som framgår av bolagets miljökonsekvensbeskrivning är miljökonsekvenserna av verksamheten i form av utsläpp till vatten lokala och begränsade till närområdet.

Bolagets utsläpp av vatten kommer att gå till Pahtajoki, varvid det blandas med Pahtajokis vatten. Vattnet rinner sedan en sträcka om ca 8 km innan det når Rautasälven. Bolaget har gjort detaljerade mätningar och beräkningar i en punkt (KVA180) ca 1 km nedströms Pahtajokis mynning i Rautasälven, där fullständig omblandning av Pahtajokis vatten har skett. Redan här är såväl haltpåverkan som masstransporterna från den sökta verksamheten mycket begränsade jämfört med nollalternativet. Vad gäller flödena bör det också noteras att Rautasälvens flöde är

drygt 120 gånger större än Pahtajokis vid medellågvattenföring (MLQ) och drygt 170 gånger större vid medelvattenföring (MQ). Det sker alltså en betydande utspädning av Pahtajokis vatten i Rautasälven.

Ca 14 km från Pahtajokis utlopp i Rautasälven, rinner Rautasälven ut i Torne älv. Där sker ytterligare betydande spädning. Jämfört med Pahtajoki är MLQ i Torneälven nedströms Rautasälven nästan 900 gånger större, och MQ är drygt 430 gånger större. Ytterligare spädning sker fram till den punkt där Torne älv blir gränsälv, dvs. där den rinner samman med Muonioälven, vilket sker ungefär 200 km nedströms Rautasälvens utlopp i Torne älv. Eventuella gränsöverskridande verkningar inträffar alltså först här. Vid denna punkt, Torneälven nedströms Muonioälven, är flödet ca 4 700 gånger större än i Pahtajoki vid MLQ och ca 2 850 gånger större vid MQ. Följaktligen färdas vattnet ca 220 km från bolagets utsläppspunkt och späds ut åtminstone ca 2 850 gånger innan det når gränsälven.

Mot bakgrund av ovanstående, inklusive utsläppets begränsade påverkan redan i Pahtajoki och alldeles nedströms Pahtajokis utlopp i Rautasälven, är det enligt bolaget uteslutet att verksamheten kan orsaka påvisbar påverkan längre ned i älven, särskilt i Torneälven nedströms sammanflödet med Muonio älv. De haltökningar som kan komma att uppstå skulle vara så oerhört små att de skulle vara svåra att ens påvisa. Till detta kommer att en övervägande majoritet av den övre delen av Torneälvens vatten avrinner via bifurkationen till Kalixälven, där blandningsförhållandet är i samma storleksordning, vilket ger ytterligare stöd till vad som nu anförts.

Verksamhetens utsläpp bedöms alltså endast medföra en försumbar haltökning redan i Rautasälven och de närliggande delarna av Torneälven i anslutning till Kirunaområdet. Eftersom haltökningen och fölaktligen påverkan naturligtvis blir ännu lägre längre bort menar bolaget att det inte föreligger några gränsöverskridande verkningar för vattnets status eller nyttjande som skulle kunna medföra att artikel 16–21 i GÄK blir tillämplig i målet. Bedömningen som har gjorts omfattar även övriga risker och kumulativa effekter, vilka alltså inte föranleder någon annan bedömning. Sammanfattningsvis menar bolaget att de aktuella kraven i GÄK inte är tillämpliga i målet.

Eftersom verksamheten inte träffas av artikel 15 punkt 1 GÄK, blir det heller inte fråga om att tillämpa GÄK på andra gränsöverskridande verkningar än de som gäller vattnets status eller nyttjande enligt punkt 2. Bolaget kan ändå konstatera att några sådana potentiella andra gränsöverskridande effekter som inte enbart är teoretiska eller helt obetydliga inte bedöms kunna uppkomma med anledning av den sökta verksamheten.

Eftersom det inte föreligger någon risk för att den planerade gruvverksamheten kan medföra några gränsöverskridande verkningar på vattnets status eller nyttjande, och inte heller i övrigt bedöms ge upphov till gränsöverskridande effekter av någon

betydelse, kan den planerade gruvverksamheten inte heller bedömas ge upphov till en sådan betydande skadlig gränsöverskridande påverkan (dvs. en högre tröskel än enligt GÄK) som krävs för att Esbo-konventionen ska bli tillämplig. I samråd med Naturvårdsverket beslutades trots detta att ett Esbo-samråd skulle genomföras, och Finland har efter underrättelse från Naturvårdsverket meddelat sitt deltagande. Även om bolaget för egen del inte bedömer att förutsättningarna för när ett Esbo-samråd ska genomföras är uppfyllda, genomförs följaktligen nu ett Esbo-samråd som en del av prövningen.

SÄRSKILT OM VATTENVERKSAMHETEN

Berörda fastighetsägare och sakägare

Ansökt verksamhet innefattar vattenverksamhet enligt vad som har redogjorts för ovan. Vattenverksamhet kommer att bedrivas på fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 och Kiruna 1:1. Härtill avser Copperstone att bedriva vattenverksamhet genom att vidta dammsäkerhetshöjande åtgärder på befintlig damm på fastigheten Ön 1:1. Fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 och Kiruna 1:1 ägs av staten. Fastigheten Ön 1:1 ägs av LKAB. Ingen vattenverksamhet kommer att bedrivas på fastigheten Kurravaara 4:3.

Berörda fastigheter av den ansökta vattenverksamheten är Kiruna Jukkasjärvi kronoöverloppsmark 1:1, Kiruna Kiruna 1:1, Kiruna Ön 1:1, Kiruna Kurravaara 4:3 och Jukkasjärvi bandel 100:1. Ingen skada kan förutses med anledning av den sökta vattenverksamheten, varför Copperstone inte heller har redovisat några erbjudna ersättningsbelopp.

Rådighet

Bolagets rådighet grundas på såväl (i) avtal avseende fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1, Kiruna 1:1, Kiruna Ön 1:1 och särskild tvångsrätt avseende Ön 1:1, som (ii) bolagets bearbetningskoncessioner och den rätt till markanvisning som bolaget har till följd härav.

Copperstone har vattenrättslig rådighet på fastigheterna Kiruna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 och Kiruna Kiruna 1:1 genom erhållen markupplåtelse från Länsstyrelsen i Norrbottens län. Rådighetsmedgivande har även lämnats från ägaren till fastigheten Kiruna Ön 1:1.

Bergsstaten har den 29 juni 2023 (dnr BS 23-452-2021) meddelat beslut med anledning av Copperstones ansökan om markanvisning. Beslutet är överklagat och har således inte ännu vunnit laga kraft. Copperstone har som innehavare av bearbetningskoncessioner i området rätt att få anvisad, och således få ianspråkta, den mark som behövs för verksamheten. I nyssnämnda beslut prövade Bergsstaten Copperstones behov av mark och fann att hela det i miljöbalksansökan beskrivna verksamhetsområdet behövs för verksamheten. Bergsstaten anvisade följaktligen

denna mark, i enlighet med Copperstones ansökan. Av beslutet följer att tillträde till området för vindkraftverken får ske tidigast den 1 januari 2025.

Copperstone har vidare vattenrättslig rådighet till följd av, och som en självständig, tillkommande grund, de lagakraftvunna bearbetningskoncessionerna. Av 2 kap. 2 § lagen (1988:812) om särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (restvattenlagen) följer att rådighet i första hand tillkommer fastighetsägaren och att rådighet även kan föreligga till följd av upplåtelse av fastighetsägaren eller, enligt vad som är särskilt föreskrivet, förvärv tvångsvis. Av 9 kap. 1 § följer vidare att vid prövningen av frågor om vattenverksamhet och vattenanläggningar ska bestämmelser om fastigheter också gälla gruvor. Koncessionshavare är att i detta avseende jämställa med fastighetsägare, och erhåller således vattenrättslig rådighet i motsvarande utsträckning som en fastighetsägare med stöd av bearbetningskoncessionen.

Enligt 9 kap. 2 § minerallagen har koncessionshavaren rätt att få den mark anvisad som behövs för gruvverksamheten. Rätten är ovillkorlig med undantag för vissa snävt angivna undantag. Bolaget menar att rätten att få den mark som behövs anvisad innebär att koncessionshavaren har vattenrättslig rådighet inte bara inom koncessionsområdet, vilket ofta avgränsas snävt kring själva fyndigheten, utan även inom den mark som behövs för gruvverksamheten. Följaktligen menar bolaget att det har rådighet över det sökta verksamhetsområdet och de delar där vattenverksamhet ska bedrivas inte bara till följd av avtal och särskild tvångsrätt, utan även till följd av de meddelade bearbetningskoncessionerna. Att markanvisningen inte har avslutats förtar enligt bolaget inte bolagets rådighet. För det fall domstolen gör en annan bedömning i denna del konstaterar bolaget dock att rådighet redan föreligger till följd av avtal och särskild tvångsrätt och att rådighet därtill kommer att föreligga till följd av markanvisning när denna avslutas.

Av 2 kap. 2 § restvattenlagen följer att vattenrättslig rådighet kan grundas på en särskild tvångsrätt. Bolaget yrkar nu att domstolen ska meddela särskild tvångsrätt enligt 28 kap. 12 § miljöbalken. Sådant yrkande ska prövas som en del av bolagets ansökan. Av Högsta domstolens praxis får anses följa att prövande domstol under dessa förutsättningar har att godta att rådighet föreligger, för att domstolen ska göra en fullständig sakprövning av ansökan i fråga. Rådighet för att utföra de dammsäkerhetshöjande åtgärderna föreligger således eftersom bolaget nu yrkat att domstolen meddelar särskild tvångsrätt.

Särskild tvångsrätt enligt 28 kap. 12 § miljöbalken

Verksamhetsområdet är delvis beläget på fastigheten Kiruna Ön 1:1, vilken ägs av LKAB. På fastigheten finns en dammanläggning som härstammar från tidigare gruvverksamhet på platsen. Dammanläggningen uppfyller inte dagens krav rörande dammsäkerhet. Följaktligen måste dammsäkerhetshöjande förstärkningsåtgärder vidtas. Copperstone avser att vidta sådana åtgärder genom att anlägga en stödbank av välldränerande material.

Aktuella åtgärder innebär vattenverksamhet i miljöbalkens mening och kräver därmed vattenrättslig rådighet. Fastighetsägaren har upplåtit vattenrättslig rådighet till bolaget. För att bolaget ska få såväl civilrättslig som vattenrättslig rådighet för att få utföra de dammsäkerhetshöjande åtgärderna på dammen, har bolaget i ansökan inkluderat ett yrkande om särskild tvångsrätt enligt 28 kap. 12 § miljöbalken, och yrkandet kvarstår även om avtal om rådighet träffats med fastighetsägaren. Beslut om tvångsrätt meddelas av mark- och miljödomstolen i samband med prövningen av frågan om tillstånd till den vattenverksamhet som tvångsrätten ska tillgodose.

Det är uppenbart att den yrkade särskilda tvångsrätten inte medför någon väsentlig olägenhet för ägaren av anläggningen. De åtgärder som Copperstone vill vidta på befintlig damm är nödvändiga ur säkerhetssynpunkt sett till dagens förhållanden och regelverk. Det torde vara uteslutet att markägaren skulle drabbas av olägenhet när Copperstone förstärker säkerheten på dammen för att uppfylla dagens krav, på egen bekostnad. Då det inte uppstår någon skada eller olägenhet för markägaren, utan snarare en vinning anser bolaget att någon ersättning enligt 28 kap. 12 § andra stycket miljöbalken inte ska utgå.

För det fall sådan särskild rätt föreskrivs, hemställer Copperstone särskilt att domstolen föreskriver att underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 17 § miljöbalken rörande dammen inträder först i samband med att Copperstone påbörjar de dammsäkerhetshöjande åtgärderna.

För det fall särskild tvångsrätt (eller erforderlig vattenrättslig rådighet från markägaren) inte kan erhållas kommer Copperstone inte att utföra dammsäkerhetshöjande åtgärder vid dammen på fastigheten Kiruna Ön 1:1. Dammsäkerhetshöjande åtgärder innebärande vattenverksamhet kommer då endast att vidtas på de fastigheter där Copperstone har vattenrättslig rådighet.

Oförutsedd skada

Någon skada med anledning av nu sökt vattenverksamheten kan inte förutses. Copperstone föreslår därmed att tiden för anmälan av anspråk på ersättning för oförutsedd skada bestäms till tio år från utgången av arbetstiden.

Prövningsavgift

Kostnaderna för utförande av de nu sökta vattenanläggningarna beräknas överstiga 100 miljoner kronor. Grundavgiften uppgår således till 400 000 kronor. Någon tilläggsavgift ska inte utgå (3 kap. 5 § fjärde stycket förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken).

EFTERBEHANDLING

Den konceptuella efterbehandlingsplanen omfattar de åtgärder som idag förutses vara relevanta vid en framtida efterbehandling av gruvområdet. Eftersom gruvverksamheten dock ännu inte är igångsatt, tillståndsgiven eller ens detaljprojekterad, kommer det att föreligga ett behov av att utvärdera efterbehandlingsplanen löpande och uppdatera denna utifrån bl.a. ny information, eventuella ändrade planer för verksamheten liksom brytningsplan, gruvdesign, mängder, halter och fördelning av utvinningsavfall, samt omvärdering av tidigare gjorda antaganden som legat till grund för den nuvarande konceptuella planen. Eftersom efterbehandlingen i stor utsträckning påverkas av dessa faktorer går det inte i dagsläget att i närmare detalj specificera vilka förändringar som kan komma att vara aktuella den dag som verksamheten faktiskt efterbehandlas.

Av 29 § utvinningsavfallsförordningen följer att verksamhetsutövaren ska se över sin avfallshanteringsplan så snart det finns anledning till det, och minst var femte år, samt anmäla eventuella ändringar till tillsynsmyndigheten snarast. I samband med att avfallshanteringsplanen uppdateras kan även efterbehandlingsplanen (och därmed även den ekonomiska säkerheten) revideras för det fall det behövs. Detaljeringsgraden på efterbehandlingsplanen kommer successivt att kunna ökas när verksamheten är igångsatt, utvinningsavfallsanläggningar finns på plats och de kända ramarna för efterbehandlingen bekanta. Bolaget menar mot denna bakgrund att mer den slutliga efterbehandlingen i detalj bör, och kommer att, hanteras inom ramen för detta förfarande.

Bolaget avser att genomföra en ekologisk efterbehandling vilket innebär att formen på deponier, jordmaterial, sådd och inplantering av växter anpassas för att efterlikna naturen och skapa förutsättningar för biologisk mångfald. Den skapar en större variation i landskapet än vid konventionell efterbehandling och gör att området även levererar andra ekosystemtjänster i högre grad, samt smälter bättre in med omgivningen.

Inom projektområdet kan successiv efterbehandling bli aktuell på områden som inte kommer att brukas genom hela drifttiden, exempelvis dagbrotten, beroende på hur brytningen kommer ske och tillgången till material för efterbehandling. Bolaget avser i samband med pågående gruvbrytning och/eller efter slutbrytning av områden i gruvan i dagbrott eller brytrum att återfylla dessa med gråberg och/eller anrikningssand. Det finns olika möjliga tekniker för detta. Vilken teknik som slutligen väljs är i hög grad beroende på både de tekniska och ekonomiska förutsättningar som föreligger efter att detaljprojektering, gruvplan och brytningsplan fastställts. Successiv efterbehandling innebär att mark återställs i samma takt som den tas i anspråk, i stället för att efterbehandla all mark vid gruvans stängning. Gråbergsupplagen kommer att byggas upp med geomorfologisk design i grunden.

Skyddsobjekt att beakta i samband med efterbehandlingen är i huvudsak ytvatten, rennärning, riksintressen för naturvård och friluftsliv.

Det övergripande syftet med efterbehandlingen är att återskapa en funktionell miljö där ekologisk funktion och landskapsbild arbetar i samklang med den tekniska utformningen och en begränsad samt acceptabel utlakning från utvinningsavfallen, dagbrott samt underjordsgruva. Inom området ska efterbehandlingen främja återetableringen av den naturliga växtligheten och minimera den visuella påverkan från den tidigare verksamheten genom geomorfologisk utformning av deponier. Utöver detta ska mängden vatten som tillåts infiltrera begränsas vilket minskar risken för påverkan av halter. Vidare ska ytvattenavrinning hanteras och erosion förhindras genom dels den geomorfologiska utformningen av deponier och landformer inklusive diken som kommer att anläggas för att leda vatten i dess naturliga riktningar.

JUSTERING AV ANSÖKAN – INGET DAGBROTT I D-ZONEN

Under handläggningen av målet har inkomna synpunkter medfört att Copperstone övervägt möjliga, alternativa brytningsstrategier, vilka skulle kunna ytterligare begränsa den planerade verksamhetens miljöpåverkan, framför allt vad avser påverkan på den fridlysta växten myrbräcka samt det närliggande Natura 2000-området Rautas fjällurskog.

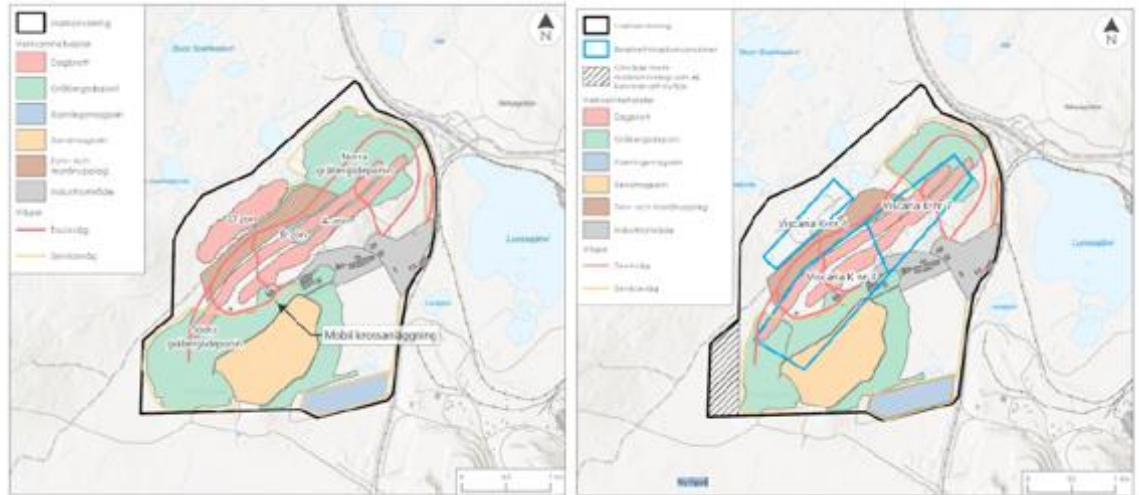
De exemplar av myrbräcka som finns i verksamhetsområdet är lokaliserade till den s.k. D-zonen, där Copperstone ursprungligen avsåg att bedriva både dagbrottsbrytning och underjordsbrytning. Dagbrottsbrytning i D-zonen skulle innebära att aktuella exemplar av myrbräcka inte kommer att kunna kvarbli på nuvarande plats. Vidare är D-zonen den malmzon som ligger längst västerut, och således närmast Natura 2000-området Rautas fjällurskog.

Mot denna bakgrund har bolaget valt att begränsa sin ansökan vad gäller brytning i D-zonen till enbart underjordsbrytning.

Följder av justeringen

Det planerade dagbrottet i D-zonen, inom bearbetningskoncession K nr 4, tas bort, och således även den markavrymning som annars hade behövts för detta dagbrott. Brytningen påbörjas i stället från ca 100 meters djup.

Den principiella avfallshanteringen är densamma, men de planerade morändeponierna väster om D-zonen tas bort och mängden gråberg reduceras med ca 57 procent (från ca 100 Mton till ca 43 Mton). Gråbergsdeponierna blir följaktligen mindre. Maximal höjd på gråbergsdeponierna blir +594 (norra) och +594,9 (södra) i RH2000. Härmed minskar också påverkan på landskapsbild.



Figur 2. Jämförelse områdeslayout med (vänster) respektive utan (höger) dagbrottsbrytning i D-zonen

Det direkta markanspråket minskar till följd av det uteblivna dagbrottet, de uteblivna morändeponierna och den minskade utbredningen av gråbergsdeponierna. Minskningen sker till klart övervägande del i de områden som i dag utgör orörd naturmark. Det totala inläckaget av grundvatten till hela gruvan påverkas inte nämnvärt. Storleken på grundvattenavsänkningen ovan D-zonen blir dock väsentligt mindre och avsänkningens utbredning mot Natura 2000-området minskar. Påverkan på flöden i Pahtajokisystemet minskar med den förändrade avsänkningen runt gruvan.

Med sökt alternativ undantas merparten av myrområden med högt naturvärde inom verksamhetsområdet varför påverkan på naturmiljö minskar. Bolaget söker inte längre heller tillstånd till omledning av bäck eller tömning av tjärnar inom det tidigare området för D-zonens dagbrott. Dessa områden påverkas dock av grundvattenavsänkningar och skyddsåtgärder krävs för att bevara naturvärden i dessa områden då det annars är risk för stora negativa konsekvenser.

Den direkta påverkan på myrbräcka uteblir, och de identifierade exemplaren i D-zonen kommer att kunna lämnas orörda. Området omfattas dock av grundvattenavsänkningar och skyddsåtgärder såsom skyddsinfiltration behövs troligen för att lokalens nuvarande förhållanden ska bevaras intakta.

Bullerspridning och damning från den västra delen av verksamhetsområdet reduceras både till följd av att brytning sker under jord och till följd av att hanteringen av gråberg minskar.

Vad gäller vibrationer, luftstöt vågor och stenkast innebär förändringen främst minskad påverkan i det nordvästra friluftsområdet. Stenkastzonen och luftstöt vågor i området utanför D-zonen begränsas. Vibrationer från dagbrottsbrytningen uteblir

men vibrationer från underjordsbrytningen kvarstår. Bryts D-zonen som en underjordsgruva med samma sprängtekniska parametrar som redovisats förändrar det inte vibrationsprognosen för angränsande anläggningar, på grund av längre avstånd än till övriga brytznier.

Lakningen från gråbergsdeponierna minskar, eftersom de kommer att ha en minskad utbredning och innehålla en mindre mängd gråberg. Detta minskar halterna av förorenande ämnen i utgående vatten från området, framför allt i ett efterbehandlingsskede efter avslutad rening.

Beträffande den interna vattenhanteringen medför justeringen att en större andel vatten renas och mer vatten återvinns internt i anrikningsverket. Mindre vatten cirkulerar i systemet utanför anrikningsverket och omsättningstiden i klarningsmagasinet ökar. En större andel vatten särhålls för att användas som reagensvatten och borrhvatten.

Påverkan på renskötseln minskar, eftersom den sydvästra delen av det markanvisade området inte kommer att behöva nyttjas för gråbergsdeponier. Härigenom behöver Laevas samebys spärrstängsel inte flyttas. Detta minskar också påverkan på befintlig flyttled. Risken för påverkan på renskötseln minskar också till följd av en avsevärd begränsning av möjliga störningsfaktorer såsom buller, damning, synliga aktiviteter och installationer och ljuskällor.

Området att efterbehandla minskar eftersom arealen ianspråktagen naturmark minskar.

Förbrukningen av sprängmedel minskar med minskat behov av att loss hålla gråberg. Förbrukningen av drivmedel minskar likaså med minskad gråbergshantering.

EKOLOGISK KOMPENSATION

Den sökta verksamheten, med föreslagna villkor och skyddsåtgärder, har utformats så att dess påverkan på naturvärden så långt som möjligt i första hand förhindras och i andra hand begränsas. Trots detta kommer en viss skada att kvarstå till följd av den sökta verksamheten. Copperstone har därför låtit utreda möjligheterna att kompensera för de naturvärden som kommer att påverkas eller försvinna.

Den kvarstående skadan har bedömts genom att identifiera och avgränsa de områden inom och utanför verksamhetsområdet som är av betydelse för den biologiska mångfalden och som kommer att påverkas negativt av den sökta verksamheten. Här har såväl direkt som indirekt påverkan beaktats. Av verksamhetsområdets 862 ha har 324 ha naturmark bedömts hålla naturvärdesklass 2 eller 3 och således vara av betydelse för biologisk mångfald. Av de områden utanför verksamhetsområdet som kommer att påverkas indirekt genom

grundvattenavsänkning, har 117 ha bedömts hålla naturvärdesklass 2 eller 3 och således vara av betydelse för biologisk mångfald. Vid huvudförhandling uppgavs att 291 ha av de påverkade naturtyperna håller naturvärdesklass 2 eller 3.

För att bedöma och beräkna hur den planerade kompensationen väger upp den kvarstående skadan på naturvärden användes inledningsvis en semi-kvantitativ värderingsmodell. Modellen baserades på habitathektarsmetoden, som bland annat använts vid kompensationen för Mertainengruvan och Liikavaaragruvan. Utgångspunkten för den värderingsmodellen är att beräkna skadans och kompensationens omfattning med hjälp av ett samlat påverkansvärde respektive kompensationsvärde. Dessa värden uttrycks i kvalitetsmättet habitathektar. När kompensationsvärdet uppgår till minst det samma som påverkansvärdet, anses den kvarstående skadan fullt kompenserad. För att med marginal säkerställa en positiv totalnytta för naturmiljön, samt ta höjd för osäkerheter i beräkningsmodellen, avser Copperstone att kompensera för åtminstone 115 procent av påverkansvärdet. Det bedömda påverkansvärdet för den direkta och indirekta påverkan som den sökta verksamheten förväntas medföra är 808 habitathektar. Med Copperstones ambitionsnivå att kompensera för 115 procent av påverkan, föreslås kompensationsvärdet för vidtagna åtgärder uppgå till minst 930 habitathektar. Kompensationspotentialen i de tre prioriterade kompensationsområdena har beräknats till totalt 3 081 habitathektar, vilket innebär att dessa områden med god marginal erbjuder tillräcklig potential för att kompensera för den kvarstående skadan.

Bolaget presenterade vid huvudförhandlingen en annan beräkningsmodell för biologisk mångfald – CLIMB. Förlusten av biologisk mångfald har beräknats till cirka 2 552 CLIMB-enheter. Genom avsättning och aktiva åtgärder har Copperstone identifierat en kompensationspotential omfattande cirka 8 660 CLIMB-enheter och Copperstone har som avsikt att överkompensera förlusten med 15 procent. Den totala kompensationen kommer således att omfatta ca 2 935 CLIMB-enheter.

För att skapa största möjliga naturnytta med den ekologiska kompensationen har urvalet av kompensationsområden huvudsakligen inriktats på naturmiljöer som minskar i utbredning eller som hotas av försämring, snarare än naturmiljöer som liknar dem som påverkas av den sökta verksamheten. Anledningen till detta är att de naturmiljöer som väntas gå förlorade är mycket vanliga i omgivningen, och att de omgivande områdena ofta håller högre kvalitet än de påverkade områdena.

Utredningen har identifierat 15 potentiella kompensationsområden och möjliga kompensationsåtgärder inom dessa områden för att skapa största nytta och additionalitet, vilket innebär att åtgärderna leder till en positiv nytta som annars skulle ha uteblivit. Av dessa har tre områden valts ut som prioriterade – en myr, ett gräsmarksområde och ett skogsområde (Hansisaari, Levävuoma och Kauppienvuoma Västra). Kompensationsåtgärder kan dock komma att utföras även i övriga områden.

Vad gäller generella kompensationsmöjligheter till följd av bortfall av våtmarker inom och angränsande verksamhetsområdet har bolaget presenterat en konceptuell plan som beskriver lämpliga åtgärder innefattande våtmarksrestaurering, för det fall kompensation i strid med bolagets förslag ska utföras med avseende på våtmarker i stället för bristbiotoper. Huvudsakliga åtgärder som presenterats för restaurering av våtmarker är igenläggning av diken samt restaurering av vattendrag.

Vissa kompensationsåtgärder är anmälningspliktiga eller tillståndspliktiga, eller kan kräva dispens från exempelvis strandskyddet. Kompensationsåtgärderna omfattas inte av det sökta tillståndet. Genomförandet kommer således att vara beroende av att erforderliga tillstånd, dispenser m.m. ges. Vidare behöver frågor om markåtkomst och liknande lösas.

VERKSTÄLLIGHETSFÖRORDNANDE

De metaller som Copperstone avser att utvinna en avgörande roll i den gröna omställning som samhället och världen just nu genomgår. Det är av största vikt att råda bot på framförallt det kopparunderskott som nu finns, men även att tillföra övriga viktiga metaller, och att göra detta så snart som möjligt. Nu ansökt verksamhet spelar en viktig roll i denna kedja och det är därför av stor vikt att komma igång med etableringsarbetena så fort som möjligt. Detta i synnerhet eftersom det är ett omfattande arbete som måste genomföras innan brytningen faktiskt kan komma igång. Copperstone är mot denna bakgrund angeläget om att kunna påbörja förberedande arbeten för den planerade verksamheten snarast möjligt efter att tillstånd har meddelats.

Den planerade verksamheten är till stora delar lokaliserad i ett tidigare gruvområde med tillhörande industriområde. Området är i dessa delar tydligt påverkat av den tidigare verksamheten och utgör inte naturmark. Den ytterligare påverkan som sker genom att bolaget påbörjar anläggningsarbetena innan tillståndet vunnit laga kraft är således förhållandevis liten jämfört med en gruva som ska etableras på ett helt oexploaterat eller ett mindre exploaterat område. Verksamheten bedöms vidare medföra positiva samhällsekonomiska konsekvenser i form av bl.a. ökade arbetstillfällen m.m. Med de skyddsåtgärder som bolaget avser att vidta enligt vad som beskrivits i ansökan och underlagshandlingar bedöms påverkan på motstående intressen bli godtagbar. Bolaget anser sammantaget att det föreligger skäl för verkställighetsförordnande

INKOMNA YTTRANDEN

Ansökan har kungjorts. Havs- och vattenmyndigheten och Naturvårdsverket har avstått från att yttra sig i målet. Försvarsmakten, Statens fastighetsverk, och Statens geotekniska institut har meddelat att de inte har några synpunkter på ansökan. Nedan redovisas sammanfattningsvis de synpunkter som inkommit.

LÄNSSTYRELSEN I NORRBOTTENS LÄN

Länsstyrelsen har yttrat sig till domstolen under kompletteringsrundan och efter kungörelse och har efterfrågat kompletteringar och förtydliganden från bolaget avseende flera frågor.

Innan bolaget justerade sin ansökan avstyrkte länsstyrelsen sökt verksamhet utifrån bolagets yrkande i första hand om dagbrottsbrytning i samtliga malmzoner, men tillstyrkte bolagets ansökan som i andra hand innebar att bolaget enbart skulle bedriva underjordsbrytning i D-zonen.

Länsstyrelsens vid huvudförhandlingen slutligt presenterade inställning i målet är att tillstånd kan meddelas under förutsättning att det föreskrivs villkor enligt länsstyrelsens förslag. Den sökta verksamhetens påverkan och effekter på människors hälsa och miljön kan enligt länsstyrelsen anses vara tillåtlig, däribland med avseende på artskydd, miljö kvalitetsnorm för vatten (MKN) enligt 5 kap. 4 § miljöbalken, rennärningen enligt 2 kap. miljöbalken och givet länsstyrelsens uppfattning att tillstånd krävs beträffande Natura 2000-områdena för Pahtajoki (Torne- och Kalix älvsystem) respektive för Rautas fjällurskog, med av länsstyrelsen yrkade villkor.

Förutom att länsstyrelsen inte har något att erinra mot sökt tillåtlighet enligt 11 kap. miljöbalken för sökt nytt sand- och klarningsmagasin med därtill hörande vattenverksamhet, har länsstyrelsen inget att erinra mot den miljöfarliga verksamhet som samma nya sandmagasin utgör i enlighet med bolagets yrkanden, under förutsättning att sökt tillstånd ska förenas med villkor om föreskrift i form begränsningsvärde vilken högsta årlig mängd anrikningssand som får deponeras i sandmagasinet.

I vad länsstyrelsen uppfattar avsaknad av, alternativt oklara uppgifter i fråga om vilka högsta sannolika mängder (ton) utvinningsavfall i form av anrikningssand som årligen och totalt avses deponeras i sandmagasinet, behöver bolaget senast under huvudförhandlingen i målet, redovisa sådana uppgifter.

Länsstyrelsen har i skriftväxlingen före huvudförhandlingen anfört bl.a. följande.

Utgångspunkter

Länsstyrelsen har alltsedan gruvbrytningen avslutades vid Viscariagruvan i slutet av 1990-talet, bedrivit återkommande kontroll och uppföljning av de avslutnings- och efterbehandlingsåtgärder som har genomförts. Detsamma gäller i fråga om de utsläpp till vatten med därtill hörande miljöpåverkan, som har ägt rum sedan dess. Även om utsläppsbild och övrig påverkan efter det att gruvbrytningen avslutades i allt väsentligt har varit i överensstämmelse med vad som tidigare förutsågs, bedömer länsstyrelsen att viss påverkan inte har nått ner till vad som idag kan anses vara godtagbart. Det är främst fråga om påtagligt förhöjda halter av zink och vissa

andra ämnen i det gruvvatten som bräddas från den numera vattenfyllda gruvan, som avrinner till recipienten Tvillingssjöarna som inte kan anses vara tillfredsställande. Det har även visat sig att sannolikt kvarlämnad kopparslig från det tidigare avvecklade området för Viscariagruvans anrikningsverk har gett avtryck i ett dike mellan verket och det befintliga sandmagasinet i form av ett blått dike. Detta dike har sannolikt belastats med diffusa utsläpp av koppar till dikets bottensediment. Det har därför varit föremål för diskussion i fråga om att vidta lämpliga avhjälpandeåtgärder mellan länsstyrelsen i egenskap av tillsynsmyndighet och den tidigare verksamhetsutövaren Outokumpu.

Länsstyrelsen ser positivt på att bolaget genom förevarande ansökan inte endast har för avsikt att återuppta brytningen av den brytvärda kopparresurs som finns kvar inom Viscariaområdet, utan även återvinna den metallresurs, däribland i form av magnetit, som visat sig finnas i den från tidigare verksamhet i sandmagasinet deponerade anrikningssanden. Under förutsättning att verksamheten kan bedrivas både under miljömässigt godtagbara former och med tillräcklig hänsyn gentemot motstående intressen, är det en fördel att återuppta brytning på det tidigare verksamhetsområdet i jämförelse med att påbörja brytning på annan opåverkad plats.

Utsläpp till vatten

Tillåtlighet enligt 5 kap. 4 § miljöbalken

Förutsättningar

Den mest centrala frågan för verksamhetens tillåtlighet rör effekter till följd av utsläpp till vatten enligt 5 kap. 4 § miljöbalken under avvattningsfas, full driftsfas, samt efter stängning. Bedömningen är komplicerad och mångfacetterad. Grundförutsättningarna är även utmanade. Anledningen till detta är att recipienten Luossajärvi, för bolagets planerade utsläpp till vatten, idag är påtagligt förorenad och påverkad, framför allt av utsläpp från LKAB:s gruvverksamhet i Kiirunavaara. Det är fråga om två gruvverksamheter som fortsättningsvis kommer att samsas om det begränsade utsläppsutrymmet som finns inte bara i Luossajärvi, utan även det i nedströms belägna vattendraget Pahtajoki. Det betyder att bolaget för sin del behöver planera för konkreta långtgående vattenreningsåtgärder och andra skyddsåtgärder.

Tidigare har sjön Luossajärvi naturligt avrunnit till Luossajoki i söder och vidare till Torne älv. LKAB har fått tillstånd till att anlägga en damm över Norra Luossajärvi och torrlägga en del av densamma, samt att anlägga nytt utlopp med utskovskanal norrut från sjön, genom deldom den 14 januari 2011 i mål nr M 2594-10. I och med det avvattnar Luossajärvi idag norrut via en grävd utloppskanal, som i sin tur leder vattnet med självfall till ett våtmarksområde innan vattnet belastar vattendraget Pahtajoki. LKAB pumpar samtidigt en begränsad mängd vatten från Luossajärvi till

Luossajoki. Länsstyrelsen har fått uppgifter från LKAB som visar att utskovet från Luossajärvi främst bräddar under våren, sommaren och hösten. Under vintern är vattennivån i sjön lägre och bräddning till Pahtajoki sker inte. Pahtajoki mynnar i sin tur ut i vattendraget Rautasälven, som flödar ut i Torne älv.

Vattenmyndigheten klassificerar idag den ekologiska statusen i Luossajärvi som måttlig (Vatteninformationssystem Sverige), med avseende på SFÅ uran och nitratkväve. Vidare klassificerar Vattenmyndigheten den ekologiska statusen i Luossajärvi som måttlig, med avseende på näringsämnet totalfosfor. Uran, nitratkväve och totalfosfor är av betydelse för tillåtlighetsbedömningen av bolagets sökta verksamhet. När det gäller Pahtajoki klassificerar Vattenmyndigheten den ekologiska statusen som måttlig (Vatteninformationssystem Sverige), med avseende på SFÅ uran.

Uran

Bedömningsgrunden för uran är 0,17 µg/l som årsmedelvärde och 8,6 µg/l som maximal tillåten halt, med hänsyn till naturlig bakgrundshalt (se tabell 1, Bilaga 2 i HVMFS 2019:25). Uranhalt i utloppsvatten från Luossajärvi (övervakningsstation KVA145) har uppmätts av både bolaget och LKAB. Den uppmätta uranhaltens överskrider bedömningsgrunden för maximal tillåten halt nästintill vid varje mättillfälle. Det är främst enstaka analysresultat i samband med vårfloden som inte överskrider bedömningsgrunden.

Utifrån inrapporterade analysresultat har länsstyrelsen beräknat årsmedelhalt mellan 2017–2022 för Luossajärvis utskov (KVA145) samt i Leväjoki (AVA17) som belastar Luossajärvi. Bedömningsgrunden uttryckt som årsmedelhalt överskrids i båda övervakningsstationerna för samtliga år.

Sammantaget är läget allvarligt för Luossajärvi och Leväjoki när det gäller föroreningsituationen av uran. Att bedömningsgrunden som maximal tillåten halt överskrids innebär att det föreligger risk för akuta toxiska effekter i recipienten, så som dödlighet, för vattenlevande organismer. Vid överskridande av bedömningsgrunden uttryckt som årsmedelhalt beaktas kroniskt exponering hos vattenlevande organismer, så som nedsatt reproduktion. När vatten bräddar från Luossajärvi via utskovet till den konstgjorda utloppskanalen, belastas vattendraget Pahtajoki med bland annat höga uranhalt. Utifrån uppgifter om vattenkemidata från bolaget har länsstyrelsen beräknat årsmedelhalten för uran. Bedömningsgrunden för uran överskrids i både AVA02 (vid väg E10) och AVA18 (längre nedströms), som båda är belägna i Pahtajoki nedströms tillflödet från Luossajärvis utloppskanal. Uranhalten uppströms Pahtajoki (AVA14) är låg. Länsstyrelsens bedömning överensstämmer med nu gällande statusklassning i Vatteninformationssystem Sverige, med skillnaden att länsstyrelsen inför detta yttrande haft tillgång till nyare vattenkemidata samt att övervakningsstation AVA18 inte finns med i Vatteninformationssystem Sverige ännu.

Nitratkväve

Bedömningsgrunden för nitratkväve är 2,2 mg/l som årsmedelhalt och 11 mg/l som maximal tillåten halt (se tabell 1, Bilaga 2 i HVMFS 2019:25). Bedömningsgrunden för nitratkväve uttryckt som årsmedelhalt överskrids i Luossajärvi samtliga år mellan 2017–2022. Analysresultaten visar på att årsmedelhalten varierar mellan 3,0–5,4 mg/l. Under 2023 har en nitratkvävehalt på 17,1 mg/l uppmätts och redovisats under hand av bolaget.

Totalfosfor

I Luossajärvi överskrids bedömningsgrunden för näringsämnen (totalfosfor) som i Vatteninformationssystem Sverige bedömts motsvara måttlig status (data från 2013–2018). Pahtajoki klassificeras som hög status avseende på näringsämnen (totalfosfor).

Miljö kvalitetsnormen äventyras

Recipientsystemet Luossajärvi, Pahtajoki och Rautasälven ska uppnå miljö kvalitetsnormen god ekologisk status senast den 22 december 2027. Med utgångspunkt i rådande situation i Luossajärvi (uran, nitratkväve och totalfosfor) och Pahtajoki (uran) bedömer länsstyrelsen att det innebär sådant äventyrande av miljö kvalitetsnormen god ekologisk status, som följer av 5 kap. 4 § miljöbalken. I dagsläget finns heller inga planerade åtgärder för att begränsa punktutsläppet från LKAB:s gruvverksamhet, som skulle behövas för att miljö kvalitetsnormen ska kunna följas. Bolaget har heller inte i ansökningshandlingarna kunnat visa att deras reningsteknik och skyddsåtgärder i form av uppdelad bräddning i två utlopp är tillräckliga för att miljö kvalitetsnormen ska kunna följas. Länsstyrelsen konstaterar att äventyrandet av miljö kvalitetsnormen därmed alltså fortsätter.

Det innebär i sin tur att det föreligger ett mycket begränsat utsläppsutrymme för den sökta verksamheten, sett ur ett vattenförvaltningsperspektiv och att rening av den sökta verksamhetens utsläpp till vatten krävs. I annat fall finns en uppenbar risk för att den sökta verksamheten leder till ett fortsatt äventyrande av miljö kvalitetsnormen.

Skyddsåtgärder och avhjälpande åtgärder

Länsstyrelsen anser att det är positivt att bolaget har för avsikt att vidta rening av vissa metaller, framför allt med avseende på uran och dess förekomstformer (jonbytesteknik) i utgående förorenat vatten från den sökta verksamheten. Sökt verksamhet måste tillämpa uranrening på överskottsvatten innan det släpps till

recipient. Bolagets utsläppsscenario 1 (orenat överskottsvatten till recipient) kan därmed inte anses vara tillåtligt enligt 5 kap. 4 § miljöbalken.

Länsstyrelsen anser att verksamheten ska förenas med ytterligare villkor för utsläpp till vatten, utöver uranrening, för att vara tillåtligt. Bolaget har med sina ansökningshandlingar visat att recipienterna i fråga är hårt belastade av även andra metaller som är särskilda förorenade ämnen eller prioämnen, däribland zink och nickel. Bolaget har ytterligare visat att de inte kommer kunna rena allt överskottsvatten i samband med vårflod. Det är länsstyrelsens uppfattning att det inte är önskvärt med utsläpp av orenat vatten till de mycket förorenade recipienterna. Länsstyrelsen har också erfarenhet från andra gruvanläggningar i länet, där det har visat sig att snön smälter tidigare inne på industriområdet jämfört med omkringliggande natur. Det innebär att verksamheten sköljer ut stora volymer vatten och föroreningar till recipienten, där det fortfarande råder lågvattenflöden på grund av att snösmältningen i naturen inte tagit fart ännu. Det här är en situation som länsstyrelsen anser måste undvikas.

För att bolaget ska ha ett incitament att hålla reningsanläggningen i drift, är det länsstyrelsens uppfattning att tillståndet behöver förenas med totalvillkor för metaller för utsläpp till vatten. Eftersom bolaget föreslår att haltvillkoren inte ska gälla för orenat bypass-vatten, måste det finnas totalvillkor som reglerar den totala mängden av aktuella metaller som får släppas ut till recipient på årsbasis. Därav länsstyrelsens yrkande om villkor.

Eftersom flera av dessa ämnen, däribland uran, nickel, zink och koppar, är ämnen upptagna i Havs- och vattenmyndighetens föreskrift HVMFS 2019:25 och inkluderas av en bindande miljökvalitetsnorm i recipienterna, är det länsstyrelsens uppfattning att tillståndet ska förses med slutliga villkor. Utsläpp av dessa ämnen är en tillåtlighetsfråga som inte bör skjutas upp på provotid. Ytterligare har bolaget testkört en pilotanläggning för rening av dessa metaller. Därmed anser länsstyrelsen att det finns tillräckliga underlag för att föreskriva slutliga villkor för dessa ämnen. Därav länsstyrelsens yrkande om slutliga villkor för vissa metaller.

God ekologisk status 2027 äventyras i Luossajärvi gällande nitratkväve. Bolaget har i sin komplettering den 10 november 2023 visat att belastningen av nitratkväve kommer att öka med 1 ton till sjön med sökt verksamhet. Därmed anser länsstyrelsen att det är motiverat att tillståndet förenas med villkor för utsläpp av nitratkväve. Länsstyrelsen yrkar på att det blir en uppskjuten fråga där bolaget ska utreda nitratkväverening.

Särskilt om Pahtajoki (övre)

Vid huvudförhandling i målet anförde länsstyrelsen att Pahtajoki (övre) idag hög ekologisk status. Då det föreligger bakgrundshalt av uran klassas inte särskilda förorenande ämnen (uran). Bolaget har redogjort för skyddspumpning på 40 l/s med

uranhalt på 1,0 µg/l, vilket resulterar i årsmedelhalt på 0,23 µg/l i vattenförekomsten. Rådande uranhalt i vattendraget (KVA143) är 0,09 µg/l. Länsstyrelsen argumenterade att skyddspumpningen medför att status i Pahtajoki (övre) sänks från hög till god vilket utgör en otillåten försämring och att det finns stöd för länsstyrelsens bedömning i EU:s vattendirektiv bilaga V, men det är oklart hur det har implementerats i svensk rätt. Länsstyrelsen anförde att mark- och miljödomstolen skulle inhämta yttrande från Havs- och vattenmyndigheten i frågan.

Övrigt vatten har också ett värde

Sjöar som inte uppfyller gällande kriterier för att pekas ut som vattenförekomster omfattas ändå av EU:s vattendirektiv. Påverkan på övrigt vatten får inte riskera att försämrade eller motverka nödvändiga förbättringar i statusen i anslutande vattenförekomster.

Övrigt vatten som påverkas av den sökta verksamheten är Tvillingtjärnsystemet, som i sin tur påverkar vattenförekomsten Pahtajoki. Tvillingtjärnsystemet belastas idag av höga halter uran, zink och nickel från den nedlagda Visariagruvan, via en mindre kanal (under väg E10 och Malmбанan) till Tvillingtjärnsystemet (övervakningsstation AVA01) och vidare till den nedre delen av Pahtajoki. Det ger för närvarande upphov till utsläpp av både zink och höga halter av nickel till Tvillingtjärnsystemet både från den stängda Viscariagruvan (AVA15) och dess gråbergsupplag (AVA16). Länsstyrelsen anser att Tvillingtjärnsystemet är en del i en recipient med högt skyddsvärde. Detta eftersom vatten från Tvillingtjärnsystemet avrinner till den nedre delen av Pahtajoki, nedströms utsläppspunkt AVA02, samtidigt som vattendraget längre ner, är en viktig föryngringsplats för öring (mätpunkt AVA18).

Mot bakgrund av att bolaget genom den sökta verksamheten kommer att företa en mer omfattande gruvbrytning än tidigare, anser länsstyrelsen att det inte kan uteslutas att det efter stängning och avslut kan komma att bli fråga om att Tvillingtjärnsystemet kommer att motta högre utsläpp av ett flertal ämnen (halter och mängder av ämnen) än idag. Länsstyrelsen kan inte se att bolaget har redogjort för vilken belastning den nu ansökta verksamheten kommer att ha på Tvillingtjärnsystemet, när den avslutats, bland annat beträffande uran, zink och nickel.

Annat övrigt vatten som också påverkas av den sökta verksamheten är Leväjäarvi och Leväjoki, som flödar ut i vattenförekomsten Luossajärvi. Länsstyrelsen kan inte se att bolaget på ett tillräckligt tydligt sätt har beskrivit vad deras sökta verksamhet innebär för Leväjäarvi och Leväjoki, beträffande vattenkvalitet samt naturvärden som dessa vatten har.

Övriga ämnen och 2 kap. miljöbalken

Det är inte endast ämnen som finns med i bedömningsgrunderna i miljökvalitetsnormen som är av betydelse för den ansökta verksamheten. Vid sidan av vattenförvaltningen och miljökvalitetsnormerna ska utsläpp till vatten från sökt verksamhet prövas enligt hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken och begränsas med villkorsföreskrivning om nödvändigt. Bland annat sulfat, klorid, strontium, nickel, silver, xantater och dess restprodukter är också av vikt för att bedöma vilken effekt utsläppen kommer att ha på recipienterna.

Natura 2000

Länsstyrelsen bedömer att den sökta verksamheten träffar kravet på prövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken (Natura 2000-tillstånd) för både Natura 2000-området Torne- och Kalix älvsystem (Pahtajoki-systemet) och Rautas fjällurskog.

Av praxis framgår att det inte behöver klarläggas att ett projekt har en betydande miljöpåverkan på ett Natura 2000-område för att en tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken ska ske, utan en sådan prövning ska göras så snart det finns en risk för sådan påverkan (NJA 2013 s. 613 p.10 och EU- domstolens dom den 7 september 2004 i mål C-127/02, p. 41, Waddenzee).

*Tillåtlighet enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken*Pahtajoki-systemet, Natura 2000-området Torne- och Kalix älvsystem

Pahtajoki-systemet ingår i Natura 2000-området Torne- och Kalix älvsystem. Den sökta verksamhetens tillåtlighet beträffande utsläpp till vatten för de tre driftsstadierna har betydelse för det av bolaget reservationsvis framställda yrkandet om att bedriva verksamhet som på ett betydande sätt kan påverka berörda Natura 2000-områden enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken.

Prövningen är bl.a. beroende av reningsåtgärden för uran i kombination med respektive utsläppslösningar samt frågan om bolaget avser att tillämpa kväverening i syfte att begränsa utsläppet av nitratkväve till Pahtajoki och Rautasälven.

En central utgångspunkt för frågan om tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken kan ges, är att tillståndsmyndigheten ska företa en samlad bedömning som uppfyller unionsrättens krav på att vara fullständig, exakt och slutlig (se NJA 2013 s. 613, p. 13). Det kan vidare inte uteslutas att det kan vara nödvändigt att ställa högre krav än de begränsningsvärden som följer av bedömningsgrunderna i miljökvalitetsnormerna i syfte att försäkra sig om ett tillräckligt skydd för Natura 2000-områdets livsmiljöer och arter.

Natura 2000-området Rautas fjällurskog

Länsstyrelsen bedömer att den planerade verksamheten innebär en sannolik grundvattenavsänkning som kan få konsekvenser för Natura 2000-området Rautas fjällurskog väster om verksamhetsområdet. Om tillståndet skulle medge både dagbrotts- och underjordsbrytning i alla malmzoner skulle det sannolikt komma att leda både till en betydande förändrad ytvattenavrinning och grundvattensänkning. Det medför i sin tur risk för negativ påverkan på naturtypen aapamyr inom Natura 2000-området Rautas Fjällurskog. Länsstyrelsen delar således inte vad bolaget påstår i fråga om att någon betydande negativ påverkan på aapamyr inom det aktuella Natura 2000-området inte kommer att äga rum om dagbrottsbrytning sker i D-zonen.

Länsstyrelsen menar att bolaget genom sina utredningar visar på att det finns en risk för påverkan av betydelse på naturtypen aapamyr inom Rautas fjällurskog. Länsstyrelsen uppfattar vidare att den huvudsakliga skyddsåtgärden vid en avvikande grundvattennivå är skyddsinfiltration. Behovet av skyddsinfiltration ska detekteras genom övervakning av yt- och grundvattennivåer. Om avvikande grundvattennivåer kan härledas till gruvverksamheten kommer projektering av en teknisk lösning för skyddsinfiltration att påbörjas.

Länsstyrelsen anser att det är viktigt att i sammanhanget klargöra att bevarandemålet i Natura 2000-området är att naturtypernas utbredning inte får minska, vilket bolaget också konstaterar.

Av bevarandeplanen för Natura 2000-området Rautas Fjällurskog framgår att brytning av mineral inom eller i anslutning till området kan orsaka stor skada på samtliga naturtyper, med konsekvenser som kan innebära förlust av naturtyper, sänkt grundvattennivå och utsläpp av slam och skadliga ämnen i marker och vattenmiljöer. Detta gäller både etablering och pågående verksamhet. Även föregående prospektering kan innebära ett negativt ingrepp i naturmiljön enligt bevarandeplanen. Även om bolaget har anfört att det kommer att övervaka grundvattennivåer samt förbereda skyddsåtgärder för att säkerställa att någon påverkan av betydelse på naturtypen aapamyr (inom Natura 2000-området Rautas Fjällurskog) inte ska uppstå, har länsstyrelsen svårt att se att det kan läka den påverkan och de effekter på naturmiljön som skulle följa om dagbrottsbrytning sker i D-zonen.

De åtgärder som bolaget åberopar är förknippade med hög grad av osäkerhet. Detta gäller inte endast i fråga om att på ett för grundvattnet representativt sätt kunna övervaka grundvattennivåerna som kan komma att påverkas, utan även hur därtill hörande negativa effekter på området ska kunna bedömas, samt om skyddsåtgärden kan ge tillräckliga resultat. Även med de förslag till skyddsåtgärder bolaget har redovisat, bedömer länsstyrelsen att det är sannolikt att det kan uppkomma betydande negativ påverkan på aapamyr inom det aktuella Natura 2000-området om det sker dagbrottsbrytning i D-zonen.

Vad sedan beträffar huruvida det finns ett tillräckligt underlag för en prövning kan nämnas följande. Om en verksamhet kan antas påverka miljön i ett Natura 2000-område ska miljökonsekvensbeskrivningen innehålla de uppgifter som behövs för prövningen enligt 7 kap. 28 b och 29 § miljöbalken. Det innebär i sin tur att för det fall att dagbrott i D-zonen skulle komma i fråga, måste miljökonsekvensbeskrivningen, sett till de oklarheter som nu finns i fråga om påverkan på Naturaområdet och dess grundvattenförhållanden, leva upp till de högt ställda krav som följer av lag och praxis.

Underlaget är enligt länsstyrelsen inte tillräckligt för att medge både dagbrotts- och underjordsbrytning i alla malmzoner, inkluderat kontroll och skyddsåtgärder. Om verksamheten begränsas till enbart underjordsbrytning i D-zonen inverkar det på ett avgörande sätt på Natura 2000-frågan Rautas Fjällurskog. Länsstyrelsen anser att enbart underjordsbrytning i denna zon medför att verksamhetens effekter på det berörda Naturaområdet påtagligt begränsas. Detta eftersom brytningens effekter på grundvattnet sannolikt begränsas i sådan utsträckning som behövs för att hindra att skada eller betydande störningar på livsmiljöer och arter i området uppkommer.

Artskydd och kompensation

Länsstyrelsen anförde inledningsvis att den sökta verksamheten påkallar behov av dispensprövning gentemot förbuden i 7 § artskyddsförordningen för myrbräcka och att det kunde ifrågasättas om den av bolaget reservationsvis yrkade dispensen avseende myrbräcka kunde beviljas. Vid enbart underjordsbrytning i D-zonen begränsas verksamhetens effekter på den fridlysta arten myrbräcka påtagligt. Det innebär i sin tur att myrbräckan sannolikt inte kommer att försvinna från platsen och att populationen därigenom sannolikt kommer att kvarstå i dess naturliga utbredningsområde, förutsatt att den inte utsätts för indirekta negativa effekter av bolagets verksamhet. Länsstyrelsen bedömer därmed att det inte synes föreligga några hinder ur tillåtlighetssynpunkt.

Länsstyrelsen har inget att erinra mot den av bolaget yrkade dispensen (yrkande 3e) från förbudet i 6 § artskyddsförordningen för arterna skogsödlå, samt vanlig groda.

Länsstyrelsen ser positivt på att bolaget tagit fram en kompensationsplan. Bolaget bör emellertid komplettera och förtydliga planens innehåll.

Dammsäkerhet

Stabilitetsberäkningar

Länsstyrelsen anser att det är av betydelse att bolaget får tag på de stora mängder dammbyggnadsmaterial av olika fraktioner som krävs för att bygga de nya dammkropparna kring det nya sandmagasinet. Likaså för att återuppbygga och reparera de befintliga dammarna kring befintligt sand- och klarningsmagasin. I annat fall menar länsstyrelsen att det inte kan förutsättas att sandmagasinets

dammar med säkerhet kommer att kunna konstrueras enligt GruvRIDAS och så att inget vatten förväntas dämmas i magasinet under någon del under året. Det kan inte uteslutas att infrysning av dränerade vatten kan medföra att delar av sandmagasinets dammar inte blir med självklarhet dränerande vilket är en risk som bolaget måste bedöma.

Frågan om erforderliga materialmängder är även viktig eftersom det kan inverka på genomförda stabilitetsberäkningars relevans. Nya stabilitetsberäkningar behöver genomföras utgåendes från de materialegenskaper som tillgängliga dammbyggnadsmaterial besitter, allt i syfte för att undersöka hur det i så fall påverkar dammens stabilitet.

Den successiva urgrävningen av tidigare deponerad sand vid Ö-dammen (lågpunkt) inför anläggande och påbyggnad av sandmagasinets dammar och urgrävning av tidigare deponerad anrikningssand nedanför samma damm inne i befintligt sandmagasin behöver tydliggöras. Likaså hur det inverkar på stabiliteten i omgivande anrikningssand.

Tillämpning av GruvRIDAS

Länsstyrelsen har uppfattat att bolaget menar att de nya dränerande utåtdammarna innebär att inget vatten förväntas dämmas i magasinet. Samtidigt ska det befintliga klarningsmagasinet modifieras och anpassas för sökt verksamhet. Det är enligt länsstyrelsen oklart huruvida sökt nytt sandmagasin med tillhörande dammar och delvis ombyggt lever upp till, respektive i förekommande fall inte lever upp till vad som föreskrivs i alla relevanta avseenden i RIDAS/Gruv-RIDAS. Detta gäller även för klarningsmagasinet med tillhörande dammar. För det fall att sökt påbyggnad inte kan anses leva upp till Gruv-RIDAS tvingande regler respektive rekommendationer för gruvföretag måste i annat fall lämpliga anpassnings- och avhjälpandeåtgärder redovisas av bolaget.

Det finns oklarheter i fråga om grundläggningsförhållanden på platsen för det nya sandmagasinet. Den sprickzon som går tvärs genom magasinet i nordostlig-sydvästlig riktning kan innebära en läckväg för vatten från befintligt sandmagasin (och således även nytt magasin), österut och ut ur magasinet. Enligt utredningen finns således en betydande risk att berggrunden under Ö-dammen i samband med grundläggning behöver ridåinjekteras.

Bolaget behöver hantera frågan att det i läget där nytt magasin växer in över befintligt sandmagasin har torvdjupet uppskattats till cirka 3–4 meter utifrån resultat från georadarundersökningarna. Från CPT-undersökningarna i anrikningssanden i det befintliga sandmagasinets västra del har fastställts att djupet till fast mark är cirka 5 meter. På platsen visade sig även anrikningssanden vara mycket finkornig och inte lämplig för grundläggning av dammar. Under anrikningssanden finns dessutom torven kvarlämnad.

Rennäring

Tillåtligheten av den sökta verksamhetens påverkan på användningen av berörda mark- och vattenområden (miljöbalkens hushållningsregler) enligt 3 och 4 kap. miljöbalken, har behandlats genom Bergsstatens beslut om bearbetningskoncession enligt minerallagen. Bolaget har identifierat att den sökta verksamhetens påverkan och effekter i hög grad träffar sådana markanvändningsfrågor som har prövats enligt ovan. Vissa påverkansfrågor har dock inte bedömts och prövats i övrigt enligt miljöbalken. Det avser i allt väsentligt tillämpningen av 1 kap. och 2 kap. miljöbalken. Det är således primärt fråga om att bedöma om och på vilket sätt den sökta verksamheten ska få bedrivas (miljökrav).

Skyddsåtgärder, begränsningar och försiktighetsmått

Den sökta verksamheten kommer sannolikt att ge upphov till ett flertal, direkta, indirekta och kumulativa negativa effekter på det allmänna rennäringsintresset i anslutning till Viscariaområdet. Påverkan från den sökta verksamheten kommer sannolikt att leda till skada eller olägenhet för det allmänna rennäringsintresset, utöver vad som redan tidigare har ägt rum som konsekvens av tidigare gruvbrytning. Detta gäller framför allt möjligheten för renskötseln att kunna använda den sedan tidigare hävdade flyttleden, även kallad "norra flyttleden" när så behövs, men som numera tycks vara avförd såsom riksintresse och delvis kringskuren.

I motsats till vad bolaget har anfört om ledens numera obetydliga funktion bedömer länsstyrelsen att denna led, även om den nu i praktiken har en delvis annan sträckning, alltså utgör en viktig funktionell del för det allmänna rennäringsintresset i sin helhet i området. Den besitter därigenom värden som under vissa tider på året kan vara i paritet med ett formellt hävdad riksintresse för rennärningen, det vill säga snarligt den så kallade huvudflyttleden i söder.

Vidare bedömer länsstyrelsen att ianspråktagandet av det enligt minerallagen för den tidigare verksamheten anvisade markområdet, sannolikt har bidragit till påtagligt minskade möjligheter för det allmänna rennäringsintresset att nyttja uppsamlingsområden. Detsamma gäller det rastbetesområde som finns väst-nordväst om den sökta verksamheten och då inte endast genom minskad areal.

Genom att den nu aktuella sökta återupptagna verksamheten, som kommer att bli större i omfattning än vad den tidigare gruvverksamheten i Viscaria var, bedömer länsstyrelsen även att det sannolikt kommer att bli fråga om ytterligare negativa konsekvenser för det allmänna rennäringsintresset. Detta som en konsekvens av att i synnerhet dagbrottsbrytningen i de olika malmkropparna, kommer ge upphov till störningar i form av buller, vibrationer, luftstöt vågor och damning. Detta särskilt för renar som antingen passerar, eller vistas i anslutning till verksamhetsområdet.

Länsstyrelsen bedömer att den så kallade influenzon med avseende på bullerutbredning som bolaget har redovisat i den rennäringsanalys som tidigare har getts in i målet visar att det endast utgåendes från ett bullerstörningsperspektiv, är fråga om ett potentiellt stort störningsområde gentemot rennäringsintresset. En brist i redovisningen är dock att den samlade potentiella störningsbilden (störning från vibrationer, luftstötvågor och damning) inte redovisas.

Mot bakgrund av att bolaget har kommenterat påverkan på flyttleden norr om Viscariaområdet - med hänvisning till skogslandskapets reducerande påverkan från buller och synintryck - ställer sig länsstyrelsen frågande till hur bolaget säkerställer att störningarna från verksamheten påtagligt begränsas. Länsstyrelsen har i detta fall inte uppfattat att bolaget har föreslagit några särskilda villkor eller försiktighetsmått i syfte att påtagligt begränsa störningar från exempelvis buller, sprängning, eller andra aktiviteter såsom tippning av gråberg, under sådana tider som renar passerar eller vistas i anslutning till Viscariaområdet. Detta oaktat hur kort tid det än må vara fråga om. En viktig aspekt är även att renarna måste få möjlighet att invänta flytt och samtidigt vila samband med att de ska passera området. Vid sådana situationer anser länsstyrelsen att det krävs lugn och ro för renarna. Det anser länsstyrelsen även motiverar ett starkt behov av skyddsåtgärder i syfte att minska störningar och oro för renarna.

Bolaget har föreslagit ett antal villkor som kan uppfattas vara i syfte att begränsa verksamhetens påverkan på rennäringen. Länsstyrelsen uppfattar att samtliga villkor endast förpliktigar bolaget att hålla samråd med Laevas och Gabna samebyar i olika avseenden. Endast ett av villkorsförslagen ålägger bolaget en konkret skyddsåtgärd i form av att uppföra ett skyddsstängsel och sedan kontrollera det. Det anser länsstyrelsen inte är tillräckligt att förena ett tillstånd med.

Bolaget synes överväga stödåtgärder för att samebyn som verkar inom ramen för det allmänna rennäringsintresset ska klara en samlad flytt på ett smidigt sätt. En för tillvaratagandet av det allmänna rennäringsintresset central fråga är att säkerställa tillräckliga förutsättningar för att fortsättningsvis möjliggöra samlad flytt av renar i anslutning till verksamheten mellan vinter- och sommarbeteslanden. Även om bolaget genom den i målet redovisade rennäringsanalysen har uppgett att "Under drift av gruvan bör Copperstone överväga möjligheten att göra driftuppehåll för att underlätta för samlad flytt förbi gruvan. Det kan ske genom att samebyn ger notis i förväg om när flytten planeras och gruvan avstannar t.ex. transporter, borring, sprängning och krossning under ett bestämt antal överenskomna timmar." har länsstyrelsen inte uppfattat annat än att det skulle komma ifråga några enstaka timmar.

Årlig samlad flytt med allt vad det innebär i form av förberedelser gentemot väderlek och årstidsförutsättningar (snöförhållanden, frusen mark och vatten), samt behov av vila för renar både innan och efter flytt, låter sig inte göras endast på några enstaka timmar. Detta i synnerhet som hänsyn även måste tas till ett flertal andra

betydande störningar och hinder under flytten förbi Kiruna vid sidan av det nu aktuella.

Länsstyrelsen anser vidare att det är positivt att bolaget hänvisar till kompensationsåtgärder för att vidmakthålla och stärka betesresurserna i vinterbeteslandet inom vilket samebyn Laevas verkar. För att en sådan kompensationsåtgärd ska kunna komma ifråga anser länsstyrelsen att bolaget senast under huvudförhandling i målet, bör redovisa hur ett långsiktigt skydd ska säkerställas för en sådan kompensationsåtgärd. Detta i synnerhet som det är fråga om betesresurser som tar lång tid att växa till.

Om verksamheten begränsas till enbart underjordsbrytning i D-zonen begränsas påtagligt de negativa effekterna för det allmänna rennäringsintresset. Detta gäller i närmast berörda områden. Det innebär att det finns förutsättningar för att de renar som viss tid på året visas i det närbelägna samlingsområdet, respektive rastbetesområdet även fortsättningsvis kan nyttja dessa på ett godtagbart sätt. Därigenom bedömer länsstyrelsen att det finns förutsättningar för tillåtlighet. Länsstyrelsen ser positivt på bolagets avsikt att kompensera för de negativa effekter som trots allt kvarstår.

MYNDIGHETEN FÖR SAMHÄLLSSKYDD OCH BEREDSKAP

Utiifrån de frågor om risker för allvarliga olyckor som MSB har att föra talan i, anser myndigheten att den sökta gruvverksamheten är tillåtlig under förutsättning att vissa skyddsåtgärder och försiktighetsmått vidtas. Vad gäller lokaliseringen av utvinningsavfallsanläggningen/sandmagasinet så framgår av lokaliseringsutredningen att sex olika områden studerats, och att konsekvenser vid ett potentiellt dammbrott varit ett av nio kriterier som utvärderats. Av utredningen framgår att område 1, 4, 5 och 6 innebär risk för förlust av människoliv i händelse av dammhaveri. Av det skälet anser MSB att något av områdena 2 eller 3 skulle vara en bättre lokalisering för sandmagasinet än det av bolaget förordade område 1. Om domstolen i sin bredare avvägning kommer fram till att område 1 är en lokalisering som är tillåtlig och lämplig enligt miljöbalkens bestämmelser om val av plats i 2 kap. 6 5, krävs dock långtgående skyddsåtgärder i form av särskilda varningssystem m.m.

I den interna planen för räddningsinsats framgår att "den övergripande strategin är att kvarhålla och omhänderta släckvatten och utsläpp av miljöfarliga ämnen för att sedan omhänderta detta" samt "systemet möjliggör omhändertagande av kontaminerat släckvatten". Bolaget bör vid huvudförhandlingen redovisa vilka anordningar som planeras i praktiken för detta och vilken volym släckvatten som bedömts kunna uppstå. Eventuellt kan ett villkor behövas i denna fråga och bolaget bör i så fall föreslå hur det ska utformas.

MSB har vidare anført att det bör föreskrivas villkor avseende minimering av risker vid stenkast, uppdatering av säkerhetsrapport och intern plan för räddningsinsats samt instrumentering och övervakning av dammar och särskilda varningssystem.

SVENSKA KRAFTNÄT

Myndigheten har efterfrågat kompletteringar av provningsunderlaget avseende nya och befintliga dammar för den sökta verksamheten. Då dammhaveri för några av dammarna bedöms påverka LKAB:s nedströms liggande gruvverksamhet bl.a. med risk för sekundärt dammhaveri bör sökanden inleda en dialog med LKAB om samverkan i den vidare utredningen av dessa risker och förbyggande skyddsåtgärder. Efter att bolaget kompletterat ansökan har Svenska kraftnät anført att myndigheten inte har några anmärkningar.

SGU

SGU har under såväl kompletteringsrundan som efter kungörelse efterfrågat vissa kompletteringar och förtydliganden från bolaget. Myndigheten har anført att dess synpunkter har besvarats och har anført i huvudsak följande.

Bolaget för en tydlig diskussion om korrelationsanalys av data mellan yt- och grundvatten avseende flöden och nivåer utifrån redan pågående övervakning, för att kunna identifiera eventuella avvikelser från naturliga variationer som ett underlag för detaljprojektering av tekniska infiltrationslösningar. Bolaget för även ett trovärdigt resonemang om tidsaspekter för möjlighet till rehabilitering av en eventuell påverkan på omgivande våtmarker. SGU kan hålla med om resonemanget och att det kan finnas tid att projektera och utföra skyddsåtgärder men vill samtidigt påpeka att om analysen uppmärksammar hydrologiska avvikelser som bör åtgärdas så bör också skyddsåtgärderna komma igång så snart som möjligt. En beredskapsplan för olika skyddsåtgärders genomförande kan möjligen vara en lämplig väg att gå.

SGU anser att bolaget redovisat ett tillfredställande resonemang om uranhalt i dagens gruvvatten och i framtida processvatten samt att verksamhetens reningsanläggning har kapacitet att under driftfasen ta omhand de vattenkvaliteter som kan förekomma, inklusive släckvatten om sådant behov skulle uppstå.

I bolagets redovisning om när skyddsåtgärder är tänkta att genomföras (tabell 53 i MKB), anges att vissa åtgärder kommer att vidtas vid behov. SGU håller med bolaget om att implementering behöver ske i god tid innan signifikant försämring uppstår. Bolaget säger sig vara berett att implementera åtgärder i ett tidigt stadium. SGU vill i sammanhanget framföra att förhållningssättet ställer höga krav på egenkontrollen och samverkan med tillsynsmyndigheten.

SGU uppskattar att det i kontrollprogrammet stipuleras att en uppföljning av karaktäriseringen av framtida gruvavfall samt processvatten kommer att ske. Av

största vikt är också att göra en uppföljning vad gäller lakvattenbildningen från redan upplagt gruvavfall. Detta för att kunna uppdatera karaktäriseringen av befintligt gråbergsupplag, för att sedermera göra justeringar i den konceptuella efterbehandlingsplanen.

Bolaget har gett tillfredställande svar kring miljöklassning och masshantering av uppkomna schaktmassor vid schakt i klarningsmagasinet. Föreslagen kontroll och genomförda utredningar visar att förutsättningen för spridning av läckage från klarningsmagasinet är mycket begränsad och att merparten av läckaget samlas upp i diken och leds till rening under gruvans drifttid.

Enligt utförda undersökningar har kalkslammet höga metallhalter och kan därför vara av intresse för återanrikning. För att verka för en mer resurseffektiv gruvdrift, och en högre cirkularitet, så kan Copperstone med fördel visa på undersökningar/analyser som stödjer förfarandet att slammet ska deponeras utan vidare förädling.

Vad avser betydelsen av bolagets justerade ansökan godtar SGU bolagets redovisning av förändrad grundvattenrelaterad påverkan, bl.a. avseende ändrad grundvattenavsänkning som en underjordsbrytning kan resultera i. SGU godtar vidare redovisningen av förändrad vattenkvalitet som följer av minskad mängd deponerat gråberg samt minskad förbrukning av sprängmedel som även skulle följa av en förändrad brytningsstrategi.

SGU deltog inte vid huvudförhandlingen i målet men har fått presentationer från förhandlingen sända till sig. I yttrande efter huvudförhandlingen lyfte myndigheten bl.a. fråga om verksamheten tillgodoser sig all nederbörd inom industriområdet eller bara den del som faller på hårdgjorda, dränerade ytor och som samlas in via dagvattensystemet, om vilken omfattning vattenbegjutning för dammkontroll kan få och om tillförd vattenmängd ger någon ökad risk för grundvattnet inom området, om det inom verksamhetsområdet finns delområden som inte är dränerade där risk för infiltration och okontrollerad kontaminering kvarstår samt en mer detaljerad släckvattenplan.

TRAFIKVERKET

Klarningsmagasinet i områdets södra del ligger nära järnvägen. Utformningen av klarningsmagasinet måste anpassas till kraven för järnvägen. Bolaget ska i god tid före åtgärder behöver genomföras ta kontakt med Trafikverket om de eventuella skyddsåtgärder som kan krävas och för upprättande av avtal om genomförande och finansiering.

Renat överskottsvatten avses avbördas till recipient efter erforderlig rening. Detta innebär ett korsande av järnvägen för vilket det krävs ledningstillstånd. Trafikverket saknar en beskrivning av om utsläppsmängden påverkar vattennivån i recipienten/sjön på andra sidan järnvägen och om det finns risk för påverkan av järnvägen. Detta behöver utredas och säkerställas.

Vid kommande sprängningsarbeten uppges att riktvärden för vibrationer samt rekommenderade avstånd för stenkast inte kommer att kunna hållas bland annat för Trafikverkets teknikbyggnad, Malmbanan samt E10. Trafikverket förutsätter att detta säkras och bekostas genom nödvändiga skyddsåtgärder. Särskild dialog krävs med Trafikverket i frågan.

Väg 870 är ombyggd för att klara trafiken och särskilt transporterna till och från LKAB via södra infarten. Trafikverket bedömer att eventuellt tillkommande transporter till följd av Viscariagruvan är marginell i sammanhanget och inte kommer att påverka vägen. Dialog pågår mellan bolaget och Trafikverket om lösningar för spåranslutning samt anslutning till E10 norr om Luossajärvi.

SAMETINGET

Utgångspunkter

Renskötseln är en förutsättning för samisk kultur, árbediehtu (samisk traditionell kunskap), de samiska språken, levnadssätt och traditioner i området. Renskötselrätten som grundar sig på urminnes hävd och den samiska kulturen, skyddas genom regeringsformen och Sveriges internationella åtaganden. Att renskötselrätten grundar sig på urminnes hävd medför att de rättigheter som renskötande samer tillerkänns i rennäringslagen inte utan vidare kan tas ifrån dem. Samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en avvägning mellan olika faktorer tillmätas särskild vikt enligt 1 kap. 2 § regeringsformen och allmänna folkrättsliga principer.

Samebyarna och deras renskötare besitter den mest relevanta och detaljerade kunskapen om deras markanvändning och renskötselns behov och förutsättningar. Samisk traditionell kunskap, árbediehtu, har ett särskilt skydd genom Sveriges åtagande i enlighet med artikel 8(j), CBD, att respektera, bevara och bibehålla kunskaper, innovationer och sedvänjor hos urfolk med traditionella livssätt som är relevanta för bevarandet och det hållbara nyttjandet av biologisk mångfald. Den traditionella kunskapen ska därför tillmätas stor betydelse i målet.

Samernas nära band till marken måste erkännas och förstås som den grundläggande utgångspunkten för deras kultur, andliga liv, integritet och ekonomiska överlevnad. Förhållandet till marken är inte bara en fråga om besittning och produktion; här finns även en materiell och andlig aspekt som de måste åtnjuta fullt ut för att bevara sitt kulturarv och föra det vidare till kommande generationer. Urfolks markrättigheter skiljer sig från den vanliga tolkningen av civilrättslig egendomsrätt och renskötsel utgör ett centralt element i samernas kulturella identitet och traditionella näring. Marken i området har traditionellt brukats av samerna och utgör en förutsättning för att vidmakthålla kulturen. Det är därför nödvändigt att samerna fortsatt tillförsäkras nyttjande till området.

Markens betydelse för renskötseln

Den fragmentering som landskapet genomgår gör det svårare att hitta och peka ut de värdefulla områden som kan garantera den samiska kulturens överlevnad. Alla kvarvarande marker där renskötsel fortfarande är möjlig att bedriva har generellt sett ett högt värde för renskötseln. Mot bakgrund av rådande förhållanden; fragmentering, omfattning av exploateringar m.m. kan, enligt Sametingets mening, i princip all kvarvarande betesmark vara av sådan vikt för renskötseln att den antingen ska klassas som riksintresse eller i vart fall åtnjuta skydd såsom områden av betydelse för renskötseln. Vid Sametingets översyn av riksintressena inom Laevas sameby år 2016 pekades ett flertal områden i anslutning till aktuell flyttled ut som riksintressen (rastbete, uppsamlingsområde och svår passage) för att säkerställa flyttledens funktion.

Området Kiruna stad med kringverksamheter utgör en svår passage då det samtidigt också är ett område för flyttled, där små störningar kan medföra stora svårigheter eller omöjliggöra flytt genom passagen. Bolagets resonemang bygger på att området är starkt påverkat och därmed kan renarna vänja sig och tåla mer störning, samt att det är vid pågående flytt och inte vid fritt bete. Bolaget bedömer att störningszonen kring den ansökta verksamheten uppgår till tre km. I en forskningsrapport om störningar på renar från gruvdrift har man kunnat se en störningszon upp till 15 km.

Den ansökta gruvverksamheten ligger som känt inom ett strategiskt viktigt område och innebär att närliggande områden inte kan nyttjas, bland annat kapas den flyttled som finns. Detta innebär ett permanent påtagligt försvårande för renskötselns bedrivande. Bolaget har hänvisat till att området endast används av en vintergrupp. Flexibiliteten ska dock enligt Sametinget finnas kvar och området ska kunna användas av fler vintergrupper eller en större del av samebyns renar om man så anser sig behöva. Samma resonemang gäller rastbete, vid svår terräng eller svåra förhållanden och när flera hjordar använder leden, krävs tillgång till rastbeten.

Verksamhetens påverkan på rennäringen

Sametinget bedömer att konsekvenserna för renskötseln och renskötarna är mer långtgående än vad bolaget redovisat i sin ansökan och miljökonsekvensbeskrivning. Trycket på de berörda samebyarna är på en omfattande hög nivå och det är därför av största vikt att förstå och beakta de kumulativa effekterna. För att kunna bedöma de kumulativa effekterna behöver effekterna sättas i relation till varandra.

Miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig och har inte på ett tillfredställande sätt tillräckligt tagit hänsyn till vare sig kumulativa effekter eller de sociala och kulturella konsekvenserna av ansökt verksamhet. Den kumulativa effekten av alla förändringar kan leda till att det inom området inte längre går att bedriva en ekonomisk eller ekologisk hållbar renskötsel och därmed påverkas även den samiska kulturen. Samebyarna har under flera decennier tvingats att tåla en orimligt

stor inskränkning i sin renskötsel. Det hårda trycket på renbetesmarkerna förväntas dessutom öka i och med flytt av Kiruna stad, den gröna omställningen, skogsavverkningar, pågående infrastrukturprojekt, friluftsliv samt ytterligare planerade mineralutvinningsprojekt som till exempel LKAB:s projekt Per Geijer. Inom Kiruna kommun finns till dags dato 62 beviljade undersökningstillstånd. Det föreslås åtgärder som att vid behov stänga leder för friluftslivet i området men det är en åtgärd som inte på något vis begränsar allmänhetens tillgång till området då brukande av mark lutar sig mot allemansrätten. Det är inte heller endast vid flytt av renar som friluftslivet påverkar renskötseln utan även när renarna använder området som till exempel uppsamlingsområde och rastbete. I bedömningen av de kumulativa effekterna är det därför av stor vikt att även planerade projekt beaktas, vilket sökanden inte gjort. Att bedöma att en gruvetablerings effekter inte har någon betydelse för renskötselns bedrivande på grund av befintliga störningar i området är därför en felaktig tolkning av hur kumulativa effekter ska hanteras.

Det är uppenbart att den ansökta verksamheten med transporter ytterligare fragmenterar berörda samebyars renbetesmarker. Det är med stor oro som Sametinget befarar att de grundläggande förutsättningarna för renskötsel inom de berörda samebyarna håller på att försvinna.

Effekterna av bolagets föreslagna villkor, skadelindrande åtgärder och frivilliga åtaganden ger ingen garanti för att berörda samebyar fortsatt kan bedriva traditionell naturbetesbaserad renskötsel. I villkorsförslagen föreslår bolaget bland annat att omlokalisera den flyttled som går genom det ansökt området. Villkoret innebär att samebyn kan tvingas frånga det traditionella sättet att bedriva flyttning på och mister möjlighet att nyttja renens naturliga vandringsväg då flyttleder oftast utgörs av naturligt avgränsade stråk i topografin, ex myrstråk, isbelagda sjöar och vattendrag. Sametinget är utifrån detta kritisk till förslaget då det finns en överhängande risk att den sökta verksamheten kommer att ge oöverskådliga effekter på den fortsatta driften av renskötsel och på ett sätt som inte kan godtas. Ett stängsel betyder inte att flyttleden eller området förlorat sitt värde för renskötseln som allmänt intresse utan tvärtom: En sameby får och bör använda byns betesområde utifrån rådande omständigheter, inklusive uppföra arbetshage eller annat stängsel för renarna. Områdets funktioner samt flyttleden behöver därför finnas kvar i ett långsiktigt perspektiv.

Vad gäller bolagets förslag till kompensationsåtgärder anser Sametinget att det är positivt att stärka förutsättningarna för vinterbete. Då renbetesmarkerna vid Viscaria utgör åretruntmarker och nyttjas andra tider än det som kompensationsåtgärden avser, kan effekterna av de utredda kompensationsåtgärderna antas ha liten effekt på de skador, till exempel på det funktionella sambandet, som den planerade gruvverksamheten medför. Kompensationsåtgärder bör inte vara frivilliga utan ska framgå av villkor som kan följas upp och utvärderas.

Sametinget bedömer att den sökta gruvverksamhetens effekter tillsammans med övrig verksamhet i området ger konsekvenser som påtagligt försvårar renskötselns

bedrivande. De av bolaget föreslagna villkor och kompensationsåtgärder kan inte anses vara tillräckliga för att säkerställa områdets funktioner för renskötsel och således renskötselns bedrivande. Ansökan om tillstånd för gruvetablering vid Viscaria ska därför inte beviljas.

SMHI

SMHI har anfört att myndigheten inte har några synpunkter på ansökan, men att om det skulle visa sig att någon av SMHI:s mätstationer påverkats så kommer SMHI yrka ersättning för kostnader för de åtgärder som behövs motsvarande 200 000 kr per mätstation.

MILJÖ- OCH BYGGNÄMNDEN I KIRUNA KOMMUN

Miljökontoret

Vad gäller själva gruvbrytningsfrågan bör noteras att Tekniska Verken i Kiruna AB, på uppdrag av Kiruna kommun, arbetat med ett förslag om vattenskyddsområde för Kirunas vattentäkt i Oinakkajärvi, dit Luossajärvi numera delvis avbördas via Rautasälven. Miljökonsekvensbeskrivningen framhåller förvisso att påverkan på vattendragen blir låg, och till del bättre än nollalternativet. Frågor om dammsäkerhet och kemikaliehantering är viktiga i förhållande till skyddet av dricksvatten. Gällande kemiska produkter har fluorerade ämnen fått en stor spridning i grund- och ytvatten runt Kiruna. Det är viktigt att beakta att persistenta organiska föroreningar, kanske särskilt fluorerade ämnen med sin vattenlöslighet inte kommer ingå i process- eller brytningsutrustning.

Miljökontoret anser att transporter av gruvprodukter är viktig att inkludera i prövning av tillståndet så att tillsynsansvaret klargörs för hela transportsträckan. Klagomålen på damning från transporter har ökat lokalt men också längs järnvägen, specifikt Malmbanan, med fler tågtransporter och andra materialtyper. Till exempel har rågods och finestransporter ökat vilket ger ökad damning. Oklar fördelning av tillsynsansvar för olika aktörer och delverksamheter kan innebära problem vid allokering av tillsynsresurser och att tillsyn inte utförs där så borde ske.

Gällande transport av magnetitkoncentrat förordas en transportlösning med täckta vagnar. Transporter av magnetitkoncentrat upplevs bidra till förhöjd damning längs järnvägen i dagsläget, och det är inte främst lastade vagnar som dammar utan tomma vagnar. Transport av fines eller koncentrat bör förses med ett villkor om täckta vagnar.

Räddningstjänsten

Området där gruvverksamheten med tillhörande verksamheter planeras att bedrivas är stort till ytan och kommer troligtvis påverka andra farliga verksamheter i

närområdet. Bolaget bör därför undersöka hur riskreducerande åtgärder påverkar andra verksamheter samt redogöra för eventuell samverkan i dessa frågor.

Presenterad säkerhetsrapport tar i huvudsak upp olyckor som kan ske till följd av allvarliga kemikalieolyckor. Gruvindustri under jord innefattar generellt flera risker som kan orsaka olyckor och dessa behöver utredas vidare av verksamheten. Informationen om hur verksamheten ska bedrivas och riskerna med den är knapphändig. För att räddningstjänsten ska kunna göra en bedömning kring acceptabla risker, barriärer och riskreducerande åtgärder krävs en mer detaljerad beskrivning av dessa där alla risker som kan finnas med gruvbrytning och dammverksamhet bör ingå. Exempel på detta är möjlighet till räddning under jord vid olika typer av scenarion, hur bekostad beredskap ska utformas, hur kemikalieolyckor ska begränsas, etc. Vid händelse av brand eller ras måste det finnas möjlighet att, i första hand, utrymma eller, i andra hand, sätta sig i säkerhet för den personal som arbetar i gruvan. En plats i säkerhet innebär ett utrymme som är inrett och rustad så att föreskrivet antal personer har säker tillgång till andningsluft, mat, vatten och nödvändiga faciliteter till dess att utrymning eller räddning kan ske.

Verksamheten bör redogöra för vilken typ av beredskap som ska finnas. I 2 kap. § 4 lag (2003:778) om skydd mot olyckor står att "...en anläggning där verksamheten innebär fara för att en olycka ska orsaka allvarliga skador på människor eller miljön, är anläggningens ägare eller den som utövar verksamheten på anläggningen skyldig att i skäligen omfattning hålla eller bekosta beredskap med personal och egendom och i övrigt vidta nödvändiga åtgärder för att hindra eller begränsa sådana skador...". Räddningstjänsten Kiruna anser det lämpligt att hålla en beredskap med personal och utrustning som;

- Bygger på en riskanalys som beskriver vilka olyckor som kan ske inom verksamheten. Exempelvis risk för ras, trafikolyckor, brand, etc.
- På egen hand kan hantera mindre omfattande olyckor i verksamheten.
- Kan utföra livräddande åtgärder vid brand underjord där rökdykning ingår enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter och allmänna råd om rök- och kemdykning.
- Kan genomföra räddningsåtgärder i alla delar av verksamheten inom rimlig tid i förhållande till vilken verksamhet som pågår.
- Kan starta upp räddningsåtgärder vid en större olyckshändelse i väntan på förstärkning från närliggande kommunala räddningstjänster och annan räddningspersonal från andra gruvföretag om sådan överenskommelse träffats.
- Anpassas efter att verksamheten och gruvan förändras.

I samband med beskrivning av beredskap bör insatsplaner upprättas tillsammans med den kommunala räddningstjänsten för de områden som berörs av verksamheten. Insatsplaner kan också underlätta i arbetet med att identifiera räddningsförmågans brister.

Räddningsinsatser med exempelvis ras eller brand under jord kan bli omfattande och kräva stora resurser och mycket räddningspersonal. För att klara det krävs en utvecklad och fungerande samverkan med kommunal räddningstjänst och eventuellt andra gruvbolags räddningsresurser. Kiruna är geografiskt avlägset och möjlighet till förstärkning från andra kommuner med rätt förmåga tar lång tid.

KIRUNA KOMMUN

I Kiruna behövs fler invånare och kommunen behöver möjliggöra för mer bostadsbyggande och att det är attraktivt att bo och leva i Kiruna, inte minst i centralorten. Därför ligger mycket fokus på bostadsbyggande och attraktivitetshöjande åtgärder. All den påverkan som sker (och/eller planeras) direkt eller indirekt behöver hanteras i ett kumulativt perspektiv och skyddsåtgärder införs som gör att de negativa konsekvenserna inte ökar. Kommunen har därför framställt yrkanden om att villkor ska föreskrivas om bl.a. anordnande av bostäder, vibrationer, damning, buller och social hållbarhet. Kommunen har vidare haft synpunkter på kompensationsåtgärder för friluftslivet.

Kommunen förordar god hushållning med mark och vatten och är positiva till att planerad verksamhet avser återbruka, återväcka och utveckla resurser och områden från tidigare avslutad gruvverksamhet. Samtidigt är lokaliseringen i direkt anslutning till Kiruna centralort viktiga områden för rennäringen, områden för utveckling av bland annat bostäder samt områden för tätortsnära rekreation och friluftsliv vilket skapar utmaningar såväl direkt som kumulativt tillsammans med andra pågående/kommande förändringar i angränsning till centralorten.

För att gruvverksamheten ska kunna bedrivas krävs också arbetskraft. Kiruna kommun vill och behöver växa för att möta de industriella satsningar som sker i regionen. Samtidigt är det redan i nuläget ett ansträngt läge avseende såväl kompetens- som bostadsförsörjning. Något som blir än mer utmanande när konkurrensen om arbetstagare på orten förstärks. Arbetslösheten på orten idag är så låg att den hämmar upprätthållande av service och funktion i samhället i övrigt. Samhällsservicen måste fungera om samhället ska vara attraktivt. Kiruna kommun anser att ur ett attraktivitets-, tillväxts- och samhällsutvecklingsperspektiv behöver social hållbarhet ges större utrymme även vid prövning av miljöfarliga verksamheter med omfattande påverkan på lokalsamhällen.

Nivån av skyddsåtgärder och/eller kompensation behöver möta upp det intrång/skada som ett intresse riskerar att få/ta. Oavsett om det är ett allmänt intresse eller riksintresse, utgångspunkten bör vara ett kumulativt perspektiv. I de delar som kommunen som rättighetsinnehavare berörs ser kommunen inga hinder sett till aktuell ansökan/prövning att tillsammans med sökande komma överens. Kommunen har även ett pågående detaljplaneuppdrag för etableringen av verksamheten vilket utgör en egen process i sig.

Landskapsbild

Verksamheten medför en påtagligt förändrad upplevelse av området. Inom Kiruna centralort råder stora utmaningar beträffande upprätthållandet av attraktiva livsmiljöer och närområden. Området för den sökta verksamheten bidrar i nuläget med en, för gemene man, relativt opåverkad landskapsbild och upplevelsen av att leva nära naturen och fjällvärlden. Möjligheten att även genomföra insatser som främjar biologiska mångfald i stadsnära miljöer och vid anläggande av infrastruktur etc. skulle också kunna bidra till attraktivitet i samhället. Avseende de mer omfattande kompensationsåtgärderna som bolaget föreslagit är det viktigt att inom miljöprövningen säkerställa att rådighet finns över markområden och att andra faktorer som påverkar genomförbarhet är lösta.

Damning

Det finns idag en problematik avseende diffus damning särskilt i stadens västra delar som relaterar till angränsande gruvverksamhet. Damningen är i sig inte hälsovådlig sett till den fysiska hälsan men är förfulande och upplevs som en störning. Damning medför också mörkare färg på snön i exempelvis skid-anläggningen vid Luossavaara vilket sänker upplevelse kvaliteten vid skidåkning och kan riskera att förkorta den åkbara perioden. Diffus damning som en följd av miljöfarliga verksamheter med omfattande markanspråk/hantering av massor behöver hanteras med hänsyn till fler parametrar än den fysiska hälsan hos människan.

Transporter och kommunikationer

Att sökande har som intention att förlägga största delen av sina transporter till järnväg är positivt. Däremot finns ett stort underhållsbehov och utbyggnadsbehov för att möta det samlade transportbehovet på Malmbanan. Ett industriföretag har sagt att det till och med kan bli nödvändigt att pausa persontrafiken mellan Luleå och Narvik i uppemot nio år för att deras leveranser ska kunna säkras. Samtidigt är avstånden från Kiruna stora och tåget viktig för persontrafiken för såväl de boende som för besökare. För att alla ska kunna samsas på järnvägen krävs att det finns finansiella och praktiska förutsättningar för det. Boende och besökare behöver också ha fortsatt tillgång till säkra och smidiga kommunikationer genom infrastruktur som möjliggör en fungerande kollektivtrafik i alla tidsskeden.

Även ökade tunga transporter utmed bilvägar och ökad transport av farligt gods skapar risker som behöver hanteras. Utveckling av infrastruktur behöver ske proaktivt och ansvarsfullt även sett till medborgarnas möjlighet att resa säkert och smidigt. Det sker omfattande transporter av farligt gods inom Kiruna kommun, och då även genom Kiruna stad. Denna typ av transporter skulle behöva hanteras samlat med andra aktörer/verksamhetsutövare och i dialog med kommunen för att inte hämma kommunens utvecklingsmöjligheter i staden och dess närområde eller tillskapa onödiga säkerhetsrisker.

Rennäringen

Såväl Laevas som Gabna sameby berörs av den sökta verksamheten. De direkta, indirekta och kumulativa effekterna som gruvindustrierna medför för renskötseln behöver hanteras.

REGION NORRBOTTEN

Region Norrbotten har sammanfattningsvis anført att ett återöppnande av Viscaria i Kiruna kommer att ha stora och positiva samhällsekonomiska effekter för såväl Norrbotten som för Sverige och Europa. Den regionala utvecklingspolitiken ska möta och ta tillvara potentialen i de förutsättningar som finns i olika delar av landet och Norrbotten har unika förutsättningar för att bli en ledande drivkraft i den gröna omställningen. Att producera malm och mineral har under senare år blivit allt mer angeläget som en följd av samhällets elektrifiering. I den processen är koppar en fundamental metall om Sverige, Europa och resten av världen ska klara av den gröna omställningen.

Befolkningsutvecklingen i Norrbotten visar på en tydlig nedåtgående historisk trend. En viktig del av förklaringen är att den strukturomvandling som påbörjades under 1950-talet försvagade de lokala arbetsmarknaderna i inlandskommunerna samtidigt som det har saknats tillräckligt stora städer med diversifierat näringsliv. Sedan år 2010 syns en viss ökning i befolkningen på grund av utrikes inflyttning men samtidigt har flyttningsnettot inrikes varit negativt och där är yngre kvinnor överrepresenterade bland de personer som lämnar länet. Copperstones planerade etablering kommer att skapa ca 250–300 direkta arbetstillfällen och uppskattningsvis lika många till indirekt. Detta skulle innebära en positiv stimulans och värdefulla skatteinkomster för Kiruna kommun.

LAEVAS SAMEBY

Prövningens omfattning

Samebyn delar inte bolagets uppfattning att frågan om påverkan på rennäringen är slutligt avgjord genom bearbetningskoncessionerna. Vid nu aktuell tillståndsprövning ska bedömningen ske utifrån påverkan från samtliga anläggningar och de följdverksamheter som är nödvändiga för en etablering samt därtill kumulativa konsekvenser.

I enlighet med vad som uttalades i rättsfallet NJA 2013 s. 613 ska, då tillåtlighetsprövningen inte innefattat någon fullständig prövning av den sökta verksamhetens påverkan på miljön, en samlad bedömning vidtas vid tillståndsprövningen. Denna ska svara mot unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och så slutlig att det är möjligt att skingra varje vetenskapligt tvivel i fråga

om effekter från verksamheten på det skyddade intresset. Avgörandet avsåg påverkan på Natura 2000-område men synsättet åt enligt samebyn applicerbart i nu aktuellt fall avseende effekterna från verksamheten på det skyddade intresset rennäring samt samebyns enskilda rättighet, renskötsel.

Buller, damm och vibrationer har inte prövats inom ramen för koncessionsprövningen. Ytterligare bedömningar i detta avseende är nödvändiga för att en korrekt bedömning av påverkan på rennäringen både som allmänt intresse och samebyns enskilda rätt. Samebyn anser att dessa delar måste utgöra en del i bedömningsunderlaget gällande vilka konsekvenser/skada som kan uppstå för renskötseln. Under alla omständigheter utgör transporterna en följdverksamhet som påverkar samebyns markanvändning på det nu aktuella området samt intilliggande områden och som är belägna utanför verksamhetsområdet och som inte alls är beaktat och utrett i bolagets ansökan.

Eftersom påverkan på renskötseln blir större än vad regeringen angett i sitt koncessionsbeslut måste ytterligare utredning ske. Rennäringen utgör ett sådant skyddsvärt intresse att det måste till en fullständig bedömning av konsekvenserna på Laevas renskötsel. Utredningen bör vara så exakt och slutlig att det är möjligt att skingra varje vetenskapligt tvivel i fråga om effekter på renskötselns bedrivande och framtida förutsättningar. Den omständighet att bolaget innehar bearbetningskoncession inom aktuellt område, innebär således inte enligt samebyn att rennäringsfrågorna är slutligt avgjorda. En samlad bedömning av verksamheten har inte skett, utan ska ske inom ramen för nu aktuell prövning.

Nationella och internationella åtaganden

Det allmänna, myndigheter och domstolar har att följa såväl de nationella som internationella åtaganden som staten förbundit sig till gällande urfolket samerna.

Samerna, deras livsstil och kultur åtnjuter ett folkrättsligt skydd genom bland annat Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) och ILO 169. Av artikel 27 i Wienkonventionen om traktaträtten framgår att en stat som är folkrättsligt bunden av en konvention inte kan åsidosätta sina konventionsförpliktelser till förmån för regleringar i den interna rättsordningen. Domstolen ska tillämpa och tolka svensk rätt fördragskonformt vilket innebär att artiklar i FN:s urfolksdeklaration och ILO-konventionen 169, som utgör för Sverige bindande folkrättsliga principer, ska ges betydelse vid tolkningen av gällande rätt. Vid rättstillämpning där det är fråga om att väga olika intressen mot varandra ska samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, tillmätas särskild vikt (se NJA 2020 s.3). Enligt samebyn innebär Högsta domstolens dom i Girjassaken ett uttryck för dels en konstaterad normharmoni och dels att staten är bunden av internationella rättsprinciper rörande urfolks rättigheter i form av internationell sedvana och som innebär att det inte krävs att dessa införlivas i nationell rätt utan gäller oaktat vilken princip (monism eller dualism) staten anses tillämpa ifråga om internationella konventioner m.m. Dessa åtaganden har

dessutom konsoliderats i samband med Sveriges medlemskap i EU, där Sverige i sitt anslutningsfördrag, protokoll 3, uppmärksammat medlemsstaterna om att det föreligger såväl nationella som internationella åtaganden för Sverige att efterleva och att medlemsstaterna dessutom erkänner dessa nationella som internationella åtaganden. Detta innebär således också att det intresse som föreligger för sökanden att bryta s.k. kritiska mineraler ska ställas mot EU:s och ytterst Sveriges åtaganden gentemot det samiska folket.

Det allmänna har enligt art. 27 ICCPR inte rätt att göra sådana avvägningar som innebär att samhällsintressen ställs mot minoritetens behov av skydd mot sådana väsentliga och negativa konsekvenser som påverkar gruppens rätt att utöva sin kultur. Konsekvensbedömningen måste göras genom en samlad bedömning av andra befintliga och planerade intrång. Det är den samlade effekten av ingreppen som är avgörande om en kränkning föreligger eller inte (se dom meddelad 11 oktober 2021 av Hoyesterett (HR 2021-1975-S), Fosensaken). Detta innebär att de samhällsekonomiska bedömningsgrunder som eventuellt legat till grund för beslutet om koncession strider mot internationella åtaganden som Sverige är förpliktad att efterleva. Dessutom saknar regeringens beslut en redogörelse för hur de anser att de beaktat och skyddat samernas rättigheter som urfolk, vilket innebär att detta i stället blir för Mark- och miljödomstolen att beakta i sin bedömning.

Brister i utredningen

Den av bolaget upprättade miljökonsekvensbeskrivningen tillsammans med bolagets kompletteringar och förslag till villkor uppfyller inte miljöbalkens krav och utgör således inte ett fullgott underlag för prövning avseende påverkan på rennärningen.

Rennäringsanalysen

I rennäringsanalysen anför bolaget att analysen kan innehålla felaktigheter och missuppfattningar. Samebyn menar att denna omständighet måste vägas in vid den samlade bedömningen av bolagets redovisade konsekvenser. Samebyn har vidare framfört synpunkter på vilken forskning som legat till grund för de slutsatser som dragits i rennäringsanalysen.

Samhällsekonomisk konsekvensanalys

För att bedöma det samhälleliga värdet av ett stort ingrepp i naturen såsom Viscaria kommer att medföra krävs information om såväl samhällets vinst på såväl lång som kort sikt som gruvbrytningens kort- och långsiktiga kostnader. Den utredning som bolaget tagit fram är bristfällig i dessa delar. Rapportens beskrivning av den historiska markanvändningen i området och dess betydelse i bedömningen av samhällsekonomiska konsekvenser kan vidare ifrågasättas och den samiska närvaron i området undermineras.

Kulturmiljöanalys

Bolagets kulturmiljöanalys och den del som den rör det samiska kulturlandskapet är undermålig. Bolaget hänvisar till det samiska brukarperspektivet som understryks i det program som finns för att bevara, bruka och utveckla samiska kulturlandskap (Åjtte 2014). Enligt samebyn är det samiska brukarperspektivet viktigt men utredningen hade med enkelhet kunnat redogöra för bl.a. de uppgifter som finns registrerade på fornsök under Riksantikvarieämbetets hemsida. Det finns flertalet uppgifter om samiska kulturmiljöer i och framför allt omkring Kiruna. Att det, som Sametinget har redogjort för, saknas uppgifter om kulturhistoriska objekt i Viscariaområdet betyder enligt samebyn inte att det inte har funnits sådana men att dessa genom gruvbrytningen kan ha gått förlorade, precis som det är allmänt känt att kulturmiljöer går förlorade bl.a. med anledning av skogsbrukets markanvändning osv. En sådan problematisering saknas helt i utredningen, vilket enligt samebyn är en brist.

Med den metodik som bolaget har tillämpat får det den följden att det samiska kulturlandskapet beskrivs långt mer begränsat än i förhållande till andra invånare i samma område under samma tidsperiod.

Damning

Samebyn har alltigenom processen framfört oro kring konsekvenserna av bl.a. damning på renbetet och områdets funktion. Samebyn menar att bolaget inte tillräckligt har utrett konsekvenserna av detta på renskötseln.

Vattenfrågor

Verksamhetsområdet rymmer viktiga myrlandskap och vattendrag som har stor betydelse för rennäringen och den samiska markanvändningen. Detta perspektiv anser samebyn saknas i de utredningar som är gjorda avseende specifikt vattenfrågorna men även rennäringen (rennäringanalysen osv).

Transporter

Av bolaget rennäringanalys framgår att transporterna inte kommer att utgöra något problem. Samebyn ställer sig frågande till hur bolaget kommit fram till den bedömningen. Vidare anför bolaget i analysen att den förväntade frekvensen av transporter är jämförelsevis låg, det framgår dock inte i förhållande till vad. Bolaget gör bedömningen att påverkan från transporterna enskilt är låg. Samebyn vill återigen lyfta fram att det är den samlade bedömningen som ska ligga till grund för en bedömning. Samebyns uppfattning är att följdverksamheten undantagits vid bolagets samlade bedömning, vilket enligt samebyn inte är förenligt med kraven miljöbalken.

Samebyns förutsättningar och nyttjande av området

Inom verksamhetsområdet finns en av samebyns flyttleder som nyttjas årligen. I anslutning till verksamhetsområdet finns också flera svåra passager. Dessa områden är av riskintressetyp. Bolaget har framställt det aktuella området som ett område som samebyn relativt snabbt flyttar förbi, vilket inte är korrekt. Verksamhetsområdet och intilliggande område ligger inom samebyns året-runt-marker och rymmer viktiga betesresurser som bidrar till dessa områdets funktion för rennäringens bedrivande. Renar vistas där året runt.

Renen som djur bygger upp sina kroppsreserver under barmarkstiden, vilket innebär att betet inom året-runt-markerna är av stor betydelse för renens förutsättningar att klara av vintertiden då betestillgången är mer begränsad dels med hänsyn till naturliga förhållanden som snö- och väderleksförhållanden och dels beroende på att vinterbetesresurserna minskar i hög takt, främst på grund av konkurrerande markanvändning. Renen beskrivs som ett selektivt betande och idisslande djur. Beroende på hur väl renen kan välja det den betar har betydelse på hur mycket kroppsreserver renen kan lägga på sig. Om renen kan välja det bästa betet så att den kan få i sig den allra bästa grönskan kan den öka sin kroppsvikt betydligt mer än om den inte kan välja det den betar.

Myrmarkerna inom verksamhetsområdet och verksamhetens påverkansområde avseende buller och damning utgör viktiga betestillgångar under t.ex. vårtiden då dessa töar tidigare och kan tillhandahålla grön och späd växtlighet kontinuerligt under en betydande tid då det inte har hunnit börja grönska uppe i t.ex. mer höglänta fjällområden. Myrarna i och omkring det planerade verksamhetsområdet rymmer ett betydande antal kallkällor som kan erbjuda bete under stora delar av året, speciellt under våren är de viktiga eftersom det tidigt blir barmark kring dem och renarna kan gräva efter bland annat rötter. Myrmarkerna har också en viktig funktion i samband med renarnas fria strövning och vid samlad flytt. Myrarna är bra att använda som flyttleder under höst-vintern, vintern och våren eftersom det är öppna ytor och ger en bra översikt över markerna och renarna.

Verksamhetens påverkan på rennäringen

Den verksamhet som sökanden avser bedriva medför en förändrad markanvändning inom området. Det måste anses uppenbart att samebyn redan idag är hårt trängd mellan en mängd olika etableringar, verksamheter och barriärer inom samebyns områden. Mot den bakgrunden saknas skäl att ifrågasätta att även små tillkommande störningar påtagligt försvårar samebyns möjligheter nyttja aktuellt område för renbete samt att röra sig mellan sina betesområden och att ta sig till områdena öster om året-runt-markerna. Vidare kommer verksamheten försvåra för en fri strövning genom området. Sammantaget medför detta att områdets funktion kommer upphöra.

Då denna förändring medför att samebyn ej längre kan bruka området för renbete är verksamheten inte tillåten. I detta fall måste det också särskilt beaktas att det är fråga om samebyns åretruntmarker.

Som bedömningsgrunder för tillåtlighet anger bolaget miljö-, ekonomi- och socioaspekter. Enligt samebyn saknar den ansökta verksamheten tillåtlighet utifrån samtliga angivna aspekter. Bolaget har kraftigt underskattat konsekvenserna på renskötseln, vilket har betydelse både på bedömningen av tillåtligheten och utformningen av föreslagna villkor fogade till ett eventuellt tillstånd.

Med hänsyn till den ansökta verksamhetens planerade driftstid och med de konsekvenser som uppkommer till följd av verksamheten är den enligt samebyn att betrakta som permanent och med mycket kännbara konsekvenser för samebyns förutsättningar att kunna bedriva renskötsel. Det är av största vikt att miljöbalkens bestämmelser om långsiktig hushållning med mark, vatten och miljön tillämpas på så sätt att renbetesmarker finns att tillgå i tillräcklig utsträckning så att den samiska kulturen och renskötseln kan säkerställas för kommande generationer.

De konsekvenser som uppstår medför påtaglig irreversibel skada för renskötseln, vilket i sig utgör ett hinder mot en etablering enligt miljöbalken. De föreslagna villkoren medför inte att skadan läks. Därav ska tillstånd ej medges.

Villkor i förhållande till rennäringen

Inskränkningen av samebyns rättigheter samt vilken skada som kan komma att uppstå går mycket längre än vad sökanden angett i sin ansökan. Det faktum att bolaget föreslår vissa villkor och åtaganden medför inte att det inte uppkommer påtaglig skada på samebyns markanvändning. Vidare måste det noteras att de villkor som föreslås till vissa delar är ofullständiga och oprecisa. Det är oklart på vilket sätt årliga samråd leder till att skador på samebyns markanvändning avhjälpas. Föreslaget villkor kan inte heller sägas kompensera det intrång som verksamheten har på rennäringen som ett allmänt intresse. Ett årligt samrådsförfarande medför inte någon effekt på hushållningen med mark och vatten, vilka båda utgör en förutsättning för samebyn att kunna tillgodogöra själva renskötselrätten som är att nyttja land och vatten till underhåll för sig och sina renar. Dialog och information utgör heller ingen kompensation eller skadeförebyggande åtgärd för vare sig det enskilda eller det allmänna rennäringensintresset. Dessutom innebär samrådet att tredje part, dvs samebyn och dess medlemmar, knyts till ett förpliktande för bolaget att efterleva ett eventuellt tillstånd.

Gällande vad som ska ligga till grund för en bedömning av åtgärder eller villkor som syftar till att minimera risken för skada ska den prövande instansen bland annat ta särskild hänsyn till hur åtgärderna påverkar riksintressena (jmf mål från Mark- och miljödomstolen i Umeå P 1592-20 och Mark och miljööverdomstolens dom meddelad den 12 november 2020 P 2707-19). Detta gäller även för åtgärder som ligger utanför riksintresseområdet. Även om en åtgärd vidtas utanför ett

riksintresseområde kan den innebära påtaglig skada på riksintresset och därför vara otillåten. Det avgörande är inte om åtgärden är lokaliserad inom eller utanför det utpekade riksintresseområdet. Det är åtgärdens konsekvenser för riksintressets värden och egenskaper som ska bedömas.

Samebyn menar att de föreslagna villkoren inte är sådana att de kan anses vara proportionerliga i förhållande till den skada som uppstår. Ett eventuellt tillstånd ska förenas med de villkor som behövs för att skydda samebyns markanvändning och renskötselrätt. Enligt samebyn ska villkoren som fogas till ett beslut som rör rennäringen tillgodose dels renskötselrätten som tillkommer samebyns medlemmar och som är en egendomsrätt som ska skyddas av egendomsskyddet i RF, dels rennäringen som ett allmänt intresse enligt 3 kap. 5 § miljöbalken. Samebyns uppfattning är att de villkor som bolaget föreslagit varken motverkar eller förhindrar att skada på renskötseln uppstår, sett ur vare sig ett enskilt eller allmänt hänseende.

Kompensationsåtgärder

I utredningen om kompensationsåtgärder för rennäringen framgår att dessa kompensationsåtgärder inte ska vara förenade i ett tillstånd som villkor utan i stället betraktas som ett frivilligt åtagande från bolaget. Samebyn motsätter sig en sådan ordning av flera skäl främst för att det vid en eventuell etablering av gruva i området är viktigt för samebyn och tillsynsmyndigheterna att kunna följa upp gruvverksamheten och att den bedrivs i enlighet med tillståndet. Därtill är rennärringsfrågorna av sådan betydelse att bolagets förpliktelser inte lämpar sig som frivilliga åtaganden utan ska regleras vid ett eventuellt tillstånd som fasta och tydliga villkor.

GABNA SAMEBY

Bakgrund

Samerna är ett ursprungsfolk vars näring, kultur- och samfundsliv skyddas enligt grundlag och folkrättsliga principer. Av rättsfallet NJA 2020 s. 3 framgår att stadgandet i 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen om främjandet av minoriteters möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv kan ha materiell betydelse vid sådan rättstillämpning där det är fråga om att väga olika intressen mot varandra. Vidare ska folkrättsliga principer ges betydelse vid tolkningen av gällande rätt, även i de fall då införlivande genom lagstiftning inte har skett.

Ansökan berör mark som det i grund och botten är stridigt om huruvida staten eller någon privat aktör ens äger rätt att förfoga över. Samebyn menar att ingen myndighet egentligen har mandat att låta någon ta i anspråk eller direkt eller indirekt negativt påverka mark och vatten i eller runtomkring det aktuella området. I linje med vad som uttalas i Girjasdomen ingår i renskötselrätten en rätt för samebyn

att företräda de berörda rättigheterna i denna typ av fråga, dvs ett sökt tillstånd till påverkan på mark- och vattenmiljön.

Sammanfattningsvis är det Gabna samebys uppfattning att bedömningen av det tillåtliga i det tillståndssökta företagets påverkan på renskötselrätten och urfolkets skyddsbehov måste ske i ljuset av den rättsutveckling som på senare år skett, främst genom Girjasdomen, och att rätten till veto vid nu aktuellt intrång i samebyns renskötselrätt följer redan av sedvanerätten och grundlagen, eller i vart fall av internationella konventioner och en fördragskonform tillämpning och tolkning av den tillämpliga lagen.

Brister i utredningen

Gabna sameby ifrågasätter om den nu gällande ordningen egentligen ska vara den styrande, såsom ett nollalternativ. Tidigare, under gruvans drift, var inte Pahtajoki mottagare av huvuddelen av vattnet från gruvområdet.

Underlaget är bristfälligt i fråga om transporterens påverkan på rennäringen samt i fråga om analyser och bedömningar vad gäller klimatförändringarnas påverkan. Konsekvensbedömningar av kumulativa effekter saknas.

Det finns inte ett tillräckligt underlag för en riktig prövning av frågan. Miljökonsekvensbeskrivningen måste, i fråga om påverkan på Naturaområdet Rautas och dess grundvattenförhållanden, leva upp till de högt ställda krav som följer av lag och praxis.

Vid en prövning av om tillstånd enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken kan ges, ska domstolen ha reella möjligheter att göra bedömning som är fullständig, exakt och slutlig. Det betyder att miljökonsekvensbeskrivningen måste innehålla en utredning som möjliggör en sådan bedömning. Ett Natura 2000-tillstånd förutsätter vidare att tillståndsmyndigheten kan väga in verksamhetens alla aspekter och samlat pröva återverkningarna på det skyddade området (NJA 2013 s. 613). Underlaget måste ge domstolen förutsättningar att föreskriva de villkor som behövs för att hindra att skada eller betydande störningar på livsmiljöer och arter i området uppkommer.

Det finns inte ett tillräckligt underlag som visar att det är möjligt att undvika skada eller betydande störningar på livsmiljöer och arter i området med nuvarande utformning av ansökan. Underlaget kan därför inte anses vara tillfyllest.

Något om Gabna samebys nyttjande av området

Gabna samebys medlemmar är uppvuxna med gruvor på sina marker. Renskötarna i samebyn följer renens rörelser i markerna och har genom den samiska traditionella kunskapsöverföringen mellan generationerna dessutom en lång beprövad erfarenhet av att bedriva renskötsel i närheten av stora exploateringar, vägar och kraftledning. Erfarenheter från andra gruvor inom samebyns område visar tydligt

att markerna i anslutning till avvattnings påverkas negativt. Inte minst i områden som är flacka och med myrmark, som har en förmåga att ta upp stora mängder vatten och där renskötseln är beroende av fungerande isar under stora delar av året för att kunna nyttja området.

Renarna behöver dricksvatten för att släcka sin törst och för att klara av sina dagliga behov. Vidare är det naturliga bete som renskötseln bygger på beroende av rent och naturliga nivåer av vatten. Inom renskötsel är renarnas förflyttning mellan olika betesmarker och vattenkällor en traditionell och viktig del av den traditionella renskötseln och som en del av den samiska kulturen. Att säkerställa tillgång till rent vatten för renarna är nödvändigt för att upprätthålla rennäringens hållbarhet och för att bibehålla den traditionella samiska livsstilen. På samma sätt är det för möjligheterna till bete för renarna helt nödvändigt att betesområdena förses med den mängd vatten som behövs för att bibehålla den växtlighet som renen behöver för sin överlevnad.

Före gruvornas tillkomst var området på och runtomkring Goddegobba (Peuravaara) i princip utan inskränkning, vår- och höstbetesland. Tidigare var det vanligt att efter en tid med renarna i området på senhösten fortsätta renflytten sydöst mot vinterbetesmarkerna. Flyttleden är en del av sedan tidigare fastställda riksintressen för Gabna sameby.

Området mellan Goddegobba (Peuravaara) och Rávvttaseatnu (Rautasälven) är väsentligt för rennäringen av flera skäl. Hela området är betesområde som nyttjas frekvent årligen av en eller två vinterbetesgrupper under förvintern. Efter renskiljning i Rensjön flyttar vanligtvis en vintergrupp till området strax norr (1 km) om det aktuella området. Inom detta område betar renarna vanligtvis i 2–4 veckor.

Därefter vid årsskiftet beroende på om vintergruppen anser och bedömer att betet är bra och de ansträngningar som kommer krävas kommer falla väl ut, väljer att flytta söder och öster om Kiruna stad. Givet att flytten förbi Kiruna, Kurravaaravägen, återvinningscentralen, Tuolluvaara, E10 och flygfältet är såpass ansträngande handlar övervägandena om det energimässigt är värt för renarna att flytta denna sträcka, dvs kommer vajorna (renkorna) att ha energi kvar att behålla kalvfostret till våren, och energi att själva överleva. Renskötare har så att säga att ta i beaktande den energiåtgång det krävs att flytta förbi Kiruna mot fördelarna att nå betesmarker öster om Kiruna. Den senaste tidens exploatering (bl.a. gruva i Mertainen, Kaunis Iron [transporter utefter E45], gruvan Leväniemi samt inskränkningar för nyttjande av betesområden sydöst om Laxforsen och Poikkijärvi, mm.) och aktiviteten runt Kiruna (hundspanssverksamhet, skoteråkningsturism, den fria skoteråkningen, mm.) har inneburit att fördelarna är sämre än tidigare. För 20 år sedan och tidigare än så var det inte aktuellt att vistas norr och väster om Kiruna en längre tid. Dessa områden är framförallt vår, sommar och höstbetesmarker.

Området i fråga utgör vidare den sista ”gröna lungan” inför flytten ner mot vinterbeteslandet öster om Kiruna stad. Området är särskilt viktigt då det utgör den

sista anhalten då renar, hundar och renskötare kan återhämta sig före flytt. Renarna och renskötare samlar här kraft och lugn innan den därpå följande intensiva och stressande flytten förbi staden. För renskötarna innebär det bl.a. att stänga grindar och att tala med skidåkare som nyttjar längdskidspåret bakom Luossavárri om att en renflyttning är förestående samt att försöka styra bort skoteråkare under den tid flytten pågår.

Som huvudregel genomförs inte längre en flytt förbi Kiruna under helger när fler människor är i rörelse. Området runt Kiruna är försämrat så till den grad att renskötselns nyttjande nästan inte är möjligt. Närmast Kiruna består flyttleden endast av ett mycket smalt markområde i form av en korridor bakom Luossavárri, som börjar strax nordost om det område som den aktuella ansökan omfattar. Korridoren är inte bara trång med många svårövakade öppningar utan den används ofta även av hundägare, skoteråkare och det rörliga friluftslivet, vilka samtliga innebär hinder och störningar för renskötseln. När renarna passerar detta område, vare sig det sker på upp- eller nervägen, är de ofta mycket stressade.

På våren genomförs både aktiv flytt med renarna och fri strövning i riktning västerut till kalvningsland och sommarbetesmarkerna. Merparten av renhjorden består framförallt av högdräktiga vajor som är känsliga. Renskötarna hanterar dessa väldigt varsamt under våren (mars-maj). De högdräktiga vajorna behöver all energi för att under maj månad kunna föda fram kalven och därefter ha energi kvar för att producera mjölk till kalven för att den ska överleva. De senaste årens erfarenhet har visat att aktiv renflyttning inte har kunnat genomföras då snön inte har uppnått den hårdhet som krävs för att samla renarna. Under normala omständigheter innebär vårens blida att snön blir fuktigare och sjunker delvis ihop och köldgrader gör att det bildas skare som renen med minimala energiförluster kan färdas på. Eftersom det krävs minimalt med energi att färdas på ett sådant underlag, under sådana gynnsamma förhållanden samlar renskötarna under denna tid ihop renarna.

Eftersom mer normala förutsättningar inte har infunnit sig under de senaste åren har renskötarna valt att inte samla och flytta med renhjorden. Om renskötarna ändå skulle göra det så riskeras de dräktiga vajornas hälsa och de kan kasta kalven (självabortera) alternativt själv gå under och dö. Vajorna kan för att själv överleva välja att kasta kalven. Detta är något som renskötaren undviker så långt det är möjligt. Fri strövning, när de högdräktiga vajorna själv och efter egen kapacitet tar sig mot fjällen västerut enligt den invanda rutten har därför blivit allt viktigare. De högdräktiga vajorna förflyttar sig ofta nattetid för att undvika aktiviteter i området bakom Kiruna. När vajorna blir skrämde så innebär det att vajorna förlorar mycket energi. Området för aktuell prövning utgör ett sådant viktigt område för lugn och återhämtning efter den mödosamma passagen av Kiruna stad mm.

Renen är mycket känslig vad gäller förändringar av närmiljön i form av ljud, ljus eller lukter.

Verksamhetens påverkan på rennärningen

Samebyns renskötsel

Gabna sameby är numera hårt trängda av exploateringar inom hela samebyns renskötselområde och möjligheterna till utövning av en traditionell renskötsel är mycket nära att helt omöjliggöras. Redan i dagsläget är flytt förbi Kiruna svårligen genomförbar men genomförs med enorma ansträngningar. Gabna sameby befarar att ytterligare exploateringar av området där bolaget avser att bryta mineral och de försämringar som det i sin tur får för renskötseln innebär att området inte längre kommer att kunna nyttjas för renskötselns ändamål.

Erfarenheterna från den tidigare period då den aktuella gruvan var öppen och innebar en negativ påverkan är Gabna sameby övertygad om att aktuell tillståndsansökan kommer att innebära ytterligare olägenheter för renskötseln och tillhörande samisk kultur i området. De exploateringar som skett i Kirunaområdet sedan tidigare gruvbrytningsperiod 1982–1997 har allvarligt försämrat renskötselns förutsättningar. Ett öppnande av gruvan kommer ha en starkt negativ påverkan på samebyns möjligheter att nyttja deras enda flyttled för renarna förbi Giron och de viktiga betesområden som ligger mellan Goddegobba (Peuravaara) och Rávtaseatnu (Rautasjoki). Även ett utpekad riksintresse för rennärningen (10509 Soahkenjunis) anser samebyn att det finns en uppenbar risk att det skadas, detta genom att riksintresseområdet längs Rávtaseatnu kommer att påverkas negativt.

Den aktuella gruvan är under nuvarande förhållanden inte längre möjlig ur ett renskötselperspektiv. Dessutom planerar LKAB en ny gruva i området som Gabna sameby av förklarliga skäl motsätter sig. Den aktuella gruvan kommer ensamt eller med LKAB:s planerade gruvverksamhet i området omöjliggöra en fortsatt traditionell renskötsel i Gabna sameby.

Påverkan på vatten och Natura 2000

Bedömningen av en sökt verksamhets påverkan på ett Natura 2000-område ska göras tillsammans med andra pågående och planerade verksamheter och åtgärder som också påverkar området. Det innebär i detta fall att bedömningen av om den sökta ändringen kräver Natura 2000-tillstånd ska ske tillsammans med påverkan från andra i området pågående och planerade verksamheter. I området finns ett stort antal pågående och planerade verksamheter av beskaffenhet att påverka grundvattennivåer och ytvattenförningen i området kring Pahtajänkkä. Som ett exempel kan nämnas LKAB:s till Bergsstaten ingivna ansökan om bearbetningskoncession för Luossavaara K nr 2, beläget norr om Kiruna. Den samlade påverkan av dessa och övriga i området belägna verksamheter kan inte anses vara tillräckligt utredd.

Den sökta åtgärden bör inte tillåtas med hänsyn till dess potentiellt negativa påverkan på bäcken Pahtajoki, tvillingtjärnarna, Natura 2000-området (Rautas) och

övriga närliggande myrområden inom våtmarken Pahtajänkä samt den negativa påverkan som därigenom indirekt uppstår för den renskötsel som bedrivs inom området. Sänkningen av grundvattennivån och dess effekter, såsom de beskrivits av sökanden, innebär att åtgärden påtagligt försämrar förutsättningarna för det i området bedrivna renbetet samt kan medföra störningseffekter för typiska arter. Gabna sameby menar att föreslagna skyddsåtgärder inte kan kompensera för dessa försämringar. Den beskrivna möjliga skyddsåtgärden i form av skyddsinfiltration som är tänkt att reducera den påverkade arealen är även den osäker i form av nytta och påverkan för rennäringen. Effekter på det berörda Naturaområdet blir oacceptabla oaktat bolagets justerade ansökan. Det är inte klarlagt att den förändrade brytningens effekter på grundvattnet begränsas i sådan utsträckning att det hindrar skada eller betydande störningar på livsmiljöer och arter i området uppkommer.

Den sökta verksamheten, särskilt i fråga om bortledning av yt- eller grundvatten och tillförsel av vatten till mark- eller vattenområden kan, ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter skada den livsmiljö som avses att skyddas genom Natura 2000-området Rautas. Det går inte att kompensera för förlorade miljövärden på ett sådant sätt att syftet med att skydda det berörda området ändå kan tillgodoses.

Berörda och påverkade mark- och vattenområden, även sådana som ligger utanför verksamhetsområdet, har även betydelse för rennäringen, med dess riksintressen och ska därför skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande.

Gabna sameby befarar att den tillståndssökta vattenverksamheten kommer att bryta mot miljökvalitetsnormer för ytvatten och grundvatten. Den riskerar dessutom att innebära negativa konsekvenser för renskötseln och tillhörande samisk kultur i området genom;

- Onormala vattenflöden
- En möjligt förändrad vattentemperatur
- Förändrade isar
- Påverkad mark
- Betespåverkan
- Utsläpp till vatten med smak och luktpåverkan som följd
- Betesbortfall
- Skada på flyttled (Riksintresse)
- Skada på kärnområde 10509 Soahenjunis (Riksintresse) och riksintresse längsmed Rautasälven

Villkor och skyddsåtgärder

De villkor som föreslagits av bolaget och länsstyrelsen är inte tillräckliga. Det behövs mer för att hindra skada eller betydande störningar på livsmiljöer och arter i området, som verksamheten ger upphov till. Gabna sameby håller inte med om att endast en sådan förändring som att man endast ska använda underjordsbrytning i D-

zonen, påtagliga minskar de negativa effekter som den sökta verksamheten ger upphov till gentemot rennärringsintresset. Det är inte säkerställt att det i framtiden kommer att finnas förutsättningar för att de renar som vistas i det närbelägna renskötselområdet även fortsättningsvis kan nyttja dessa på ett godtagbart sätt. Det går inte att kompensera för de negativa effekter som uppstår.

Föreslagna villkor syftar till att, vid bifall till ansökan, minska den negativa påverkan enligt ovan.

LKAB

LKAB ser en risk gällande möjligheten att utveckla den egna verksamheten genom återöppnandet av Viscariagruvan. Detta därför att den kumulativa påverkan på omkringliggande miljö och andra intressen bedöms öka vilket begränsar det utrymme för utveckling som finns idag. Trots omfattande skyddsåtgärder för LKAB:s verksamhet kan påverkan från Viscaria komma att utgöra begränsningar eller hinder för LKAB:s framtida verksamhet.

Med anledning av den kumulativa påverkan anser LKAB att egenkontrollen för Copperstones planerade verksamhet måste utformas med beaktande att kunna särskilja LKAB:s och Copperstones påverkan. Detta är troligtvis mycket svårt för en del miljöaspekter såsom damning och buller.

Deponering av torrt och vått avfall

LKAB har noterat att Copperstones drift av sand- och klarningsmagasin vid olika driftsituationer eller olycka kommer eller kan komma att påverka LKAB:s anläggningar, inklusive LKAB:s sand- och klarningsmagasin. LKAB anser att det därför behövs en utökad konsekvensbedömning där påverkan kommer eller kan komma att påverka LKAB:s anläggningar, inklusive sand- och klarningsmagasin, och produktionen generellt hanteras inklusive bedömning av ett följdbrott av LKAB:s dammar. Även om t.ex. dammen i norra Luossajärvi klarar sig från följdbrott kan det uppstå konsekvenser som påverkar både samhället och LKAB. Till exempel kan inte pumpningen från norra Luossajärvi mot Lombolo-sjöarna fortsätta med följd effekter på Kiruna kommuns avloppsreningsverk. LKAB kommer inte längre kunna transportera sina produkter via järnvägen till kund med kraftig produktionspåverkan som följd.

Det måste också klarläggas om Copperstones verksamhet kommer att medföra krav på säkerhetshöjande åtgärder från LKAB:s sida och hur Copperstone i så fall avser att omhänderta den frågan.

Gällande LKAB:s gruvdammanläggning har konsekvensutredningen utgått från ett scenario där LKAB:s anläggning är fullt utbyggd enligt nu gällande miljötillstånd men om LKAB av någon anledning inte fullföljer denna utbyggnad eller om

dammhaveri uppstår vid tidpunkt innan fullt utbyggt magasin kommer ett dammhaveri kunna påverka driften vid LKAB:s gruvdammanläggning,

Ytvatten

Luossajärvi har stegvis genomgått en morfologisk förändring i syfte att minska tillrinningen av sjövattnet till Kiirunavaaragruvan och sjön avbördas idag åt två håll. I samband med anläggning av dammen i den södra delen av sjön år 2011 försvann det naturliga utloppet från sjön till Luossajoki, samtidigt som en kanal med reglerbart utskov öppnades för avvattning av sjön norrut, mot Pahtajoki och Rautasälven. Bräddningen från Luossajärvi till Pahtajoki styrs främst av vattennivån i Luossajärvi och enligt gällande vattendom (1967-06-30, mål nr VA33/66) ska vattennivån i Luossajärvi ligga mellan dämningssgränsen på +499,25 m och sänkningsgränsen på +499,45 m (RH00). Sedan år 2011, i enlighet med villkor nr 7 i deldom M 2594-10, pumpar LKAB vatten från Luossajärvi mot Lombolosjöarna med ett kontinuerligt flöde på ca 47 l/s över året. Det är viktigt att den ansökta verksamheten varken under anläggnings- eller driftskede påverkar LKAB:s möjlighet att upprätthålla dessa villkor. För närvarande är utsläppspunkten strax uppströms Yli Lombolo men utsläppspunkter finns även etablerade i Ala Lombolos inlopp och utlopp (dessa används inte). Befintlig pumpledning från Luossajärvi mot Lombolosjöarna kommer behöva flyttas på grund av markdeformationer. I samband med detta kommer även möjligheten till ökad pumpkapacitet att utredas.

LKAB tycker att Copperstones reviderade utsläppsscenario är bra. Copperstone uttrycker samtidigt att tillståndet bör medge flexibilitet att anpassa avbördningen mellan Pahtajoki och Luossajärvi. Denna fråga är ytterst viktig för LKAB.

Avbördning av vatten till Luossajärvi bör ske i samråd med LKAB (vilket bolaget också anger i ansökan) eftersom detta kan påverka nivåerna i Luossajärvi och därmed avbördningsbehovet. Idag har LKAB inte kapacitet (vare sig tekniskt eller tillståndsmässigt) att pumpa mer vatten från Luossajärvi mot Luossajoki. Det bör nämnas i sammanhanget att LKAB sedan en tid arbetar med en förnyad ansökan om miljötillstånd för Kiirunavaaragruvan där bl.a. påverkan och eventuella åtgärder utreds. Inom ramen för detta arbete har LKAB och Copperstone inlett ett samarbetsprojekt med syftet att ta fram en flödes- och vattenkvalitetsmodell som kan användas för att optimera vattenhanteringen vid respektive verksamhet sett ur ett miljömässigt, tekniskt och resurssmart perspektiv. Modellen omfattar verksamheternas utsläpp och de gemensamma recipienterna Luossajärvi, Pahtajoki och Luossajoki. LKAB stödjer Copperstone i frågan om att ett slutligt avgörande av fördelningen mellan recipienter bör skjutas upp under en prövotid.

I miljökonsekvensbeskrivningen beskrivs hur vattenkvaliteten i Luossajärvi och Pahtajoki kommer att påverkas under gruvans olika faser. Halterna av vissa ämnen minskar, medan de ökar för andra. LKAB vill betona vikten av att hänsyn tas till kumulativa effekter eftersom den sökta verksamheten i vissa fall kan innebära en begränsning för LKAB:s framtida utsläpp.

Avfallet från vattenreningen som avses läggas på en deponi för farligt avfall kommer att innehålla sådana mängder uran att det enligt LKAB:s erfarenhet kan behöva klarläggas förutsättningar för omhändertagande av avfallet.

Egenkontroll

LKAB är av åsikten att egenkontroll av LKAB och Copperstone behöver utföras så att det i så hög utsträckning som möjligt går att särskilja påverkan från respektive verksamhet. LKAB lyfter särskilt fram nedanstående områden:

Grundvatten/ytvatten

Copperstone planerar att starta ett egenkontrollprogram för att övervaka en eventuell påverkan på grundvattennivåer och -kemi. Denna övervakning verkar vara främst riktad mot områden kring Pahtajoki. LKAB anser att yt- och grundvattenövervakning av Copperstone även behöver inkludera sjöarna Luossajärvi och Levjärvä som enligt underlaget kommer att påverkas. Även LKAB:s verksamhet påverkar dessa sjöar.

Nedfallande stoft och damning

I det föreslagna egenkontrollprogrammet finns ingen information om insamling och analys av varken PM₁₀ eller nedfallande stoft. Copperstone beskriver att krossanläggningen kommer att kontrolleras genom visuella besiktningar och mätningar med s.k. stoftpinne en gång per år. Om de visuella besiktningarna identifierar en avvikelse av stoftreningsutrustningen kommer kontrollmätning ske med s.k. stoftpinne. Risker för eventuell felbedömning vid visuell besiktning bedömer LKAB vara höga och något som kan påverka möjligheterna att särskilja påverkan från respektive verksamhet. Även frågan om damning från verksamhetsområdet och skyddsåtgärder för att motverka uppkomst av damm tycker LKAB bör beskrivas mer ingående på grund av tidigare nämnd möjlighet att skilja påverkan från respektive verksamhet.

Efter genomgång med GlobalTrust har LKAB tills vidare förkastat den framtagna metoden för särskiljande av stoft eftersom bolaget inte anser att den utan vidare utveckling ger tillförlitliga resultat. Exempelvis kunde kalk inte påvisas ens i LKAB:s kalkdeponi eller järnhaltigt material omkring malmförädlingsverken. Metoden är komplicerad att använda och fungerar vidare inte på snötäckt mark vilket begränsar tillämpningen ytterligare.

Buller

Antalet bullerpunkter anser LKAB vara få och kan behöva utökas för att kunna särskilja påverkan från Copperstone.

Rennäring

Avseende redogörelsen för konsekvenserna för renskötseln vill LKAB betona vikten av att bedömningarna av den kumulativa påverkan är betydelsefull. Området i närheten av Kiruna är sedan lång tid tillbaka ansträngt för renskötselns bedrivande och även mindre negativa konsekvenser måste därför beaktas. I detta sammanhang ser förstås LKAB även med viss oro på bolagets egen framtida verksamhet och utveckling, eftersom tillkommande verksamheter kan inverka på förutsättningarna.

Frågan om damningens inverkan på omkringliggande områden tas inte upp av sökanden som problematisk. Det finns mycket lite forskning kring detta område men pågående projekt och med de bedömningar som rensköterna i olika sammanhang framför är det LKAB:s uppfattning att frågan behöver tillmätas större betydelse än den hittills gjort. De dagbrott som omfattas av ansökan och övrig verksamhet kommer att innebära en ökad belastning i detta avseende. På sidan 142 i miljökonsekvensbeskrivningen finns en felaktig uppgift om att riksintresseområdet för rennäringen till stor del inte kan nyttjas då det överlappar LKAB:s sandmagasin. LKAB:s verksamhetsområde berör dock området för rennärings riksintresse i mindre omfattning men i den del det ligger närmast sökandens planerade verksamhetsområde.

VATTENFALL ELDISTRIBUTION AB

Vattenfall Eldistribution AB har elnätanläggningar i område för rubricerat ärende i form av 150 kV luftledningar, 11 kV markkabel, 0,4 kV markkabel, och nätstation. I bolagets utredning om vibrationer, luftstöt vågor och stenkast saknas en analys av påverkan på Vattenfall Eldistribution AB:s ledningar som enligt karta områdeslayout passerar över planerad yta för öppet dagbrott. En sådan verksamhet är dock inte möjlig så länge Vattenfall Eldistribution AB:s ledningar är belägna på platsen.

Vattenfall Eldistribution AB har i tidigare kontakter med sökanden, diskuterat risk- och konsekvensanalyser samt skriftligen framfört konsekvensbeskrivningar samt i mer allmänna ordalag informerat om vikten av risk- och konsekvensanalys avseende berörda ledningar. Vattenfall Eldistribution AB:s inställning är därmed att sökandes utredning avseende vibrationer, luftstöt vågor och stenkast kopplat till den sökta gruvverksamheten behöver uppdateras med uppgifter om påverkan på Vattenfall Eldistribution AB:s ledningar.

Vattenfall Eldistribution AB har lämnat in ansökan om ändring av nätkoncession för en delvis ny sträckning för de 150 kV-ledningar som berörs av gruvverksamheten. Om ansökan om ändring av koncession beviljas kommer nämnda ledningar att flyttas utanför gruvområdet. En koncessionsprövning är en tidskrävande process och sannolikt kommer befintliga ledningar att vara kvar i området när sökanden fått miljötillstånd och i praktiken ska bedriva

gruvverksamhet. Det är därför av yttersta vikt att risk och konsekvenser utreds innan miljötillstånd meddelas samt att ett meddelat miljötillstånd inte hindrar fortsatt drift, förändring eller avveckling av de elnätsanläggningarna.

Då gruvverksamheten och elnätsanläggningarna initialt kommer att vara samlokaliserade har Vattenfall Eldistribution AB informerat om de riktlinjer som finns gällande närhet till Vattenfalls anläggningar:

Vattenfall Eldistribution AB anser att sökande behöver komplettera sin ansökan innan Vattenfall Eldistribution AB kan lämna ett slutligt ställningstagande men kan konstatera att ett beviljat miljötillstånd inte får hindra fortsatt drift, förändring eller avveckling av de elnätsanläggningar som berörs av ansökan om miljötillstånd. Efter att bolagets komplettering skickats till Vattenfall Eldistribution AB har de avstått från att yttra sig.

TEKNISKA VERKEN I KIRUNA AB

Tekniska Verken i Kiruna AB (TVAB) ansvarar för driften av de kommunala vatten- och avloppsanläggningarna inom Kiruna kommun. Kiruna stads vattentäkt utgörs av ytvatten från Torne älv nedströms den planerade gruvverksamheten. Av ansökningshandlingarna framgår att det inte föreligger någon risk för negativ påverkan på vattenkvaliteten i Torne älv, vilket medför att TVAB inte har något att erinra mot sökt verksamhet.

VISCARIA AB

Viscaria AB har bedrivit verksamhet vid Viscariagruvan från början av 1980-talet till 1997 då verksamheten avslutades. Sedan 1997 har endast efterbehandlingsarbeten och miljökontroll förekommit. Viscaria AB har under en längre tid fört en dialog med länsstyrelsen om ett avslut av miljökontrollen (och därmed efterbehandlingsarbetet) vid Viscariagruvan. Viscaria AB har för detta ändamål utfört utredningar som visar att området i dag inte utgör någon risk för människors hälsa eller miljön vid nuvarande markanvändning. Utredningarna har redovisats till länsstyrelsen. När Copperstone Viscaria AB påbörjar den planerade verksamheten vid Viscariagruvan kommer förutsättningarna i området att förändras i sådan utsträckning att tidigare gjorda bedömningar inte längre kommer att vara relevanta. Copperstone Viscaria AB kommer således, genom att påbörja den planerade verksamheten, att överta det fulla ansvaret (enligt miljöbalken och annan lagstiftning) för Viscariagruvans sandmagasin och de övriga delar av Viscariagruvan som berörs. När Copperstone Viscaria AB tar det blivande tillståndet i anspråk ska Viscarias efterbehandlingsarbete anses vara avslutat.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN I NORRBOTTEN

Föreningen (SNF) är mycket positiv till bolagets avsedda ReMining, som enligt den mineralhierarki Svenska Naturskyddsföreningen företräder är eftersträvarsvärd. Att produktionen i Viscaria avses ske under 10 år i samband med den relativt lilla planerade årsproduktionen (3 Mton råmalm per år), ger anledning till funderingar om skäligheten av förnyad gruvbrytning i området.

Föreningen har vidare inkommit med synpunkter avseende påverkan på naturmiljön, kompensation, klimatpåverkan, transporter på malmбанan och samhällsekonomisk konsekvensanalys. Föreningen har också framfört att det är viktigt att det vid bedömningen av verksamhetens utsläpp till vatten beaktas den kumulativa påverkan som sker också från andra gruvprojekt. Vad gäller naturvärdesinventeringar har föreningen inte gjort några egna sådana och har därför inte anledning att ifrågasätta bolagets redovisning, även om detaljeringsgraden varit översiktlig. I fråga om verksamhetens påverkan på rennäringsen har SNF anfört att bolagets utredningar blir helt meningslösa och utan relevans utan samebyarnas medverkan då endast renskötarna de facto kan bedöma konsekvenserna av den ständigt pågående processen med minskning av för näringsen brukbara områden. Bolaget synes dock har bemödat sig om att söka nya lösningar med förslag till nytt spärstängsel, flyttledssträckning, ersättningar och försök till skapande av nya vinterbetesområden.

SNF har sammantaget godtagit redovisad ansökan, även om en satsning på enbart ReMining hade varit mer eftersträvarsvärd. Ett nyöppnande av gruvan utgör inte en önskvärd del på vägen mot den nödvändiga klimatomställningen.

PER NILSSON OCH ANITA ENMARK

Det föreligger formella brister som medför att ansökan inte kan prövas. De är sakägare men samråd har inte skett med dem och sökandens avgränsning av sakägarskapet är alltför snäv. Dom kan inte meddelas innan sökande vidtagit de av lag stadgade kraven på att samråd ska genomföras.

LENNART FORSBERG

Han bor i Bergfors efter Malmбанan. Sökt verksamhet innebär att boende, turister och arbetande personer efter Malmбанan kommer att drabbas av ytterligare gifter i luften och på marken från farligt damm av finkrossad malm och koppardamm. Han kräver att alla transporter ska täckas, innan eventuellt tillstånd ges.

Vid tidigare verksamhets transporter av kopparmalm fanns fungerande tillsynsmyndighet och domstol (koncessionsnämnden för miljöskydd). Det finns redan nu massor med miljögifter efter Malmбанan i marken och luften och att ge ytterligare ett gruvbolag tillstånd fylla ut med mera gifter måste stoppas.

Polisen har genomfört miljöprover som talar sitt tydliga språk. Han önskar att det ställs hårdare krav på gruvnäringen om att de ska täcka transporterna vid all transport av finkrossad malm.

SAMRÅD ENLIGT ESBOKONVENTIONEN

Under samrådsförfarandet inför aktuell ansökan fann Naturvårdsverket att det inte kunde uteslutas att den planerade gruvverksamheten vid Viscaria kunde leda till gränsöverskridande konsekvenser mot Finland. Mot denna bakgrund underrättades Finland om projektet i enlighet med artikel 3 i Esbokonventionen. Miljöministeriet i Finland meddelade i sitt svar på underrättelsen att de avser att delta vidare i miljöbedömningen och få möjlighet att ta del av och yttra sig om den kommande ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen i enlighet med artikel 4 och 5 i Esbokonventionen.

Mark- och miljödomstolen har i samband med kungörelse av ansökan också översänt denna till Naturvårdsverket som enligt 21–24 §§ miljöbedömningsförordningen (2017:966) är ansvarig svensk myndighet för genomförande av bestämmelsen i 6 kap. 33 § miljöbalken och Esbokonventionen. Inom ramen för samråd enligt art. 4–5 i Esbokonventionen har svar inkommit till domstolen från Finlands miljöcentral enligt följande.

Samråd i Finland

Enligt den ändrade lagen om miljökonsekvensbedömning (252/2017) är Finlands miljöcentral den behöriga myndigheten och ansvarig för samrådsuppgifter enligt Esbokonventionen i Finland från och med den 1 januari 2023. Naturvårdsverket har begärt synpunkter på bedömningen av projektets miljökonsekvenser på Finlands territorium och eventuella andra synpunkter från allmänheten och myndigheterna.

Allmänheten och myndigheterna gavs möjlighet att kommentera MKB-dokumentationen från den 12 juni till den 16 augusti 2023. Samrådsdokumenten fanns tillgängliga och utlåtanden begärdes på webbplatsen för Finlands miljöförvaltning och på webbplatsen för elektroniskt offentligt samråd. Finlands miljöcentral fick sammanlagt åtta utlåtanden från följande myndigheter och expertinstitutioner: Geologiska forskningscentralen (GTK), Institutet för hälsa och välfärd (THL), Renbeteslagsföreningen, Närings-, trafik- och miljöcentralen i Lappland (NTM-centralen), Sametinget i Finland, Lapplands landskapsförbund, Naturresursinstitutet (Luke) och Forststyrelsen.

Anmärkningar som inkommit under samrådet

Sammanfattningsvis inkom följande utlåtanden under samrådet.

Finlands geologiska undersökning (GTK) kommenterar inte ärendet.

Institutet för hälsa och välfärd (THL) ger ett detaljerat utlåtande och konstaterar att de planerade aktiviteterna inte förväntas ha någon inverkan på människors hälsa på den finska sidan, även om utsläppen från normala eller oavsiktliga aktiviteter är klart högre än de som uppskattats i MKB-dokumentationen. THL konstaterar att de betydande miljö- och hälsoeffekterna av projektet endast kan nå den finska sidan via Torne älv. Huvuddokumentet ger en omfattande bakgrund till projektet och dess förväntade miljöpåverkan men begränsar granskningen till den relativt nära omgivningen av gruvområdet och nästan uteslutande till den svenska sidan av gränsen.

Renbeteslagsföreningen anför att förändringar i miljön påverkar förutsättningarna för renskötseln. De sociala, kulturella och ekonomiska effekterna på rennäringen i samebyarna måste undersökas, vilket kräver samråd och dialog med samebyarna. De negativa effekterna på rennäringen ska förebyggas, mildras och kompenseras samt planeras i samarbete och överenskommelse med samebyn i området innan tillstånd beviljas eller specificeras i tillståndsvillkoren. Tillståndsförfarandet måste säkerställa att projektet enskilt eller i kombination med andra gruvprojekt i området inte har en betydande inverkan på vattenkvaliteten i Torneälven.

NTM-centralen i Lappland konstaterar att MKB-dokumentationen mer detaljerat beskriver till exempel kvaliteten och kvantiteten på det vatten som genereras under projektets livscykel, dess utsläpp i vattendrag och olika begränsningsåtgärder. Den innehåller också en bedömning av vattenkvalitetspåverkan på närliggande vattenförekomster baserat på en hydrologisk modell. Det är osannolikt att projektet skulle ha betydande miljöpåverkan som skulle sträcka sig till Finland. Det är dock viktigt att genomförandet tar hänsyn till begränsningsåtgärder och regelbunden och omfattande övervakning, som bör sträcka sig bortom det förväntade påverkansområdet. Det bör säkerställas att det finns tillräcklig vattenlagringskapacitet för att hantera exceptionell nederbörd och avrinning, och att de planerade metoderna för behandling av utsläpp är effektiva och tillräckliga.

Finska Sametinget konstaterar att gruvor kan orsaka hinder och konsekvenser för utövandet av den samiska kulturen och som en följd av detta konsekvenser för samebyar. Bedömningen bör till exempel ta hänsyn till rennäringens nuvarande status, områdenas betydelse för de berörda samhällenas verksamhet, kumulativa effekter av annan markanvändning och effekter av damm. Projektet kan påverka de samer som bor i Finland genom sociala nätverk. Kombinerade effekter av planerade och pågående gruvprojekt i Torne-Muonio älvs avrinningsområde (akvatiska ekosystem) är oroväckande. Operatören och de svenska myndigheterna bör tillämpa försiktighetsprincipen med avseende på både damm- och vattneffekter, och att de vidtar proaktiva åtgärder för att undvika risker för vatten. Vikten av dialog och regelbunden och omfattande övervakning även utanför det förväntade påverkansområdet betonas.

Lapplands landskapsförbund bedömer att det är osannolikt att projektet kommer att ha betydande gränsöverskridande miljöpåverkan som skulle påverka Finland. Man betonar dock vikten av att övervaka projektets påverkan på vattendrag, vilket skulle kunna inkludera en specifik undersökning av utsläppets påverkan på vandrande fiskbestånd i Torneälvens avrinningsområde.

Naturresursinstitutet (Luke) uppskattar baserat på kvaliteten på det utsläppta vattnet att det inte kommer att finnas några gränsöverskridande effekter på vatten, förutom möjligen i händelse av ett dammhaveri och då skulle gränsöverskridande effekter vara kortsiktiga. MKB-dokumentationen har fokuserat på att bedöma metallkoncentrationer i avloppsvatten, och tillståndsansökan sätter värden för olika koncentrationer, som föreslås som tillfälliga och de slutliga tillståndsvillkoren föreslås efter att de tekniska, miljömässiga och ekonomiska villkoren för att begränsa utsläppen har klargjorts, vilket anses vara problematiskt. Olika processkemikalier används vid anrikning av malm, och detaljerad information om dessa kemikalier finns inte i MKB-dokumentationen, och inga gränsvärden anges heller i tillståndsansökan. Detta anses vara en brist både i MKB-dokumentationen och i tillståndsansökan.

Forststyrelsen ger ett detaljerat utlåtande om skyddet av och värdena i Torne-Muonio älvs avrinningsområde, vattenkemi och hydrologi samt fiske och fiskerinäring. Det anses viktigt att beakta de faktorer som kan påverka ytvattens ekologiska status samt kraven och målen för bevarandet av livsmiljöerna i Natura 2000-områdena. Utsläppsgränserna bör fastställas innan verksamheten inleds för att stödja bevarandemålen för Natura 2000-floder, och gränserna bör ta hänsyn till påverkan från andra verksamheter. De kombinerade effekterna av gruvprojekt i Torne-Muonio älvs avrinningsområde bör bedömas i enlighet med habitatdirektivet (1992/43/EEG). Försiktighetsprincipen bör tillämpas av myndigheterna när de utfärdar tillstånd.

Slutsats

På grundval av de mottagna yttrandena och sina egna synpunkter anser Finlands miljöcentral att det inte är nödvändigt för Finland att fortsätta samrådet. Finlands miljöcentral förväntar sig dock att utlåtandena beaktas i det fortsatta förfarandet. Det är av hög prioritet att uppmärksamma begränsningsåtgärder och övervakning av den planerade verksamheten. Finland förväntar sig att statusen för vattenkvaliteten övervakas noggrant och betonar att projektet inte får äventyra vattenförekomstens ekologiska status. Kumulativa och kombinerade effekter av projektet och andra projekt i området måste beaktas i så stor utsträckning som möjligt. Exceptionella situationer bör bedömas, även om normal verksamhet inte verkar orsaka betydande miljöpåverkan på Finland. Om ytterligare information om verksamhetens betydande gränsöverskridande påverkan blir tillgänglig, förväntar sig Finland att bli informerad.

BOLAGETS BEMÖTANDE

SAMRÅD

Bolagets genomförda samråd uppfyller de krav som ställs upp i miljöbalken. Per Nilsson och Anita Enmark är inte att anse som sakägare i förevarande mål och de kan inte antas bli särskilt berörda på det sätt som avses i 6 kap. 30 § miljöbalken.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE PÅVERKAN

Bolaget avser att beakta inkomna synpunkter som inkommit inom ramen för Esbo-samrådet i sitt fortsatta arbete. Det finns inte någon risk för påverkan på rennäringen i Finland. Miljökonsekvenserna av verksamhetens utsläpp till vatten är lokala och begränsade till närområdet och därför än mer begränsade i förhållande till Finland som är beläget längre bort.

LOKALISERING AV SANDMAGASIN

Konsekvenser vid dammbrott endast ett av nio kriterier som beaktats i den utförda lokaliseringsutredningen. Risk för förlust av människoliv vid ett eventuellt dammbrott värderas visserligen högt även vid små konsekvenser, men detsamma gäller flera andra miljökonsekvenser, såsom påverkan på skyddsvärd miljö (framförallt Natura 2000 och vattenförekomst) och rennäring, där redan ett litet intrång värderas högt. Förutom risk för förlust av människoliv vid ett potentiellt dammbrott är alltså flera andra kriterier av stor betydelse vid val av den mest lämpliga lokaliseringen för sandmagasinet.

Område 2 och 3, som MSB förordat, är helt eller delvis belägna inom Natura 2000-områdena Rautas och Torne- och Kalixälvsystem samt naturreservatet Rautas fjällurskog. Placering av sandmagasinet i område 2 eller 3 skulle således innebära en mycket stor påverkan på skyddsvärd miljö. Såvitt avser område 3 är detta även lokaliserat inom utpekade riksintresseområde för rennäringen samt i direkt anslutning till Laevas samebys huvudflyttled. Påverkan på rennäringen vid placering i område 3 skulle därför innebära en mycket stor påverkan på rennäringen.

Bolaget har mot bakgrund av ovanstående funnit att område 2 och 3 inte kan anses vara de mest lämpliga lokaliseringarna. Vid en sammantagen bedömning av samtliga risker och konsekvenser har område 1 bedömts utgöra den mest lämpliga lokaliseringen utifrån 2 kap. 6 § miljöbalken.

DAMMAR

Det nya sandmagasinet lever upp till de rekommendationer som följer av GruvRIDAS med ett undantag. Funktionen för finfiltret på dammarnas uppströms-slänt är att säkerställa att deponerad anrikningssand hålls kvar i magasinet. Därmed kan finfiltrets dränageförmåga kompromissas med hänsyn till att nedströms

liggande material har god dränageförmåga. Avsteg från filterkriterierna i GruvRIDAS vad gäller dränageförmåga bedöms därför kunna tillåtas.

Damm A-B och B-C till befintligt sandmagasin uppfyller inte alla rekommendationer i RIDAS av den anledning att riktlinjerna inte fanns då dessa dammar anlades. Avstegen gäller filterkriterier och tåsten. Damm B-D och D-E uppfyller inte heller filterkriterierna. Avsteg i fråga om filter bedöms dock inte medföra allvarliga konsekvenser för dammarna som helhet. Finfiltret, som bedöms vara det mest kritiska materialet, har endast mindre avvikelser ifrån filterkriterierna och bedöms sannolikt fungera bra som finfilter. Grovfiltret förefaller förekomma i två versioner; ett med hög finjordsandel och ett med låg. Det första, ”fina grovfiltret”, avviker mest med hänsyn till den höga finjordshalten, vilket begränsar dräneringskapaciteten. Detta kan kompenseras av stödfyllningen som bedöms ha god kapacitet. Utifrån den studie som gjorts bedöms risken för omfattande erosion i tät kärnan som låg. Vad gäller tåsten bedöms befintlig stödfyllning inte vara tillräckligt grov. De stödbankar som ska läggas ut nedströms damm A-B och B-C kommer att uppfylla kraven enligt RIDAS för tåsten, vilka (med aktuellt dimensionerande läckage) ger att D50 ska vara större än 50 mm.

Tidpunkten för anläggandet av S-dammen uppskattas till år 2031–2034 (beroende på mängden återfyllnad i gruvan vid antagande om full produktion). Då det är svårt att förutse framtida förhållande har bolaget antagit att LKAB avser att höja sina dammar i enlighet med det befintliga tillståndet. Om så inte sker, dvs. att LKAB inte höjer damm O-O2 och C-C2 enligt tillståndet, kommer ett dammbrottsflöde delvis att rinna in i LKAB:s sandmagasin i ”öppningen” mellan punkterna O2 och C. Bolaget anser att det bästa sättet att hantera detta är att uppdatera nuvarande beräkning när det är känt vilka förhållanden som råder. Därför åtar sig bolaget att två år innan anläggandet av S-dammen genomföra och redovisa en dammbrottsberäkning för dammbrott i S-dammen, inklusive konsekvenserna av ett dammbrott, för LKAB. Bolaget har vidare åtagit sig att i god tid innan anläggandet av Ö-dammen genomföra och redovisa en dammbrottsberäkning för dammbrott i Ö-dammen, inklusive konsekvenserna av ett dammbrott, för LKAB. Oavsett höjd på LKAB:s dammar, åtar sig bolaget att lägga ut det geomorfologiska gråberget i samband med anläggandet av dammen, vilket medför att sannolikheten för brott är mycket låg, om inte obefintlig.

Vad gäller läckageövervakning avser bolaget att installera fiberoptisk kabel för temperaturmätning i planerad stödbank för damm A-B. För damm B-D och D-E utfördes en okulär översyn för att bedöma möjligheten att installera en fiberoptisk kabel strax nedströms befintlig dammtå. I detta skede bedöms en installation vara svår att utföra. I samband med detaljprojektering och anläggande kommer förutsättningarna för att kunna mäta läckaget med fiberoptisk kabel liksom möjligheten att installera denna att ses över mer i detalj. Om det bedöms vara möjligt att mäta läckaget med fiberoptisk kabel, och utrymme för installation av sådan kabel finns, avser Copperstone att installera sådan kabel.

UTSLÄPP TILL VATTEN MED BEAKTANDE AV LKAB:S VERKSAMHET

Frågan om villkor om utsläpp av vatten, inklusive fördelning mellan recipienter, föreslås skjutas upp under en provotid, vilket skulle innebära att slutligt avgörande av fördelningen ska avgöras i ett senare skede. Ramen för förevarande miljöprövning och bedömningen av kumulativa miljöeffekter innefattar inte LKAB:s framtida utsläpp i den mån dessa härrör från verksamhet som varken är befintlig eller tillståndsgiven. Copperstone har därför på ett riktigt sätt i det ingivna underlaget beskrivit och bedömt kumulativa effekter utifrån LKAB:s nuvarande och tillståndsgivna verksamhet.

VERKSAMHETEN I FÖRHÅLLANDE TILL KRAFTLEDNINGAR

Vattenfalls två kraftledningarna passerar över planerad yta för dagbrott. Copperstone delar Vattenfalls uppfattning om att brytning i dagbrott i denna del inte är lämplig så länge ledningarna är på plats, och kommer därför att avvakta med dagbrottsbrytning i de delar där ledningarna ligger inom riskavstånd till dess att ledningarna flyttats enligt den koncessionsansökan som nu är inlämnad och behandlas av Energimarknadsinspektionen. Såvitt avser övrig verksamhet avser bolaget vidare att utföra riskanalys och vidta nödvändiga åtgärder i dialog med Vattenfall för att säkerställa att kraftledningarna inte påverkas av gruvverksamheten, både före och efter det att ledningarna flyttats. Bolaget avser att beakta Vattenfalls riktlinjer för närhet till deras anläggningar. Transportvägar kommer att utformas så att passage under kraftledningarna minimeras. Där passage kommer att tillåtas kommer rutiner och fysiska skydd att upprättas för att undvika att kraftledningarna påverkas.

PÅVERKAN PÅ JÄRNVÄGEN

Idag sker en avbördning från området till Leväjoki och vidare till Luossajärvi genom befintliga diken och trummor under järnvägen. Copperstone har inte för avsikt att i ett inledande skede avbörda mer vatten till Leväjoki än vad som i huvudsak motsvarar nuvarande medelavbördning. Därmed kommer utsläppsmängden inte att påverka vattennivån i sjön Leväjärvi på andra sidan järnvägen på ett sätt som kan påverka järnvägen. I ett senare skede, under förutsättning att berörda recipienter kan hantera större mängder vatten, exempelvis genom att LKAB utökar sin pumpning från Luossajärvi till Luossajoki, kan mer vatten komma att avbördas denna väg. Avbördning kommer dock att anpassas så att den inte påverkar vattennivån i recipient inklusive Leväjoki och Leväjärvi på ett sätt som skulle kunna påverka järnvägen.

TRANSPORTER

Bolaget för gärna en dialog med kommunen och andra aktörer om transporter. Vad förevarande prövning anbelangar kan samtidigt konstateras att de aspekter rörande transporter som kommunen lyft i hög grad faller utanför prövningsramen.

Gängse praxis vid transport av järnmalmskoncentrat är att detta sker i öppna vagnar, motsvarande de vagnstyper som idag används på Malmbanan. Damning begränsas genom besprutning, alternativt frysning på vintern. Genom att använda samma typer av vagnar som övriga aktörer på Malmbanan möjliggörs samtransporter och därmed effektivitetsvinster och minskad påverkan. Bolaget konstaterar vidare att täckta vagnar för transport av järnmalmskoncentrat i dag inte utgör en tillgänglig lösning för ett bolag som Copperstone, som utgör en liten aktör i sammanhanget. Valet av vagnar styrs bland annat av vilken lastnings- och lossningsteknik som används av övriga aktörer på Malmbanan, och Copperstone kan inte själva välja en vagnstyp som mottagande aktörer inte kan lossa.

För det fall täckta vagnar blir standard för transport av järnmalmskoncentrat på Malmbanan kommer bolaget att använda sådana. Vad gäller transport av kopparkoncentrat är situationen på Malmbanan däremot annorlunda. Aktörerna som hanterar kopparkoncentrat använder som regel täckta vagnar, och följaktligen avser Copperstone att göra detsamma.

Vad gäller påverkan från damning vid transporter, och specifikt de halter i snöprover som redovisats, får ett förorenat snölager anses vara en typ av begränsad punktkälla som sedan späds med övrigt avrinnande vatten. Påverkan är förvisso visuellt tydlig, men vid snösmältning sker en sådan utspädning att haltpåverkan i närområdet blir helt obetydlig.

PÅVERKAN PÅ DRICKSVATTEN I KIRUNA

Bolaget avser inte att använda högfluorerade ämnen i anrikningsprocessen. För brandsläckning avses vatten användas i första hand, och i andra hand pulver. Om skum kommer att användas kommer det endast att ske i mindre omfattning och med PFAS-fria skumprodukter. Risken för en förorening med PFAS/PFOA bedöms således som helt försumbar (se vidare nedan). Avseende hantering av kemikalier inom verksamheten kommer inga potentiellt farliga ämnen att lagras inom de områden där ett dammbrott skulle kunna utbreda sig.

De halter som kan uppstå vid Kiruna stads dricksvattenintag i Torne älv till följd av ett dammbrott gör enligt bolagets beräkningar inte vattnet otjänligt som dricksvatten. Ett eventuellt dammbrott kan således inte förväntas medföra någon beaktansvärd påverkan på vattenkvaliteten i befintligt dricksvattenintag.

EKOLOGISK KOMPENSATION

Bolaget har tillämpat den s.k. hänsynshierarkin (undvika, minimera, restaurera och kompensera) i syfte att minimera verksamhetens intrång. I den delen är det angeläget att framhålla att själva lokaliseringen i ett till stora delar redan påverkat område, är den främsta åtgärden för att undvika stor påverkan i form av markanspråk. Vidare har verksamhetsområdet i övrigt utformats för att ta så lite naturmark i anspråk som möjligt, i enlighet med hänsynshierarkin. Bolaget har i de delar där verksamheten kommer att ta i anspråk orörd natur eftersträvat att

minimera intrånget och även planerat för en ekologisk efterbehandling på sikt. Bolaget har tagit fram och gett in en långtgående plan för ekologisk kompensation. Den ekologiska kompensationen, och de åtgärder som denna omfattar, syftar till att balansera skadan fullt ut, i enlighet med vad som utvecklas som praxis inom ekologisk kompensation.

För Hansisaari och Levävuoma som föreslagits som områden för ekologisk kompensation finns i dagsläget inte några planer på reservatsbildning inom överskådlig framtid. Ägaren till fastigheten för Levävuomaområdet har tydliggjort att de inte är intresserade av att området ombildas till naturreservat. De föreslagna naturvårdsavtalen med naturvårdande skötsel skulle komma till stånd betydligt tidigare än vad eventuella reservatsbildningar skulle göra och det finns i dagsläget inga skötselplaner för de två berörda områdena. Den skötsel som ett verkställande av kompensationsplanen innebär bedöms leda till en ökad biologisk mångfald jämfört med dagsläget. De i kompensationsplanen föreslagna naturvårdsavtalen tillsammans med de föreslagna skötselåtgärderna bedöms därför leda till att kriterierna för additionalitet uppfylls för Hansisaari och Levävuoma.

Eftersom bolaget gör bedömningen att det inte kommer ske någon betydande negativ påverkan på aapamyr inom Natura 2000-området Rautas fjällurskog, gör bolaget bedömningen att det därmed inte föreligger något behov att kompensera aapamyr enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Bolaget anser därmed att det inte föreligger anledning att ge förslag på ytterligare kompensationsområden gällande våtmark. Som nämns ovan kommer i stället den ekologiska kompensationen ämnas kompensera för den generella förlusten av biologisk mångfald som uppstår i samband med sökt verksamhet. Vidare kommer den ekologiska kompensationen ske genom att utföra åtgärder i naturtyper som i dagsläget utgör bristbiotoper inom regionen för den sökta verksamheten.

RENNÄRING

Bolagets utredning

Bolaget beklagar att samebyarna valt att stå utanför samrådsprocessen. Renskötarnas perspektiv och synpunkter hade varit ett värdefullt tillskott i utredningsarbetet. Bolaget måste dock respektera samebyarnas val. Med anledning av detta har bolaget inte haft möjlighet att ta fram en rennäringsanalys tillsammans med samebyarna. Det är dock fullt möjligt att ta fram en rennäringsanalys som är tillfyllest, baserat på olika former av objektiva data.

Samebyarna och deras renskötare besitter gedigen kunskap om deras markanvändning och renskötselns behov, vilket ska beaktas vid tillståndsprövningen. Det finns vidare omfattande litteratur i ämnet såsom t.ex. forskningsstudier, tidigare rennäringsanalyser där samebyar, inklusive nu berörda, deltagit eller till och med analyser som utförts av samebyar själva, samt information från myndigheter. Sådan information är alltid relevant att beakta vid bedömningen av

påverkan på rennäringen och kan utgöra tillräckligt underlag för en tillståndsprovning enligt miljöbalken. En ordning där sådan information inte tillmäts någon betydelse skulle innebära att vilken påverkan en verksamhet har på rennäringen endast kan baseras på samebyarnas uppfattning, vilket bolaget menar inte är rimligt.

Sammantaget har Copperstone utförligt redogjort för den upparbetade allmänna kunskapen och kännedomen om rennäringen i det aktuella området, som bolaget har tillskansat sig över flera års tid. Baserat på detta och relevant forskning, tillsammans med offentlig GIS-data och flera platsbesök, konstaterar bolaget att underlaget är tillräckligt för att bedöma påverkan på rennäringens intressen och att den ansökta verksamheten, med föreslagna skyddsåtgärder, inte påtagligt kommer att försvåra rennäringen i området. De studier som Sametinget har redogjort för avser andra förhållanden som inte kan jämföras med den nu ansökta verksamheten. Bolaget motsätter sig således att det skulle finnas ett kunskapsglapp gällande effekterna från den ansökta verksamheten på samebyarnas markanvändning i området, utan menar tvärt om att denna är väl utredd. Prövningsunderlaget uppfyller miljöbalkens krav och omfattar både frågan om rennäringen som allmänt intresse och påverkan för de enskilda samebyarna.

Tillräcklig hänsyn har också tagits till damningens påverkan på rennäringen i underlaget.

Förändrad markanvändning

Den sökta verksamheten kommer att medföra att verksamhetsområdet inte kan brukas för renbete så länge verksamheten pågår, och att området kommer att förbli påverkat under en tid efter avslutad verksamhet. Det är bland annat denna påverkan som har bedömts i miljökonsekvensbeskrivningen. Att en verksamhet medför att ett område inte kan nyttjas för renbete innebär inte i sig att verksamheten är otillåten, oavsett om det är fråga om året-runt-marker. Den uppfattning som samebyn och Sametinget gör gällande, av innebörd att ändrad markanvändning inte kan tillåtas enbart eftersom markanvändningen inte är förenlig med renbete inom verksamhetsområdet, saknar stöd i lag. Denna fråga prövas genom 3 och 4 kap. miljöbalken, och har avgjorts genom lagakraftvunna bearbetningskoncessioner.

Prövningen av verksamhetens påverkan på rennäring i målet

Tillåtlighetsfrågor som inte avser 3 och 4 kap. kan prövas i målet, liksom frågor om skyddsåtgärder för att begränsa påverkan och kompensationsåtgärder. Det ingivna underlaget är tillräckligt omfattande för att pröva samtliga ovannämnda frågor, inklusive de aspekter som samebyn nämner, och för övrigt även inklusive 3 och 4 kap. miljöbalken, även om sistnämnda inte utgör en del av prövningen.

Transporter från och till verksamhetsområdet ansluter till befintlig infrastruktur direkt utanför verksamhetsområdet så att ytterligare mark inte behöver tas i anspråk för transportlösningar. Såvitt avser transport av malmkoncentrat ut från industriområdet kommer det att ske per järnväg. Järnvägstransporten beräknas ske

med en frekvens på 5 tågset om 34 vagnar per vecka. Den förväntade frekvensen av transporter är jämförelsevis låg. Trafikverket har uppgett att tillskottet till rådande trafik är så pass litet att det inte påverkar järnvägskapaciteten nämnvärt. Risken för påverkan till följd av renpåkörningar eller störd betesro från järnvägstransporter bedöms därmed som låg.

Den relativa betydelsen av olika sinnen (hörsel, syn, lukt, smak, känsel) för hur renen uppfattar och störs av antropogena aktiviteter är i stor utsträckning okänd. Det finns inte heller några gränsvärden fastställda för hur renens hälsa bör skyddas utifrån dessa störningar. Påverkan på renar studeras därför oftast utifrån influenszoner som tar hänsyn till den samlade störningsbilden. Vad gäller buller och damning finns visst underlag i studier och rapporter som medger specifik diskussion kring dessa typer störningskällor, medan detta inte är fallet gällande vibrationer och luftstötsvågor.

Internationell rätt

Folkrätten är inte bindande för domstolen, varken internationella fördrag eller beslut från deras tillsynsorgan. Folkrättens tillämpning i svensk rätt bygger på den s.k. dualistiska principen, vilket innebär att folkrättsliga regler inte har någon omedelbar effekt, utan förutsätts tillämpas av domstolarna först sedan de har införlivats med nationell rätt genom lagstiftning. Även om folkrättsliga principer i och för sig kan ges viss betydelse vid tolkningen av gällande rätt, innebär det inte att en viss bestämmelse kan ges en helt annan innebörd än den som framgår av ordalydelsen (se NJA 2020 s. 3 p. 94–95).

Mark- och miljööverdomstolen har slagit fast att miljöbalkens regler tillgodoser det åtagande Sverige har enligt internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (Mark- och miljööverdomstolens domar den 23 november 2011 i mål M 847-11 och i mål M 824-11). För det fall domstolen skulle finna att de internationella åtaganden som Laevas sameby och Sametinget hänvisar till ändå ska tillmätas betydelse i bedömningen av ansökan om tillstånd till den planerade verksamheten, utgör dessa åtaganden inget hinder mot att ett tillstånd beviljas enligt ansökan.

FRILUFTSLIV

Bolaget har föreslagit en omdragning av friluftslederna upp mot Ädnamvaarastugan och har under senaste året bidragit stort ekonomiskt till att rusta upp stugan. Utmed den föreslagna omdragningen av friluftslederna föreslås att ett flertal nya vindskydd/rastplatser iordningställs. Detta kompenserar de funktioner som behövs utmed ledsystemet. För att bidra med en positiv nettoupplevelse avseende friluftsaktiviteter arbetar Copperstone även aktivt med olika friluftsinitiativ inom kommunen, exempelvis stöd till nya mountainbikeleder på Luossavaara. Bolaget har även utrett andra friluftsinitiativ öster om väg E10.

Området i direkt anslutning till verksamhetsområdet som påverkas har enligt bolagets bedömning en mindre betydelse för fiske eftersom Pahtajokisystemet med dess sjöar inte kommer att påverkas i sådan grad att fiskemöjligheterna begränsas. Eftersom nuläget avseende metallbelastning kommer att förbättras, med anledning av att avbördat vatten renas till mycket hög grad, kan bolaget inte se att förutsättningarna för att bibehålla fiskbeståndet försämrats. Vad avser jaktbortfall har bolaget åtagit sig att kompensera för två vuxna älgar och två kalvar. Denna kompensation är avsevärt större än det antal älgar som genomsnittligt fälls inom det påverkade området. Som jämförelse kan nämnas att det fälls ca 50 000–60 000 älgar, inklusive kalvar, per år över Sveriges yta.

SMHI:S MÄTSTATIONER

Inga mätstationer finns i verksamhetens direkta närområde. Närmaste mätstation nedströms finns i Tarendöälven (Torne och Kalixälvens bifurkation), vilken är lokaliserad ca 15 mil nedströms verksamhetsområdet. I området finns vidare en hydrologisk mätstation i Altajärvi och en meteorologisk station vid Kiruna flygplats. Ingen av nu nämnda (eller andra mätstationer kommer att påverkas av verksamheten.

SAMHÄLLSEKONOMISKA OCH SOCIALA KONSEKVENSER

Bolaget är angeläget om att verksamheten ska medföra positiva konsekvenser för kommunen och lokalt. Bolagets engagemang innefattar även frågan om bostadsförsörjning. Samtidigt kan konstateras att frågor om t.ex. entreprenörsbostäder till stor del hamnar utanför prövningsramen.

KONTROLLPROGRAM

Copperstone delar LKAB:s uppfattning om att kontrollprogrammen för båda verksamheterna lämpligen utformas för att i så stor mån som möjligt kunna särskilja påverkan. Bolaget överväger att placera fler bullermätare inom och utanför området och kommer för det fall det blir aktuellt att uppdatera kontrollprogrammet i enlighet med detta.

Copperstone har, i samverkan med LKAB, under 2021–2022 uppdragit åt GlobalTrust Ltd, ett av världens ledande konsultföretag för fjärranalyser, att avseende damning, göra spektralanalyser av satellitbilder. Preliminära försök har visat att det beroende på ämnen och sammansättning exempelvis är möjligt att skilja på material som spridits från olika källor i Kiruna och dess närhet. Vid dessa förutsättningar bedömer Copperstone att det kommer att vara möjligt att i tillräcklig utsträckning särskilja påverkan från respektive verksamhet. I den mån annan kontroll behövs hanteras detta förslagsvis i tillsynen av respektive verksamhet och i samråd mellan verksamhetsutövarna.

VATTENBALANS OCH NEDERBÖRD M.M.

Ytorna inom industriområdet, såväl hårdgjorda som dränerande ytor, omfattas av dagvattenhanteringen. Inom ramen för bolagets vattenhanteringssystem avleds allt dagvatten från industriområdet till magasinet för dagvattenuppsamling som kommer att vara beläget mellan det gamla sandmagasinet och järnvägen. Eftersom dagvattnet tas in i vattenhanteringssystemet kommer det att renas i den i ansökan beskrivna reningsanläggningen innan det släpps ut till recipient. All nederbörd inom industriområdet tillgodoräknas därmed i vattenbalansen. Markytan inom de opåverkade områden som avrinner direkt mot Pahtajoki och Luossajärvi påverkas inte av bolagets verksamhet på sådant sätt att avrinningen bör tas in i vattenhanteringssystemet. Det är därför lämpligast att områdena får fortsatt avrinna mot Pahtajoki respektive Luossajärvi.

Användningen av snökanoner kommer endast innebära ett försumbart tillskott av vatten som kommer kunna innehållas i vattenhanteringssystemet.

DAMMBEKÄMPNING OCH GRUNDTVATTEN

Vattnet som tillförs i dammbekämpande syfte kommer främst tillföras vid torr väderlek och därför i huvudsak avdunsta och inte tillföras mark eller grundvattnet. Samtliga vägstråk där vattenbegjutning kan komma att bli aktuellt ligger inom gruvans avsänkningsträtt för grundvatten och innanför de uppsamlingsdiken som ligger runt gråbergsdeponier, dagbrotten och industriområdet. För det fall det sker någon vattenavrinning från vattenbegjutningen kommer det vara små volymer som samlas upp och tillförs vattenhanteringssystemet. Vidare kommer bolaget, i möjligaste mån, undvika att tillföra salt i begjutningsvattnet. Det föreligger därmed inte någon ökad risk för grundvattnet med anledning av vattenbegjutning. Användningen av snökanoner kommer endast innebära ett försumbart tillskott av vatten som kommer kunna innehållas i vattenhanteringssystemet.

SLÄCKVATTENPLAN

Bolaget har ingivit en kompletterande släckvattenplan som översiktligt beskriver hur släckvatten ska hanteras. Släckvattenplanen är ett levande dokument som kommer att uppdateras löpande. Eftersom detaljprojekteringen ännu inte är färdigställd är det inte ändamålsenligt att ta fram en mer detaljerad släckvattenplan i nuläget. Planen har utgått från tre identifierade scenarier som täcker in merparten av de scenarier som kan ske inom anläggningen. Bolaget åtar sig att inte använda några PFAS-baserade släckmedel (eller andra liknande högfluorerande ämnen) vid brandbekämpning. I huvudsak kommer vatten att användas vid brand, vilket kan kompletteras med pulversläckning. Släckskum kommer endast användas i undantagsfall, i synnerhet vid pölbränder med brandfarliga vätskor som diesel eller bensin. Bolaget bedömer att det inte finns någon reell risk för kontaminering från släckvatten. En mer detaljerad släckvattenplan kommer att tas fram i samband med

detaljprojekteringen, som tydligt kommer att redovisa hur släckvattnet ska hanteras och omhändertas ovan jord. Allt släckvatten kommer att kunna hanteras inom ramen för vattenhanteringssystemet. Sammanfattningsvis bedöms det inte föreligga någon betydande risk för infiltration och okontrollerad kontaminering från släckvatten.

DOMSKÄL

PRÖVNINGENS OMFATTNING

För att en gruvverksamhet ska komma till stånd krävs flera prövningar enligt miljöbalken och minerallagen (1991:45), såsom prövningar om undersöknings-tillstånd, bearbetningskoncession och tillstånd till miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet. Prövningar om detaljplaner och bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) kan också bli aktuella liksom prövningar om upplåtelse enligt 32 § rennäringslagen (1971:437). I flera av dessa processer, som ska ske hos flera olika myndigheter och domstolar, ska likartade omständigheter beaktas vid prövningarna. Mark- och miljödomstolen har med denna utgångspunkt förståelse för att en gruvprocess för många framstår som komplicerad, oöverskådlig och splittrad när dessa prövningar inte sker i ett sammanhang. Det utgör dock gällande rätt och utifrån dessa förutsättningar gör domstolen följande bedömningar angående ramen för domstolens prövning i detta mål.

Prövningen i förhållande till minerallagen

Rättsliga utgångspunkter

Enligt 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen ska 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas i ärenden om beviljande av bearbetningskoncession. Bestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken rör bl.a. hushållning med mark- och vattenområden som har betydelse för t.ex. rennäringen, naturvärden, friluftsliv och värdefulla ämnen och material. I 4 kap. 8 § miljöbalken regleras användning av mark och vatten som kan påverka ett naturområde som förtecknats enligt 7 kap. 27 § första stycket 1 eller 2 miljöbalken (Natura 2000-område) och som kräver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § samma balk.

Av 4 kap. 2 § fjärde stycket minerallagen framgår att för det fall ett ärende om beviljande av koncession avser en verksamhet som senare ska prövas även enligt miljöbalken eller andra lagar, ska 3 och 4 kap. miljöbalken tillämpas endast vid den prövning som sker i koncessionsärendet. Innan miljöbalkens ikraftträdande fanns motsvarande hänvisning till 2 och 3 kap. lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser m.m. (NRL). I förarbetena till minerallagen (prop. 1991/92:161 s. 8) angavs att avsikten med denna bestämmelse var att någon ytterligare intresseavvägning enligt NRL, utöver den som görs i ärendet om bearbetningskoncession, inte ska göras vid en efterföljande prövning av verksamheten enligt annan lagstiftning. När miljöbalken infördes år 1999 angavs i förarbetena om dess följdlagstiftning m.m. (prop. 1997/98:90 s. 215) att denna ordning motiveras av att gruv- och mineralindustrin i Sverige är en samhällsekonomiskt viktig basnäring som allvarligt skulle hotas om bestämmelsen i 4 kap. 2 § fjärde stycket minerallagen om inskränkning av tillämpningen av hushållningsbestämmelserna togs bort. I förarbetena angavs vidare att det är tveksamt om prospektering överhuvudtaget skulle komma att ske om den som får en bearbetningskoncession riskerar att inte kunna utnyttja koncessionen därför att det vid den (ofta flera år senare) följande miljöprövningen beslutas att marken bör användas för något annat ändamål.

I det så kallade Bungemålet, NJA 2013 s. 613, prövade Högsta domstolen betydelsen av ett tillåtighetsavgörande (i detta fall enligt 22 kap. 26 § miljöbalken) vid en senare tillståndsansökan. Högsta domstolen (se bl.a. p. 12, 19–20) konstaterade att den bedömning som har skett i tillåtighetsdomen sällan torde vara sådan att den uppfyller unionsrättens krav med hänsyn till att det närmare innehållet i tillståndet och villkoren för detta återstår att fastställa. Att prövningen är uppdelad i två etapper får inte leda till att tillstånd meddelas utan att samtliga frågor verkligen har blivit bedömda. Tolkningen av 22 kap. 26 § miljöbalken måste därför anpassas till kraven enligt unionsrätten. Kraven enligt unionsrätten innebär att bedömningen ska vara fullständig, exakt och slutlig så att det är möjligt att skingra varje vetenskapligt tvivel i fråga om de planerade arbetenas påverkan på området.

Tillståndsmyndigheten ska med andra ord kunna väga in verksamhetens alla aspekter och samlat pröva återverkningarna på det skyddade områdena. (I dessa delar hänvisar Högsta domstolen till avgöranden av EU-domstolen [dom den 7 september 2004 i mål C-127/02, Waddenzee, dom den 24 november 2011 i mål C-404/09, Alto Sil, och dom den 11 april 2013 i mål C-258/11, Sweetman]).

Avgörandet i Bungemålet har i senare praxis medfört att bestämmelsen i 4 kap. 8 § miljöbalken tillämpats vid prövningen av ett miljötillstånd trots ordalydelsen i 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 30 april 2019 i mål M 10717-17). En lagändring innebärande att 4 kap. 8 § inte ska tillämpas vid koncessionsprövningen är vidare under behandling och en proposition (prop. 2023/24:126, *Natura 2000-tillstånd i samband med ansökan om bearbetningskoncession enligt minerallagen*) är framtagen och lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2024.

Vad gäller prövningen enligt 3 kap. miljöbalken i förhållande till prövningen i bearbetningskoncessionen har mark- och miljödomstolen i tidigare mål, bl.a. i målet som rörde Kaunis Iron AB:s ansökan om att bedriva gruvbrytning vid Tapuli, Sahavaara och Palotieva dagbrott (dom den 1 december 2022 i mål M 2090-19) funnit att slutsatsen av det ovan anförda är att alla invändningar mot mark-användningen som bl.a. gäller rennäringen redan har prövats i koncessionsärendena och att mark- och miljödomstolen i den efterföljande miljöprövningen är förhindrad att beakta dessa invändningar i målet.

Parternas inställning

Bolaget har anfört att verksamhetens tillåtlighet i förhållande till 3 och 4 kap. miljöbalken redan är rättskraftigt prövad genom Bergsstatens beslut att tillåta bearbetningskoncessioner för områdena Viscaria K nr 3, 4 och 7. Bolaget har reservationsvis ansökt om så kallat Natura 2000-tillstånd.

Länsstyrelsen har anfört att så kallat Natura 2000-tillstånd krävs för verksamheten och att prövning enligt 4 kap. 8 § miljöbalken således ska ske i målet.

Samebyarna har, med hänvisning till Sveriges folkrättsliga förpliktelser, Europarätten, Bungenomen, Girjasdomen (NJA 2020 s. 3) samt ett stort antal övriga nationella och internationella rättsfall, menat att bolagets bedömning inte är en korrekt tillämpning och tolkning av rådande rättsläge. Laevas sameby har genom sitt ombud också särskilt hänvisat till hur Sverige genom Utrikesdepartementet beskriver rådande prövningsordning i dess svar av den 16 oktober 2017 till FN:s antidiskrimineringskommitté (CERD) i ärende 54/2013.

Mark- och miljödomstolens bedömning

3 kap. miljöbalken, rennäring m.m.

Bestämmelsen i 4 kap. 2 § tredje stycket minerallagen är enligt mark- och miljödomstolen klar och tydlig, och utifrån sin ordalydelse lämnar den inte mycket utrymme för tolkning. Utmaningen i att vid ett så tidigt skede som vid koncessionsärendet kunna överblicka påverkan av den slutliga utformningen av planerad verksamhet är emellertid tydlig. Mot bolagets intresse av att få en tidig prövning i syfte att våga satsa på en gruvverksamhet står bl.a. rennäringens intresse av att få saken bedömd utifrån den samlade påverkan som verksamheten i dess mer slutliga utformning och med de försiktighetsåtgärder som är möjliga och realistiska att vidta medräknade. Det är därför förenat med särskilda svårigheter att göra en uppdelning mellan tillåtligheten och de närmare villkoren. Detta har uppmärksammats i praxis framför allt vad gäller prövningen i förhållande till Natura 2000-tillstånd enligt vad som ovan redogjorts för.

Som framgår av Girjasdomen ska vid tillämpningen av nationell lagstiftning vederbörlig hänsyn tas till urfolks sedvänjor och sedvanerätt. Detta framgår av artikel 8.1 i ILO:s konvention nr 169 om ursprungsfolk och stamfolk i självstyrande länder som inte ratificerats av Sverige, men som ger uttryck för en allmän

folkrättslig princip. Vid lösandet av tvister med koppling till markrättigheter som berör samer medför denna princip att en samisk sedvana som har konstaterats ska beaktas. Av artikel 27 i FN:s deklaration om urfolks rättigheter följer vidare att medlemmar av minoritetsgrupper har rätt att utöva sin kultur. Om det utgör en förutsättning för vidmakthållandet av kulturen, kan det därför vara nödvändigt att tillförsäkra dem fortsatt tillgång till mark som de traditionellt har brukat. I internationell praxis har sedvanerättsliga principer tillmätts särskild betydelse vid fastställandet av sådana markrättigheter (se Girjasdomen p. 130–131).

När det gäller folkrättens tillämpning i nationell rätt bygger svensk rätt på den s.k. dualistiska principen. Det innebär att folkrättsliga regler som här är aktuella inte har någon omedelbar effekt utan förutsätts tillämpas av domstolarna först sedan de har införlivats med nationell rätt genom lagstiftning. Det är samtidigt naturligt att folkrättsliga principer ges betydelse vid tolkningen av gällande rätt, även om något införlivande genom lagstiftning inte har skett. Dock kan tillämpningen av folkrättsliga principer inte leda till att lagtext får en helt annan innebörd än den som texten ger uttryck för (se Girjasdomen p. 94–95).

Samebyarna har argumenterat för att samma bedömning avseende en fullständig, exakt och slutlig prövning som ska göras i förhållande till Natura 2000 bör göras också i förhållande till 3 kap. 5 § miljöbalken av vilken framgår att mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra näringarnas bedrivande. Detta bl.a. med hänsyn till grundläggande folkrättsliga principer. Bearbetningskoncessionsbeslutet bör därför enligt samebyarna inte ha rättskraft i förhållande till markanvändningsfrågan, utan hela saken ska prövas samlat.

Domstolen kan förvisso se betydande fördelar med en sådan ordning och det kan konstateras att det i ovan nämnda proposition angående en kommande ändring i minerallagen framgår att ett antal remissinstanser varit av uppfattningen att hela prövningen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken bör flyttas från koncessionsprövningen

till miljötillståndsprövningen. Regeringen konstaterar att sådan ändring skulle kräva en särskild utredning och att det inte kunde hanteras inom ramen för det aktuella lagstiftningsärendet (a.prop. s. 18–22).

Högsta domstolens avgörande i Bungemålet är tydligt i frågan om att förpliktelserna härrör från unionsrättens bestämmelser i förhållande till frågan om Natura 2000. Någon motsvarande entydig och klar europarättslig förpliktelse saknas i förhållande till rennäringen, varför en analog tillämpning i förhållande till nyss nämnda rättsfall – utan lagändring eller vägledande rättsfall med annan innebörd – inte kan anses vara i överensstämmelse med gällande rätt. Det saknas alltså sådana EU-rättsliga inslag som gör att det finns ett rättsligt bindande krav på att vid bedömningen av tillåtlighetsfrågan även beakta 3 kap. miljöbalken i de delar som prövats i ärendet om bearbetningskoncession. Då bestämmelsen i 4 kap. 2 § minerallagen inte lämnar utrymme för tolkning kan inte heller folkrätten medföra att den ska ges en annan innebörd.

Domstolen har studerat de i målet beviljade bearbetningskoncessionerna och konstaterar att det i vart fall i koncession för Viscaria nr 7, till skillnad från i det så kallade Norra Kärrmålet, HFD 2016 ref. 21, har beaktats de anläggningar som behövs för gruvverksamheten och området för dessa. Prövningen om koncession innefattar även de i vart fall mest omedelbara följderna av verksamheten. I detta fall har de tre koncessionerna vunnit laga kraft, nr 7 efter en överprövning av regeringen på grund av Laevas samebys överklagan av koncessionsbeslutet. Regeringen bedömde att ett beviljande av bearbetningskoncession 7 inte medför att Laevas samebys bedrivande av rennäring på områden av riksintresse för rennäringen påtagligt försvåras. Prövningen vad gäller den markanvändning som framgår av bearbetningskoncessionerna är därigenom slutligt avgjord, och utföll till förmån för bolaget. Detsamma gäller i fråga om prövningen av övriga motstående markanvändningsintressen enligt 3 kap. miljöbalken. Därmed inte sagt att den utredning som samebyarna har åberopat saknar betydelse i målet, vilket domstolen återkommer till nedan.

Följdverksamheter ingår vidare inte i koncessionsprövningen utan en prövning av dessa i förhållande till 3 kap. miljöbalken ska göras i aktuellt mål. Vidare kan konstateras att frågor om buller, damm och vibrationer i den utsträckning det är relevant ingår i koncessionsprövningens övergripande bedömningar enligt 3 och 4 kap. miljöbalken, men att de ska prövas i detalj först i aktuellt mål.

4 kap. miljöbalken

Mot bakgrund av Högsta domstolens avgörande i Bungedomen finner mark- och miljödomstolen att besluten om bearbetningskoncession inte inneburit en fullständig, exakt och slutlig bedömning av verksamhetens påverkan på närliggande Natura 2000-områden (4 kap. 8 § miljöbalken). Denna påverkan ska således bedömas inom ramen för detta mål.

Vad avser övriga punkter i 4 kap. miljöbalken som prövats inom ramen för bearbetningskoncessionerna anser domstolen att de, liksom prövningen av motstående markanvändningsintressen enligt 3 kap. miljöbalken, är slutligt prövade genom koncessionerna.

Följdföretag

Rättsliga utgångspunkter

Vid tillståndsprövning ska hänsyn tas till andra verksamheter eller särskilda anläggningar som kan komma att behövas för att verksamheten ska kunna komma till stånd eller bedrivas på ett ändamålsenligt sätt (så kallade följd företag, se 16 kap. 7 § miljöbalken). Det är endast följd företag som har ett omedelbart samband med den tillståndsprövande verksamheten som ska beaktas, såsom vägar, kraftledningar och farliga transporter (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 208). I aktuellt mål är det framför allt frågan om externa transporter som kan aktualiseras som följdverksamhet enligt 16 kap. 7 § miljöbalken.

I rättsfallet NJA 2004 s. 421 uttalade Högsta domstolen att i princip alla slags transporter till och från en miljöfarlig verksamhets anläggningar har ett större eller mindre samband med den verksamhet som ska bedrivas efter tillståndsprövning. Frågan var gränsen går för att ett sådant följdföretag ska anses ha ett omedelbart samband med den tillståndsprövade verksamheten får avgöras genom en sammanvägning av omständigheter som transporternas karaktär och omfattning, var transporterna befinner sig i förhållande till anläggningen samt olägenheterna från transporterna satta i relation till olägenheterna från övrig trafik och verksamhet. Enligt Högsta domstolen är det inte rimligt att kräva att den som har ansökt om tillstånd till miljöfarlig verksamhet i tillståndsärendet ska redovisa och ansvara för miljökonsekvenserna för långväga transporter när dessa rör sig på stort avstånd från anläggningarna i fråga och där endast utgör en liten del av den totala trafiken och olägenheterna från denna. Miljöbalkens reglering och lagmotiven till denna gav inte heller stöd för att det normalt skulle vara påkallat att meddela sådana villkor i ett tillståndsbeslut för en miljöfarlig verksamhet som skulle innebära ett slags indirekt reglering av transportsektorn. I den mån hänsyn till hälsa och miljö kräver att åtgärder vidtas inom transportsektorn finns möjlighet att rikta sådana anspråk mot bl.a. väghållare, fordonstillverkare, drivmedelsproducenter och fordonsägare.

Parternas inställningar

Bolaget har anfört att endast trafiken från verksamhetsområdet fram till som längst påfarten till väg E10 kan ses som en följdverksamhet.

Miljö- och byggnämnden i Kiruna kommun har framfört att transporter av gruvprodukter är viktigt att inkludera i tillståndsprövningen så att tillsynsansvaret klargörs för hela transportsträckan. Samebyarna menar att externa transporter är en följdverksamhet som påverkar deras markanvändning. Lennart Forsberg har efter huvudförhandling inkommit med synpunkter avseende bolagets transporter på Malmbanan.

Förutsättningar

Externa transporter till och från verksamhetsområdet planeras i huvudsak att bestå av ingående transporter av kemikalier via lastbil och utgående transporter av järn- och kopparkoncentrat via järnväg från egen bangård till Narvik, Luleå och Skelleftehamn. De tillkommande transporterna på Malmbanan motsvarar ett tillskott på ca tre procent enligt siffror som bolaget har presenterat.

Innan den egna tågtransportlösningen är på plats och därefter, i händelse av driftstörningar, kan utgående järnvägstransporter i stället ske via lastbil till andra järnvägsterminaler. Det totala antalet lastbilstransporter av färdig produkt skulle då uppgå till ca 43 ekipage per dygn. Kopparkoncentrat skulle då transporteras till KIA bangård via E10 och väg 870 ca 20 km bort. Alternativ för järnmalmskoncentrat är LKAB:s verksamhetsområde, ca 10 km bort, eller Kaunis Irons järnvägsterminal i Pitkäjärvi via E10, ca 56 km bort. Enligt vad som presenterades vid huvudförhandlingen skulle den tillkommande lastbilstrafiken på E10 motsvara ett tillskott på ca tre procent av total årsmedeldygnstrafik (ÅDT) och 35 procent av andelen tunga fordon från Viscariapåfarten till rondellen öster om Kiruna. På väg 870 fram till avfarten till KIA tågterminal är motsvarande siffra ca 2 procent av ÅDT och ca 6 procent av andelen tunga fordon. På E10 från korsning med väg mot Jukkasjärvi till Pitkäjärvi skulle bolagets transporter motsvara ca 2,5 procent av ÅDT och ca 19 procent av andelen tunga fordon.

Av bolagets tidplan framgår att inkoppling av det egna spåret från den nya bangården till Malmbanan planeras ske under 2025 och 2026, vilket är i linje med planen för verksamhetsstart vid anrikningsverket.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Såväl kommunen som samebyarna och Lennart Forsberg har beskrivit att framför allt järnvägstransporter av malm orsakar störningar längs vägen i form av bl.a.

damning, buller och påkörning av ren. Samebyarna har lyft fram att även lastbilstransporterna utgör problem med buller, damm och påkörningar av ren. Mark- och miljödomstolen konstaterar att det finns svårigheter med att reglera dessa transporter för att t.ex. begränsa damning när det inte har skett vid tillståndsprovningen av den verksamhet som transporterna härrör från. Av utredningen framgår att bolagets järnvägstransporter kommer att sträcka sig längs långa avstånd från verksamhetsområdet och kommer att, enligt ovan angivna uträkningar, utgöra en begränsad andel av den totala trafiken på järnvägen. Med hänsyn till den praxis som finns på området bedömer domstolen därför att malmtransporterna på järnväg inte kan betraktas som en följdverksamhet och dess störningar ska därför inte behandlas inom ramen för detta mål.

Vad gäller lastbilstransporterna kommer dessa avse kortare avstånd från verksamheten och andelen av den totala trafiken för dessa blir högre än vad som gör sig gällande för transporter via järnväg. Lastbilstransporter ger upphov till damning, utsläpp, buller och risker. Detta talar för att transporterna med lastbil ska betraktas som följdverksamhet. Bolaget har argumenterat för att det är den totala mängden av all trafik som bolagets tillskott ska räknas mot och inte mot andelen tung trafik. Mot bakgrund av bl.a. de särskilda påfrestningar som den tunga trafiken innebär på aktuella landsvägar delar inte mark- och miljödomstolen den bedömningen, utan finner att det är relevant att pröva verksamhetens lastbilstransporter särskilt utifrån mängden tung trafik på vägen.

Under huvudförhandlingen i målet presenterade bolaget ett nytt alternativ för omlastning till järnväg av färdig produkt – Kaunis Irons järnvägsterminal i Pitkäjärvi, vilket ligger på ett längre avstånd från verksamheten än tidigare presenterade alternativ. Det kan konstateras att det utifrån de uppgifter som olika parter presenterade vid huvudförhandlingen är oklart hur transporterna från Pitkäjärvi regleras. Nämnden och länsstyrelsen påpekade att den hantering av material som sker i Pitkäjärvi inte är tillfredsställande. Denna hantering faller dock utanför ramen för nu aktuell prövning.

Bolagets huvudalternativ är att malmkoncentrat ska transporteras via järnväg från egen bangård vilket innebär att lastbilstransporter av färdig produkt endast kommer att bli aktuellt i begränsad omfattning innan tågtransport är möjlig och vid avbrott på järnvägen. Således torde en ökning av trafiken på E10 och väg 870 enligt bolagets beräkningar inte vara aktuell annat än under vissa begränsade perioder. Då verksamheten är ny finns dock en viss osäkerhet i detta avseende varför domstolen anser att lastbilstransporter av koncentrat på väg E10 och till Pitkjäärvi måste ses som en följdverksamhet med hänsyn till deras andel av den totala tunga trafiken på vägarna och dess potentiella påverkan på omgivningen.

Vad gäller bolagets redovisade transporter på väg 870 kan domstolen, utifrån den av domstolen genomförda undersökningen längs transportvägen och den presenterade utredningen, konstatera att påverkan härav synes bli begränsad. Transporterna utgör vidare en mindre andel av den totala tunga trafiken på den vägen. Mot denna bakgrund bedömer mark- och miljödomstolen att transporter längs väg 870 inte ska betraktas som följdverksamhet.

Tidigare verksamhet på området

För efterbehandling av den tidigare gruvverksamheten på området ansvarar bolaget Viscaria AB. Viscaria AB har i yttrande till domstolen uppgett att Copperstone, när ansökt verksamhet påbörjas, kommer att överta det fulla ansvaret för Viscariagruvans sandmagasin och övriga delar av Viscariagruvan som berörs. Viscaria AB har vidare anfört att när Copperstone tar det blivande tillståndet i anspråk så ska Viscaria AB:s efterbehandlingsarbete anses vara avslutat. I förtydligande till domstolen har Viscaria AB anfört att de inte framför yrkande i målet utan endast informerat om sitt efterbehandlingsarbete och att det kommer att avslutas när Copperstone tar sitt tillstånd i anspråk.

Copperstone har anfört att de motsätter sig att ta över tidigare verksamhetsutövares efterbehandlingsansvar och att frågan faller utanför ramen för den aktuella prövningen.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Liksom Copperstone har anfört är det den som bedrivit en verksamhet som medfört skada eller olägenhet för miljön som ansvarar för att denna avhjälps i den omfattning det kan anses skäligt fram till dess skadan eller olägenheten har upphört (se 2 kap. 8 § och 10 kap. 2 § miljöbalken). Dessa bestämmelser ska tillämpas också för miljöfarlig verksamhet vars drift pågått efter den 30 juni 1969 om verkningarna av verksamheten alltjämt pågick vid miljöbalkens ikraftträdande (se 8 § lagen [1998:811] om införande av miljöbalken). Då flera verksamhetsutövare är ansvariga ska de enligt 10 kap. 6 § miljöbalken svara solidariskt i den utsträckning inte annat följer av att ansvaret är begränsat.

Domstolen har inom ramen för detta mål att ta ställning till den ansökta verksamheten vilket bland annat inkluderar den avfallshantering och efterbehandling som Copperstone presenterat. Frågan om efterbehandlingsansvaret för tidigare verksamhetsutövare på området faller utanför prövningsramen för detta mål och prövas således inte av mark- och miljödomstolen.

RÅDIGHET

En förutsättning för att få tillstånd till att bedriva vattenverksamhet är att verksamhetsutövaren har rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas. Rådighet kan bl.a. följa av fastighetsinnehav eller särskilda upplåtelser (se 2 kap. 2 § lagen [1998:812] med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet).

Gabna sameby och Laevas sameby har ifrågasatt om bolaget har nödvändig rådighet, bl.a. med hänsyn till att bolaget avser att vidta åtgärder utanför det område som tidigare upplåtits av länsstyrelsen och som inte heller prövats inom ramen för

koncessionsprövningen. Samebyarna har vidare anfört att staten inte har rätt att förfoga över rättigheten till mark och vatten.

Domstolen konstaterar inledningsvis att det, vad gäller miljöfarlig verksamhet, inte krävs att sökanden visar att denne har rådighet till det aktuella området, utan det är en civilrättslig fråga som – även om den måste vara uppfylld för att ett tillstånd ska kunna tas i anspråk – faller utanför tillståndsprocessen. Rådighet till mark och vatten *för att genomföra kontroll av verksamheten* faller inte heller inom ramen för denna prövning. Det kan dock konstateras att länsstyrelsen enligt 28 kap. 3 och 4 §§ miljöbalken får besluta om tillträde till annans mark för åtgärder för att utreda verkningar av verksamheten genom mätningar eller annat undersökningsarbete samt för vidtagande av försiktighetsmått och skyddsåtgärder. I de fallen kan talan om ersättning för skada och intrång med anledning av detta tillträde väckas vid mark- och miljödomstolen. Om det är fråga om statens mark där länsstyrelsen har att besluta om upplåtelse enligt 32–33 §§ rennäringslagen får detta behandlas av länsstyrelsen i särskild ordning.

Den sökta vattenverksamheten är begränsad till det angivna verksamhetsområdet och fastigheterna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1, Kiruna 1:1 och Ön 1:1, Kiruna kommun. För fastigheterna Kiruna Jukkasjärvi Kronoöverloppsmark 1:1 och Kiruna Kiruna 1:1 har staten lagfart. Staten har genom länsstyrelsen ingått arrendeavtal med sökanden att nyttja marken inom verksamhetsområdet för gruvverksamheten och annan verksamhet hänförlig till gruvbrytning och malmförädling. Då markområdet är beläget inom Laevas och Gabna samebyars åretruntmarker har området upplåtits med stöd av 32 § rennäringslagen. Upplåtelsen överklagades av samebyarna, och regeringen avslog deras överklagande. Fastigheten Kiruna Ön 1:1 ägs av LKAB. LKAB har medgett sökanden rådighet över den del av fastighetens vatten som behövs för den vattenverksamhet som aktualiseras inom verksamhetsområdet.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att statens upplåtelse av det aktuella mark- och vattenområdet har prövats i särskild ordning och upplåtelsen kan därmed inte prövas på nytt inom ramen för detta mål. Mark- och miljödomstolen finner att sökanden genom upplåtelser har den rådighet till det vatten som krävs för aktuell ansökan enligt lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet.

MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNINGEN OCH DEN SPECIFIKA MILJÖBEDÖMNINGEN

Rättsliga utgångspunkter

Den sökta verksamheten är sådan att den antas medföra en betydande miljöpåverkan. En specifik miljöbedömning enligt 6 kap. 28 § miljöbalken ska således genomföras vilket innebär att verksamhetsutövaren ska genomföra avgränsningssamråd och ta fram en miljökonsekvensbeskrivning samt att mark- och miljödomstolen ska ge berörda tillfälle att inkomma med synpunkter på miljökonsekvensbeskrivningen och slutföra miljöbedömningen. Om verksamheten kan antas medföra en betydande miljöpåverkan i ett annat land eller om ett land som kan komma att påverkas betydligt av verksamheten begär det ska samråd, genom Naturvårdsverket, ske också med det landet (6 kap. 33 § miljöbalken).

Avgränsningssamråd ska enligt 6 kap. 30 § miljöbalken ske med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten eller åtgärden samt med de övriga statliga myndigheter, de kommuner och den allmänhet som kan antas bli berörda av verksamheten. Vad gäller de enskilda som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten bör de som utgångspunkt bjudas in till samråd via direktutskick (se Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 16 juni 2022 i mål nr M 12652-21).

Direktkontakt kan vara motiverad t.ex. för fastighetsägare som kan påverkas av verksamhetens inverkan på grundvattenförhållanden, samt damning och buller från verksamheten.

Bestämmelserna om avgränsningssamråd syftar till att ge samrådsparterna möjlighet att i ett tidigt skede kunna delta i processen och påverka projektets utformning och beslutsunderlag (se prop. 2016/17:200 s. 202). Samrådsunderlaget ska bl.a. innehålla uppgifter om verksamhetens utformning och omfattning, lokalisering, vad i miljön som kan antas bli betydligt påverkat samt åtgärder som planeras för att förebygga, hindra, motverka eller avhjälpa negativa miljöeffekter. Uppgifterna ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som behövs för att kunna ta ställning till vilken omfattning och detaljeringsgrad miljökonsekvensbeskrivningen bör ha (8–9 §§ miljöbedömningsförordningen [2017:966]).

Av 15 § miljöbedömningsförordningen följer att den som avser att bedriva verksamheten ska se till att miljökonsekvensbeskrivningen tas fram med den sakkunskap som krävs i fråga om verksamhetens eller åtgärdens särskilda förutsättningar och förväntade miljöeffekter.

En miljökonsekvensbeskrivning ska innehålla uppgifter om rådande miljöförhållanden innan verksamheten påbörjas och hur de förhållandena förväntas utveckla sig om verksamheten eller åtgärden inte påbörjas eller vidtas (det så kallade nollalternativet). Miljökonsekvensbeskrivningen ska vidare innehålla en identifiering, beskrivning och bedömning av de miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra i sig eller till följd av yttre händelser. Den ska bl.a. omfatta sådana miljöeffekter som kan förväntas uppkomma till följd av verksamheten eller åtgärden tillsammans med andra verksamheter som bedrivs, som har fått ett tillstånd eller som har anmälts och får påbörjas. De uppgifter som ska finnas med i en miljökonsekvensbeskrivning ska ha den omfattning och detaljeringsgrad som är rimlig med hänsyn till rådande kunskaper och bedömningsmetoder, och som behövs för att en samlad bedömning ska kunna göras av de väsentliga miljöeffekter som verksamheten kan antas medföra. (Se 6 kap. 35 och 37 §§ miljöbalken och 18 § 6 miljöbedömningsförordningen).

Förutsättningar för prövningen

Copperstone har inför inlämnande av ansökan genomfört avgränsningssamråd och tagit fram en miljökonsekvensbeskrivning. Samrådet omfattade samråd enligt 13 § lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor (Sevesolagen) samt frågor rörande tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken och dispens enligt artskyddsförordningen. Samråd enligt Esbokonventionen om miljökonsekvensbeskrivningar i ett gränsöverskridande sammanhang (SÖ 1992:1) har också skett med Finland som förklarat sig vilja delta vidare i miljöbedömningen. Under handläggningen vid mark- och miljödomstolen har bolaget kompletterat miljökonsekvensbeskrivningen. Ansökan och miljökonsekvensbeskrivningen har kungjorts av mark- och miljödomstolen och, genom Naturvårdsverkets försorg, även i Finland. Yttranden från finska myndigheter har lämnats enligt vad som redogjorts för ovan och Finland har därefter meddelat att de inte ser behov av vidare samråd i ärendet.

Gabna sameby har anfört att det förelegat brister i samrådsunderlaget och Per Nilsson och Anita Enmark har framfört att samråd inte skett med kända sakägare. Gabna sameby har också ifrågasatt det nollalternativ som bolaget har antagit i miljökonsekvensbeskrivningen. Vidare har Sametinget samt Laevas och Gabna samebyar argumenterat att det föreligger sådana brister i miljökonsekvensbeskrivningen att ansökan ska avvisas. Övriga motparter och remissinstanser har inte haft någon invändning mot att miljökonsekvensbeskrivningen godkänns.

Mark och miljödomstolen gör följande överväganden.

Samråd

Under samrådet gjorde sökanden direktutskick till de fastighetsägare och verksamhetsutövare som berörs av det direkta markanspråket, liksom ägare till och verksamheter vid angränsande fastigheter till verksamhetsområdet. Enligt sökandens utredning finns inga brunnar eller energianläggningar registrerade inom

det påverkansområde på grundvatten som beräknats för verksamheten. Under det kompletterande samrådet gjordes direktutskick till 826 hushåll som skulle kunna påverkas av verksamheten genom förändrad landskapsbild. Eventuella oregistrerade energianläggningar/ brunnar bedömdes då också fångas upp i denna krets.

Mark- och miljödomstolen finner att det samrådsunderlag som bolaget tagit fram haft tillräcklig omfattning och detaljeringsgrad. Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att bolagets begränsning av vilka som skulle få direktutskick såsom särskilt berörda av verksamheten kan godtas utifrån den påverkan som verksamheten bedöms medföra för omgivningen utifrån bl.a. grundvattenavsänkning, landskapsbild, buller och damning. Berörda statliga myndigheter och kommuner samt samebyar har beretts tillfälle att delta i samrådet. Kontakt med berörd allmänhet har skett genom annonser i Norrländska Socialdemokraten och Norrbottens-Kuriren. Sammanfattningsvis finns enligt domstolen inte skäl att avvisa ansökan på grund av brister i samrådet.

Nollalternativ

Bolaget har i sitt nollalternativ utgått från nuvarande förhållanden och att det inte kommer att vidtas åtgärder för förbättring av miljön efter den tidigare gruvverksamheten. Detta har lett till slutsatser som att bolagets verksamhet under drift kommer att medföra att t.ex. halten av uran kommer att minska i vattenförekomsterna Luossajärvi och Pahtajoki nedre. Gabna sameby har anfört att nollalternativet bör vara ett fullt återställt gruvområde som är lämpligt för renskötsel och inte nuvarande förhållanden.

Som framgår ovan påverkar den tidigare gruvverksamheten på området fortfarande omkringsliggande vattendrag och efterbehandlingen för den verksamheten har inte förklarats avslutad. Vad den eventuellt återstående efterbehandlingen består i har inte specificerats, men domstolen kan konstatera att tidigare verksamhet avslutades för drygt 25 år sedan och det har inte framkommit att något krav enligt 10 kap.

miljöbalken ställts på tidigare verksamhetsutövare att avhjälpa några förorenings-skador eller miljöskador i området. Länsstyrelsen, som är tillsynsmyndighet, har vidare bedömt att miljökonsekvensbeskrivningen kan godkännas. Utifrån dessa omständigheter bedömer domstolen att det av bolaget antagna nollalternativet kan godtas.

Beskrivning av kumulativa effekter

Bolaget har enligt mark- och miljödomstolen på ett tillfredsställande sätt redogjort för de kumulativa effekterna till följd av verksamheten tillsammans med andra verksamheter i fråga om dess utsläpp till vatten. I fråga om kumulativt buller har bolaget vid huvudförhandlingen presenterat analys för sådan påverkan från verksamheten tillsammans med data för buller från LKAB, järnvägen och väg E10 samt skoterled. Mark- och miljödomstolen bedömer att redovisningen är tillräcklig.

Vad gäller kumulativa effekter för rennäringen har Gabna sameby bl.a. påtalat att hänsyn bör tas även till eventuell påverkan av brytning av den så kallade Per Geijer-fyndigheten. Mark- och miljödomstolen kan härvid konstatera att en ansökan om bearbetningskoncession har lämnats in avseende fyndigheten, men något beslut i saken har inte meddelats. Sådana verksamheter som ännu inte beviljats tillstånd eller bearbetningskoncession ska inte omfattas vid bedömningen av kumulativa effekter (jfr. rättsfallet MÖD 2019:5). Mark- och miljödomstolen bedömer att den samlade utredningen i målet är tillräcklig också i fråga om de kumulativa effekterna för rennäringen (se vidare under rubriken *Utredningen i fråga om påverkan på rennäringen* nedan).

Sammantaget finner domstolen att det i målet föreligger tillfredsställande underlag beträffande de miljöeffekter som förväntas uppkomma till följd av verksamheten tillsammans med andra verksamheter.

Övriga framförda brister i prövningsunderlaget*Sakägarförteckning*

Anita Enmark och Per Nilsson har anfört att ansökan brister då sökanden inte upprättat en korrekt sakägarförteckning. Som framgår ovan bedömer mark- och miljödomstolen att det samråd som genomförts inför framtagande av miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller miljöbalkens krav. Mark- och miljödomstolen kan vidare konstatera att det krav på sakägarförteckning som ställs upp för en tillståndsansökan gäller i fråga om vattenverksamheter och bolaget har i denna del presenterat uppgift om vilka fastigheter som berörs av vattenverksamheten och namn och adress på ägarna och berörda innehavare till särskild rätt till fastigheterna. Vid kungörelse av ansökan skickades underrättelse till berörda fastighetsägare med uppmaning att till mark- och miljödomstolen uppge innehavare av servitut, nyttjanderätt eller rätt till elektrisk kraft som har upplåtits i fastigheten. De nyttjanderättshavare som därefter anmälades till domstolen har getts tillfälle att yttra sig. Det har inte framkommit att den sökta vattenverksamheten berör fastigheter som inte har angivits i kungörelsen. Vad Anita Enmark och Per Nilsson har anfört medför enligt domstolen inte att det föreligger hinder att pröva ansökan på grund av brister i sakägarförteckningen.

Utreddningen i fråga om påverkan på rennärningen

Den rennäringsanalys som bolaget har presenterat har enligt uppgift genomförts genom litteraturstudier, studier av GIS-data från olika myndigheter, studier av andra undersökningar som bolaget gjort inom ramen för dess ansökan om miljötillstånd samt platsbesök i området. Samebyarna har valt att inte delta i bolagets arbete med framtagande av rennäringsanalys. Även om rennäringsanalysen och det arbete som bolaget lagt ned på att söka utröna effekterna på rennärningen och på att föreslå en alternativ flyttled framstår som seriöst utfört så har det under huvudförhandlingen framkommit att, vilket också anges som en risk i nämnda analys, studien innehåller både felaktigheter och missuppfattningar vad gäller hur renskötseln bedrivs. I fråga om renskötselns bedrivande på och runt de aktuella markerna har domstolen ingen

anledning att ifrågasätta de beskrivningar som både Laevas sameby och Gabna sameby, utifrån den av dem åberopade utredningen, redogjort för under huvudförhandlingen. Utifrån den samlade information som slutligen kommit domstolen till handa av samtliga parter föreligger tillräckligt underlag för att pröva ansökan även i denna del. Samebyarnas yrkande om att ansökan ska avvisas ska därför avslås.

Sammantagen bedömning

Mark- och miljödomstolen bedömer att de skyldigheter beträffande samråd som finns inom ramen för miljöbalken och Esbokonventionen har uppfyllts. Bolagets miljökonsekvensbeskrivning tillsammans med de kompletteringar som framförts skriftligen och vid huvudförhandlingen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken och den specifika miljöbedömningen kan därför slutföras.

TILLÅTLIGHET OCH TILLSTÅND

Inledning

Vid prövningen av om tillstånd kan meddelas för en verksamhet har mark- och miljödomstolen utifrån bestämmelserna i 2 kap. miljöbalken att bedöma om valet av plats är lämpligt och om det finns andra platser som är bättre från miljösynpunkt. Domstolen ska även bedöma vilka andra försiktighetsmått (reningsteknik, energisparande m.m.) som kan krävas med beaktande av en rimlighetsavvägning (2 kap. 2–7 §§ miljöbalken). Därefter ska domstolen göra en slutavvägning om verksamheten, trots försiktighetsmått, kan befaras orsaka olägenhet av väsentlig betydelse för hälsa eller miljö. Om så är fallet är verksamheten normalt inte tillåten.

Bedömningen enligt 2 kap. miljöbalken aktualiserar även andra bestämmelser i miljöbalken och annan lag. Som exempel kan nämnas att bestämmelserna om artskydd i artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av de allmänna hänsynsreglerna när det gäller skydd av arter (se rättsfallet MÖD 2013:13). Det finns vidare krav som ska beaktas vid tillåtlighetsprövningen i bl.a.

5, 7, 9 och 11 kap. miljöbalken. Som framgått ovan har 3 och 4 kap. miljöbalken beaktats i ärendena om bearbetningskoncession och ska inte tillämpas vid denna prövning, undantaget bestämmelserna om påverkan på Natura 2000.

Mark- och miljödomstolen bedömer under separata avsnitt nedan förutsättningarna för att meddela tillstånd till sökt verksamhet i förhållande till uppställda lagkrav och verksamhetens påverkan på människors hälsa och miljö.

Lokalisering och planer

Av 2 kap. 6 § första stycket miljöbalken följer att det för en verksamhet som tar i anspråk ett mark- eller vattenområde ska väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön. Vidare får enligt tredje stycket ett tillstånd inte ges i strid med en detaljplan eller områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen dock att små avvikelser får göras om syftet med planen eller bestämmelsen inte motverkas.

Platsen för gruvbrytning är beroende av fyndighetens belägenhet varför en annan plats för detta inte kan komma i fråga (jfr rättsfallet MÖD 2008:24).

MSB har med hänsyn till risken för människoliv som ett dammhaveri kan medföra ifrågasatt lokaliseringen av det nya sandmagasinet. Bolaget har anfört att den föreslagna platsen för sandmagasinet bedömts som den mest lämpliga vid en avvägning mellan risken för människoliv och påverkan på skyddad natur/vatten och rennäring.

Mark- och miljödomstolen bedömer att bolaget, utifrån den lokaliseringsutredning för verksamhetens olika anläggningar som presenterats tillsammans med uppgifterna om utformning och övervakning av verksamhetens dammar, har visat

att de mest lämpliga lokaliseringsalternativen för magasin, upplag och industriområde har valts.

Det planerade verksamhetsområdet omfattas av tre detaljplaner. Den sökta verksamheten är i huvudsak i överensstämmelse med planerna, bortsett från att höjden på sökta gråbergsdeponier överstiger en begränsning som ställts upp för upplag och uppfyllnader samt att delar av området är detaljplanerat för högspänningsledning. Mark- och miljödomstolen bedömer att dessa avvikelser från detaljplan inte är sådana att de kan tillåtas enligt undantaget i 2 kap. 6 § tredje stycket miljöbalken. Av förarbetena till miljöbalken framgår att om en planändring är nära förestående kan tillstånd meddelas i enlighet med förslaget, men med villkor att tillståndet endast gäller om ändringen genomförs (prop. 1997/98:45 II, s. 206 med hänvisningar).

I målet har framkommit att Kiruna kommun tagit fram ett förslag avseende en ny detaljplan som avser att ersätta Viscariagruvan Kiruna 1:1, Jukkasjärvi Krono-överloppsmark år 2013 (Se 261) och byggnadsplan Kiirunavaara industriområde från år 1981 (R250). Den nya detaljplanen avser att skapa planmässiga förutsättningar för att återuppta verksamheten vid Viscariagruvan. Samråd rörande planförslaget har hållits mellan den 15 september och 6 oktober 2022, och inkomna synpunkter har därefter sammanställts. Detaljplanen justeras för närvarande med anledning av inkomna synpunkter. Nästa steg i processen är för kommunen att ställa ut detaljplanen på granskning innan kungörelse sker.

Mark- och miljödomstolen bedömer att processen med ny detaljplan kommit så långt att den avvikelse från detaljplan som föreligger inte utgör hinder mot att tillstånd meddelas, under förutsättning att så kallade planvillkor meddelas. Bolaget har föreslagit sådant villkor – se mark- och miljödomstolens bedömning i denna del under rubriken *Uppskjutna frågor och villkor för tillståndet* nedan.

Påverkan på vatten

Rättsliga utgångspunkter

Vad avser frågor om vatten kompletteras de bestämmelser som framgår under rubriken ”Inledning” ovan bl.a. av EU:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG)⁵.

Direktivet har implementerats i svensk rätt genom bl.a. bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer i 5 kap. miljöbalken. Vid den rimlighetsavvägning som ska göras enligt 2 kap. 7 § miljöbalken ska kostnaderna för försiktighetsmått vägas mot nyttan av dem. Trots detta ska sådana krav ställas som behövs för att följa bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer enligt 5 kap. 4 och 5 §§ miljöbalken.

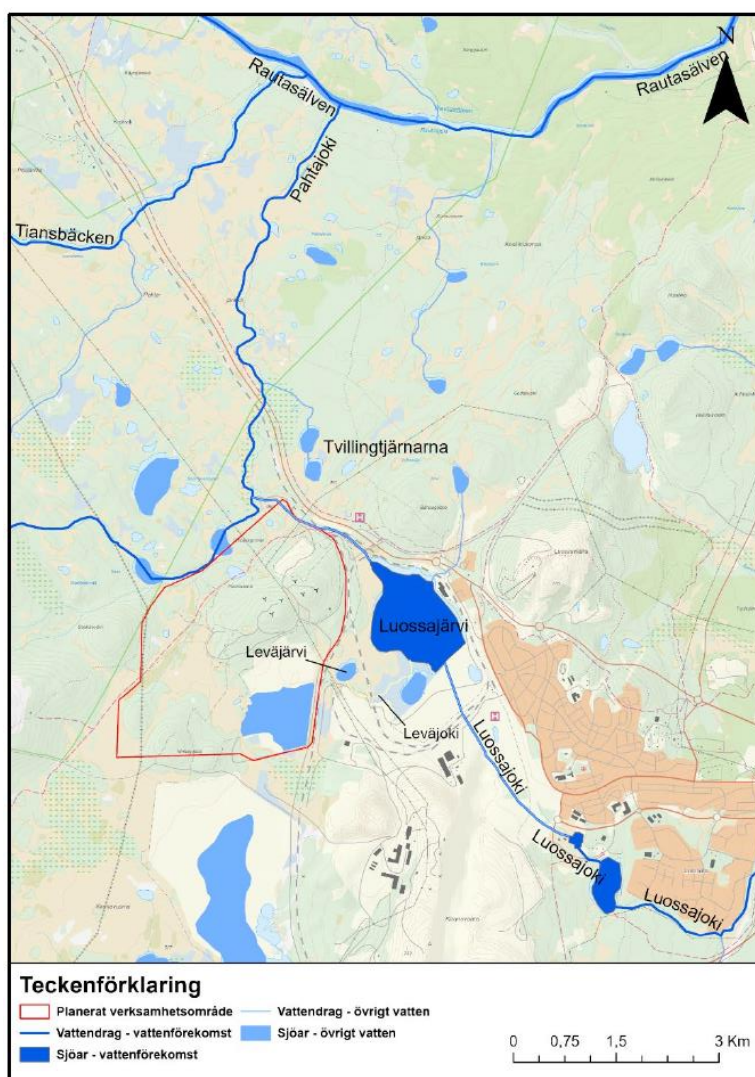
En myndighet eller en kommun får inte tillåta att en verksamhet eller en åtgärd påbörjas eller ändras om detta, trots åtgärder för att minska föroreningar eller störningar från andra verksamheter, ger upphov till en sådan ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller har så stor betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm. Vid prövning för ett nytt tillstånd och vid omprövning av tillstånd ska de bestämmelser och villkor beslutas som behövs för att verksamheten inte ska medföra en sådan försämring eller ett sådant äventyr (se 5 kap. 4 § miljöbalken och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 25 oktober 2023 i mål M 692-22 med där gjorda hänvisningar till bl.a. praxis från EU-domstolen).

Förutsättningar

Det planerade verksamhetsområdet ligger på en vattendelare mellan två vattensystem, det ena avrinner mot Torneälven i norr och det andra avrinner söderut mot Kalix älv. I dagsläget avrinner vatten från den nedlagda underjordsgruvan och gråbergssupplaget via mindre bäckar och kulvert norrut mot Tvillingtjärnarna som

⁵ Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område.

avvattnas vidare mot Pahtajoki, Rautasälven och Torneälven. Det befintliga sandmagasinet med klarningsmagasin avvattnas via diken mot Levjärvä och vidare mot Luossajärvi. Områdets södra delar avrinner naturligt via våtmarken Kirunavuoma mot Rakkurisystemet, Mettä-Rakkurijoki, Rakkurijärvi och Rakkurijoki, som avrinner vidare mot Kalixälven. Området kring D-zonen avvattnas via våtmark och bäcksystem mot Una Soahkejoki som avrinner mot Pahtajoki.



Figur 3. Vattendrag och sjöar i närheten av den sökta verksamheten

Högre belägna delar kring A- och B-zonen utgörs av inströmningsområden för grundvatten medan D-zonen i huvudsak utgörs av utströmningsområden i myrmark.

Under tidigare gruvdrift vid Viscariagruvan avsänktes grundvattenytan i området till följd av länshållning av brytningsområden. Tidigare underjordsgruva är numera vattenfylld och grundvattenytan har successivt återgått mot ursprungligt läge. Den nu ansökta gruvverksamheten kommer återigen att sänka grundvattennivåer.

Av utredningen i målet framgår att ytvatten och grundvatten i området är påverkade främst med avseende på föroreningar av såväl tidigare verksamhet vid Viscariagruvan som av annan gruvverksamhet i området.

Innan gruvdrift kan återstartas måste gruvan tömmas på det gruvvatten som har återfyllts sedan gruvan lades ned för över 25 år sedan. Tömningen kommer att ta runt ett år att genomföra. Under avvattningen kommer vatten bräddas ut i två punkter, dels som idag mot Tvillingtjärnsystemet och dels via den utsläppskanal som leder vatten från Luossajärvi mot Pahtajoki.

Under drift ska vattnet återvinnas i så hög grad som möjligt internt i anrikningsverket och via klarningsmagasinet som ska ha en volym om 600 000 m³. Inget intag av vatten från recipient eller grundvatten ska göras utan inläckande och avrinnande vatten inom verksamhetsområdet är tillräckligt för att förse verksamheten med processvatten. Bräddning av överskottsvatten från verksamheten ska gå via tre utsläppspunkter, mot Tvillingtjärnsystemet, mot utloppskanalen från Luossajärvi och via Leväjärvi mot Luossajärvi. Utöver detta planeras för möjligheter att släppa ett visst flöde mot övre Pahtajoki.

Vid ett efterbehandlat skede avrinner vattnet från verksamhetsområdet naturligt mot Leväjärvi och Luossajärvi, mot Tvillingtjärnsystemet och mot våtmarken mellan kanalen och Pahtajoki.

Vidare sker under samtliga faser ett diffust läckage till omgivningarna inklusive grundvatten.

Överskottsvatten ska bräddas till recipienterna via en reningsanläggning, som ska klara att rena 1 000 m³/h. Under normala år ska allt utgående vatten renas men vid extrema flödeshändelser kan bräddning av orenat vatten ske av vissa volymer, motsvarande ca 4 procent av den årliga volymen. Extrema flödeshändelser sammanfaller oftast med att även recipienterna uppvisar höga flöden vilket bolaget menar medför att halterna inte påverkas nämnvärt i recipient trots att vattnet är orenat.

Metoden för vattenrening har utvecklats under handläggningen av målet och pilotförsök har genomförts. Reningstekniken bygger på att vattnet passerar genom sandfilter och därefter jonbyte i två steg varav det första syftar till att avskilja metaller och det andra att avskilja uran. En pilotanläggning har körts på området sedan december 2022 med gruvvatten från A-zonen som ingående processvatten. Processvattnet får anses representativt för det vatten som uppkommer med ansökt verksamhet. Redovisade halter för pilotförsöken visar på reningsgrader för metallerna kadmium, kobolt, koppar, nickel och zink på över 98 procent. För uran uppnås lägre reningsgrad men med optimeringar visar pilotförsöken att det går att nå reningsgrader på 96 procent. Vid huvudförhandlingen uppgav bolaget att byggande av en fullstor vattenreningsanläggning kommer att ta runt ett år att färdigställa från byggstart och att det under byggtiden ska finnas en mobil reningsanläggning på plats för rening av utgående vatten under tömningsfasen. Bolaget uppgav även att inget orenat vatten ska släppas ut under uppbyggandet av vattenreningen. Den mobila vattenreningsanläggningen som presenterades bygger på jonbytesteknik och bolaget menar att den ska konstrueras för att ha samma kapacitet som den permanenta.

Ytvatten

Den ansökta verksamheten påverkar vattenförekomsterna genom i första hand direkt utsläpp till övre Pahtajoki (WA73598312), nedre Pahtajoki (WA64104032) och Luossajärvi (WA76574251). Därtill kommer diffus påverkan via deponier, upplag, vägar, industriområde, sandmagasin och klarningsmagasin till såväl nämnda

vattenförekomster som annat oklassificerat ytvatten i närområdet och grundvatten. Den ekologiska statusen är hög för övre Pahtajoki och måttlig för både nedre Pahtajoki och Luossajärvi. Den kemiska statusen är ej god i alla tre vattenförekomster. Rautasälven har god ekologisk status och den kemiska statusen uppnår ej god. Tvillingtjärnarna och dess delavrinningsområde är inte en utpekad vattenförekomst enligt vattenförvaltningen och benämns som s.k. övrigt vatten och omfattas av den anledningen inte av miljökvalitetsnormer. Utloppskanalen från Luossajärvi till Pahtajoki är varken klassad som vattenförekomst eller övrigt vatten.

Flöden

Vattenmodellen för den ansökta verksamhetens påverkan på vatten är omfattande med såväl uppmätta värden som antaganden. Enligt bolaget är antagandena konservativa, exempelvis har alla eventuella sprickzoner antagits vara vattenförande, för att inte underskatta bedömningen av grundvattensänkning och flödesförändringar i vattendragen.

Under såväl tömningsfas som under länshållningen av gruvan under drift uppkommer grundvattenavsänkning i området runt gruvan vilket även leder till en flödesminskning i närliggande vattendrag. Flödesminskningen kompenseras med bräddningen av överskottsvatten från verksamheten. Bolaget har uppgivit att utsläpp av överskottsvatten bör fördelas mellan utsläppspunkterna så att ca 47 l/s leds mot Luossajärvi, 28 l/s via Tvillingtjärnsystemet och 120 l/s via Luossajärvi utloppskanal. En minskning av flöde uppkommer även i övre Pahtajoki dels till följd av sänkta grundvattennivåer, dels på grund av minskad avrinning från det nya verksamhetsområdet eftersom denna avrinning leds om. Detta kan enligt bolaget kompenseras för genom att ett skyddsflöde tillförs övre Pahtajoki under vissa perioder. Skyddsflödet kan enligt bolaget med fördel pumpas till övre Pahtajoki via en bäck som bolaget benämner Gullijoki och som avrinner från verksamhetsområdet till Pahtajoki. Bolaget har även menat att om det visar sig nödvändigt kan ett flöde användas till skyddsinfiltration i grundvatten.

Med den planerade bräddningen och fördelning av detta mellan olika utsläppspunkter så visar beräkningsresultat att flöden i den nedre delen av Pahtajoki och Tvillingtjärnsystemet ökar i jämförelse med nuläge. Bolaget har redovisat modelleringsberäknade flödesavvikelser i enskilda mätpunkter i vattenförekomsterna men har menat att status för vattenförekomsternas hela längd avseende hydrologisk regim inte försämras varken under tömningsfas, driftsfas eller i det efterbehandlade skedet. Ingen part har haft någon invändning mot bolagets slutsats men Gabna sameby har uttryckt oro för vilka effekter som flödesförändringar och temperaturförändringar kan medföra på vattendragen nedströms, såväl runt Tvillingtjärnarna som på Pahtajoki. Detta bl.a. med avseende på isförhållanden.

Från det efterbehandlade verksamhetsområdet har bolaget bedömt att vattnet kommer att rinna naturligt till tre utflödespunkter som ungefärligt motsvarar de punkter där denna avrinning sker i nuläget och att flödena kommer vara på samma nivåer som i nuläget.

Halter

Modellerade och beräknade halter i recipienterna för de olika faserna, tömning, drift och under en första del av efterbehandlingsfasen, inkluderar att vattnet genomgår rening enligt ovan. Redogörelsen nedan utgår vidare från att efterbehandling görs med påförande av bestämda lagertjocklekar av morän och växtetableringsskikt på gråbergsdeponier och sandmagasin samt att pluggning och pastefyll genomförs av ytliga delar av underjordsgruva samt dagbrott (det av bolaget benämnda efterbehandlingsalternativet 2). Sammanfattningsvis kan följande nämnas om de beräkningar och modelleringar som bolaget presenterat.

Det kan konstateras att det inte förutses någon ökning av halter eller mängder av betydelse i Rautasälven i någon fas och således inte heller i Torneälven.

Under tömningsfasen kommer utsläpp inte ske till övre Pahtajoki. I nedre Pahtajoki sjunker halterna något medan den totala mängden ut under ett år i stället ökar för ämnen såsom nickel, sulfat, uran och zink.

För driftsfasen beräknas halterna och mängderna generellt att sjunka i recipienterna jämfört med nuläget med undantag av sulfat och nitrat som ökar i nedre Pahtajoki.

I efterbehandlingsfasen bedöms halterna och mängderna i recipienterna att sjunka för en del ämnen i jämförelse med halter och mängder ut från området idag. Bly, sulfat och uran bedöms dock öka något i jämförelse med idag.

Länsstyrelsen har haft synpunkter om återföringen av vatten till övre Pahtajoki avseende halten uran och menat att återföring av ett vatten som innehåller för mycket uran riskerar att försämra statusen. De har poängterat att den ekologiska statusen idag är hög och att rådande uranhalt i vattendraget ligger på 0,09 µg/l. Länsstyrelsen har slutligen föreslagit att villkor ska fastställas som reglerar såväl halten som volymen samt tidsperiod på året under vilken återföring till övre Pahtajoki får ske. Länsstyrelsen har också haft synpunkter om resthalter av flotationsreagenser i utgående vatten och risken detta kan utgöra med avseende på olägenheter och skador på akvatiska djur och växter.

Bolagets bedömning är att verksamheten varken under tömningsfas, driftsfas eller efterbehandlingsfas innebär någon statusförsämring till följd av föroreningar i någon av de berörda vattenförekomsterna. Det uppkommer inte heller någon haltförsämring för ämnen som är i den sämsta klassen. Bolaget har redovisat bedömda resthalter av xantat och tiokarbamat och menat att det inte handlar om halter som utgör någon risk för skada. De har anfört att det går att mäta reagenshalter relativt enkelt och att det går att destruera överskott för det fall att resthalterna uppnår sådana nivåer att detta är nödvändigt. Bolaget har dock menat att det är lämpligt med en provotid för att utföra bekräftande försök och finjustera metoden.

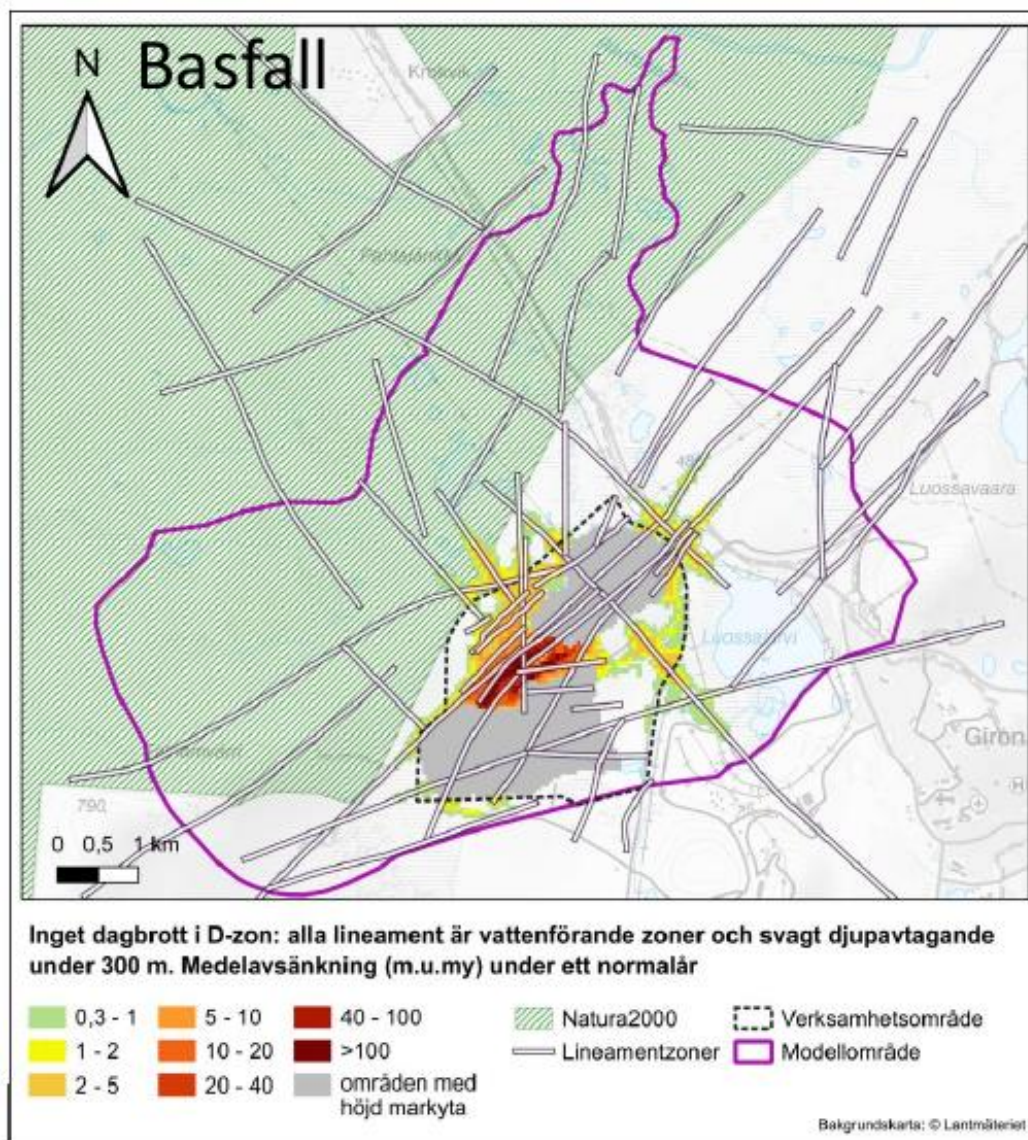
Grundvatten

Det finns inga klassade och/eller skyddade grundvattenområden inom verksamhetsområdet. Närmsta grundvattenförekomst är beläget i Kurravaara, ca 7,8 km åt nordost och närmsta vattenskyddsområde för grundvatten är beläget i Jukkasjärvi, ca 18 km österut.

Bergets egenskaper har kartlagts av bolaget med hjälp av data från SGU samt egna geofysiska undersökningar och mätningar på borrhälsborrar och borrhålstester. Under handläggningen och huvudförhandlingen har särskilt länsstyrelsen lyft frågor om sprickzoner och har uttryckt oro över att den planerade verksamheten kan medföra en grundvattenavsänkning som kan få konsekvenser för Natura 2000-området Rautas väster om verksamhetsområdet. Länsstyrelsen har bland annat efterfrågat möjligheterna till ridåinjektering samt vilka andra skyddsåtgärder som kan vidtas om det skulle visa sig att grundvattensänkningen blir större än förväntat. Länsstyrelsen har slutligen föreslagit villkor om att grundvattennivåer ska följas upp och kontrolleras regelbundet och att åtgärder ska vidtas så att grundvattennivån inom område för aapamyrar inom Natura 2000-området inte sjunker mer än 0,1 meter.

Bolaget har som svar på länsstyrelsens farhågor angivit sammanfattningsvis följande. Påverkansområdet för grundvattensänkning runt den ansökta verksamheten blir som störst vid fullt utbruten gruva och störst påverkan sker i direkt närhet till gruvan. Påverkansområdet har definierats som områden där en grundvattenavsänkning större än 0,3 m har beräknats och beräkningen utgår från konservativa antaganden om djupavtagande vattengenomsläpplighet och antalet vattenförande zoner i berget. Avsänkningen sprider sig utmed antagna zoner i berget och avsänkningmönstret beror därför på antaganden om var sprickzoner finns i berget. För att inte underskatta påverkan uppger bolaget att alla zoner har antagits vara vattenförande trots att detta är mycket osannolikt. Detta ger då en bild av det största möjliga påverkansområdet som sträcker sig ut från

verksamhetsområdet och följer antagna sprickdeformationer västerut ut mot Natura 2000-området.



Figur 4 Påverkansområde – konservativa antaganden.

Bolaget har anfört att de kommer att mäta och följa upp grundvattennivåer och om det visar sig att grundvattensänkning uppkommer i Natura 2000-området så ska det kompenseras för. För detta finns flera alternativ där t.ex. infiltrationsbrunnar i berg är ett alternativ. Infiltrationsdike bestående av dike med en underliggande

infiltrationsbädd, är ett annat. Infiltrationsledningar med översilning kombinerat med spridare är ett tredje alternativ.

Mark- och miljödomstolens bedömning om påverkan på vatten

Modeller

Mark- och miljödomstolen konstaterar att förfarandet med vattenbalansmodeller, flöden och vattenkemibedömningar av utgående halter och mängder bygger på vedertagna metoder, beprövad erfarenhet, och får bedömas som bästa möjliga teknik. Modellering har gjorts i kombination med reella indata och konservativa antaganden. Modellerna har kalibrerats, känslighetsanalyserats och validerats. En del nya modellberäkningar och resultat redovisades under huvudförhandlingen, bland annat till följd av den ändrade dagbrottsbrytningen och utifrån att mer information och erfarenhet om potentiella sprickzoner i området hade erhållits under vidare utredningsarbete och provpumpningar. Domstolen bedömer att bolaget har hanterat och tagit höjd för osäkerheter på ett sätt som medför att förfarandet och resultaten kan bedömas som tillförlitliga.

Vattenrening

Vattenreningen som beskrivits bygger på vedertagen reningsmetodik som förvisso måste justeras efter det nu aktuella processvattnet men mark- och miljödomstolen bedömer metoden som tillförlitlig och robust om det sköts med rätt handhavande och kontinuerliga, uppföljande kontroller.

Utsläpp till vatten

När det gäller föroreningar i bräddningsvatten från verksamheten ska bedömningen göras bl.a. utifrån försämringsförbudet i 5 kap. 4 § miljöbalken. Halter som framgår av beslutade miljökvalitetsnormer är dock inte sådana som det är tillåtet att ”förorena upp till” utan bedömningen ska göras också mot bakgrund av vilka olägenheter som utsläppen kan medföra för människors hälsa och miljö och kravet på bästa möjliga teknik i miljöbalkens hänsynsregler. Ämnen som inte omfattas av

beslutade miljökvalitetsnormer ska också beaktas vid domstolens bedömning av verksamhetens utsläpp.

Bolaget har redovisat att verksamheten under vissa faser och i några mätpunkter kommer att medföra en viss ökning av halter/mängder i berörda vattenförekomster. Med beaktande av redovisade bakgrundshalter och modellerade resultat finner domstolen att ökningen inte innebär en ändring av någon kvalitetsfaktor till det sämre och inte heller någon försämring av en kvalitetsfaktor som redan är i den sämsta klassen. Domstolen bedömer inte heller att skyddsflödet som berör övre Pahtajoki kommer att medföra att försämringsförbudet aktualiseras, under förutsättning att tillräckliga villkor meddelas för detta utsläpp. Domstolen bedömer även att hanteringen av flotationsreagenser är godtagbar med den provotid för detta som domstolen fastställer (se nedan).

Sammantaget finner domstolen att de föroreningar som bolagets utsläpp av vatten kan komma att medföra inte utgör hinder för verksamhetens tillåtlighet under förutsättning att tillräckliga villkor avseende rening av utgående vatten föreskrivs. Med sådana villkor bedöms utsläppen inte heller medföra att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller äventyra möjligheten att uppnå den status som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm.

Flöden

Hydrologisk regim är en kvalitetsfaktor som ska beaktas vid bedömningen av verksamhetens inverkan på beslutade miljökvalitetsnormer. Vad gäller flödesförändringar i vattendragen bedömer domstolen att det med den buffrande möjlighet som finns med klarningsmagasinet, dvs. att lagra och utjämna flöden av överskottsvatten, och att det går att fördela bräddningsvatten mellan olika utsläppspunkter, möjliggör att status avseende hydrologisk regim inte försämras. Det är dock lämpligt att föreskriva villkor som säkerställer vad bolaget har anfört i dessa delar och att uppföljande flödeskontroller ska göras. När det gäller

samebyarnas oro för förändringar i vattendragens flöden och isbildning bedömer domstolen att det är nödvändigt med ett villkor som reglerar även detta.

Grundvatten

Vad gäller verksamhetens påverkan på grundvatten kan inledningsvis konstateras att det av utredningen i målet framgår att den avsänkning som verksamheten kommer att medföra inte kommer att påverka någon grundvattenförekomst eller skyddsområde för grundvatten. Någon påverkan på brunnar utanför verksamhetsområdet kan inte heller förutses.

Det finns potentiella sprickzoner som löper västerut från verksamhetsområdet men utifrån det underlag inklusive provpumpningar som redogjorts för bedömer domstolen att det rör sig om marginella grundvattensänkningar. Med de infiltrationsmetoder som redogjorts för bedömer domstolen att även om det uppkommer en grundvattensänkning inom Natura 2000-området Rautas så kommer området att vara arealmässigt marginellt. Bolaget har visat att det finns realistiska och rimliga alternativ för att återföra vatten och därmed förhindra att skada uppkommer. Domstolen anser inte att alternativen behöver utredas vidare. Slutligt villkor kan därför föreskrivas i denna del (se vidare under rubriken *Villkor och uppskjutna frågor* nedan).

Slutsats

Mark- och miljödomstolen bedömer att det går att reglera den ansökta verksamheten på sådant sätt att det inte medför någon otillåten påverkan på miljökvalitetsnormer varken för yt- eller grundvatten. Domstolen bedömer att verksamheten inte medför att vattenmiljön försämras på ett otillåtet sätt eller äventyrar möjligheten att uppnå uppsatta miljökvalitetsnormer. Inte heller i övrigt finner domstolen att den sökta verksamhetens påverkan på vatten medför sådan olägenhet för människa eller miljö att den ska anses otillåten.

Den sammantagna bedömningen är således att bolaget har visat att den sökta verksamhetens påverkan på vatten är tillåtlig med de villkor, såväl slutliga som provisoriska, som domstolen nu föreskriver. Det finns emellertid enligt domstolen anledning att skjuta upp vissa frågor om villkor kopplade till verksamhetens påverkan på vatten. Dessa frågor är inte av sådan art att de är avgörande för tillåtligheten av verksamheten, men dess slutliga avgörande bör avvakta att ytterligare erfarenhet har vunnits av verksamhetens inverkan. Vattenreningsanläggningen måste byggas upp och finjustering göras av reningsprocessen för optimering av det nu aktuella processavloppsvattnet. För detta framstår en prøvotid avseende bolagets utsläpp till vatten som befogad. Domstolen utvecklar prøvotidsfrågorna och villkoren vidare nedan.

Naturmiljö

Bolaget har i målet presenterat genomförda inventeringar av naturvärden och utredning av skyddade arter. Inventeringarna omfattar ett område om ca 3,5 km² (verksamhetsområdet och angränsande områden). I närområdet finns en stor andel opåverkade naturmiljöer med högre naturvärden i form av fjällbjörkskog, våtmarker, kalfjäll, vattendrag och sjöar och det finns en god konnektivitet av livsmiljöer och arter i landskapet. Inom verksamhetens påverkansområde för t.ex. grundvattenpåverkan, vattenkemisk påverkan, buller och damning ligger vidare två områden som utpekats som Natura 2000-områden enligt art- och habitatdirektivet. Det är Rautas och Torne och Kalix älvsystem. Beskrivning av denna påverkan framgår närmare under de särskilda rubrikerna för respektive fråga.

Lokalt kring Kiruna finns större påverkan från markexploatering av olika slag inklusive tidigare och pågående gruvverksamhet och vindkraft. Där är naturvärdena lägre.

I och med bolagets justerade ansökan vad gäller brytning i D-zonen minskar verksamhetens påverkan på naturmiljön. Det gäller såväl det direkta markanspråket som påverkan på grundvatten, buller och damning vilket får betydelse för Natura 2000-områdena och för områden med höga naturvärden.

Mark- och miljödomstolen bedömer att verksamhetens påverkan på de naturmiljöer som inte omfattas av särskilt skydd enligt 7 eller 8 kap. miljöbalken är tillåtlig med de skyddsåtgärder som bolaget redovisat och de villkor som domstolen föreskriver. Vad gäller ekologisk kompensation för verksamhetens intrång i berörda naturvärden sker prövningen av denna inte som en del av tillåtighetsprövningen, utan behandlas under särskild rubrik nedan. I det följande behandlar domstolen verksamhetens tillåtlighet i förhållande till Natura 2000 och artskydd.

Natura 2000

Rättslig reglering

Av art- och habitatdirektivet (92/43/EEG)⁶ följer att alla EU-länder har att utse särskilda områden, så kallade Natura 2000-områden, som tillsammans ska bilda ett ekologiskt sammanhängande nätverk av livsmiljöer. Av 4 kap. 8 § miljöbalken följer att en användning av mark och vatten som kan påverka ett Natura 2000-område och som omfattar verksamheter eller åtgärder som kräver ett så kallat Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken får komma till stånd endast om sådant tillstånd har lämnats.

Ett Natura 2000-tillstånd krävs för att få bedriva verksamhet eller vidta åtgärder när det finns risk för att verksamheten på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område och sådan påverkan är trolig. Detta oavsett om verksamheten är

⁶ Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

belägen i eller utanför ett sådant område (se rättsfallet NJA 2013 s. 613 p. 9–10 med hänvisningar). Försiktighetsprincipen gäller vid osäkerhet.

Tillstånd får, enligt 7 kap. 28 b § miljöbalken lämnas om verksamheten eller åtgärden ensam eller tillsammans med andra pågående eller planerade verksamheter eller åtgärder inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, och inte medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Det är således fråga om den sökta verksamheten kan skada livsmiljön i det skyddade området och om den kan medföra betydande störning på den art eller de arter som skyddas där. Tillstånd får inte lämnas om den sökta verksamheten eller åtgärderna medför sådan störning.

Av central betydelse för frågan om skada på livsmiljön är begreppet upprätthållande av en gynnsam bevarandestatus för berörda arter. Skadan bör vägas mot möjligheterna att upprätthålla områdets ekologiska kvaliteter. En livsmiljös bevarandestatus anses gynnsam när de kriterier som anges i 16 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken är uppfyllda. Därutöver ska en bedömning av upprätthållande av bevarandestatus i varje enskilt fall göras, utifrån fråga om verksamheten innebär en sammantagen skada på livsmiljön. Härvidlag är av vikt vad som anges i bevarandeplanerna för aktuella områden. Likaså är av betydelse att få klarhet i om skadan kan upphöra, begränsas eller motverkas genom villkor för verksamhetens bedrivande. Vad beträffar betydande störningar ska störningarna ställas i relation till artens population och dess utveckling i området. Det är således framför allt fråga om att arten ska kunna fortleva i uthålliga bestånd för att tillstånd till den sökta verksamheten ska kunna tillåtas.

Bakgrund

Bolaget har anfört att den planerade verksamheten med beaktande av möjliga och föreslagna skyddsåtgärder inte innebär en betydande påverkan på miljön i Natura 2000-områdena och att något Natura 2000-tillstånd därför inte behövs. För det fall

mark- och miljödomstolen skulle göra en annan bedömning har bolaget reservationsvis yrkat att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken ska meddelas. Länsstyrelsen har anfört att sökt verksamhet medför sådan påverkan på de båda Natura 2000-områdena att tillstånd krävs enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Länsstyrelsen har efter kompletteringar från bolaget bedömt att sådant tillstånd bör kunna meddelas under förutsättning att mark- och miljödomstolen föreskriver nödvändiga villkor i fråga om vattenrening och skyddsinfiltration. Gabna sameby har anfört att det står klart att den sökta verksamheten på ett betydande sätt kommer att påverka Natura 2000-områdena och att mark- och miljödomstolen vid en samlad prövning av återverkningarna på det skyddade området inte bör kunna lämna ett sådant tillstånd.

Närmare om områdena

Vid bedömningen av vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde är det naturligt att först se till naturområdena som sådana och dess prioriterade bevarandevärden. Av bevarandeplanen för Rautas framgår att området har pekats ut som Natura 2000-område på grund av sina vidsträckta ytor av sammanhängande vildmark. Ingående naturmiljöer utgör en livsförutsättning för många specialiserade och känsliga arter. Den mänskliga påverkan har varit låg, och området utgör en bevarad rest av det naturliga landskapet samt sammanbinder andra skyddade områden. Området har även påverkats och formats av ett hållbart renbete under århundranden.

Syftet med Rautas är enligt bevarandeplanen att bevara det värdefulla sammanhängande naturlandskapet med sin opåverkade karaktär, hydrologiska dynamik och rika biologiska mångfald. Skogar, våtmarker, fjäll och alla andra ingående ekosystem ska ges förutsättningar att utvecklas naturligt utan negativ mänsklig påverkan. De utpekade arterna utter, lodjur, myrbräcka och venhavre ska ha goda livsförutsättningar inom området. I bevarandeplanen betonas även att vatten är gränslöst, och att vattendrag och sjöar inom området utgör en del av avrinningsområdet för Natura 2000-området Torne- och Kalix älvsystem. I den beskrivna

hotbilden tas brytning av mineral inom eller i anslutning till området upp som något som kan orsaka stor skada på samtliga naturtyper, med konsekvenser som t.ex. förlust av naturtyper, sänkt grundvattennivå och utsläpp av slam och skadliga ämnen i marker och vattenmiljöer.

Torne och Kalix älvsystem är, vilket framgår av bevarandeplanen för området, utpekade som ett Natura 2000-område eftersom det utgörs av fritt strömmande älvar som i huvudsak är opåverkade av vattenkraft och reglering. Älven karaktäriseras därigenom av naturliga, säsongsmässiga vattenståndsvariationer som bland annat skapar särskilda artrika strandzoner längs sjöar och vattendrag och ger möjlighet till rik biologisk mångfald. Den relativt goda vattenkvaliteten utgör också ett stort värde och en viktig grund för områdets mångfald. Även för Torne och Kalix älvsystem tas gruvverksamhet upp som ett hot mot naturmiljön. Enligt bedömningen i bevarandeplanen kan värdefull natur riskera att försvinna samtidigt som läckage av skadliga och grumlande ämnen kan ha en stor negativ påverkan, både under pågående och efter avslutad drift, samt för lokala ekosystem och även genom långväga spridning. I vattensystem med flera gruvor kan även kumulativa effekter uppstå. Utöver direkta skador på växt- och djurliv så kan skadliga ämnen skapa undvikande beteenden hos djur, det vill säga att djur lämnar påverkade områden. Uttag av vatten kan också ha en negativ lokal påverkan.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Krävs Natura 2000-tillstånd?

Både länsstyrelsen och samebyarna har visat på flera risker som den planerade verksamheten kan utgöra i förhållande till Natura 2000-områdena. Mot bakgrund av vad som kommit fram i målet i dessa delar finner mark- och miljödomstolen att det, vid den försiktiga bedömningen som ska göras, finns risk att verksamheten på ett betydande sätt kan komma att påverka miljön i Rautas och Torne och Kalix älvsystem. För Rautas är det främst risken för påverkan på grundvatten som aktualiserar

prövningen. För Torne och Kalix älvsystem är det i stället verksamhetens utsläpp och förändringar i flödesförhållandena. Ett Natura 2000-tillstånd krävs därför för verksamhetens bedrivande.

Finns det förutsättningar att lämna ett Natura 2000-tillstånd?

Vad gäller Natura 2000-området Rautas är det framför allt naturtypen aapamyrar som riskerar att påverkas av verksamheten. Av utredning om naturmiljön framgår att det finns grundvattenberoende arter som kan bli påverkade av en grundvattensänkning. Den utredning som presenterats är enligt domstolen tillräckligt för att man ska kunna göra en fullständig prövning av verksamhetens påverkan på Rautasområdet. Av bolagets utredning med modeller för grundvattenavsänkning, som mark- och miljödomstolen ovan bedömt som tillförlitlig, framgår att grundvattensänkningen inom Rautas förutses att bli marginell. Bolaget har också visat att det finns rimliga skyddsåtgärder att vidta om det trots allt uppstår en grundvattensänkning.

Bolaget har redogjort för att grundvattennivåerna kommer att övervakas och att någon av de infiltrationsmetoder som bolaget föreslagit kommer att sättas in för det fall sådant behov uppkommer. Enligt bolaget ska det, enligt av bolaget föreslagen provisorisk föreskrift, ske under nästföljande vegetationsperiod när mätningarna för den senaste, rullande tremånadersperioden visar en avvikelse överstigande 0,2 m i påverkansrör i området. Grundvattenavsänkningen ska då begränsas till maximalt 0,2 m per vegetationsperiod. Länsstyrelsen har i stället menat att skyddsåtgärder ska vidtas så att grundvattennivån inom område för aapamyrar inom Rautas till följd av verksamheten inte tillåts sjunka mer än 0,1 m under de naturliga variationerna.

Med kontroll av grundvattennivåerna och med beredskap att utföra skyddsåtgärder i form av infiltration, bedömer domstolen att någon otillåten påverkan på aapamyrar inom Natura 2000-området inte kommer att ske. Kontroll och skyddsåtgärder diskuteras närmare under rubriken *Uppskjutna frågor och villkor* nedan.

Det kan med stöd av utredningen konstateras att det inte kvarstår några rimliga vetenskapliga tvivel i fråga om verksamhetens påverkan på Rautas. Mot denna bakgrund anser mark- och miljödomstolen att det är utrett att verksamheten inte kan skada den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas eller medföra att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i området av arten eller arterna. Förutsättningar finns därmed för att meddela tillstånd för den påverkan som kan uppstå på Natura 2000-området Rautas.

Vad gäller verksamhetens utsläpp och dess förändringar i flödesförhållandena redogörs detta för närmare under rubriken *Påverkan på vatten* ovan. Mark- och miljödomstolen bedömer att den utredning som presenterats är tillräcklig även för att göra en fullständig prövning av verksamhetens påverkan på Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem, däribland utredning om såväl flöden och vattenkemi som naturvärdesinventeringar och recipientvattenundersökningar.

Mark- och miljödomstolen har ovan bedömt att verksamheten, med hänsyn till utsläpp till vatten och påverkan på flöden, är tillåtlig i förhållande till bestämmelserna om miljö kvalitetsnormer under förutsättning att tillräckliga villkor föreskrivs för verksamheten. Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att villkoren medför att varken flödesförändringarna eller utsläppen medför risk för skada på den livsmiljö eller de livsmiljöer i Natura 2000-området Torne och Kalix älvsystem som avses att skyddas eller medför att den art eller de arter som avses att skyddas utsätts för en störning som på ett betydande sätt kan försvåra bevarandet i detta område av arten eller arterna.

Mot denna bakgrund anser mark- och miljödomstolen att den förändring i fråga om vattenflödena och utsläpp till vatten som verksamheten innebär inte får någon otillåten påverkan på Natura 2000-området. Förutsättningar finns därmed för att meddela Natura 2000-tillstånd.

*Artskydd*Rättslig reglering

Bestämmelserna till skydd för arter i fågeldirektivet⁷ (2009/147/EG) och art- och habitatdirektivet har implementerats i svensk rätt genom artskyddsförordningen (2007:845). Sedan ansökan gavs in har vissa förändringar skett i förordningen och i avsaknad av övergångsbestämmelser ska den nu gällande lydelsen tillämpas i detta mål.

Enligt 4 § artskyddsförordningen är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar,
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon,
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma, och
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningsperiod, om inte störningen saknar betydelse för att
 - a. bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b. återupprätta populationen till den nivån.

Till följd av ändringen saknar numera 4 § artskyddsförordningen ett uttryckligt förbud mot att skada eller förstöra vilda fåglars fortplantningsområden eller viloplatser (jämför punkten 4 i bestämmelsens äldre lydelse). Däremot gäller fortsatt ett förbud mot att avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningsperioder, enligt 4 § första stycket 4 artskyddsförordningen. Enligt samma bestämmelse gäller förbudet mot att störa vilda fåglar inte om störningen saknar betydelse för att bibehålla eller återupprätta populationen på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov. Därigenom har den begränsning av störningsförbudet som följer av artikel 5 d andra ledet i fågeldirektivet genomförts. Som exempel på omständigheter som kan tala för att nivån inte kan anses vara tillfredsställande nämns i

⁷ Europaparlamentets och Rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar

förordningsmotiven att den aktuella fågelarten är nationellt rödlistad, finns upptagen på fågeldirektivets bilaga 1 eller att populationen genomgått en konstaterad kraftig minskning (förordningsmotiven Fm 2022:5, s. 4).

Enligt 4 a § artskyddsförordningen är det förbjudet att, i fråga om sådana vilt levande djurarter som har markerats med N eller n i bilaga 1

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser.

Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren. För arter som omfattas av 4 a § gäller strikt skydd varvid dispens krävs för varje påverkan även om en arts bevarandestatus inte riskerar att påverkas negativt. Skyddet gäller också arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus (se EU-domstolens dom i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 ”Skydda skogen” samt MÖD 2023:13).

I 6 § artskyddsförordningen finns särskilda bestämmelser till skydd för groddjur och i 7–9 §§ bestämmelser till skydd för växter. Artskyddsförordningen och praxis har sedan EU-domstolens avgörande i Skydda skogen ändrats vad gäller tillämpningen av tidigare 4 §. De principiella uttalanden som gjordes i rättsfallet MÖD 2016:1 är dock fortfarande relevanta i fråga om de arter som omfattas av 8–9 §§ (jfr MÖD 2023:13 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 28 februari 2024 i mål M 11538-22). När det är fråga om verksamheter där syftet uppenbart är ett annat än att döda eller störa arter som omfattas av de paragraferna krävs således en risk för påverkan på den skyddade artens bevarandestatus i området för att utlösa förbuden i artskyddsförordningen för dessa arter.

Dispens från förbuden i 4–4a och 6–9 §§ artskyddsförordningen kan lämnas under de förutsättningar som framgår av 14–15 §§ i samma förordning.

Bakgrund

Bolaget har ansökt om dispens från förbudet i 6 § artskyddsförordningen för skogsödla och vanlig groda. Bolaget har vidare reservationsvis ansökt om dispens från förbuden i 4, 4a, 6–9 §§ artskyddsförordningen för ett antal uppräknade och/eller andra fridlysta arter som bedöms kunna förekomma inom eller i närheten av verksamhetsområdet för det fall domstolen anser att sådan dispens behövs.

Länsstyrelsen har under handläggningen efterfrågat kompletteringar avseende bolagets utredning och slutsatser beträffande påverkan på flera arter och har efter bolagets kompletteringar anfört att den sökta verksamheten påkallar dispensprövning gentemot förbuden i 7 och 8 §§ artskyddsförordningen för myrbräcka och långskaftad svanmossa. Efter att bolaget justerat sin ansökan i vissa delar anförde länsstyrelsen vid huvudförhandlingen att bolagets yrkande om artskyddsdispens kan beviljas samt att någon artskyddsdispens enligt länsstyrelsens uppfattning inte krävs för myrbräcka eller långskaftad svanmossa enligt bolagets reservationsvisa yrkande.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Artskyddsdispens för skogsödla och vanlig groda

Det är förbjudet att döda, skada, fånga eller på annat sätt samla in exemplar av skogsödla och vanlig groda samt att ta bort eller skada deras ägg, rom, larver eller bon. Dispens från förbudet får ges enligt 15 § artskyddsförordningen om det inte finns någon annan lämplig lösning och dispensen inte försvårar upprätthållandet av en gynnsam bevarandestatus hos artens bestånd i dess naturliga utbredningsområde.

Av bolagets utredning har framgått att såväl skogsödla som vanlig groda och deras ägg/rom och ungar/ungel kan komma att skadas och dödas i och med den sökta verksamheten varför bolaget också ansökt om dispens för dessa arter.

Lokaliseringen av verksamheten är knuten till malmfyndigheten. Som framgått av

lokaliseringsprövningen bedömer mark- och miljödomstolen att bolagets val av lokalisering av olika delar av anläggningen såsom industriområde och sandmagasin är de bästa alternativen. Mark- och miljödomstolen anser därför att det saknas någon annan lämplig lösning för att undvika skada för vanlig groda och skogsödla samtidigt som fyndigheten ska kunna utvinnas.

Inget annat har framkommit än att såväl skogsödla som vanlig groda är livskraftiga arter. Mark- och miljödomstolen delar bolagets bedömning att någon påverkan på arternas bevarandestatus på lokal, regional eller nationell nivå inte bedöms uppkomma till följd av verksamheten. Dispens enligt 15 § artskyddsförordningen kan således lämnas för dessa arter.

Artskyddsdispens för övriga arter

Bolaget har redovisat ett stort antal arter som har observerats i och i anslutning till verksamhetsområdet eller har bedömts kunna förekomma där. I och med bolagets justerade ansökan avseende brytningen i D-zonen kan verksamhetens påverkan på såväl växter som djur förväntas bli mindre till följd av minskat markanspråk samt med avseende på t.ex. grundvattenavsänkning, buller och damning väster om verksamhetsområdet. Vattenrening och skyddsåtgärder avseende damning och bullerbegränsning samt infiltration av vatten är vidare åtgärder som begränsar påverkan på växt- och djurliv.

Vad gäller fåglar kan inte uteslutas att verksamheten för vissa arter kommer att innebära en störning under deras häcknings- och uppfödningssperiod, trots att bullerbegränsande åtgärder vidtas och villkor om att begränsa markarbeten under häckningsperioden föreskrivs. Mark- och miljödomstolen bedömer dock att det inte föreligger en risk för påverkan som försvårar upprätthållandet av någon fågelarts population på en tillfredsställande nivå, lokalt, regionalt eller nationellt. Dispens från förbudet i 4 § artskyddsförordningen krävs därför inte.

Djur som skyddas i 4 a § artskyddsförordningen bedöms inte påverkas av verksamheten.

Myrbräcka, som åtnjuter skydd i 7 § artskyddsförordningen, har en växtplats inom verksamhetsområdet. Arten är rödlistad i kategorin nära hotad. I och med den justerade ansökan och med föreskrivande av villkor för att bibehålla livsmiljön för förekomsten av myrbräcka bedömer mark- och miljödomstolen att förbudet i 7 § artskyddsförordningen inte utlöses för denna art. Mot bakgrund av det presenterade materialet bedömer domstolen att det inte heller har framkommit att förbudet i 7 § artskyddsförordningen kan komma att aktualiseras för någon annan art.

Verksamhetens syfte är uppenbart ett annat än att döda eller störa arter. Domstolen delar bolagets bedömning att det inte föreligger risk för påverkan på bevarandestatus på lokal, regional eller nationell nivå för någon art som omfattas av 8–9 §§ artskyddsförordningen. Det krävs därför inte heller dispens från förbuden i dessa bestämmelser.

Sammanfattningsvis finner mark- och miljödomstolen att verksamhetens påverkan på växt- och djurliv inte utlöser förbuden i artskyddsförordningen för andra arter än dem som bolaget sökt och beviljas dispens för.

Rennäring

Bakgrund

Det planerade verksamhetsområde som bolaget sökt tillstånd för ligger inom Laevas samebys (till största del) och Gabna samebys (till en mindre del) åretruntmarker där renskötsel enligt 3 § rennäringslagen får bedrivas året runt. Parterna har olika uppfattning i fråga om verksamhetens påverkan på rennäringen. Bolagets inställning är att den planerade verksamheten bedöms påverka möjligheten för Laevas sameby att bedriva rennäring i liten omfattning och beträffande Gabna sameby i ringa omfattning. De föreslagna villkoren tillsammans med den föreslagna

komensationen ersätter det eventuella betesbortfall och olägenhet som kan komma att uppstå av den planerade verksamheten.

Både Laevas sameby och Gabna sameby har framfört att den planerade verksamheten innebär en sådan påverkan på rennäringen att en samexistens inte är möjligt. Därtill utgör enligt samebyarna (i de delar Laevas och Gabna samebyars talan överensstämmer benämns de stundtals som ”samebyarna”) det underlag avseende rennäringen som ligger till grund för miljökonsekvensbeskrivningen inte ett fullgott beslutsunderlag och att ansökan därför i första hand bör avvisas. Domstolen har behandlat denna invändning under rubriken *Miljökonsekvensbeskrivningen och den specifika miljöbedömningen* ovan. I andra hand har samebyarna yrkat att ansökan avslås på grund av verksamhetens påtagliga och irreversibla skada för rennäringen.

Inställning från övriga parter och remissinstanser

Sametinget har avstyrkt ansökan med hänvisning till den sökta gruvverksamhetens effekter på rennäringen. Sametinget har under skriftväxlingen anfört att de av bolaget föreslagna villkoren och kompensationsåtgärderna inte är tillräckliga för att säkerställa området funktioner för renskötselns bedrivande. Sametinget har särskilt pekat på hur hårt ansatta de berörda samebyarna är av de kumulativa förluster av renbetesmarker och flyttleder som pågått under decennier, och som förväntas öka genom bl.a. ytterligare planerade mineralutvinningsprojekt, pågående infrastrukturprojekt och friluftsliv. Enligt Sametinget är det uppenbart att den ansökta verksamheten med transporter ytterligare fragmenterar berörda samebyars renbetesmarker, och myndigheten befarar att de grundläggande förutsättningarna för renskötsel inom de berörda samebyarna helt håller på att försvinna. Vad gäller bolagets föreslagna villkor och kompensationsåtgärder har Sametinget anfört att även om det är positivt att stärka förutsättningarna för vinterbete utgör aktuella renbetesmarker åretruntmarker och nyttjas andra tider än det som kompensationsåtgärden avser. Effekterna av de utredda kompensationsåtgärderna antas ha liten

effekt på de skador, till exempel på det funktionella sambandet, som den planerade gruvverksamheten medför.

Inom ramen för Esbo-samrådet har även Sametinget i Finland yttrat sig och bland annat påpekat följande. I Viscarias fall är renskötselområdena Gabna och Laevas mycket avlånga, vilket innebär att påverkan på en smal del av området återspeglas i hela verksamheten. Kirunaområdet är redan i nuläget mycket sårbart ur samekulturell synvinkel. Gruvdriftens påverkan på samebyar kan vara betydande utöver de direkta konsekvenserna på renskötseln, och genom samernas sociala nätverk (som befinner sig i samma nordsamiska språkområde) kan effekterna av gruvverksamheten återspeglas i livet för de samer som är verksamma även på det finska territoriet. Sametinget framför vidare oro över den kumulativa effekten av planerade och pågående gruvprojekt i Torne-Muonio älvs vattendragsområde och uttalar att det är nödvändigt att verksamhetsutövaren och de svenska miljömyndigheterna tillämpar försiktighetsprincipen med avseende på både damnings- och vattenpåverkan och vidtar åtgärder för att undvika spridning av tungmetaller och risker för vattendrag på ett proaktivt sätt. Slutligen har Sametinget i Finland uppmanat Sverige att identifiera sitt eget yttersta ansvar för miljöfarlig verksamhet samt de svenska myndigheterna att ta hänsyn till artikel 27 i FN:s internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter vari det framgår att samerna som ursprungsfolk inte ska förvägras rätten att tillsammans med andra medlemmar av sin grupp utöva sin egen kultur. Ursprungsfolkets kultur ska skyddas så att den behåller sin livskraft, traditionella försörjningsmöjligheter och ekonomiska livskraft i nutid och framtid, liksom skyldigheten för företrädare för ursprungsfolket att delta effektivt i beslutsfattandet i frågor som kan påverka deras rättigheter.

Kiruna kommun har avseende rennäringsfrågan pekat på att lokaliseringen i direkt anslutning till Kiruna centralort berör viktiga områden för rennäringen och att det skapar utmaningar. Kommunen har också yrkat att mark- och miljödomstolen inkluderar transporter i prövningen och att det säkerställs att olägenheter för

rennäringen minimeras samt att de direkta, indirekta och kumulativa effekterna som gruvindustrierna medför för renskötseln hanteras. Nivån av skyddsåtgärder och/eller kompensation behöver möta upp det aktuella intrånget/skadan. Länsstyrelsen har, som de slutligt får förstås, haft inställningen att verksamheten kan tillåtas i förhållande till rennäringen och har inkommit med förslag till villkor. Region Norrbotten samt övriga parter som yttrat sig i målet har inte yttrat sig i förhållande till verksamhetens påverkan på rennäringen.

Utredningen

Bolaget har sammanställt en s.k. rennäringanalys i vilken bedömningar av konsekvenser för rennäringen till följd av planerad gruvverksamhet har gjorts. Laevas sameby har sakframställningsvis hänvisat till och lämnat in ett stort antal vetenskapliga artiklar rörande renskötsel, störningseffekter, influenszoner, biologisk mångfald och renens näringsbehov. Partsförhör har hållits med Niila Inga och Lars Keinil. Gabna sameby har till styrkande av den historiska rätten till markerna och brukandet därav, samt som grund för bedömning av de kumulativa effekterna gett in och åberopat utdrag ur boken ”Gabna sameby i förändringens tid” av Lars Petter Niiä. Partsförhör har hållits med Lars-Marcus Kuhmunen. Samebyarna har även i övrigt vid huvudförhandlingen närmare redogjort för hur de bedriver renskötsel samt för traditionell kunskap (árbediehtu).

Genom de åberopade förhören har både Laevas sameby och Gabna sameby redogjort för hur markerna runt den planerade verksamheten nyttjas av respektive sameby både för närvarande och historiskt. De har samstämmt redogjort för att tidsperspektiven för renskötsel är långa och att markanvändningen, vilket domstolen återkommer till nedan, fluktuerar kraftigt från år till år – både i förhållande till vilka flyttleder som nyttjas och hur renarna betar och strövar. Båda samebyarna har understrukt vikten av att kunna bedriva en traditionell renskötsel och att därigenom agera kulturbevarande och hållbart. Det innebär att kunna flytta till fots, att inte driva renarna för hårt och att det ska finnas utrymme för att låta renarna ströva fritt.

Bolaget har vad gäller området norr om det tänkta verksamhetsområdet, som nyttjas av Gabna sameby som flyttled och rastbete, uppgett att renskötselaktiviteterna i det området redan är så påverkade av störningar från Kiruna stad med omgivningar och kringaktiviteter, LKAB:s verksamhet, Malmbanan och av trafik längs väg E10 att nyttjandet från Gabna sameby sannolikt endast utgörs av en hårt bevakad flytt förbi Kiruna stad samt eventuellt hårt bevakat rastbete. Den berörda flyttleden löper i ytterkanten av den av bolaget uppskattade influenszonen. Renar som redan bevakas hårt av renskötare, snöskotrar och eventuellt hundar och helikopter under flytt och/eller rastbete bör påverkas i långt mindre utsträckning av andra mänskliga aktiviteter. Bolagets bedömning är att rennäringens intressen i området norr om, och således för Gabna sameby, av dessa orsaker inte bedöms komma att påverkas nämnvärt av den föreslagna verksamheten.

Vad gäller de områden som är aktuella för Laevas sameby har bolaget konstaterat att den flyttled som till viss del går igenom markanvisningen för den planerade verksamheten behöver omlokaliseras vilket skulle kunna försvåra flytten för de vintergrupper som kan komma att vilja nyttja den. Vidare kan en bedömd influenszon omkring verksamheten överlappa med ett funktionellt höstbetes- och samlingsområde med en sannolik påverkan i form av störd betesro över ett begränsat område. Beaktat föreslagna åtgärder bedömer bolaget att verksamhetens påverkan blir liten och att rennäringen i stort kommer kunna fortgå som idag.

Rättsliga utgångspunkter

Som tidigare framgått ska verksamheten inte prövas i förhållande till 3 kap. 5 § miljöbalken i detta mål då prövningen skett i ärendena om bearbetningskoncession. Rennäringen omfattas dock inte bara av hushållningsbestämmelserna utan även av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 23 november 2011 i mål M 825-11). Av 2 kap. 3 § miljöbalken följer att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet

eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Att 2 kap. ska tillämpas också i förhållande till rennäringen medför att rennäringsintresset, trots ett koncessionsbeslut, ska beaktas vid den slutavvägning som ska göras enligt 2 kap. 9 § miljöbalken. I det svar till FN:s rasdiskrimineringskommitté som Laevas sameby åberopat har regeringen genom Utrikesdepartementet gett uttryck för att domstolen har att - trots ett koncessionsbeslut - genom en prövning mot 2 kap. 9 § miljöbalken underkänna en verksamhets tillåtlighet om den trots de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som kan krävas enligt miljöbalken alltjämt kan befaras föranleda skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för miljön och att möjligheten att bedriva rennäring ingår i den prövningen (jfr ovan nämnda skrivelse p. 114 f). Det svaret ligger i linje med den tolkning av rådande rättsläge som domstolen gör, att även om markanvändningsfrågan är slutligt avgjord genom koncessionsbeslutet så ingår påverkan på rennäringen som en komponent i den slutavvägning i fråga om tillåtlighet som enligt 2 kap. ska göras, och måste företas efter att skyddsåtgärder och försiktighetsmått är vidtagna. På så vis blir det alltså även för frågan om verksamhetens tillåtlighet av vikt att utröna vilka villkor som kan och behöver uppställas till skydd för det allmänna rennäringsintresset.

Verksamhetens tillåtlighet i förhållande till rennäringen

Av 2 kap. 3 § miljöbalken följer att det så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön ska försiktighetsmått för att förebygga, hindra eller motverka sådan skada eller olägenhet vidtas. Mark- och miljödomstolen finner att samebyarna utifrån den utredning som åberopats mer än väl har visat att det föreligger starka skäl att anta att den sökta verksamheten kommer att innebära sådan skada eller olägenhet som avses i bestämmelsen.

Bolaget har påtalat att under de flertal år som de har varit verksamma i området endast noterat ett fåtal renar och, som det får förstås, menat att området används för rennäring i betydligt mindre utsträckning än vad samebyarna påstår. Samebyarna har emellertid på ett detaljerat och initierat vis redogjort för hur flyttlederna och markerna runt det planerade verksamhetsområdet används, och domstolen menar att det saknas skäl att i stort ifrågasätta denna beskrivning. Det kan också konstateras att de observationer eller ”icke-observationer” av ren som bolaget redovisat har begränsad betydelse med beaktande av de särpräglade tidsperspektiv för markanvändning som gör sig gällande för renskötseln.

Från Gabna sameby har man särskilt redovisat vilka stora svårigheter deras flyttar förbi Kiruna innebär och företrädare för Laevas sameby har berättat om dels hur den flyttled som ligger inom deras åretruntområde skärs av pga. det planerade verksamhetsområdet, dels innebörden av att såväl strövnings- som betesområden försvinner till följd av den störningszon som uppkommer av sökt gruvverksamhet. Eftersom verksamheten ännu inte påbörjats är det omöjligt att i nuläget visa hur omfattande skadorna eller olägenheterna kommer att bli, men utifrån förevarande utredning och hur bevisbördan ska placeras i dessa mål finner domstolen att den planerade verksamheten, med samtliga kumulativa effekter och följdåtgärder medtagna, sammantaget kommer att innebära att rennäringens bedrivande klart försvåras. Domstolens bedömning är dock inte att det allmänna rennäringensintresset och rennäringens bedrivande i det aktuella området, med tillräckligt långtgående villkor föreskrivna, kommer att omöjliggöras på så sätt att verksamheten inte ska tillåtas.

Det krävs emellertid mer långtgående villkor än vad bolaget har föreslagit, då bolaget satt sina förslag utifrån sin slutsats att verksamhetens bedrivande inte påtagligt inverkar på rennäringens bedrivande i och runt det aktuella området. Det har under huvudförhandlingens gång framgått att det har varit svårt för samebyarna att konkretisera och formulera tydliga villkorsförslag, vilket vare sig framstår som

märkligt eller bör ligga dem till last. Utgångspunkten för samebyarna är att en samexistens med planerade gruvverksamhet är omöjlig och att det inte finns några skadereducerande åtgärder som kan lindra eller förändra konsekvenserna av den planerade verksamheten. Ytterligare villkorsförslag har presenterats av länsstyrelsen och Gabna sameby efter huvudförhandlingen vilket behandlas nedan under *Villkor och uppskjutna frågor*.

Säkerhetsfrågor

Dammar och dammsäkerhet

Bakgrund

Men den ansökta verksamheten kommer dels nya dammar att byggas och dels gamla dammar att restaureras. Nya dammar, runt nya sandmagasinet, kommer att bli ca 54 meter höga. De gamla dammarna är betydligt lägre. Dammarna kommer att innesluta anrikningssand och vatten bundet i denna samt även fritt vatten. Konsekvenser av dammbrott bedöms kunna bli allvarliga och haveriutredning visar på omfattande påverkan på omgivningen med risker för människoliv, påverkan på Natura 2000 och andra naturvärden och samhällsviktig infrastruktur. Stabila dammar och ett gediget dammsäkerhetsarbete är därav en förutsättning för att förhindra haverier och för att verksamheten ska bedömas som tillåtlig.

Bolaget har föreslagit en dammsäkerhetsklassificering enligt bestämmelserna i 11 kap. 24 och 25 §§ miljöbalken och enligt riktlinjerna i GruvRIDAS. Alla dammar utom en (S-dammen) klassificeras till B, dvs. att ett dammhaveri kan leda till stora regionala och lokala konsekvenser eller störningar, medföra förlust av människoliv och att risken för detta inte är försumbar. Vid de inledande etapperna av dammens nya uppbyggnad föreligger dock inte risk för människoliv. S-dammen föreslås klassificeras som C. Ingen part har ifrågasatt denna dammklassificering.



Figur 5. Översiktbild på dammarna i verksamheten. Dammar vid gamla sandmagasinet (damm A-B och damm B-C) runt klarningsmagasinet (damm B-C, damm B-D och damm D-E) och nya sandmagasinet (damm NV, (nordväst), damm S (södra) och damm Ö (östra).

Dammarna kring det nya sandmagasinet kommer att ha en slutlig krönhöjd (DK) på +565,0 m, en överdämningsgräns (ÖDG) på +564,0 en tröskelnivå (TN) +563,5, en däckningsgräns (DG) på +562,0 och en däckningsnivå (DN) på +561,5 samtliga höjder i RH2000. Dammarna kommer att byggas som dränerande fyllningsdammar med utåtprincip av krossmaterial av olika fraktioner samt med en geotextil. Anrikningssanden deponeras hydrauliskt i sandmagasinet som en slurry med direktutsläpp i sandmagasinet norra del. Sandlutning i magasinet antas med denna deponeringsmetod bli ungefär 1:300 från deponeringspunkten. Risken för liquefaction (jordförvätskning) av anrikningssanden har bolaget bedömt som mycket låg med den valda byggkonstruktionen. Dammarna kommer att byggas upp i fem etapper med ungefärliga följande höjder för respektive etapp. Etapp 1: +539,0, etapp 2: +547,0, etapp 3: +553,0, etapp 4: +559,0, och etapp 5: +565,0 samtliga höjder i RH2000. De exakta höjderna för respektive etappnivå är dock beroende av den brytningsplan som ska tas fram vilken även kan komma att ändras över tid.

Bolaget har därför menat att det inte är lämpligt att i ett tillstånd reglera etappindelningarnas krönhöjder men de relativa förhållandena mellan krönhöjder, dämmningsgränser, dämmningsnivå och tröskelnivå kommer dock att vara desamma för varje etapp.

Ingen av dammarna runt gamla sandmagasin eller klarningsmagasinet ska höjas men däremot behöver åtgärder utföras för att restaurera dessa.

Konstruktionsmaterial till dammarna ska tas från den egna brytningsverksamheten i form av krossmaterial men det kan bli aktuellt att under vissa tider ta in externt krossmaterial om brytning och dammbyggnad inte stämmer i tiden. I detta sammanhang kan nämnas att bolaget uppgivit att kvaliteten på externt hämtat material ska uppfylla samma miljökrav som ställs upp för det interna materialet.

Sakkunnigutlåtande m.m

Domstolen har anlitat en sakkunnig, Dag Ygland, Ygland Vatten AB, att utföra granskning och bedömning av stabilitetsberäkningar och dammsäkerhet för dammsystem inom industriområdet. Den sakkunnige har tagit del av ansökan och bolaget har underhand ingivit kompletterande beräkningar och beskrivningar för granskningen enligt önskemål. Dag Ygland har redovisat sitt uppdrag i en rapport daterad den 7 september 2023 samt vid huvudförhandlingen. Sammanfattningsvis har den sakkunnige anfört följande.

Avseende dammar vid det nya sandmagasinet som är tänkta att vara dränerande har den sakkunnige bedömt att risk för igensättning av geotextilen bör utredas och att det inte i ansökan har verifierats att dammarna kommer att ha tillräcklig dränerande förmåga för att fungera som avsett. Detta innebär att om dräneringsförmågan är otillräcklig kommer nödutskovet att behöva utnyttjas som ett driftutskov, alternativt kommer vatten att behöva pumpas från magasinet och för det behövs troligen en vattenspegel i magasinet. Ytterligare stabilitetsberäkningar bör göras med ett

belastningsfall med fritt vatten mot dammen. Risken för källsprång i nedströms-slänten bör kontrolleras som kanske innebär att tåsten behövs för att stärka upp denna.

Det befintliga sandmagasinets dammar bedöms ha mycket smal tät kärna i förhållande till dammhöjden och den dämningsskän som ansökan anger. Ytterligare undersökningar av tät kärnan bör göras och filterkriterier verifieras. Vidare förordas en placering av nödutskov i damm B-C framför i damm A-B.

Klarningsmagasinets dammar har en liknande uppbyggnad som det befintliga sandmagasinets men bedöms utsättas för ett vattentryck som är rimligt för konstruktionen. Dimensioneringen av klarningsmagasinets nödutskov kan behövas över vid en placering av det befintliga sandmagasinets nödutskov i damm B-C. Läckageövervakning bör installeras i de befintliga dammarna där så är möjligt.

Följande parter har vidare lämnat yttranden som rör dammarna.

Länsstyrelsen har bland annat haft synpunkter om att fullständiga stabilitetsberäkningar för dammarna saknas, att det inte framgår om anläggningarna till fullo lever upp till alla relevanta regler i GruvRIDAS/RIDAS, samt att bolaget inte har redovisat hur oklarheter i fråga om grundläggningsförhållanden på platsen för det nya sandmagasinet hanteras.

Svenska kraftnät har bland annat efterfrågat hur magasinvattnet ska regleras i förhållande till olika etappnivåer, utformning av nödutskov, skydd av dammkrön inför respektive höjningsetapp, behov av dränerande stödfyllning och tåsten vid nedströmsslänten vid olika etapper, risk för igensättning av geotextilen och dimensionerande flöden och dammsäkerhetsrisker kopplat till utebliven pumpning från klarningsmagasinet.

MSB har haft synpunkter om lokaliseringen av sandmagasinet och menat att något av områdena 2 eller 3 skulle vara en bättre lokalisering eftersom dessa inte innebär risk för förlust av människoliv i händelse av dammhaveri. MSB har anfört att om domstolen i sin bredare avvägning kommer fram till att område 1 är en lokalisering som är tillåtlig krävs dock långtgående skyddsåtgärder i form av särskilda varningssystem. MSB delar bolagets slutsatser om varningssystem, såsom instrumentering och övervakning av dammarna, men saknar villkorsförslag från bolaget varvid de givit in egna förslag.

SGU har frågat om uppgifter hur den framschaktade botten för klarningsmagasinet blir konfigurerad och undrat hur det säkerställs att botten blir tillräckligt tät.

LKAB har haft synpunkter om att konsekvensberäkningar som bolaget har genomfört bygger på att LKAB genomför sin tillståndsgivna höjning om fem meter och undrat hur dammbrottsberäkningarna påverkas och hur det hanteras om den tillståndsgivna höjningen inte genomförs. De har också undrat över vilka styrande dokument avseende dammsäkerhet som Copperstone avser att följa.

Bolagets svar och kompletteringar i anledning av sakkunniges utlåtande samt övriga inkomna synpunkter, sammanfattas enligt följande.

Dammsäkerhetsarbetet och konstruktionen av de nya dammarna ska utföras i enlighet med riktlinjerna i GruvRIDAS/RIDAS i alla avseenden med något undantag som bolaget inte bedömer påverkar dammsäkerheten. Avsteget gäller de dränerande kraven på finfiltret på uppströmsslänten där bolaget inte ser något behov av att kraven behöver uppfyllas, utan detta kompenseras i stället med nedströms liggande material.

Vad gäller de befintliga dammarna så uppfylls inte alla krav som ställs idag på olika filter och konstruktion i GruvRIDAS. I finfiltret finns mindre avvikelser från filterkriterierna i form av att materialen är för finkorniga. Bolaget bedömer dock

ändå att funktionen är god och med hänsyn till att dammarnas stabilitet är god och att stödbankar kommer läggas ut så kan den begränsade dränagekapaciteten hanteras säkert. Vad gäller grovfiltret i de befintliga dammarna uppger bolaget att det verkar finns två typer av detta. Det ena har en hög andel av finjord vilket begränsar dräneringsförmågan men detta kompenseras i stället av stödfyllningens dräneringsförmåga. Vid damm A-B läggs dessutom en ytterligare stödfyllning som kompensation. Vid klarningsmagasinet ska också tåsten läggas vilket ytterligare stabiliserar dammen. Klarningsmagasinet kommer också att, i stället för att höja dammarna, grävas ur för att klara att innehålla en volym av 600 000 m³ vatten vid dämningssgräns. Sammantaget bedömer bolaget att med den kompensering som ska göras i de befintliga dammarna så är risken för inre erosion låg och dränagekapaciteten blir tillräcklig och i enlighet med riktlinjerna.

Dammarna konstrueras även utifrån dimensionerande flöden i enlighet med Flödeskommittens riktlinjer då bolaget har bedömt att detta förbättrar förutsättningar nedströms med dämpade högflöden. Utöver GruvRIDAS/RIDAS och Flödeskommittens riktlinjer har bolaget uppgivit att, det med avseende på dammar och dammsäkerhet, kommer att följa BREF dokumentet MWEI (Waste from Extractive Industries in accordance with Directive 2006/21/EC, EU 2018). Däremot anser bolaget att det idag inte finns anledning att fullt ut implementera GISTM (Global Industry Standard on Tailings Management) men att den kommer att beaktas i syfte att förenkla en eventuell framtida implementering.

Vad gäller den dränerande funktionen i nya sandmagasinet ska ett forskningsprojekt nu initieras med syfte att studera igensättning av geotextil. Bolaget väljer dock att kompensera för den osäkerhet som finns med att dammarna inte skulle fungera med den dränerande funktion som avsett genom att anlägga ett driftutskov. Detta ska anläggas vid dämningssgräns (DN) i den planerade nödutskovströskeln under de inledande etapperna i syfte att kunna hantera vattnet även om dammarna skulle vara helt täta. Under de inledande etapperna kommer den dränerande funktionen att följas upp för att få en fördjupad kunskap om dammarnas funktion.

Bolaget har kompletterat med ytterligare genomströmning- och stabilitetsberäkningar. Vid huvudförhandling har bolaget angivit att det under de inledande etapperna, med driftutskov, kommer att krävas en vattenspiegel framför utskovet för att säkerställa att erforderlig klarning av vattnet hinner ske innan bräddning genom driftutskovet till klarningsmagasinet. Lastfallet med fri vattenspiegel över deponerad anrikningssand är att betrakta som ett normalfall, dvs säkerhetsfaktor SF ska vara över 1,5. Bolaget avser att inkludera detta lastfall i detaljprojekteringen.

Vad avser det befintliga sandmagasinet justerar bolaget dämningssgränsen från nivå +519 till +517 men nivån för nödutskovströskeln bibehålls dock på nivå +519. Bolaget är enig med den sakkunnige om placering av nödutskovströskeln i damm B-C. Placeringen av nödutskovströskeln i damm B-C bedöms inte påverka klarningsmagasinet eftersom nivån för nödutskovströskeln i sandmagasinet bibehålls och bräddning från befintligt sandmagasin endast kommer ske om flödet över-skrider den sammanlagda tillrinningen av ett Klass 1-flöde till befintligt sandmagasin och ett Klass 1-flöde från nytt sandmagasin. Nödutskovens trösklar har inte dimensionerats utifrån flödet, utan en bredd om 5 m har valts med hänsyn till att fordon ska kunna köra över tröskeln och en betydligt smalare öppning räcker för att klarningsmagasinet ska klara av att brädda erforderlig mängd vatten vid ett Klass 1-flöde.

Avseende läckageövervakning avser bolaget att installera fiberoptisk kabel för temperaturmätning i stödbank för damm A-B. För damm B-D och D-E bedömer bolaget att det är svårare att utföra av olika anledningar men kommer i samband med detaljprojektering och anläggande att utreda detta vidare. Vidare har bolaget uppgivit att den mätning med avseende på instrumentering och övervakning som ska göras från och med att magasinen tas i drift är mätning av vattennivåer, läckage, portryck i damm och undergrund, rörelser och deformationer, erosion och materialegenskaper.

Bolaget åtar sig att som en del i att ytterligare minska risken för dammhaveri lägga ut det geomorfologiska gråberget vid det södra gråbergsupplaget i samband med anläggandet av dammen för ytterligare stabilisering. Bolaget har vidare anfört att risken för dammbrott minskar genom att minimera vattenvolymen i nya sandmagasinet men något specifikt åtagande kopplat till detta har bolaget inte kunnat göra.

Gällande LKAB:s kommentar om konsekvensberäkningar har bolaget vid huvudförhandlingen anfört att det bästa sättet att hantera scenariot med att LKAB inte genomfört höjningen är att uppdatera nuvarande beräkning när det är känt vilka förhållanden som råder vid anläggandet. Bolaget har åtagit sig att senast två år innan anläggandet av S-dammen genomföra och redovisa en dammbrottsberäkning för dammbrott i S-dammen, inklusive konsekvenserna av ett dammbrott, till LKAB. Bolaget har åtagit sig att även göra detsamma för Ö-dammen men någon närmare tidpunkt för detta har inte angivits mer än att det ska göras i god tid innan anläggandet av denna.

Vid urgrävningen av klarningsmagasinet har bolaget uppgivit att föreslagen bottennivå (ca +508) enligt utförda undersökningar ska medföra att morän lämnas kvar över berg. Schakt kommer inte att få ske ner till berg, utan morän ska lämnas kvar för att uppnå tillräcklig täthet. Kontroll av morändjup kommer att ske innan slutlig schakt och kontroll av själva magasinbotten kommer att ske efter schakt genom provtagning av kornfördelning och packningsgrad, vilka kompletteras med infiltrationstester.

Angående kontroller och krav till följd av att undergrunden i alla avseende inte är känd eller om avvikelser från tidigare bedömningar framkommer vid och under anläggningsarbete med dammarna har bolaget uppgivit följande. Under hela anläggandetiden för dammbyggnation ska bolaget ha en extern byggkontrollant i fält för besiktning av grundläggningsytor och uppbyggnad av dammar. Kontrollanten ska kontrollera att anläggandet utförs enligt handlingar, kontrollera

inmätningar och sköta provtagning. I det fall avsteg sker så involveras ansvarig projektör och alla avsteg beslutas i samråd mellan projektör, kontrollant och dammägare. Avsteg, beslut, motivering och utförande dokumenteras. All dokumentation sammanställs årligen bl.a. i en utföranderapport, PM projektering och ett konstruktörsutlåtande.

Bolaget har vid huvudförhandlingen åtagit sig att vid tillsynsbesök hålla senast fastställda utföranderapport, PM projektering och konstruktörsutlåtande samt liknande handlingar tillgängliga.

Mark- och miljödomstolens bedömning om dammar och dammsäkerhet

Mark- och miljödomstolen bedömer utifrån det omfattande material om dammar och dammsäkerhet som lagts fram i målet att frågan framstår som väl genomgången och belyst. Bolaget har utifrån den sakkunniges utlåtande samt övriga parter synpunkter kompletterat och lämnat såväl upplysande svar som åtaganden enligt ovan rörande dammar och dammsäkerhet. Med dessa i kombination med de regleringar av tillståndet och fastställande av villkor som görs bedömer domstolen att den ansökta verksamheten kan bedömas som tillåtlig med avseende på dammar och säkerhet kopplat till detta.

Seveso

Verksamheten omfattas av lagen (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. Verksamheten är en Sevesoverksamhet på den högre kravnivån till följd av verksamhetens sprängämneshantering. Med anledning av detta har bolaget till ansökan tagit fram en säkerhetsrapport med tillhörande handlingsprogram samt en intern plan för räddningsinsatser för verksamheten. Under huvudförhandlingen har bolaget också lämnat in en reviderad version av den interna planen för räddningsinsatser.

Domstolen bedömer att den säkerhetsrapport som lämnats in i målet är tillräckligt utförlig för att ligga till grund för tillståndsprövningen. I takt med att verksamhetens

detaljplaneras och byggs upp behöver säkerhetsrapporten och den interna planen för räddningsinsatser revideras. Detta hanteras vidare under villkorsdelen.

Mark- och miljödomstolen har även att i tillåtlighetsbedömningen i första hand beakta eventuella faror för tredje man. Utifrån det som bolaget redovisat i form av skyddsåtgärder och åtaganden finner mark- och miljödomstolen att tillämplig Sevesolagstiftning inte utgör något hinder för tillåtligheten.

Risker vid sprängningar

Den ansökta verksamheten innebär sprängning i såväl dagbrott som under jord. Vid sprängningar i dagbrott kan det uppstå stenkast som kan hamna utanför verksamhetsområdet och som kan innebära risker för människor, djur, byggnader och närliggande vägar och järnvägar.

Mark- och miljödomstolen finner utifrån bolagets beräkningar och redovisningar att riskerna vid sprängningar och stenkast går att hantera. Bolagets föreslagna skyddsåtgärder och åtaganden ihop med föreslagna villkorsskrivningar gör att det är möjligt att reglera verksamheten på ett sätt som medför att den ansökta verksamheten kan bedömas som tillåtlig. Domstolen anser att villkoren bör reglera när sprängningsverksamhet får pågå och hur stenkast utanför verksamhetsområdet ska undvikas. Detta utvecklas vidare nedan under rubriken *Villkor och uppskjutna frågor*.

Avfallshantering och efterbehandling

Rättslig reglering

För att en verksamhet ska anses tillåtlig krävs att det avfall som uppstår i verksamheten hanteras på ett miljömässigt godtagbart sätt (se bl.a. 2 kap. 3 och 5 §§ samt 15 kap. miljöbalken).

Vad gäller det avfall som uppkommer i en gruvverksamhet genomför förordningen (2013:319) om utvinningsavfall (utvinningsavfallsförordningen) och 15 kap. miljöbalken tillsammans Sveriges implementering av utvinningsavfallsdirektivet (2006/21/EG)⁸. Utöver detta finns ett antal beslut från EU-kommissionen med kompletterande bestämmelser om hantering av utvinningsavfall. Vidare har, i enlighet med vad som föreskrivs i direktivet och beslut från EU-kommissionen, den europeiska standardiseringskommittén CEN/TC 292 publicerat tekniska standarder för bl.a. provtagning och karaktärisering av utvinningsavfall. EU-kommissionen har tagit fram referensdokument för bästa tillgängliga tekniker. Den senast publicerade MWEI BREF från 2018 grundas på en översyn av tidigare gällande MTWR BREF från 2009. BAT-slutsatserna innehåller teknisk information avseende bästa tillgängliga teknik och är vägledande vid bedömning av kraven enligt miljöbalken och utvinningsavfallsförordningen.

Enligt 23 § utvinningsavfallsförordningen ska den som bedriver en verksamhet som ger upphov till utvinningsavfall ha en avfallshanteringsplan. Enligt 37 § samma förordning framgår att den information som krävs för karakteriseringen av utvinningsavfall ska samlas in och utvärderas. I 64 § anges att den som i fråga om en verksamhet som omfattas av denna förordning ansöker om ett sådant tillstånd som avses i 9 eller 11 kap. miljöbalken i samband med ansökan ska informera tillståndsmyndigheten bland annat om innehållet i den avfallshanteringsplan som krävs.

Avfallshanteringsplan

Bolaget har lämnat in en avfallshanteringsplan med ansökan. Avfallshanteringsplanen beskriver hur utvinningsavfallet och avbaningsmassor ska hanteras i samband med verksamheten och brytning av fyndigheterna i A-, B- respektive D-zon. Gråberget planeras att deponeras i slutligt utbrutna dagbrott eller brytningsrum

⁸ Europaparlamentets och Rådets direktiv 2006/21/EG av den 15 mars 2006 om hantering av avfall från utvinningsindustrin och om ändring av direktiv 2004/35/EG

under jord, användas för anläggande av dammar vid sandmagasinet eller deponeras ovan jord på gråbergsdeponier. Maximal höjd på gråbergsdeponierna är +594 (norra) och +594,9 (södra) RH2000. Anrikningssand liksom gruvslam från pumpgropar ska deponeras i ett nytt sandmagasin och hydroxidslam från vattenrening i en egen deponi i närheten av sandmagasinet.

Under handläggningen har det funnits synpunkter, bland annat från SGU och länsstyrelsen, om kompletterande utredning med avseende på gråbergets syrabildande potential. Vidare har synpunkter framställts om att informationen om slammet från vattenreningen och hanteringen av detta inte varit tillräcklig.

Bolagets justerade talan om att det inte ska ske någon dagbrottsbrytning i D-zonen medför att den inlämnade avfallshanteringsplanen inte överensstämmer med den ansökta verksamheten i alla delar. Bolaget har vid huvudförhandlingen i målet presenterat vilka justeringar av avfallshanteringsplanen som detta medför. Under handläggningen har bolagets fortlöpande undersökningar vidare medfört uppdateringar i fråga om vattenrening, hantering av hydroxidslam och karakterisering. Mark- och miljödomstolen behandlar här översiktligt vad som framkommit om bolagets avfallshantering och även vad som i stora drag behöver justeras i kommande uppdateringar.

Ingen dagbrottsbrytning i D-zon

Till följd av bolagets justering om att inte bedriva dagbrottsbrytning i D-zonen stämmer inte vissa beskrivningar av brytningsverksamheten liksom mängder av deponerat gråberg, ytstorleken av olika upplag av gråberg och mängder av avbaningsmassor som torv och morän. Bolagets justerade ansökan innebär att mängden gråberg som måste deponeras totalt från samtliga zoner minskar betydligt. Det tidigare yrkandet om deponering av 100 Mton gråberg är justerat till 43 Mton. Även områden som behöver tas i anspråk för deponeringen av gråberget minskar vid såväl den norra som den södra gråbergsdeponin. Vidare innebär bolagets

justerade yrkande att antalet moränupplag minskar från de tidigare planerade tre upplagen till ett och mängden morän minskar från 6 Mm³ till 2 Mm³.

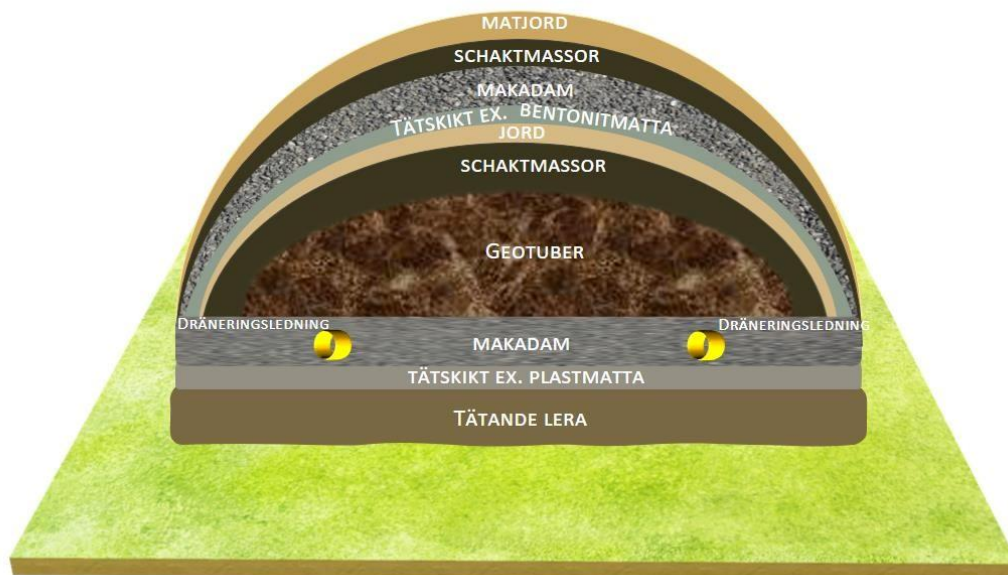
Vad gäller mängderna av anrikningssand och gruvslam (slam från pumpbrunnar) har bolaget bedömt att de är desamma oavsett frånfallet av dagbrottsbrytning i D-zonen.

Vattenrening

Under handläggningen har planerna runt vattenreningstekniken under såväl drift som efter stängning utvecklats i förhållande till de beskrivningar som framgår av avfallshanteringsplanen.

Hydroxidslam

Vid vattenreningen uppstår ett slam, benämnt som hydroxidslam, som vid inlämnande av ansökan inte hade karakteriserats. Sedan ansökan lämnades in har pilotförsök av vattenreningsanläggningen startats upp och pågått ett tag och slammet har analyserats och karakteriserats. Resultaten visar att slammet bör klassificeras som farligt avfall med hänsyn till dess innehåll av koppar, kobolt, nickel och zink och att slammet lakar i begränsad omfattning. Bolaget har redovisat en schematisk beskrivning av hur hantering av slam från reningsanläggningen kan komma att behandlas.



Figur 6. Konceptuell bild över slamdeponins utformning.

Lokaliseringen av slamdeponin kommer sannolikt att vara i anslutning till sandmagasinet. Detaljprojektering med avseende på val av slutgiltig lokalisering och utformning kommer att genomföras senare. Slammet kommer att deponeras på ett sätt som uppfyller kraven på en farlig avfallsdeponi, FA-deponi. Slammet från reningsanläggningen planeras för närvarande att förvaras i geotuber som består av geotextil där vattnet kan passera igenom och sedimentet kvarhålls i tuben. Tuberna kan tillåtas släppa vatten och därefter återfyllas tills dess att den fasta massan fyller tuben till önskad grad. Geotuberna kan staplas på varandra i lager och därmed möjliggöra en packning på höjden med bibehållen eller ökad avvattningseffekt genom ökat tryck. Dräneringsvattnet från geotuberna samlas upp i en anlagd lågpunkt och pumpas till en utjämningsbassäng. Därefter pumpas vattnet vidare för rening innan det avbördas.

Deponi för slam kommer att nyttjas i två etapper. Den första för att ta emot slam under driftskedet och etapp två för att ta emot slam under efterbehandlingsfasen.

Karakterisering

Vad gäller karakteriseringen av anrikningssand visar den på förhöjda halter av metaller och framför allt av koppar. Sanden klassas inte som inert och bedöms inte heller som farligt avfall. Halten metaller är högre i anrikningssanden än i gråberget. Vad avser potentiellt syrabildande förmåga i anrikningssanden visar varken statiska eller kinetiska analysmetoder på att det skulle föreligga risk för att surt vatten uppkommer på kort eller lång sikt. Inga ytterligare tester av anrikningssand har genomförts sedan ansökan lämnades in och mängden bedöms vara densamma oavsett dagbrottsbrytning i D-zonen. Det finns inte några förhållanden som påkallar någon justering i avfallshanteringsplanen avseende anrikningssand i nuläget.

Vad gäller gråberg innehåller även detta förhöjda metallhalter där gråberg från A- och B-zonen uppvisar högre halter jämfört med D-zonen. Gråberget klassas inte som inert men inte heller som farligt avfall. Bolaget har under handläggningen både fördjupat karakteriseringen av den syrabildande potentialen av gråberg samt gjort kompletterande karakteriseringsarbete av fler gråbergsprover samt av hydroxidslam från vattenreningen. Avfallshanteringsplanen behöver uppdateras med avseende på detta.

Bolagets initiala bedömning utifrån de statiska analyserna var att gråberg från D-zonen är nettobuffrande medan gråberg från A- och B-zonen bedömdes som osäkert med avseende på buffrande förmåga och ett prov uppvisade även potentiellt syrabildande förmåga, dvs. risk att generera surt lakvatten. Utifrån dessa resultat har bolaget genomfört kinetiska tester i form av fuktkammarförsök på gråberget. Fuktkammarförsöken hade vid inlämnandet av ansökan pågått och utvärderats efter 50 veckor. Bedömningen var att utlakningen generellt sett var mycket låg för gråbergsprover från D-zonen jämfört med gråberg från den tidigare brytningen ur A- och B-zonen och inget gråbergsprov kunde påvisas riskera att i framtiden generera surt lakvatten. Fortlöpande och kompletterande resultat från fuktkammarförsök har redovisats under handläggningen och vid huvudförhandlingen i målet. Bolagets bedömning är att dessa analyser stödjer den tidigare

bedömningen att inga gråbergsprover riskerar att generera surt lakvatten. Bolaget frånföll utifrån dessa resultat den tidigare bedömningen att gråberg från D-zonen ska överlagra gråberg från A- och B-zonen vid en efterbehandling. Bolagets bedömning är att allt gråberg, oberoende av ursprung, kan hanteras och deponeras likvärdigt.

Efterbehandling

Konceptuell efterbehandlingsplan

Bolaget har under huvudförhandlingen redogjort för den justerade konceptuella efterbehandlingsplanen och har efter huvudförhandlingen också lämnat in en uppdaterad sådan. En efterbehandlingsplan ska, även om den är konceptuell, vara tillräckligt omfattande för att kunna användas vid en icke planerad nedläggning av verksamheten och det måste vara säkerställt att verksamheten kan avslutas på ett sätt som inte riskerar skada för människors hälsa eller miljön. Då efterbehandlingsplanen är konceptuell, och alla delar i verksamheten dessutom inte är detaljprojekterade ännu, krävs att planen revideras framöver.

Bolaget har framfört att målet med efterbehandlingen är att minimera risken för negativ påverkan på människa och miljö samt att skapa ett område där mervärden i form av landskapsbild och ekologisk funktion skapas. Gråbergssupplagen ska utformas geomorfologiskt vilket innebär att de ska utformas för att smälta in i landskapet. Detta ska till stora delar utföras under pågående drift men kan tidigast påbörjas ca 5–6 år efter påbörjad verksamhet och då i den södra deponin.

Bolaget har uppgivit att de som ett frivilligt åtagande (som inte omfattas av villkor) ska göra en ekologisk efterbehandling och med detta menat att området ska återställas till ett område som är till nytta för människa och natur. Vidare är syftet med efterbehandlingen att vattenkvaliteten i nedströms recipienter inte ska

försämrar och den dag då vattenrening ska avslutas (ca 30 år efter avslutad brytning) ska belastningen vara motsvarande dagens eller lägre.

Pastefyllning och betongpluggning

Bolaget presenterade vid huvudförhandlingen en justerad efterbehandlingsmetod i vissa avseenden. Ytliga brytningsrum och botten på dagbrottet ska tätas, pastefyllas, liksom vissa hålrum av underjordsgruvan, betongpluggas. Tätning i ytliga delar ska göras med s.k. paste, en blandning av anrikningssand och exempelvis cement. I underjordsgruvan ska tätning ske med betongpluggar. Syftet med detta är att minska massflödet av föroreningar från gruvan genom att åstadkomma en flödesreduktion av vatten, dvs. blockera vattenflöden ned i gruvan. Tätningen ska minimera mängden vatten från nederbörd och annat ytligt vatten att tränga ned i gruvan och möjligheten att fylla olika hålrum. I jämförelse med dagens situation, kommer tätningen och pluggningen medföra att mindre mängder föroreningar läcker ut ur gruvan i det efterbehandlade skedet.

Pastefyllningens syfte, utöver att blockera vattenflöden mellan den ytliga gruvan och den djupare gruvan, är även att stabilisera bergmassan för att säkerställa långsiktig stabilitet i den ytnära bergmassan och möjliggöra att en större del av fyndigheten kan brytas. Pastefyllning av brytningsrum för att öka stabiliteten kommer sannolikt att ske löpande. Detta kommer ske på specifika platser där det är motiverat av stabilitetsskäl och inte i hela den ytliga underjordsgruvan. Detaljutformningen av återfyllningen är inte klar men hela dagbrottens botten kommer att vara täckta.

Vid beräkning av föroreningshalter i recipienterna har bolaget använt sig av två olika efterbehandlingsalternativ. Båda alternativen bygger på täckning av gråbergsdeponier och sandmagasin. Vid huvudförhandlingen angav bolaget att gråbergsdeponier ska täckas med 0,6 m morän samt 0,1 m växtetableringsskikt och att sandmagasin täcks med 0,3 m morän samt 0,1 m växtetableringsskikt. I den

senare inlämnade efterbehandlingsplanen anges växlande att lagret morän som påföres sandmagasinet ska vara ca 5 cm eller 0,3 meter. Den ekonomiska säkerheten har beräknats utifrån en täckning om 0,3 m morän. Mark- och miljödomstolen utgår därför från att det är denna täckning som kommer att tillämpas. Alternativ 2 innebär utöver detta pastefyll och betongpluggning. Bolaget har poängterat att det är alternativ 2 som planeras för och den ekonomiska säkerheten tar höjd för. Alternativ 1 är således inte aktuellt enligt vad bolaget anfört men har använts för att presentera effekten av tätning.

Länsstyrelsen har menat att efterbehandlingsalternativ 1 inte kan tillåtas då det medför en otillåten försämring enligt 5 kap. 4 § miljöbalken. Vidare har länsstyrelsen haft synpunkter om att efterbehandlingsplanen är för generellt hållen för att det ska gå att säkerställa att skyddsåtgärden pastefyllning vidtas vid stängning av gruvan.

Vattenrening efter avslutad drift

Vattenrening ska pågå under en övergångsperiod efter avslutad verksamhet (30 år), där vatten från gråberg och sandmagasin samlas upp och renas. Tiden är baserad på bedömningen att under den tiden ska processvatten hinna dränera ut samt att den efterföljande initiala vittringen, från framför allt nya sandmagasinet, ska avklinga. Under denna period kan även vattenkvalitet ut från gruvan utvärderas liksom flödet och vid eventuellt observerat högt flöde kan korrigerande åtgärder för underjordsgruva och dagbrott vidtas.

Branter vid dagbrottskant

En fysisk risk föreligger om inte området avgränsas vid eventuella branta stup och vid instabila slänter. Bolaget har uppgivit att detta hanteras genom stängsling, utläggning av större stenblock, markering eller återfyllnad av gråberg. Preliminärt planeras inte för en fullständig återfyllnad av dagbrotten vilket gör att dessa behöver

stängslas in eller på annat sätt hanteras där risker föreligger för att förhindra direkt tillträde eller säkerställa ett säkert avstånd från dagbrottskant.

Övrigt

Klarningsmagasinet kommer att återställas till en våtmark med dammar och ett meandrande dike. I klarningsmagasinet kommer torv och vegetationsskikt att läggas ut för att forma öar, holmar och dammar.

För täckningen av gråbergsupplag och sandmagasin kommer morän från upplag på verksamhetsområdet att användas.

Risicanläggning

Bestämmelsen i 57 § utvinningsavfallsförordningen anger att om det i en verksamhet finns en risicanläggning ska verksamhetsutövaren se till att det för anläggningen finns en strategi för att förebygga allvarliga olyckor, ett säkerhetsledningssystem för genomförande av strategin och en intern beredskapsplan som specificerar de åtgärder som ska vidtas vid anläggningen i händelse av en allvarlig olycka. Vidare framgår av bestämmelsen att strategin, säkerhetsledningssystemet och den interna beredskapsplanen ska vara anpassade till den fara för allvarliga olyckor som anläggningen är förenad med under driften och efter stängning.

Bolaget har utifrån beslutad dammsäkerhetsklass bedömt att dammanläggningen, med undantag för S-dammen, utgör en risicanläggning i enlighet med 10 § utvinningsavfallsförordningen under den aktiva driften. Dammsäkerhetsklassningen innebär att en icke försumbar risk för förlust av människoliv förekommer till följd av mängden fritt vatten som kan strömma ut från magasinen i händelse av haveri.

När deponeringsverksamheten avslutats och efterbehandlingen genomförts kommer det inte förekomma något fritt vatten i magasinen vilket innebär att motiven till

klassningen av magasinen som riskanläggning inte kommer att kvarstå. Bolaget har inte beskrivit någon sådan strategi som bestämmelsen i 57 § utvinningsavfallsförordningen innebär men har vid huvudförhandlingen föreslagit ett villkor om att en uppdaterad avfallshanteringsplan, inklusive strategi för att förebygga allvarliga olyckor, beskrivning av säkerhetsledningssystemet och en intern beredskapsplan, enligt utvinningsavfallsförordningen ska ges in till tillsynsmyndigheten innan brytning påbörjas.

Mark- och miljödomstolens sammanfattande bedömning om avfallshanteringen

Efter bolagets kompletteringar och fortsatta karakteriseringar avseende gråbergets syrabildande potential, samt kompletterande uppgifter om hydroxidslammets karakterisering och planerade omhändertagande har slutligen ingen part invänt mot bolagets bedömningar avseende utvinningsavfallen eller övrigt avfall.

Domstolen konstaterar att bolagets utredning om utvinningsavfallen inklusive de kompletteringar som genomförts är väl genomarbetad. De prover på såväl gråberg som anrikningssand som har tagits och valts ut för analyser framstår som relevanta för den ansökta verksamheten. De analyser som utförts är i enlighet med såväl bestämmelser som rådande standarder och vedertagen praxis på området. Utredningen utgör således en tillräcklig grund för bedömningen av utvinningsavfallens karakterisering och möjliggör en bedömning av att den planerade hanteringen och omhändertagandet inte utgör en olägenhet för människa och miljö vare sig på kort eller lång sikt.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den efterbehandlingsmetod som bolaget har presenterat, som bland annat inkluderar tätning med s.k. pastefyllning av dagbrottens botten och ytliga delar av gruvan samt betongpluggning av djupare hålrum, visar att det går att efterbehandla området så att miljöeffekterna i ett efterbehandlat skede är godtagbara och tillåtliga. Då efterbehandlingsplanen är konceptuell och alla delar i verksamheten inte är detaljprojekterad ännu finns det

anledning att revidera planen framöver. Kommande revideringar av efterbehandlingsplanen måste bland annat klargöra ytterligare vilka branter som i slutändan uppstår vid dagbrottskant och hur dessa ska hanteras för att det ska vara säkerhetsmässigt hållbart även ur ett långsiktigt perspektiv. Stängsel brukar sällan vara en långsiktigt hållbar lösning och denna fråga måste hanteras med tillsynsmyndigheten innan efterbehandling kan avslutas. Alternativ till att behålla branter vid dagbrottskant kan t.ex. vara att snedspränga branterna. Någon utredning om detta finns dock inte i underlaget och således finns inte heller någon ekonomisk säkerhet kopplat till en sådan lösning. Domstolen bedömer att detta ska hanteras framgent mellan tillsynsmyndigheten och bolaget och att det vid revideringar av den ekonomiska säkerheten måste tas hänsyn även till detta.

Domstolen anser vidare att för det fall att det blir aktuellt med ReMining måste efterbehandlingsplanen i kommande revideringar även innefatta hur de delar som berörs av detta kommer att efterbehandlas samt vilka åtgärder som kan bli aktuella, eftersom detta inte har ingått i den inlämnade efterbehandlingsplanen. I bolagets moränupplag kommer ca 2 Mm³ finnas tillgängligt medan behovet för efterbehandlingen beräknats till ca 1,5 Mm³. Ett överskott finns således vilket kan användas exempelvis till den ekologiska efterbehandlingen eller täckning av det gamla sandmagasinet.

Sammantaget bedömer domstolen att den ingivna avfallshanteringsplanen inklusive efterbehandlingsplanen med de beskrivningar som givits vid huvudförhandlingen och efterföljande kompletteringar visar att innehållet i avfallshanteringsplanen uppfyller kraven enligt rådande bestämmelser. Slutsatserna i avfallshanteringsplanen har principiellt inte ändrats till följd av kompletteringarna eller frånfallandet om dagbrottsbrytningen i D-zonen och den ingivna avfallshanteringsplanen kan ligga till grund för prövningen, i enlighet med den informationsplikt som framgår av bestämmelsen i 64 § utvinningsavfallsförordningen. Däremot bör en uppdaterad avfallshanteringsplan med de uppgifter som behandlats ovan samt eventuella ytterligare kompletteringar som framkommer vid detaljprojektering ges in vid

någon lämplig tidpunkt. Detta gäller även den strategi som enligt utvinningsavfallsförordningen ska tas fram för riskanläggningar. Domstolen utvecklar detta ytterligare under rubriken om villkor nedan.

Mark- och miljödomstolen bedömer sammantaget att verksamhetens planerade hantering av utvinningsavfall, farligt avfall och övrigt avfall kan godtas och den planerade avfallshanteringen och efterbehandlingen utgör därmed inte ett hinder mot tillåtligheten.

Luft och damning

Rättslig reglering

Även vad gäller utsläpp till luft ska 2 kap. miljöbalken tillämpas och bedömas utifrån dess påverkan på människors hälsa och miljön. I luftkvalitetsförordningen (2010:477) framgår miljökvalitetsnormer avseende föroreningsnivåer som inte får överskridas. Förordningen är meddelad bl.a. med stöd av 5 kap. 1 § miljöbalken. En verksamhet som ger en ökad förorening och som kan antas på ett inte obetydligt sätt bidra till att en miljökvalitetsnorm enligt 5 kap. 2 § första stycket 1 för annat än vatten inte följs får endast tillåtas under vissa särskilt angivna förhållanden (5 kap. 5 § andra stycket miljöbalken).

Bakgrund

Bolaget har sammanfattningsvis anfört följande om luft och damning. För att göra en nulägesbeskrivning av luftmiljön har bolaget låtit göra en sammanställning av luftmätningar i Kiruna. Genomförda mätningar visar att luftkvaliteten i Kiruna tätort i nuläget bedöms som god. Enligt mätningar utförda under 2019 klarades miljökvalitetsnormerna årsmedelvärden för PM₁₀, PM_{2.5}, NO₂ och SO₂. Även för metallerna nickel, arsenik, kadmium och bly klarades miljökvalitetsnormerna vid

samma mätplats. Diffus damning ger främst upphov till ett haltbidrag av PM₁₀ men smutsar även ned i närområdet.

Med hjälp av spridningsmodellering har den totala halten samt haltbidrag för PM₁₀ beräknats till närområdet från den planerade verksamheten. Spridningsberäkning har inte utförts för nedsmutsning. Spridningsberäkningarna ger en god indikation på hur omgivningen påverkas och visar att haltbidraget, även utan skyddsåtgärder, till årsmedelvärde av PM₁₀ är lågt. LKAB:s närliggande verksamhet påverkar redan idag luftmiljön i Kiruna. Ett tillskott av partiklar från den planerade verksamheten medför en minskad marginal för att miljö kvalitetsnormen och miljömålen klaras, men genom de skyddsåtgärder som föreslås bedöms verksamhetens bidrag till kumulativa effekter för luftmiljön vara liten.

Verksamheten kommer inte att bidra till att någon miljö kvalitetsnorm avseende luft kommer att överskridas. Det finns flera olika källor som kan ge upphov till damning inom verksamhetsområdet och därför har bolaget åtagit sig att genomföra skyddsåtgärder för att undvika och begränsa dessa olägenheter. Det handlar om att använda bevattning och dammbindningsmedel på arbetsvägar, täcka lastbilsflak vid externa transporter av dammande material, anlägga en hjul- och underredstvätt om det behövs, dammbekämpa på upplag och ytor, bygga in fast krossanläggning och transportband samt att bespruta öppna vagnar med järnmalmskoncentrat med dammbekämpningsmedel vid behov. Utöver detta har bolaget även föreslagit villkor för damningen som bland annat handlar om att lastning av färdig produkt ska ske väderskyddat, och att malmkross vid anrikningsverket ska förses med stoftrening. Bolaget har också godtagit länsstyrelsens förslag om att alla lastbilstransporter av koncentrat ska ske med täckta lastbilar

Vad gäller transporter på järnväg planeras för att transporterna av kopparkoncentrat kommer att ske i täckta vagnar medan tranposterna av järnkoncentrat kommer att

ske i öppna vagnar. I dessa öppna vagnar ”limmas” lasten genom att den besprutas med en blandning av lignin. Bolaget har uppgett att de vill använda de befintliga system som finns på Malmbanan och att det då inte är möjligt att transportera järnkoncentrat i täckta vagnar beroende på hanteringen och utrustningen som finns vid omlastningsstationerna. Bolaget har dock anfört att om det på Malmbanan börjar använda täckta vagnar i framtiden så kommer även bolaget att göra det.

Samebyarna, länsstyrelsen och Kiruna kommun har alla framfört synpunkter om damningsproblematik i området idag och lyft farhågor med den ansökta verksamhetens bidrag till detta.

Samebyarna anser att damning alltid är ett problem vid gruvdrift, även om det vidtas dammbekämpande åtgärder. Renskötarnas beprövade erfarenhet visar att renarna inte kan lukta sig fram till betet på samma sätt om betet och snön är täckt med damm. Samebyarna har framfört att vindpåverkan kan ge damning på samebyns marker även långt ifrån verksamheten.

SGU har framfört att riskerna för omgivningen genom spridning av damm till viss del kan åtgärdas genom vattenbegjutning. SGU har lyft frågan om dammbekämpning genom vattenbegjutning som en potentiell risk för grundvattnet och i det sammanhanget påpekat att användande av snökanoner borde innebära ökad mängd smältvatten lokalt.

Miljö- och byggnämnden i Kiruna kommun har framfört att det är viktigt att transporter av gruvprodukter inkluderas i prövning av tillståndet så att tillsynsansvaret klargörs för hela transportsträckan. Klagomålen på damning från transporter har ökat lokalt men också längs järnvägen, specifikt Malmbanan, med fler tågtransporter och andra materialtyper. Kiruna kommun förordar därför en transportlösning med täckta vagnar. Transporter av magnetitkoncentrat upplevs

bidra till förhöjd damning längs järnvägen i dagsläget, och det är inte främst lastade vagnar som dammar utan tomma vagnar.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Utifrån det som lagts fram av olika parter kan mark- och miljödomstolen konstatera att damning längs de planerade transportvägarna utgör olägenheter av betydelse. Enligt domstolens bedömning ovan utgör dock järnvägstransporterna av malmen inte en följdverksamhet och ska av den anledningen inte prövas här. Inte heller verksamheten i Pitkjäärvi ska prövas i förevarande mål. Damningen från verksamhetsområdet ska dock prövas i detta mål liksom transporterna av koncentrat med lastbil längs E10 och till Pitkjäärvi.

Mark- och miljödomstolen delar bolagets bedömning att verksamheten inte kommer att bidra till att någon miljö kvalitetsnorm avseende luft kommer att överskridas. Med de skyddsåtgärder och åtaganden som bolaget fört fram och ska genomföra begränsas olägenheterna för luftmiljön så att hinder mot tillåtligheten inte föreligger.

Transporter

Mark- och miljödomstolen har bedömt att externa lastbilstransporter av färdig produkt på E10 och till Pitkjäärvi är att se som en följdverksamhet vars effekter ska ingå i prövningen av verksamhetens tillåtlighet. Järnvägstransporterna har inte bedömts utgöra en följdverksamhet i detta mål.

Bolaget har uppgett att transporter i första hand kommer att ske med järnväg men att för det fall att det blir nödvändigt med lastbilstransporter, vid t.ex. stopp i järnvägstrafiken eller om transporter behöver ske innan bangården är ordnad, kommer transporterna att ske med täckta släp. Detta är således utgångspunkten för mark- och miljödomstolens bedömning. Vidare utgår mark- och miljödomstolen

från vad bolaget anfört om att det totala antalet lastbilstransporter av färdig produkt kommer att uppgå till ca 43 ekipage per dygn varav tio ekipage per dygn på E10 och sedan vidare på väg 870 (det senare ej bedömt som följdverksamhet), och 33 ekipage per dygn via E10 till Pitkjäarvi.

Det är enligt domstolen främst transporternas påverkan i form av damning samt påverkan på rennäringsen i form av t.ex. buller och påkörningar som är av betydelse vid bedömningen av verksamhetens tillåtlighet. Med föreskrivande av det villkor om täckta släp som länsstyrelsen föreslagit samt ytterligare villkor om damningsbegränsande åtgärder finner domstolen att redovisade transporter kan godtas ur damningshänseende.

Delar av transportsträckan öster om Kiruna ligger inom område som är av riksintresse för rennäringsen. Vidare finns flyttleder som korsar E10 längs den tänkta sträckan mot Pitkjäarvi öster om Kiruna. Av bestämmelsen i 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att mark- och vattenområden som har betydelse för rennäringsen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringsens bedrivande. 3 kap. 5 § har inte bedömts i förhållande till följdverksamheten varför denna prövning ska ske i mark- och miljödomstolen.

Av förarbetena till bestämmelsen i 3 kap. 5 § miljöbalken framgår att i uttrycket så långt möjligt ligger att en avvägning ska göras mellan det skyddade intresset och motstående intressen. Vid en sådan avvägning ska beaktas samhällsekonomiska hänsynstagande, t.ex. med hänsyn till regionalpolitiska eller sysselsättningspolitiska intressen. Även konsekvenserna för berörda enskilda intressen ska vägas in. I uttrycket ligger också att enbart ekonomiska hänsynstaganden inte får äventyra de värden som bestämmelsen avser att skydda, annat än om en samlad bedömning i enlighet med 3 kap. 1 § miljöbalken visar att detta främjar en från allmän synpunkt god hushållning. Av samma förarbeten anges att med uttrycket ”påtagligt kan påverka” utesluts bagatellartad påverkan. Endast sådana åtgärder åsyftas som kan

ha en bestående negativ inverkan på det aktuella intresset eller som tillfälligt kan ha en mycket stor negativ påverkan på detta (se prop. 1997/98:45 del 2, sid 30–32).

Mark- och miljödomstolen gör sin bedömning av verksamhetens tillåtlighet utifrån följande. Enligt bolagets tidsplan beräknas den egna bangården kunna tas i drift under hösten 2026. Vid den tidpunkten kommer verksamheten inte vara i full drift vilket sannolikt innebär färre transporter än vad som angetts ovan då bolagets beräkningar utgått från maximal miljöpåverkan vid full drift av verksamheten. Lastbilstransporterna av färdig produkt är enligt bolaget en tillfällig lösning fram till dess att den egna bangården tas i drift samt vid eventuella driftstopp. Mot denna bakgrund bedömer domstolen att transporterna inte påtagligt försvårar rennäringens bedrivande. Verksamheten bedöms därför som tillätlig även i förhållande till bolagets transporter.

Övriga motstående intressen

Inledning

Skydd för särskilda markanvändningsintressen framgår av hushållningsreglerna i 3 kap. miljöbalken, vilket innebär att de i huvudsak redan är rättskraftigt prövade inom ramen för bearbetningskoncessionen (se 4 kap. 2 § fjärde stycket minerallagen samt ovan under rubriken *Prövningen i förhållande till minerallagen*). Domstolens prövning i dessa delar utgörs av en kontroll i förhållande till de allmänna hänsynsreglerna och huruvida särskilda villkor om skyddsåtgärder och/eller kompensation är påkallade i de olika delarna.

Det rörliga friluftslivet

Bolaget har utförligt beskrivit den påverkan som den planerade verksamheten kan komma att ha för det rörliga friluftslivet i området och de förslag på lösningar som har tagits fram. Bolagets ambition är att tillskapa en nettopositivitet för det stadsnära friluftslivet i Kiruna.

Tre leder (skoterled, skidspår och vandringsled) som alla leder till (bl.a.) Ädnamvaarastugan ligger inom det planerade verksamhetsområdet och kommer därför att bli otillgängliga för friluftslivet ifall de inte dras om. Bolagets uppfattning är att det finns utrymme för att dra om dessa leder, bland annat genom att bolaget inte planerar någon industriverksamhet i det norra hörnet av verksamhetsområdet. Förslagen förutsätter att det under och efter gruvdriften är möjligt att passera västerut från Ädnamvaaraparkeringen längs de befintliga ledernas första kilometer. Sträckan beskrivs som något av en flaskhals för friluftslivet med endast en smal markkorridor mellan järnvägar och Viscariagruvans norra gräns. På grund av säkerhetsskäl bedöms det inte lämpligt att skidspår och skoterled överlappar varandra, och bolaget har redogjort för förslag på hur lederna skulle kunna dras om. Bolaget har också pekat på sätt att tillföra värden för att höja ledernas attraktionskraft, bland annat tillgänglighetsanpassning, nya vindskydd och informationsskyltar m.m.

Bolaget har också redogjort för fyra förslag på satsningar som bolaget skulle kunna göra för att skapa nettopositivitet för stadsnära friluftsliv i Kiruna. Dessa utgörs av en ny vandringsled över fem lågfjäll ("Fem toppar Kiruna"), satsningar på mountainbikeområdet Loussavaara-Nukutusvaara, upprustning av Materialvägen till Rautasälven samt tillskapande av Kirunas nya badplats.

Kiruna kommun har uppgett att det inte är tillräckligt att dra om leder och uppföra nya vindskydd, broar etc. för att kompensera den påverkan på upplevelse kvaliteten verksamheten kommer att medföra på friluftsutövare i närområdena. Kommunen har också framfört att det är viktigt att de kompensationsåtgärder som föreslås är genomförbara i relation till andra intressen och rättigheter samt att kumulativt perspektiv tas.

Samebyarna har samstämmt pekat på problematiken som redan finns för rennäringen i förhållande till turismen och friluftslivet kring Kiruna stad. Åtgärder som ökar den mänskliga närvaron på de fem lågfjällen Kurravaara, Väливаara, Vähä

Nukutusvaara, Nukutusvaara och Sakkaravaara ("Fem toppar") skulle enligt samebyarna försvåra ytterligare för rennäringen. Detsamma gäller upprustning och därigenom ökad användning av Materialvägen till Rautasälven samt på mountainbikeområdet Loussavaara-Nukutusvaara.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att nya sträckningar av friluftsleder kommer att kräva att nya broar byggs samt en del röjning av skog. En del av dessa åtgärder kan i så fall komma att behöva ske inom Natura 2000-områden. Vidare kräver brobygge och ledmarkeringar markupplåtelse från staten. Något tillstånd till dessa åtgärder lämnas inte, och har heller inte yrkats, inom ramen för denna prövning.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att bolaget har utrett förutsättningarna för friluftslivet och har lämnat förslag på hur verksamhetens påverkan på detta intresse kan begränsas. Dock förutsätter detta att erforderliga tillstånd och markåtkomst beviljas. Hänsyn till bl.a. naturmiljöer och rennäringen kan påverka vilka åtgärder som bör utföras och hur. De närmare förutsättningarna för planerna behöver, som framgått, prövas och hanteras i annan ordning. Mark- och miljödomstolen bedömer mot denna bakgrund att villkor i denna del inte bör föreskrivas. Mark- och miljödomstolen bedömer att verksamheten, även med beaktande av det rörliga friluftslivet, är tillåtlig.

Övriga riksintressen

Det planerade verksamhetsområdet ligger i ett område som är utpekad som *riksintresse för värdefulla ämnen och mineral*. Den sökta verksamheten är, liksom även bergmästaren konstaterat, förenlig med detta riksintresse (3 kap. 7 § miljöbalken). Vägen E10 och järnvägen Malmбанan är utpekade som *riksintresse för kommunikation*. Platsen för verksamheten ligger inom MSA-område för Kiruna flygplats. Verksamheten har inte bedömts påtagligt försvåra utnyttjandet av dessa anläggningar (3 kap. 8 § miljöbalken). Några villkor i dessa delar är inte påkallade.

Hela Kiruna centrum inklusive Kiirunavaara är utpekad som *riksintresse för kulturmiljö*. Området av riksintresse sträcker sig en bit över verksamhetsområdets östra gräns. Bolaget har utfört en kulturmiljöanalys som lämnats in som del av miljökonsekvensbeskrivningen och redogjorts för under huvudförhandlingen. Mark- och miljödomstolen saknar skäl att ifrågasätta bolagets slutsats att hoten mot fornminnen och riksintresset för kulturmiljövården Kiruna är obetydliga. Bolaget har också åtagit sig att skydda kända kulturmiljöobjekt och fornminnen, samt snarast anmäla till länsstyrelsen om okänd fornlämning påträffas vid exploateringsgrävning i mark. För det fall behov av tillstånd enligt kulturmiljölagen (1988:950) uppkommer, har bolaget att söka sådant i behörig ordning. Några villkor i denna del är inte påkallat.

Den planerade verksamheten ligger till stora delar inom Laevas renskötselområde, överlappar med Gabna samebys renskötselområde i norr och gränsar till *riksintresse för rennäringen* i söder och med en kilometers avstånd norrut. Verksamhetens påverkan på rennäring hanteras ovan under avsnittet rennäring.

Landskapsbild

Bolaget har gjort en landskapsanalys som lämnats in som bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen och som redogjorts för vid huvudförhandlingen i målet.

Att en verksamhets inverkan på landskapet är en relevant miljöeffekt som ska tas hänsyn till i miljöbedömningen framgår bl.a. av 6 kap. 2 § miljöbalken. Sverige har också ratificerat den europeiska landskapskonventionen i vilket behovet av skydd för landskap i förhållande till förändringstryck från bl.a. gruvnäringen framhålls.

Den planerade verksamheten kommer att ha en negativ inverkan på vyerna över naturmiljön, förminska naturupplevelsen från Ädnamvaara/Eatnamvárri och förstärka upplevelsen av gruvlandskap. Den kommer att påverka siktlinjen mellan

Luossavaara och Ädnamvaara/Eatnamvárri och innebära ökade ljusföroreningar. För att motverka dessa effekter har bolaget föreslagit en rad skyddsåtgärder, varvid den naturliga utformningen av gråbergssupplag och sandmagasin med tillhörande dammar är det som mark- och miljödomstolen bedömer vara det enskilt viktigaste. Den geomorfologiska designen bidrar också till en bättre ekologisk efterbehandling av området. Dessa skyddsåtgärder är av sådan vikt och kommer att ge ett så förväntat positivt resultat att det är relevant att förordna om dem i särskilt villkor.

Bolaget har också uppgett att man åtar sig att placera byggnader i möjligaste mån så att de inte är synliga på långt håll samt att anpassa färger för byggnader och installationer så att de så långt som möjligt ska smälta in i omgivningen. Vid design av belysning ska ljusföroreningar beaktas och minimeras i skälig omfattning. Mot denna bakgrund, och med hänsyn tagen till att villkor om geomorfologisk utformning och efterbehandling ställs, får den negativa effekt som verksamheten kommer att ha på landskapet accepteras.

Övrigt

Statusrapport

Att en verksamhet omfattas av industriutsläppsdirektivet medför enligt bestämmelsen 1 kap. 23 § industriutsläppsförordningen (2013:250) att den som bedriver eller avser att bedriva en industriutsläppsverksamhet ska se till att det finns en skriftlig rapport (statusrapport) för kontrollen av sådana föroreningar i mark och grundvatten som har samband med verksamheten. Bolaget har i ansökan uppgett att aktuella verksamhetskoder enligt miljöprövningsförordningen är 13.10 och 13.40 (malm och mineral). Bolaget har vidare uppgivit att verksamhetskoden 90.290-i (deponering) inte är tillämplig på gruvverksamheten eftersom deponeringen i utvinningsavfallsanläggningar utgör en integrerad del av gruvdriften. Bolaget har trots sin slutsats bifogat en statusrapport till ansökan.

Mark- och miljödomstolen delar bolagets bedömning att verksamheten inte utgör en industriutsläppsverksamhet enligt 1 kap. 2 § industriutsläppsförordningen och att verksamhetskoden 90.290-i därmed inte är tillämplig på verksamheten (jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 22 januari 2016 i mål M 10031-14, se dock mark- och miljödomstolen vid Nacka tingsrätts avgörande den 22 juni 2023 i mål 4653-22).

Sammanfattning tillåtlighet

Mark- och miljödomstolen har gått igenom den redovisning av påverkan som verksamheten kan medföra för människors hälsa och miljön och kommit fram till att verksamheten är tillåtlig. Skyddsåtgärder och försiktighetsmått kan ställas upp för verksamheten som medför att det inte kommer att uppstå olägenheter av väsentlig betydelse. Tillstånd kan således lämnas för den sökta gruvverksamheten. Vilka villkor som tillståndet ska förenas med behandlas i det följande.

VILLKOR OCH UPPSKJUTNA FRÅGOR

Inledning

Bestämmelser om villkor och andra föreskrifter som meddelas i en tillståndsdom syftar till att förebygga eller begränsa störningar och andra olägenheter från den verksamhet som tillståndet gäller för. Det är inte bara störningar från den tillståndspliktiga delen av verksamheten som kan bli föremål för reglering, utan verksamhetens samtliga miljömässiga konsekvenser ska regleras vid prövningen.

Villkor måste vara så preciserade att det kan konstateras om en överträdelse har skett och om den kan läggas till grund för sanktioner. I de fall det för verksamheten finns en närmare reglering i författning saknas dock många gånger anledning att upprepa regleringen i villkor för tillståndet. Villkor bör i stället ta sikte på sådant som inte direkt följer av författningsbestämmelser som ändå måste iakttas i verksamheten (se rättsfallen NJA 2010 s. 516 och NJA 2006 s. 310). Ytterligare en förutsättning för att ett villkor eller ett prövotidsförordnande ska kunna beslutas är

att sökanden bedöms ha faktiska och rättsliga möjligheter att uppfylla villkoret (se rättsfallet NJA 2004 s. 421).

Enligt 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken får domstolen skjuta upp en fråga om villkor till dess erfarenhet har vunnits av verksamhetens inverkan. En förutsättning för ett sådant uppskov är att verkningarna av verksamheten inte kan förutses med tillräcklig säkerhet vid tidpunkten för beviljande av ett tillstånd. Under en prøvotid kan provisoriska föreskrifter gälla i avvaktan på prövning och beslut i fråga om slutliga villkor. I lagmotiven till miljöbalken nämns som exempel att sådant uppskov med villkor kan bli aktuellt när oprövad reningsteknik ska användas vid en miljöfarlig verksamhet. Vidare framhålls i motiven att ett uppskogsbeslut bör meddelas bara då ett verkligt behov föreligger (jfr prop. 1997/98:45, Del 2 s. 246 f.). Frågor som rör en verksamhets tillåtlighet kan dock inte skjutas upp under en prøvotid (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 6 maj 2021 i mål M 5584-20).

Allmänt villkor

Ett så kallat allmänt villkor ska föreskrivas för verksamheten. Bolagets planerade skyddsåtgärder framgår av tabell 53 i miljökonsekvensbeskrivningen. Dessa utgör enligt bolaget åtaganden och kommer att omfattas av det allmänna villkoret. Vissa av dem kommer enligt bolaget vidtas vid behov. Bolaget har vidare under handläggningen och vid huvudförhandlingen gjort ytterligare åtaganden som omfattas av det allmänna villkoret förutom i de fall som bolaget uttryckligen gjort gällande att så inte bör vara fallet, t.ex. vad avser åtagandet om kompensation för rennäringen.

Planvillkor

Bolaget har föreslagit ett så kallat planvillkor för tillståndet som reglerar dels anläggningsarbeten inom område som enligt gällande detaljplaner utgör område för högspänningsledning, dels höjder för upplag. Det har inte framställts någon

invändning mot bolagets förslag. Mark- och miljödomstolen bedömer att planvillkor ska förskrivas i denna del, med samma innebörd som det villkor som bolaget föreslagit, dock något justerat och uppdelat på två villkor, se domslut.

Brytning, sprängning m.m.

Brytning i D-zonen

Bolagets justering av ansökan i fråga om brytningsmetod i D-zonen har föranlett bolaget att föreslå ett villkor om att brytning i D-zonen endast får ske genom underjordsbrytning. Inga synpunkter har framförts på villkoret. Mark- och miljödomstolen bedömer att, för det fall bolaget i framtiden även kommer vilja bedriva dagbrottsbrytning i D-zonen, så bör en sådan ändring kräva att en ny miljöbedömning görs. För det fall brytningsmetoden endast framgår genom villkor för verksamheten ställs inte samma krav på en ansökan om ändring av villkoret som vid ändring av själva tillståndet. Mark- och miljödomstolen bedömer därför att detta är en sådan begränsning av tillståndet som bör framgå redan i tillståndsmeningen i stället för att föreskriva den som ett villkor.

Sprängning

Bolaget har föreslagit flera villkor som rör brytning och sprängning och de vibrationer, luftstöt vågor och stenkast som detta kan ge upphov till. Ett föreslaget villkor reglerar tid och information för produktionssprängningar ovan jord. Inga synpunkter har framförts på detta villkor och mark- och miljödomstolen anser att det ska föreskrivas med den justeringen att inte bara närboende ska ha möjlighet att få information om sprängningarna utan även andra berörda som så önskar, såsom t.ex. samebyarna och personer som avser utnyttja området för friluftsliv.

För sprängningar under jord finns inget villkor föreslaget. Bolaget har framfört att LKAB genomför sina sprängningar på fasta tider varje natt. För att undvika

kumulativa effekter och samverkande vibrationer av sprängningarna har bolaget åtagit sig att anpassa sina underjordssprängningar till andra tider än då LKAB genomför sprängningar för att ingen samverkan av båda bolagens sprängningar ska uppkomma. Bolaget har som ett åtagande under huvudförhandlingen uppgett att detta ska gälla alla underjordssprängningar.

Mark- och miljödomstolen finner att det är lämpligt med ett villkor i likhet med det bolaget föreslagit gällande sprängningar ovan jord. Detta ska omfatta alla sprängningar varför villkoret formuleras på detta sätt. För sprängningar under jord ser domstolen positivt på att bolaget avser att samordna sina underjords-sprängningar med LKAB:s för att minska effekterna av vibrationer. Domstolen bedömer att sprängningar inte bör ske samtidigt som LKAB:s sprängningar men finner det samtidigt lämpligt att det inte är så stora tidsmässiga skillnader mellan de båda bolagens sprängningar. Om sprängningarna sker i anslutning till varandra (men inte samtidigt) minskar risker för att närboende ska störas flera gånger varje natt. Eftersom bolaget har åtagit sig detta under huvudförhandlingen, och det därmed omfattas av det allmänna villkoret, anser domstolen att det är tillräckligt och att det inte behöver föreskrivas något villkor i denna del.

Vibrationer

Vid sprängningar uppkommer vibrationer. Bolagets beräkningar av vibrations-nivåerna visar att det kan förväntas högre nivåer vid sprängning under jord än vid sprängningar ovan jord. Bolaget har vidare gjort en konsekvensbedömning avseende vibrationspåverkan från sprängningar och bedömt att konsekvenserna förväntas bli små på bostäder under kvälls- och nattetid.

Bolaget har föreslagit ett villkor gällande vibrationer. Avståndet till närmaste bostäder är förhållandevis stort. Beräknade vibrationsnivåer vid närmaste bostadshus uppgår som högst till 2,5 mm/s och i flertalet fall väsentligt lägre.

Bolaget konstaterar därmed att de förväntade vibrationer är väsentligt lägre än de föreslagna begränsningsvärdena. Vid Trafikverkets teknikbyggnad, industriområdets förrådsbyggnader/garagelängor samt vid Máttaráhkká Northern Lights Lodge (Máttaráhkká) kommer riktvärdena för vibrationer däremot att vara svåra att hålla. Bolaget har uppgett att de vid sprängning i den norra delen av verksamhetsområdet måste minska den samverkande laddningen och vidta förändringar av de sprängtekniska förutsättningarna, för att innehålla beräknade riktvärden för byggnader och anläggningar. De sprängtekniska förutsättningarna kommer att anpassas genom t.ex. mindre håldiameter vid laddning. Bolaget har uppgett att detta kommer att medföra att begränsningsvärdet kan innehållas även för dessa byggnader.

Kiruna kommun har yrkat på att villkoret för vibrationer bör sättas på en sådan nivå att inte ökad störning tillskapas för boende eller framtida bostadsbebyggelse. Vidare har de framfört att villkoret kanske behöver utredas och studeras närmare utifrån tillgänglig information om människors upplevelse av skakningar från nuvarande och pågående verksamhet etc.

Länsstyrelsen har framfört att de önskar ett tillägg till villkoret gällande att kontroll av villkorets ska ske genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle. Bolaget har accepterat tillägget då bolaget ändå planerar att ha mätare ute kontinuerligt.

Mark- och miljödomstolen konstaterar utifrån underlaget att vibrationer inte bedöms vara något betydande problem vid de närmaste bostäderna. Trots detta bedömer domstolen att villkor enligt bolagets förslag med länsstyrelsens tillägg ska föreskrivas och att mätningar vid ett närliggande bostadshus ska göras då det är ett lämpligt sätt att kontrollera hur villkoret efterlevs. För vissa särskilt utpekade byggnader har bolaget redovisat skyddsåtgärder som ska vidtas för att värden

motsvarande begränsningsvärden ska kunna hållas. Bolagets åtaganden i denna del omfattas av det allmänna villkoret. Domstolen har frågat om besiktningar kommer att genomföras av bostäder och byggnader i omgivningen innan sprängning påbörjas. Bolaget har uppgivit att de utifrån beräkningsresultaten inte bedömer att detta är nödvändigt. Länsstyrelsen ställde vid huvudförhandlingen frågor kring hur påverkan till följd av sprängningar ska följas upp, men något villkor om besiktning har inte föreslagits av någon part och befins heller inte nödvändigt av domstolen.

Luftstöt vågor

Vad gäller luftstötsvågor har bolaget framfört att det i Svensk Standard SS 02 52 10 ”Vibration och stöt - Sprängningsinducerade luftstöt vågor - Riktvärden för byggnader” anges 500 Pa som riktvärde för maximalt reflektionstryck för att undvika skador på byggnader. I SS 02 52 10 lämnas även utrymme för reduktion av detta värde för fasta anläggningar som bergtäkter och gruvor.

Bolagets utredning visar att de beräknade luftstöt vågorna ligger på låga nivåer vid de flesta sprängningarna och att de kommer att ligga under 200 Pa i reflektionstryck. Beräknade luftstöt vågor vid närmsta bostadsbebyggelse visar att de förväntas ligga på nivåer runt 70 Pa. På längre avstånd från sprängningarna kommer nivåerna att vara lägre. Bolaget har ansett att beräknade nivåer på luftstöt vågor får anses som relativt låga och normalt accepterade av närboende och att det inte finns något behov av skyddsåtgärder eller försiktighetsmått rörande luftstöt vågor. Enligt bolaget bedöms de beräknade nivåerna för luftstöt vågor inte heller vara något problem vid de angränsande anläggningarna. Bolaget har föreslagit ett villkor gällande luftstöt vågor för bostäder där 100 Pa inte får överskridas vid mer än fem procent av sprängtillfällena och 200 Pa aldrig får överskridas.

Länsstyrelsen har även här framfört att de önskar ett tillägg till villkoret gällande att kontroll av villkorets ska ske genom mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle. Inga andra synpunkter har framförts på villkoret.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att riktvärdet i Standarden SS 02 52 10 ska användas för bestämning av gränsvärden för att undvika skador på byggnader. Riktvärden tar inte hänsyn till psykologiska effekter som luftstöt vågor kan ha på personer i närliggande byggnader och inte heller på de risker för skador som kan uppstå i stötvågskänsliga utrustning. Med anledning av detta anser domstolen att det finns anledning att hålla luftstöt vågorna på så låg nivå som möjligt. Bolagets villkorsförslag i denna del är ett relativt vanligt förekommande standardvillkor i liknande verksamheter. Det har inte framkommit något som visar att det finns anledning att frånga föreslagna begränsningsnivåer och domstolen bedömer att villkoret är väl avvägt och ger det skydd som krävs. Det kan därför föreskrivas.

Bolaget har anfört att det kommer att finnas en övervakningstjänst för sprängningar, vilken även kommer att omfatta mätning av luftstöt vågor i bostadsområdena. Mark- och miljödomstolen konstaterar att tillägget som länsstyrelsen föreslagit, om mätning vid ett närliggande bostadshus vid varje sprängtillfälle, är i linje med det bolaget åtagit sig, och domstolen väljer att utforma villkoret med länsstyrelsens tillägg.

Stenkast

Risken för att stenkast uppkommer vid sprängningsarbeten kommer att finnas så länge sprängningar pågår i dagbrott. Kastlängderna utanför brytområdet kommer att minska när brytningen successivt arbetar sig nedåt i dagbrottet, vilket ger bättre säkerhetsmarginaler. Bolaget har framfört att stenkast till viss del kan förhindras med anpassad sprängteknik, men att risk för stenkast i praktiken behöver hanteras med hjälp av säkerhetsavstånd. De möjliga åtgärder som kan vidtas för att minska

risker för stenkast är att minska laddningen, ändra riktningen eller arbeta med täckning.

Det av bolaget beräknade säkerhetsavståndet för stenkast är 610 meter, vilket är ett kortare avstånd än till den närmaste bostadsbebyggelsen (1,5 km), varför inga sprängtekniska åtgärder behöver vidtas för den omgivande bostadsbebyggelsen.

Inom och i direkt anslutning till verksamhetsområdet kommer byggnader och konstruktioner hamna inom de rekommenderade säkerhetsavstånden för stenkast, där åtgärder måste vidtas för att minimera stenkast och risk för skada. De byggnader som berörs är Trafikverkets teknikbyggnad, området för förrådsbyggnader/garagelängor, utskovskanalen för Luossajärvi, Malmbanan och väg E10. För att inte riskera skada på dessa har bolaget åtagit sig att vid sprängning anpassa de sprängtekniska förutsättningarna så att objekt utanför verksamhetsområdet befinner sig utanför det beräknade säkerhetsavståndet för stenkast.

Samebyarna har lyft att risken för stenkast är en säkerhetsrisk för de renar och renskötare som vistas i området.

MSB har framfört att de anser att det är lämpligt att det formuleras ett villkor som ska förhindra risken för stenkast och som ska kopplas till vilka åtgärder som ska vidtas och var i området åtgärderna behöver vidtas ifrån.

Utifrån inkomna synpunkter har bolaget vid huvudförhandlingen slutligen valt att föreslå ett villkor gällande stenkast som innebär att sprängningar i dagbrotten ska dimensioneras så att inga stenkast förekommer utanför verksamhetens instängslade område.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att såväl renar och renskötare som allmänhet som nyttjar friluftslederna i närområdet riskerar att bli särskilt utsatta för stenkast, om inga skyddsåtgärder skulle vidtas. Domstolens bedömer därför att ett villkor om stenkast är en viktig säkerhetsfråga som behövs för att säkerställa att stenkast inte orsakar fara för framför allt människor men även för djur och för att skydda byggnader, vägar och järnväg. Villkor ska därför föreskrivas i enlighet med bolagets förslag.

Utsläpp till luft och damning

Allmänna damningsvillkor

Bolaget har yrkat på ett allmänt skrivet villkor rörande att åtgärder ska vidtas för att begränsa störande damning. Inga invändningar har framförts mot förslaget. Mark- och miljödomstolen anser dock att förslaget är för vagt hållet med anledning av att det inte reglerar någon tidpunkt för när åtgärder ska vidtas. Domstolen anser att det är av vikt att åtgärder vidtas snabbt så att störningar och olägenheter från damning minimeras, både för människor och djur om problem med damning väl uppstår. Domstolen fastställer bolagets villkorsförslag med tillägget att åtgärder för att minimera damningen ska vidtas så snart som möjligt. För att åtgärder ska kunna vidtas så snart som möjligt anser domstolen vidare att det är lämpligt och angeläget att tillsynsmyndigheten meddelas delegation för att besluta om åtgärder och föreskriva eventuellt ytterligare villkor för att motverka störande damning och har därför föreskrivit en sådan delegation.

Bolaget har under huvudförhandlingen framfört att de kommer att ta fram en intern plan för damning där målsättningen är att minimera damning och påverkan inom gruvområdet samt omgivningen. En damningsorganisation med platschefen som damningsansvarig kommer även att upprättas. Arbetssättet kommer att bestå av regelbundna möten, utförande av beslutad åtgärd, löpande kontroll av damning samt

dokumentation av vad som utförts. Bedömningen av damningsrisken kommer att baseras på väderprognoser och ronderingar.

Domstolen bedömer att bolaget aktivt måste arbeta med förebyggande arbete för att det inte ska uppstå besvärande damning för människor och djur som vistas eller bor i närheten av verksamhetsområdet. En förutsättning för att på ett bra sätt kunna arbeta förebyggande är att bolaget har kontroll på väderprognoserna och med hjälp av dessa kan förutse, och därmed också förebygga, risken för damning samt ha en lämplig beredskap för de åtgärder som måste sättas in. En sådan åtgärd skulle kunna vara anläggande av läbildande konstruktioner i form av lähågn för undvikande av att damm sprids med drivande snö. Domstolen bedömer att bolagets intentioner om att ta fram en intern plan och en damningsorganisation är viktiga byggstenar i detta arbete. Domstolen anser vidare att bolaget som en lämplig grundförutsättning även måste ta fram en skriftlig rutin för ändamålet. Av rutinen ska framgå kontaktuppgifter till ansvariga personer så att t.ex. samebyarna, närboende eller nämnden på ett lätt sätt ska kunna kontakta bolaget för det fall att det uppstår damningsproblem samt för att hanteringen ska fungera också internt, exempelvis om inhyrda entreprenörer berörs. Rutinen behöver också ständigt uppdateras för att vara aktuell och fylla sin funktion. Domstolen har valt att föreskriva ett villkor rörande detta. På så sätt kan även tillsynsmyndigheten kontrollera hur bolaget sköter sitt förebyggande arbete gällande risk för damning.

Damning vid lastning och omlastning

Länsstyrelsen har framfört farhågor för damning vid hantering av färdig produkt. Länsstyrelsen har ställt krav på att lastningen och omlastningen av den färdiga produkten ska ske väderskyddat och att det med detta menas att det ska finnas tak, väggar och golv som skyddar vid lastning och omlastning. Bolaget har godtagit detta och har vid huvudförhandlingen framfört att det även kan bli aktuellt med transportband för denna hantering. Eftersom den slutliga utformningen av verksamheten ännu inte är klar är utredningen kring detta inte heller klar. Bolaget

har framfört att hanteringen kommer att ske väderskyddat. Med det anser de att det ska vara täckt (om det är ett transportband) och att lastning och lossning inte ska ske ute i det fria. Bolaget har även uppgett att lagerplatser ska vara utrustade med portar som ska vara stängda under lastning och lossning.

Mark- och miljödomstolen finner det lämpligt att föreskriva villkoret i enlighet med bolagets förslag och länsstyrelsen tillägg, med en språklig justering samt med ett tillägg om stängda portar, utifrån bolagets egna uppgifter som framförts vid huvudförhandlingen.

Lastbilstransporter

Länsstyrelsen har yrkat att ett villkor om att lastbilstransporter med koncentrat (slig) ska ske med täckta flak och täckta släp ska föreskrivas. Bolaget har accepterat länsstyrelsen förslag till villkor.

Med anledning av att damning och transporter riskerar att ge upphov till störningar och att lastbilstransporterna är något som bolaget själva kan styra över finner mark- och miljödomstolen att det är lämpligt att detta föreskrivs som ett villkor.

Stoftrening

Bolaget har föreslagit ett villkor om att krossningen vid anrikningsverket ska vara försedd med anläggning för stoftrening samt reglering och kontroll av utsläppet från denna. Övriga motparter och remissmyndigheter har inte haft synpunkter på förslaget. Även mark- och miljödomstolen bedömer att villkorsförslaget är lämpligt och fastställer det.

Nedfallande stoft

Bolaget har yrkat att frågan om nedfallande stoft ska skjutas upp under en provotid. Under utredningstiden ska bolaget, förutom att utreda effekterna av vidtagna

försiktighetsåtgärder för att begränsa stoftnedfall, också arbeta med att försöka identifiera vilket stoftbidrag som härrör från verksamheten respektive från andra verksamheter.

Länsstyrelsen har föreslagit att utredningen ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten. Vidare har länsstyrelsen ansett att det i den provisoriska föreskriften behövs en förklaring till vad som avses med riktvärde och vad som ska göras för det fall riktvärdet överskrids. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag till justering. Bolaget har efter frågor från länsstyrelsen också förtydligat att bakgrundshalten som används, 80 g, kommer från en provpunkt i Jukkasjärvi och ska dras av vid kontroll av riktvärdet på 160 g enligt den provisoriska föreskriften.

Som domstolen redogjort för ovan har båda samebyarna uppgivit att damning från gruvverksamhet i deras områden är ett betydande problem och de har anfört att det är viktigt att rennäringsområdet inkluderas i en damningsutredning. Samebyarna har vad gäller provotidsutredning och utsättningen av NILU-burkar under huvudförhandlingen pekat på ställen där det skulle kunna vara relevant med ytterligare burkar utifrån rennäringsområdets perspektiv. Bolaget har inte motsatt sig möjligheten att sätta ut fler burkar utan har åtagit sig att ordna ytterligare mätpunkter väster om området som ska ingå i kontrollprogrammet och omfattas av den uppskjutna frågan. Enligt bolaget ska utredningen inkludera samtliga mätpunkter men ytterligare mätpunkter ska inte omfattas av den provisoriska föreskriften.

Kiruna kommun har också de anfört att damning från en verksamhet som denna ofta är betydande och att ett utredningsvillkor beträffande diffus damning ska tas fram för att minska risken för oönskade störningar såväl hälsomässigt som estetiskt och socialt.

LKAB har under huvudförhandlingen poängterat att det, med anledning av att det finns två verksamheter inom området som bidrar till damning, kan vara svårt att veta vem som står för vilket damm varför LKAB anser att det är bra att frågan utreds vidare. Vidare anser LKAB att det generellt sett är olämpligt att sätta villkor för damning som innebär mätningar och haltgränser och ser hellre att villkor kopplade till aktiviteter föreskrivs.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen bedömer att frågan om villkor för stoftnedfall från verksamheten är befogad att skjuta upp under en utredningstid i enlighet med bolagets förslag. Det är dock i nuläget svårt att uttala sig om den föreslagna bakgrundsnivån är rimlig, eller om stoftnivån i den provisoriska föreskriften är relevant. Vidare är det svårt att avgöra hur närliggande verksamheters stoftnedfall ska kunna särskiljas från varandra så att eventuella villkor för respektive verksamhet kan följas upp.

Domstolen bedömer att det är viktigt att provotidsutredningen tar hänsyn till rennäringen och dess intressen. Bolaget har under huvudförhandlingen framfört att de inte haft något emot att sätta upp ytterligare mätburkar, för det fall att lämpliga platser kan hittas. Domstolen bedömer att det ska sättas ut minst två mätpunkter till, i lämpliga lägen i nordlig och västlig riktning. Bolaget ska samråda med samebyarna vid utredning om fler mätburkar och var dessa ska placeras.

Domstolen anser att tillkommande provpunkter ska ingå och redovisas i provotidsutredningen men att resultatet från mätningarna inte ska ingå i det årsmedelvärde som föreskrivs i den provisoriska föreskriften. Domstolen finner det lämpligt att föreskriva det provisoriska villkoret som ett årsmedelvärde, i enlighet med bolagets yrkande. För att utredningen ska ge ett underlag som kan ligga till

grund för prövning och bedömning av ett kommande slutligt villkor anser dock domstolen att kontrollen av stoftmätningarna ska ske månadsvis och redovisas i den slutliga prøvotidsutredningen.

Mark- och miljööverdomstolen har i upprepade avgöranden slagit fast att användningen av begreppet riktvärde ska utmönstras i villkor eftersom riktvärdeskonstruktionen inte ansetts vara så konkret att det går att objektivt konstatera om en överträdelse har skett (se till exempel MÖD 2012:10). Riktvärdeskonstruktionen som sådan ger inte heller svar på frågan inom vilken tid tillståndshavaren ska börja vidta åtgärder eller inom vilken tid åtgärderna ska ha sådan effekt att värdet innehålls. I förarbetena till miljöbalken uttalas emellertid att det inte finns något hinder mot att villkor utformas som riktvärden när det är lämpligt. Detta gäller t. ex. när kraven innebär att tidigare oprövad teknik ska användas eftersom det kan vara svårt att avgöra vilken utsläppsbegränsning som kan vara möjlig. Riktvärden ansågs dock som huvudregel endast komma i fråga vid prøvotidsförordnanden där slutliga villkor ska fastställas senare. I vissa fall kan det alltså finnas skäl att utforma provisoriska föreskrifter som riktvärden (se prop. 1997/98:45 del 1, s. 171 f., jfr Mark- och miljööverdomstolens avgörande i M 9098-18).

Mark- och miljödomstolen anser att det råder stora osäkerheter kring hur rimlig den föreslagna provisoriska föreskriften är, om provtagningspunkterna påverkas av andra verksamheter och möjligheterna att särskilja stoft från den aktuella verksamheten från andra verksamheter. Med hänsyn till dessa osäkerheter samt då det är fråga om en provisorisk föreskrift bedömer domstolen att den kan utformas som riktvärde. En beskrivning av vad som avses med riktvärde ska enligt domstolen anges enligt länsstyrelsens förslag.

Buller

Utgångspunkten för bolaget har varit att Naturvårdsverkets riktlinjer för externt industribuller ska klaras under såväl byggtid som under drift. Verksamheten vid gruvan kommer att pågå dygnet runt men tippning på norra upplaget begränsas till dagtid. Bolaget har låtit utföra beräkningar gällande bullerspridningen från verksamheten. Beräkningar visar att bolaget kommer att kunna innehålla Naturvårdsverkets riktlinjer, om vissa anpassningar i verksamheten görs. Anpassningarna utgörs av bullervallar i form av avbaningsmassor vid dagbrotten och vallar runt gråbergskrossarna samt ett begränsat antal tipplatser under kväll och natt. Med dessa anpassningar kan ljudkraven innehållas vid närliggande bostäder och stugor.

Närmaste bostadsbebyggelse finns vid Lokstallet och Karhuniemi på ett avstånd om ca 1,5 km öster om verksamhetsområdet. Närmaste bebyggelse är dock Máttaráhkká som ligger ca 400 m norr om det planerade verksamhetsområdet.

Bolaget har under huvudförhandlingen presenterat analys för det kumulativa bullret från verksamheten tillsammans med buller från LKAB:s verksamhet, järnvägen E10 och skoterleden. Bolaget har använt de indata som finns och gjort analysen utifrån värsta tänkbara scenario med all verksamhet igång samtidigt ihop med ogynnsamma vindar från alla håll. Det kumulativa bullret ger ingen påtaglig effekt vid bostäder i närområdet. Bolaget har ansett att deras bidrag till övrigt kumulativt buller inom närområdet är litet.

Bolaget har yrkat att frågan om slutliga villkor för buller ska skjutas upp och utredas under en provotid, där redovisningen med förslag till slutliga villkor ska lämnas in två år efter att tillståndet har vunnit laga kraft. Som provisoriskt villkor har bolaget föreslagit att Naturvårdsverkets riktlinjer ska gälla i form av riktvärden och såväl under byggarbetsid som under drift. Bolaget har framhållit att alla beräkningar är konservativt genomförda och att bolaget inte ser någon anledning till att riktvärdena inte ska kunna hållas.

Länsstyrelsen har framfört att de anser att utvärderingen som ska ske inom ramen för en provotid kan bli av begränsat värde men har slutligen inte motsatt sig att frågan skjuts upp. Vidare har länsstyrelsen framfört att de vill att utredningarna under provotiden ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten samt att det ska förklaras vad som avses med riktvärde i den provisoriska föreskriften. Bolaget har inte haft några synpunkter på detta.

Från samebyarnas sida har det framförts många farhågor gällande buller och dess påverkan på renarna. Samebyarna har efterlyst mer utredningar gällande hur renar kommer att påverkas av bullret från verksamheten. Laevas sameby har framfört att det finns många forskningsartiklar som visar på att renar reagerar på buller. Gabna sameby har framfört att påverkansområdet är ett ursprungligt tyst område och att villkoret bör anges till 25 dBA i perioder då påverkansområdet används aktivt för renskötsel. Samebyn har även framfört vikten av en bullerbegränsning mot deras område. Bullernivån bör därför även gälla för de verksamheter som vetter mot Gabna samebys marker under övrig period då renar fortsatt strövar genom området. Vidare anser samebyn att det ska vara en restriktiv hållning gällande plötsligt buller, vilket är särskilt viktigt under perioder då renskötsel bedrivs i området.

LKAB har framfört att de hellre ser att slutliga bullervillkor ska sättas för verksamheten på en gång i stället för att bullerfrågan sätts på en provotid. LKAB:s motivering att om frågan kring bullervillkor skjuts upp så kan detta försvåra LKAB:s kommande tillståndsprocess då de inte vet vilka slutliga villkor som gäller för Copperstone och hur de ska förhålla sig till det.

Kiruna kommun har framfört synpunkter om att områden som ligger väster om sökt verksamhet i översiktsplanen är utpekade områden för det rörliga friluftslivet och rennäringen. Villkor och uppföljning bör således finnas även i relation till det och kontrollprogrammet för verksamheten bör således innefatta mätningar i angränsande friluftsområden och vid utflyktsmål, som exempelvis vid Ädnamvaarastugan. Kommunen anser att villkoret för buller ska innefatta

begränsningsvärde för 35 dBA gentemot angränsande friluftsliv-/naturområde under kvälls- och nattetid samt dagtid på helger. De anser vidare att 40 dBA ska kunna innehållas dagtid om så är fallet för nollalternativet.

Bolaget har motsatt sig att lägre bullervillkor förordnas för friluftsliv-/naturområde då dessa hårdare riktvärden rörande friluftsliv enligt praxis enbart gäller för områden som i översiktsplanen inte bara är utpekade som områden för friluftsliv utan som utöver detta är speciellt utpekade som områden för det rörliga friluftslivet där naturupplevelsen är en viktig faktor och där en låg ljudnivå utgör en särskild kvalitet. Bolaget har framfört att områdena kring verksamhetsområdet inte utgör ett så kallat tyst område och vidhåller att värdena för bostäder ska vara riktlinjen i målet. Bolaget har också motsatt sig andra villkor västerut eftersom bullervillkoren är framtagna för människor som utsätts för buller över en längre tid och kan inte direkt översättas för djur och natur.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Prövotid och utformningen av villkor

Mark- och miljödomstolen konstaterar att bullerberäkningarna som genomförts är konservativa. I bullerberäkningarna beräknas bland annat att vindriktningen är åt alla håll samtidigt vilket inte är möjligt, och leder till en överskattning av det buller som kan uppstå. Bolaget har under huvudförhandlingen framfört att det bland annat utifrån detta är en konservativ beräkning som har modellerats. Bolaget har, trots att de anser att Naturvårdsverkets riktlinjer kommer att kunna hållas, yrkat på att slutliga villkor för buller ska skjutas upp.

Under huvudförhandlingen har det diskuterats om en två års utredningstid är tillräcklig för att kunna visa några resultat eftersom fullt utbyggd verksamhet inte kommer att ha startat inom denna tid. Bolaget har menat att uppföljningen av prövotidsutredningen inte kommer att genomföras med mätningar utan med beräkningar, varför två år är tillräckligt. Att bolaget vill skjuta upp frågan handlar

inte om att bolaget ska komma upp i full produktion och sedan mäta bullret utan det handlar om att bolaget ska kunna sätta alla parametrar, och utreda de tekniska åtgärder som ska utföras. Justeringar kan behöva göras av anläggningens lokalisering, utformning och drift, vilket kan påverka bullret från verksamheten. Bolaget har dock framhållit att det inte kan påverka så till den grad att Naturvårdsverkets riktlinjer överskrids eftersom marginalen till dessa föreskrifter är stor.

Domstolen anser inte att bolaget har kunnat visa att det är befogat att skjuta upp frågan om vilka bullervillkor som ska gälla, eller vad en prövotidsutredning skulle kunna ge för nya insikter. Domstolen finner att Naturvårdsverkets riktlinjer kan innehållas och att det därför ska föreskrivas slutliga villkor för buller. Utifrån den data som framförts bedömer domstolen inte heller att någon fortsatt utredning av kumulativt buller är nödvändig.

Det slutliga villkoret ska utformas med begränsningsvärden som motsvarar de riktvärden som yrkats i de föreslagna provisoriska föreskrifterna. Domstolen har dock valt att göra ett tillägg gällande när bullret ska kontrolleras. Med anledning av att bullerfrågan varit omdiskuterad i målet finner domstolen att det är rimligt att ställa krav på att en första kontroll av buller ska genomföras inom en kort tid från det att samtliga verksamhetsdelar som kan medföra buller har tagits i drift.

Domstolen bedömer att tre månader är en lämplig tid för detta. Vidare finner domstolen att det även behöver genomföras kontinuerliga och regelbundna uppföljningar av bullret i denna typ av verksamhet där det kan komma att ske många förändringar och då påverkan i närområdet måste hållas under kontroll och har därför föreskrivit att kontroll ska utföras återkommande minst vart tredje år.

Utöver detta har tillsynsmyndigheten också möjlighet att besluta om att kontroll ska ske när det är nödvändigt, vilket t.ex. kan vara vid klagomål som tillsynsmyndigheten bedömer vara befogade.

Tysta områden

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att området väster om den planerade gruvan där friluftsliv och rennärning bedrivs är utpekad som område för friluftsliv och rennärning i kommunens översiktsplan. Området är dock inte utpekad som något tyst område. Mark- och miljödomstolen bedömer mot denna bakgrund, samt med hänsyn till övriga bullerreducerande åtgärder som föreskrivits, att det saknas skäl att föreskriva särskilda bullervillkor för detta område (jfr. MÖD 2014:36 och Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål M 3600-18).

Buller vid tillfälliga boenden

För bullerstörningar för andra verksamheter, som inte är bostäder utan tillfälliga boenden konstaterar domstolen följande.

Måttaráhkká har inte deltagit under tillståndsprocessen annat än att de haft vissa synpunkter under samrådet. Bolaget har under huvudförhandlingen förklarat att deras inställning är att Måttaráhkká inte är någon bostad och därför inte ska omfattas av Naturvårdsverkets riktvärden. Bullernivåerna vid Måttaráhkká kan, i alla fall med vissa anpassningar, innehålla Naturvårdsverkets riktvärden. Bolagets inställning har vidare varit att det inte finns något behov av att föreskriva några villkor gällande bullervärden inomhus för Måttaráhkká utifrån Folkhälsomyndighetens allmänna råd (FoHMFS 2014:13) som bl.a. ger riktvärden för inomhusbuller vid tillfälliga boenden.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att Måttaráhkká inte klassas som en bostad utan som ett tillfälligt boende och instämmer därför med bolaget om att Naturvårdsverkets riktlinjer inte gäller för verksamheten, vilket däremot Folkhälsomyndighetens allmänna råd gör. Domstolen har övervägt om det finns anledning att föreskriva inomhusvärden för verksamheten men har kommit fram till att det inte kan anses befogat i detta fall då påverkan utifrån redovisade beräkningar får anses vara relativt liten från bolagets verksamhet.

Rennäringen

Att vidta förebyggande skyddsåtgärder med hänsyn till renar som vistas i området är både relevant och rimligt. Det villkor om uppehåll i verksamheten som domstolen föreskriver som skydd för rennäringen ger ett minskat buller under de tider som uppehållet pågår (se vidare nedan). Utöver detta bedömer domstolen att det även finns anledning att genomföra vissa skyddsåtgärder för den bullerpåverkan som kan uppstå för rennäringen västerut.

Bolaget har åtagit sig att, med hänsyn till naturvärden, Natura 2000 och skyddade arter, planera för och implementera tre till fem meter höga bullervallar av avbaningsmassor vid dagbrottskanten, liksom runt de mobila krossarna. Domstolen ser ett behov av en vall från dagbrotten mot områden där renar både flyttar förbi och uppehåller sig för bete. Området utgör vidare ett Natura 2000-område och ett aktivt friluftsliv pågår också där. Domstolen anser mot denna bakgrund att bolagets åtagande om bullervallar ska utformas som ett villkor i stället för att endast omfattas av det allmänna villkoret. Bolaget har angett att avbaningsmassorna kan komma att användas för vallar och domstolen ser en fördel att de används för detta ändamål.

Vatten

Bolaget har föreslagit att hela frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för utsläpp till vatten ska skjutas upp under en prövotid och har av den anledningen inte föreslagit några slutliga villkor för detta. Länsstyrelsen har motsatt sig att hela frågan ska sättas på prövotid då det är frågor som rör tillåtligheten för verksamheten och har föreslagit ett flertal slutliga villkor och även att några frågor skjuts upp. Samebyarna har inte föreslagit några konkreta villkor men haft synpunkter om påverkan på vatten, som också redogjorts för ovan.

Bräddning och vattenrening

Länsstyrelsen har föreslagit att ett villkor ska föreskrivas om att rening av utsläpp till vatten, med uranrening, ska installeras och tillämpas från och med att tillståndet

har tagits i anspråk. Ytterligare villkor har föreslagits om att verksamhetens utsläpp av överskottsvatten, med undantag för bräddning (bypass reningsanläggningen), ska genomgå rening med föreslagen sandfiltrering och jonbytesteknik, eller andra tekniker med motsvarande reningsgrad, innan det släpps till recipient. Reningsanläggningen ska enligt länsstyrelsen installeras och användas från och med att tillståndet tas i anspråk.

Mark- och miljödomstolen bedömer att ett slutligt villkor i enlighet med vad bolaget har åtagit sig i ansökan ska fastställas om att utsläpp av vatten från verksamheten, så kallat bräddvatten, ska genomgå rening. Detta är också i enlighet med det provisoriska villkor som bolaget föreslagit och i huvudsak med det slutliga villkor som länsstyrelsen föreslagit. Av villkoret ska det vidare framgå att det under flödessituationer som är att betrakta som extrema får bräddas orenat vatten. Med beaktande av bestämmelsen i 5 kap. 4 § miljöbalken ska också regleras att orenat vatten inte får bräddas till övre delen av Pahtajoki. Det bör också framgå vilka recipienter som får vara mottagare av det bräddade vattnet.

Avseende tidpunkt för när reningen ska påbörjas har bolaget vid huvudförhandlingen uppgivit att en mobil reningsanläggning kommer att vara i drift från det att tömningen påbörjas till dess den permanenta anläggningen kan tas i drift. Domstolen anser att detta åtagande samt villkor att utsläpp av vatten ska genomgå rening medför att det inte finns anledning att föreskriva villkor om att reningsanläggning med sandfiltrering och jonbytesteknik ska installeras och användas från och med att tillståndet tas i anspråk. Den senare formuleringen bedöms inte vara lämplig då tillståndet inledningsvis kan komma att tas i anspråk i del som inte medför utsläpp av vatten och således inte bör kräva vattenrening.

Länsstyrelsen har föreslagit ett villkor om att vattenreningen ska pågå i 30 år efter det att gruvbrytningen har upphört och har anfört att detta också är i enlighet med vad bolaget har beräknat den ekonomiska säkerheten på. Bolaget har inte motsatt sig villkoret men menat att frågan i stället bör behandlas inom ramen för

efterbehandlingen. Domstolen bedömer i detta avseende att det är lämpligt med ett villkor som klargör att vattenreningen ska fortgå till dess att de avhjälpandeåtgärder och övriga åtgärder som behövs för att stänga anläggningen har inspekterats och godkänts av tillsynsmyndigheten. Det är enligt domstolen inte lämpligt att tidsbestämma längden för vattenrening utan det bör ske vid en behovsprövning. Detta är förvisso vad som framgår av 73 § utvinningsavfalls förordningen men domstolen bedömer ändå att det i sammanhanget kan fastställas i ett villkor.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att ingen part har föreslagit att det är nödvändigt att reglera pH i utgående vatten, något som är vanligt i liknande domar. Domstolen bedömer att det även för den nu ansökta verksamheten är både rimligt och relevant med ett sådant villkor för att minimera miljöskador i recipient. Bolaget har vid huvudförhandlingen anfört att de inte motsätter sig ett sådant villkor.

Föroreningsinnehåll

Bolaget har menat att frågan om vilka begränsningsvärden som ska gälla slutligt för arsenik, kobolt, koppar, nickel, zink, uran, suspenderade ämnen, nitratkväve, sulfat och processreagenserna xantat och tiokarbamat ska skjutas upp under en provotid. Under provotiden ska bolaget dels bygga den permanenta reningsanläggningen, dels optimera denna. Under utredningen ska bolaget, med avseende på processreagenserna, utreda möjligheterna att rena delflöden från anrikningsverket samt utföra platsspecifika ekotoxikologiska och biologiska undersökningar i recipienterna. Bolaget har föreslagit begränsningsvärden som ska gälla under provotiden och menat att de ska gälla som årsmedelvärden samt att föreslagen provisorisk föreskrift säkerställer relevanta skyddsnivåer i recipienterna.

Länsstyrelsen har ansett att slutliga begränsningsvärden för arsenik, kobolt, koppar, nickel, zink, uran och suspenderade ämnen ska fastställas och utgöras av begränsning av såväl halter som mängder i utgående vattnet. Länsstyrelsen menar att redovisade pilotförsök visar att reningstekniken är lämplig för dessa ämnen, att

den synes fungera och att utsläppen utgör en tillåtlighetsfråga varför slutligt villkor ska föreskrivas. Länsstyrelsen har också föreslagit villkor för avvattningsfas, driftsfas och efterbehandlingsfas med respektive begränsningar på halter som månadsmedelvärden och maxhalter samt mängder som årsmedelvärden. Länsstyrelsen har också föreslagit ett villkor om en högsta tillåten mängd suspenderade ämnen som får tillföras överskottsvatten till Leväjäarvi under förberedande markarbeten.

Vad gäller slutliga begränsningsvärden för nitratkväve, ammoniakkväve, totalfosfor, sulfat och processreagenser har länsstyrelsen dock bedömt att det är lämpligt att skjuta upp detta under en provotid. Under en sådan provotid menar länsstyrelsen att bolaget ska utreda möjligheterna att begränsa just dessa utsläpp från verksamheten, möjligheten att rena delflöden samt vilka halter av processreagenser som inte riskerar att ge upphov till både akuttoxiska och kroniska effekter i recipienten. Den reningsteknik bolaget har presenterat, sandfilter och jonbytesteknik, har inte utformats för att rena sådana föroreningar och det måste därför utredas vilken ytterligare reningsteknik som kan vara tillämplig för detta. Länsstyrelsen har föreslagit en provisorisk föreskrift med haltbegränsningar och att kontroll ska göras med stickprov minst två gånger per vecka i samband med utsläpp.

Bolaget har motsatt sig att fosfor ska ingå i utredningen eftersom fosfor inte kommer att tillföras verksamheten. För kvävereningsprocessen som tidigare övervägdes är fosfortillskott väsentligt men då bolaget nu bedömt att någon kväverening inte behövs kommer fosfor inte heller att tillföras i verksamheten. Bolaget har också haft synpunkter om länsstyrelsens föreslagna halter i vissa avseenden och motsatt sig mängdvillkor men kommit med ett motförslag i den delen för det fall domstolen skulle föreskriva sådant villkor. Bolaget har även haft synpunkter om länsstyrelsens föreslagna provtagningsintervall.

Mark- och miljödomstolen anser att utsläppsvillkoren för bräddat vatten behöver ange halter och totala mängder av förorenande ämnen som släpps ut. Villkoren behöver omfatta en skyddsnivå för kroniska och akuta effekter för relevanta växter och organismer i recipienten. Bland annat med grund i recipienternas storlek bedömer domstolen att månadsmedelvärden och maximalt tillåtna halter ska tillämpas. Årsmedelvärden innebär att alltför stora utsläpp kan ske under längre perioder av ett år vilket kan påverka främst de vattenlevande organismerna negativt.

Utifrån att reningsanläggningen ska byggas och sedan optimeras bedömer domstolen att det är lämpligt att under en prøvotid utreda vattnets föroreningsinnehåll. Även om utsläpp till vatten är en fråga som ingår i domstolens tillåtlighetsprövning bedömer domstolen att den utredning som nu ska företas inte är avgörande för verksamhetens tillåtlighet. Verksamheten bedöms som tillätlig med förevarande utredning och provisoriska utsläppsvillkor. Domstolen bedömer utifrån det underlag som lagts fram att med de begränsningsnivåer som nu fastställs i den provisoriska prøvotidsföreskriften så säkerställs relevanta skyddsnivåer i recipienterna. Vad gäller reglering av halten suspenderade ämnen vid utsläpp till Levjäarvi under förberedande markarbeten bör dock slutligt villkor föreskrivas enligt länsstyrelsens förslag.

Domstolen konstaterar att bolaget och länsstyrelsen i stort är överens om vilka ämnen som är relevanta att begränsa i utgående vatten till recipient även om de har skilda uppfattningar om det ska fastställas slutliga villkor redan nu eller om detta bör skjutas upp under en prøvotid. Undantaget är fosfor där bolaget anser att det inte behöver begränsas vare sig slutligt eller ingå i någon prøvotid. Inte heller domstolen kan av underlaget finna att det är relevant att inkludera fosfor eller något annat ämne än de nu föreslagna i prøvotidsutredningen. Däremot bör naturligtvis fosfor med flera andra ämnen, som är vanliga att kontrollera från en verksamhet som denna, ingå i det uppföljnings- och kontrollprogram som tas fram för verksamheten.

I fråga om kontroll av villkorens efterlevnad bedömer mark- och miljödomstolen att detta bör ske i enlighet med länsstyrelsens förslag, med undantag för processreagenser, där bolagets förslag till provtagningsintervall kan godtas.

Bolagets pilotförsök avseende vattenrening har inte omfattat rening av processreagenser. Mot denna bakgrund finner domstolen att det är lämpligt att genom delegation ge tillsynsmyndigheten möjlighet att medge avsteg från den provisoriska föreskriften avseende utgående halter av processreagenser från anrikningsverket och att samtidigt meddela de ytterligare provisoriska föreskrifter som kan behövas med anledning av sådant avsteg. Detta i enlighet med bolagets förslag.

Återföring till övre Pahtajoki

Bolaget har föreslagit att frågan om tillskott av vatten till övre Pahtajoki (WA73598312) ska sättas på provotid och att de under en sådan ska utreda förutsättningar för att begränsa flödespåverkan i de nedre delarna av Pahtajoki övre och de övre delarna av Pahtajoki nedre (WA64104032). Länsstyrelsen har motsatt sig provotid och menat att det strider mot tillåtligheten att sätta frågan på provotid. De har i stället föreslagit ett slutligt villkor där det framgår vilken halt uran flödestillskottet får innehålla samt vilken volym och när på året detta får släppas ut. Bolaget har godtagit länsstyrelsens förslag men anført att frågan om hur uppföljning ska gå till och kopplingen mellan en referensstation och påverkansstation bör utredas under en provotid.

Mark- och miljödomstolen bedömer att länsstyrelsens villkorsförslag är relevant och att det ska föreskrivas som slutligt villkor. Den utredning avseende hur uppföljning ska gå till och kopplingen mellan en referensstation och påverkansstation som bolaget menat ska utredas under en provotid bedömer domstolen att bolaget får ta fram inom ramen för sin egenkontroll. Domstolen fastställer ett villkor om att detta ska redovisas till tillsynsmyndigheten.

Flöden och ispåverkan

Bolaget har beskrivit hur en fördelning av det bräddade vattnet bör göras för att jämna ut och planera flödena i de olika recipienterna för att miljö kvalitetsnormer inte ska påverkas. Domstolen bedömer att det inte är lämpligt att fastställa flödesfördelningen utan denna optimering och justering är något bolaget måste arbeta med kontinuerligt och den exakta fördelningen måste kunna variera beroende på andra faktorer såsom väder, årstid, LKAB:s flödessituation i Luossajärvi med mera. Däremot bedömer domstolen att det ska fastställas ett villkor om att bolaget ska följa upp ytvattenflöden både uppströms och nedströms påverkansområdet och att mätpunkter för detta ska tas fram i samråd med tillsynsmyndigheten och berörd sameby. Gabna sameby har yrkat att flödena ska följa naturliga väderberoende variationer och domstolen bedömer att det är lämpligt att fastställa det som ett villkor.

Gabna sameby har vidare framfört farhågor om att verksamheten kan medföra sämre isar nedströms verksamhetsområdet på grund av ändrade flöden och flödesförhållanden. Enligt domstolen kan det genom utredningen inte uteslutas att verksamheten kan medföra att isar i Pahtajoki och vid Tvillingtjärnarna påverkas vilket i sin tur kan vara till nackdel för rennäringen. Det bör därför enligt domstolen föreskrivas villkor om att bolaget ska vidta åtgärder för det fall verksamheten ger upphov till negativ ispåverkan som är av betydelse för rennäringen. Vilka dessa åtgärder är kan i dagsläget inte förutses och kan av den anledningen inte heller prövas i förevarande mål utan får hanteras i särskild ordning om åtgärden är av sådant slag att det är nödvändigt. I denna del bör tillsynsmyndigheten meddelas en delegation att besluta om villkor beträffande åtgärder som kan behövas för att begränsa negativ ispåverkan av betydelse för rennäringen.

Grundvatten

Bolaget har föreslagit att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för att begränsa påverkan genom grundvattenavsänkning i Natura 2000-området Rautas

ska utredas under en provotid. Under provotiden har bolaget föreslagit att om avvikelse i grundvattennivån i Rautas till följd av verksamheten överstiger 0,2 m ska infiltrationsanläggning installeras och driftsättas för att begränsa avvikelsen och hålla den på maximalt 0,2 m.

Länsstyrelsen har anfört att bolagets förslag innebär att en tillåtlighetsfråga sätts på provotid, vilket inte låter sig göras. Länsstyrelsen har i stället föreslagit att ett slutligt villkor fastställs. Villkoret innebär att infiltration ska vidtas om grundvattennivån sjunker mer än 0,1 m under de naturliga variationerna. Även Gabna sameby har anfört att det ska säkerställas att den naturliga grundvattennivån och växtligheten inte får påverkas inom Rautas eller i området mellan E10 och Rautasälven. Samebyarna har vidare anfört att om domstolen kommer fram till att kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer ska ske och bolaget åläggs att genomföra skyddsåtgärder så ska eventuella åtgärder inte tillåtas utanför verksamhetsområdet med risk för påverkan på rennäringen.

Mark- och miljödomstolen instämmer i länsstyrelsens bedömning att frågan om vilka slutliga villkor som ska gälla för att begränsa påverkan genom grundvattenavsänkning i Natura 2000-området Rautas inte ska skjutas upp utan att slutliga villkor kan fastställas, dels om övervakning av grundvattennivåer och dels om att infiltration ska ske om avvikelse i grundvattennivån påvisas. Villkor om kontinuerlig övervakning av grundvattennivåer med grundvattenrör på representativa mätpunkter föreskrivs som slutligt villkor med den formulering som förordats av såväl länsstyrelsen som bolaget.

Storleken på vilken avvikelse som kan tolereras innan skada uppstår är beroende av vilka arter som finns på platsen och deras tolerans för grundvattenavsänkningar. Såväl länsstyrelsen som bolaget har anfört att det främst är område för aapamyrar inom Rautas som villkoret ska syfta till att skydda. Utifrån försiktighetsprincipen och då det inte heller finns underlag som visar på annat, bedömer domstolen att länsstyrelsens förslag bör fastställas, innebärande att åtgärder ska vidtas vid

avvikelse så att grundvattennivån inte tillåts sjunka mer än 0,1 m under de naturliga variationerna inom område för aapamyrar inom Natura 2000-området Rautas. Länsstyrelsens villkorsförslag fastställs med ett tillägg om att kontroll av påverkan ska göras i samråd med tillsynsmyndigheten. Då det gäller val av metod för infiltration konstaterar mark- och miljödomstolen att bolaget presenterat flera rimliga alternativ. Slutligt val av metod bör ske i samråd med tillsynsmyndigheten och skyddsåtgärden ska inte begränsas till att vidtas inom verksamhetsområdet. Vad gäller val av infiltrationsmetod bedömer mark- och miljödomstolen vidare att det är rimligt att tillsynsmyndigheten meddelas en delegation att meddela de ytterligare villkor som kan behövas.

Avfall

Avbaningsmassor

Avbaningsmassor såsom morän och torv uppkommer vid verksamheten och ska återanvändas vid efterbehandlingen. Den ekonomiska säkerheten baseras på att massor från verksamhetsområdet ska användas för efterbehandlingen och säkerheten tar inte höjd för inköp av sådana massor. Det är därför viktigt att massorna finns tillgängliga på verksamhetsområdet. Mark- och miljödomstolen bedömer att det ska fastställas ett villkor om att avbaningsmassor som uppkommer i verksamheten ska lagras i en sådan omfattning som är nödvändig för arbetet med efterbehandlingen.

Avfallshanteringsplan

Domstolen har ovan bedömt att den inlämnade avfallshanteringsplanen med kompletteringar kan ligga till grund för prövningen trots att det finns delar av den som behöver uppdateras för att överensstämma med verksamheten. Domstolen anser att det behövs ett villkor som klargör när den uppdaterade avfallshanteringsplanen senast måste ges in till tillsynsmyndigheten. Domstolen bestämmer denna tid till sex månader innan brytning påbörjas men lämnar samtidigt en öppning för annan tid om det medges av tillsynsmyndigheten.

Rutin för gråbergskaraktisering

Enligt vad domstolen bedömt ovan bör det finnas en skriftlig rutin om att karaktisering av gråberg fortlöpande ska göras under driften. Detta för att säkerställa att klassificeringen av gråberg är i enlighet med de slutsatser bolaget har beskrivit under huvudförhandlingen. Gråbergskvaliteteter kan variera och det är därför viktigt att hanteringen av gråberg sker på ett godtagbart sätt för människa och miljö. Rutinen ska finnas tillgänglig för tillsynsmyndigheten liksom resultatet av uppföljningen.

Hydroxidslam

Med anledning av att detaljprojekteringen inte är klar anser bolaget inte att det ska föreskrivas något villkor som specificerar detaljutformningen av deponin. Bolaget har i stället föreslagit ett villkor om att deponin ska utformas i enlighet med kraven på en farlig avfallsdeponi enligt förordningen (2001:512) om deponering av avfall (deponiförordningen). Inga invändningar har framförts mot villkorsförslaget.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att slammet utgör ett utvinningsavfall. För utvinningsavfall gäller inte deponiförordningen, vilket också bolaget konstaterat vid huvudförhandlingen. Eftersom deponeringen är generellt beskriven med anledning av att deponin inte är detaljprojekterad ännu finner domstolen att det behövs villkor som reglerar deponeringen. Mark- och miljödomstolen bedömer att bolagets villkorsförslag om att deponin ska klara kraven som gäller för en deponi för farligt avfall enligt deponeringsförordningen är lämpligt.

Dammar och dammsäkerhet*Extern byggkontrollant*

Mark- och miljödomstolen bedömer att det är lämpligt att i villkor fastställa bolagets åtagande om att det ska finnas en extern byggkontrollant i fält under uppbyggnad av dammarna. Att anläggandet av dammarna sker på ett korrekt sätt är

fundamentalt för dammsäkerheten och för domstolens bedömning att den är godtagbar. Att ha en extern kontrollant är ett adekvat sätt att följa upp arbetet under anläggandet av dammarna. Bolaget har även beskrivit att det är så det kommer att göras.

Geomorfologiskt berg för dammsäkerhet

Mark- och miljödomstolen bedömer att det ur dammsäkerhetssynpunkt är lämpligt att i villkor fastställa att utläggningen av geomorfologiskt berg vid det södra gråbergssuppletet görs redan i samband med anläggandet av dammarna. Detta är även i enlighet med bolagets åtagande.

Instrumentering och övervakning

MSB har föreslagit fyra villkor som rör instrumentering och varningssystem med avseende på dammsäkerhet. Bolaget har godtagit dessa med vissa justeringar. Länsstyrelsen, nämnden och LKAB har alla ifrågasatt villkoren främst utifrån vilken typ av övervakning och instrumentering som krävs samt vilken kompetens som behövs för den som bemannar kontrollrummet för att villkoret ska anses uppfyllt.

Domstolen bedömer att villkoren trots vissa parter's invändningar ska fastställas. Dammsäkerheten är en viktig fråga avseende den ansökta verksamheten och haveriutredning har visat att konsekvenserna kan vara mycket stora vid dammbrott. Därav anser domstolen att det är relevant med villkoren om instrumentering och övervakning och bedömer att detaljer kan hanteras vidare i tillsynen.

Riskhantering och kemikalier

Säkerhetsrapport och intern plan för räddningsinsatser

Länsstyrelsen och kommunens räddningstjänst har framfört synpunkter på att säkerhetsrapporten, men framför allt den interna planen för räddningsinsatser, är

generellt hållna och att det är svårt att utifrån dem uttala sig om säkerheten inom verksamheten. Mark- och miljödomstolen kan instämma med länsstyrelsen och räddningstjänstens synpunkter. Eftersom detaljutformningen av verksamheten ännu inte är utförd har domstolen dock förståelse för bolagets inställning att det inte är möjligt att i detalj utforma dessa dokument redan i detta skede. I takt med att verksamheten detaljplaneras och byggs upp kommer därför säkerhetsrapporten och den interna planen för räddningsinsatser att behöva revideras. Detta gäller även den riskanalys som gjorts för verksamheten och som ligger till grund för dokumenten. Som tidigare har konstaterats bedömer mark- och miljödomstolen att säkerhetsrapporten är tillräckligt utförlig för att ligga till grund för tillståndsprövningen. Med det sagt så anser domstolen ändå att det finns anledning att villkorsreglera den fortsatta revideringen av dessa dokument.

MSB har föreslagit ett villkor gällande att en uppdaterad säkerhetsrapport och att en intern plan för räddningsinsatser ska ges in till tillsynsmyndigheten senast sex månader innan verksamheten sätts i gång. Bolaget har accepterat detta förslag, med en mindre justering gällande att dokumenten ska ges in senast sex månader innan berörd del av verksamheten sätts i gång, en skrivning som även MSB har accepterat. När det gäller vad som avses med berörd del har bolaget vid huvudförhandlingen förtydligat att en revidering ska lämnas in sex månader innan någon del som berör Sevesoverksamhet sätts i gång. Säkerhetsrapporten ska då lämnas in i sin helhet.

Med anledning av att verksamheten är ny och att säkerhetsrapporten, och framför allt den interna planen för räddningsinsatser, är generellt beskrivna finns ett behov av att en revidering sker av dessa dokument i god tid innan verksamheten sätts i gång. Att revideringen sker i samråd med räddningstjänsten och tillsynsmyndigheten är av stor vikt. Domstolen har därför, i enlighet med bolagets förslag, föreskrivit ett villkor för detta.

Beredskap

För beredskap har bolaget föreslagit ett villkor gällande när en första insatsstyrka ska hållas eller bekostas. Bolaget anser att det är tillräckligt att denna insatsstyrka finns på plats från tidigast då produktionssprängning under jord påbörjas.

Räddningstjänsten har argumenterat för att ”tidigast då produktionssprängning under jord påbörjas” ska strykas ur villkoret och att det i stället är upp till tillsynsmyndigheten att bestämma vilken tidpunkt som är lämplig, något som även länsstyrelsen har instämt med. Räddningstjänsten uppger att deras resurser är begränsade och att om bolaget får vänta med att hålla en egen insatsstyrka fram till dess att produktionssprängning under jord påbörjas kan verksamheten ha pågått under två år innan det blir aktuellt utifrån bolagets tidsplan. Under dessa år kommer det att finnas en ökad risk för olyckor. Fler människor kommer att vistas i området även innan arbete påbörjas under jord. Det kommer vidare att ha påbörjats arbete i gruvgångarna redan innan produktionssprängningarna sker.

Bolaget har anfört att det varken är nödvändigt eller rimligt att de ska hålla eller bekosta en räddningsstyrka under tiden som de inledande arbetena påbörjas i underjordsgruvan, t.ex. när gruvan börjar tömmas på vatten. Arbetena under jord är då relativt begränsade. Bolaget har åtagit sig att hålla en räddningskammare under jord i ett tidigt skede, från det att bolaget kommer ner på djup. Bolaget har dock motsatt sig att det ska vara ett straffsanktionerat villkor som ska styra när det ska finnas en räddningsstyrka på plats. Det är när den farliga verksamheten börjar bedrivas som en insatsstyrka behöver hållas.

Mark- och miljödomstolen anser att riskerna i bolagets verksamhet, framför allt med anledning av arbeten i underjordsgruvan samt att verksamheten är en så kallad Sevesoverksamhet, motiverar att bolaget ska hålla eller bekosta en första insatsstyrka. Domstolen föreskriver därför ett sådant villkor. Det ligger även i linje med de skyldigheter som följer av lagen om åtgärder för att förebygga och begränsa

följderna av allvarliga kemikalieolyckor och lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Vad gäller vilken tid som beredskapsstyrkan ska finnas på plats konstaterar mark- och miljödomstolen att bolaget åtagit sig att ha en räddningskammare när arbeten i underjordsgruvan påbörjas. Domstolen ser flera fördelar med att ha en räddningsstyrka på plats tidigt men, som bolaget har anfört, medför enbart tömningen av underjordsgruvan inte att det är påkallat med en sådan styrka. Med anledning av att det är svårt att förutse när en räddningsstyrka bör finnas på plats och eftersom det i nuläget inte står klart hur många personer som inledningsvis kommer att arbeta under jord framstår det för domstolen som lämpligt att tillsynsmyndigheten får avgöra tidpunkten.

Bolaget har föreslagit att samråd ska ske med tillsynsmyndigheten, kommunen (räddningstjänsten) samt LKAB för att säkerställa att verksamheten, med beaktande även av LKAB:s närliggande verksamhet, har en över tid relevant beredskap och förmåga att agera vid tillbud eller olyckor. Domstolen ser flera fördelar med att även LKAB involveras och deltar i samrådet med anledning av att deras verksamhet gränsar till bolagets samt att det kan finnas samordningsvinster. Någon förpliktelse att delta i samrådet kan dock inte föreskrivas för LKAB, vilket domstolen har förtydligat i villkoret.

Hantering av släckvatten

När det gäller hantering av släckvatten som kan uppkomma vid brand har bolaget framfört att de avser att kvarhålla och omhänderta släckvatten och utsläpp av miljöfarliga ämnen. Eftersom den sökta verksamheten avser en ny verksamhet har detaljprojektering ännu inte skett, och gruv- och brytningsplanen har ännu inte fastställts. Detta innebär att inte heller den tekniska utformningen och dimensioneringen av släckvattenuppsamling har fastställts. Bolaget har framfört att de inte anser att det är lämpligt eller motiverat att i tillståndet föreskriva detaljerade villkor om metod m.m. i detta avseende. Bolaget anser i stället att dessa frågor

lämpligen hanteras inom ramen för tillsynen. Under huvudförhandlingen har bolaget kompletterat ansökan med en släckvattenutredning.

MSB har ansett att frågan om släckvattenhantering bör utredas under en provotid, eller om så inte sker så bör det åtminstone finnas en delegation till tillsynsmyndigheten.

SGU har framfört att det inte är tydligt hur bolaget planerar att omhänderta kontaminerat släckvatten och att det saknas tillräcklig information om risker med infiltration av kontaminerat släckvatten samt rutiner för att förhindra detta. SGU hade gärna sett en mer detaljerad släckvattenplan som tydligare redovisat hur kontaminerat släckvatten för olika delar av verksamhetsområdet ovan jord kan hanteras och omhändertas, i synnerhet med fokus på riskerna med skumsläckning.

Bolaget har framfört att de avser att, i den mån det är möjligt, undvika skumsläckning och åtar sig att inte använda några PFAS-baserade släckmedel (eller andra liknande högfluorerande ämnen) vid brandbekämpning. Bolaget bedömer att det inte finns någon reell risk för kontaminering från släckvatten. En mer detaljerad släckvattenplan kommer att tas fram i samband med detaljprojekteringen, som tydligt kommer att redovisa hur släckvattnet ska hanteras och omhändertas ovan jord. Allt släckvatten kommer att kunna hanteras inom ramen för vattenhanteringssystemet. Fördröjningen av vattenflödena inom vattenhanteringssystemet innebär också att bolaget har goda möjligheter att hantera eventuella kontaminerings från släckvattnet. Därtill kommer allt vatten genomgå rening innan det släpps till recipient. Inför att tillståndet tas i anspråk kommer bolaget att ta fram planer och rutiner för uppsamling och destruktion av förorenat släckvatten. Sammanfattningsvis bedöms det inte föreligga någon betydande risk för infiltration och okontrollerad kontaminering från släckvatten.

Mark- och miljödomstolen anser att det är av vikt att släckvatten hanteras på sådant sätt att förorening av mark samt yt- och grundvatten undviks. Detaljplaneringen av området är ännu inte klar vilket också gäller släckvattenhanteringen. Domstolen

bedömer att bolagets hantering av släckvatten inte är en fråga som behöver skjutas upp under en provotid. Vidare finner domstolen inte att det finns något behov av någon delegation till tillsynsmyndigheten i frågan. Med de åtaganden som bolaget presenterat anser domstolen att släckvattenhanteringen bör kunna hanteras inom ramen för tillsynen, vilket får anses vara tillräckligt. Frågan om hanteringen av släckvatten är dock så pass viktig att det är rimligt och lämpligt att föreskriva villkor om att bolaget ska inkomma med en reviderad släckvattenplan. Detta ska ske i samråd med tillsynsmyndigheten och kommunens räddningstjänst, och bör särskilt fokusera på omhändertagande och analys av släckvatten.

Lagring och hantering av kemikalier

Bolaget har föreslagit ett allmänt villkor gällande lagring av kemikalier och flytande avfall. Länsstyrelsen har framfört vissa mindre justeringar av villkoret, med bland annat ett tillägg om att förvaringskärl ska vara försedda med överfyllnadsskydd. Bolaget har godtagit tillägget. Mark- och miljödomstolen bedömer att villkoret ska föreskrivas med ett tillägg om att dubbelmantlad behållare får användas som alternativ till invallning.

Förutom villkorsförslaget har bolaget vid huvudförhandlingen presenterat åtaganden om möjliga skyddsåtgärder som kan vidtas när det gäller kemikalier för att undvika eller minimera risken för skador på miljön.

Domstolen konstaterar att det först och främst är viktigt att förhindra att olyckor inträffar och att skador uppkommer. Om det likväl sker en olycka eller ett utsläpp är det viktigt att minimera och begränsa påverkan på miljön. Det är vidare betydelsefullt att åtgärder vidtas så snart som möjligt. Mark- och miljödomstolen bedömer därför att villkor ska föreskrivas om att beredskap ska finnas för att ta hand om kemikalier eller farligt avfall om olyckor eller spill uppstår. Bolaget har själva framfört att det kommer att finnas absorptionsmedel på anläggningen samt i samtliga fordon, något som domstolen anser ska föreskrivas som ett villkor.

Det är också viktigt och rimligt att det företas förebyggande åtgärder kring drivmedelshanteringen. När det gäller tankning av fordon har bolaget framfört att det kommer att anläggas en drivmedelsstation vid truckparkeringen samt ett antal mindre stationer som placeras i närheten av produktionsområdena. Bolaget har uppgett att cisterner kommer att vara dubbelmantlade samt utrustas med påkörningsskydd. Som åtgärd mot spridning av spill till recipient kommer markbädd med tätduk att anläggas. Utformandet av stationerna kommer att följa Naturvårdsverkets föreskrift 2017:5 om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor.

Domstolen bedömer att även detta är någonting som behöver regleras i ett villkor. Utöver det som bolaget själva anfört anser domstolen att tankningsplatserna ska anslutas till en oljeavskiljare för att ge ett optimalt skydd.

Naturmiljö, artskydd och ekologisk kompensation

Inledningsvis kan konstateras att villkor som är av betydelse för naturmiljö och skyddade arter även finns under bedömningar avseende vatten, damning, buller och efterbehandling.

Myrbräcka

Bolaget har föreslagit villkor till skydd för förekomsten av myrbräcka inom verksamhetsområdet. Länsstyrelsen har föreslagit en viss justering vilken bolaget har godtagit. Mark- och miljödomstolen bedömer att det är nödvändigt med villkor som säkerställer att förhållandena på växtplatsen för myrbräcka bibehålls. Det villkorsförslag som presenterats, med länsstyrelsens tillägg, uppfyller detta krav.

En delegation till tillsynsmyndigheten bör vidare föreskrivas enligt bolagets förslag.

Skydd under fåglarnas häckningsperiod

Vid huvudförhandling i målet inkom bolaget med ett nytt villkorsförslag till skydd för fåglarnas häckningsperiod innebärande att markarbeten inte får påbörjas under perioden 15 maj-31 juli, men att markarbeten som påbörjats dessförinnan får fortgå. Länsstyrelsen har anfört att vissa språkliga ändringar bör ske samt att perioden bör vara 1 maj-31 juli. Vidare bör enligt länsstyrelsen inte heller avverkning inkluderas i de arbeten som får fortgå om de påbörjats före den 1 maj. Bolaget vidhöll sitt förslag då perioden blir väl lång om den påbörjas den 1 maj. Vanligtvis är marken då snötäckt och det är osannolikt att häckning pågår då, om den ens gör det den 15 maj. Enligt bolaget är perioden därför väl tilltagen redan enligt bolagets förslag.

Mark- och miljödomstolen bedömer att ett villkor för mildrande av verksamhetens påverkan på fåglar som häckar i området är lämpligt. Av bolagets rapport med bedömning av påverkan på naturmiljö m.m. framgår att den allmänna häckningsperioden för förekommande fågelarter i området bedöms vara mellan 15 april-31 augusti. Mark- och miljödomstolen bedömer dock att ett villkor om att markarbeten inte får påbörjas mellan 15 april-31 augusti kan medföra att tiden för arbetena blir alltför kort med hänsyn till att tiden med barmarkssäsong i Kiruna är begränsad. Bolaget har dock inte visat att villkor för den period som länsstyrelsen föreslagit skulle vara orimligt vid en jämförelse mellan nyttan av skyddsåtgärden och kostnaden härför. Domstolen bedömer vidare att länsstyrelsens tillägg att avverkning inte får ske oavsett om det påbörjats före den utsatta perioden eller ej är lämpligt. Villkor föreskrivs därför enligt länsstyrelsens förslag.

Rennäring

Bolagets grundinställning i målet är att några särskilda försiktighetsmått eller villkor egentligen inte behövs eftersom den planerade verksamheten i princip inte påverkar rennäringens bedrivande. Bolaget har dock gjort åtaganden och föreslagit skyddsåtgärder och villkor för rennäringen.

Samebyarna har framfört synpunkter vad avser villkor för grundvatten, utsläpp till vatten, damning och buller. Vilka villkor som ska föreskrivas i dessa delar är av stor betydelse även för rennäringen och har beaktats vid prövningen av villkor och uppskjutna frågor under respektive avsnitt. I det följande behandlar mark- och miljödomstolen framställda yrkanden och behov av ytterligare villkor för att begränsa verksamhetens påverkan på rennäringen.

Samråd

Bolaget har föreslagit ett villkor om årliga samråd med samebyarna avseende åtgärder för att begränsa det intrång eller den störning som verksamheten kan innebära för renskötseln i området. Mark- och miljödomstolen bedömer att ett sådant villkor ska föreskrivas och konstaterar att det är viktigt att det står klart att villkoret inte innebär en skyldighet för samebyarna att delta. Bolaget har åtagit sig att ersätta samebyarna för deltagande vid samråd enligt rekommendationer framtagna av Svenska samernas riksförbund. Mark- och miljödomstolen anser att åtagandet bör föreskrivas som villkor.

Länsstyrelsen har yrkat att villkor om samråd ska föreskrivas innebärande att samråd ska ske inom tre dagar efter det att berörd sameby påkallar detta. Domstolen delar länsstyrelsens uppfattning att det finns skäl att utöver årliga samråd skapa en rättighet för samebyarna att få till ytterligare samverkan ifall förhållandena så kräver. Liksom framgår av domslutet anser domstolen emellertid inte att sådan samverkan behöver vara formaliserad på samma sätt som de årliga samråden.

Instängsling

Bolaget har föreslagit ett villkor om uppförande av skyddsstängsel som ska kontrolleras minst två gånger per år. Laevas sameby har anfört att stängslet bör kontrolleras oftare och att eventuella skador på stängslet måste åtgärdas omedelbart. Mark- och miljödomstolen anser att det ska föreskrivas villkor om att bolaget efter samråd med samebyarna och tillsynsmyndigheten ska utforma och uppföra

skyddsstängsel kring verksamhetsområdet. Tillståndet omfattar således uppförande av sådant stängsel. Vad gäller åtgärder med ändrad sträckning av spärrstängsel och tvärstängsel omfattar tillståndet inte åtgärder på dessa utanför det planerade verksamhetsområdet. Med hänsyn till den risk för att renar tar sig in på området som föreligger anser domstolen att stängslet måste kontrolleras kontinuerligt för att fylla sitt syfte varför domstolen föreskriver om i vart fall månatlig kontroll. Exakt hur sådan kontroll ska ske bör dock inte föreskrivas. Det är tänkbart att övervakningskameror kan sättas upp för ändamålet. Det är därutöver rimligt att vid ett par tillfällen per år också företa en fysisk skyddsrondering runt stängslet och dess öppningar.

Samebyarna har anfört att det finns behov av tydliga villkor avseende motoriserade grindar vid tillfartsvägar. Samebyarna har också anfört att villkor bör föreskrivas om stängd passage vid järnväg för att undvika risk att renar kommer ut på järnvägen. Bolaget har motsatt sig att anordna motoriserade grindar med hänsyn till att det skulle kräva dragning av elektricitet längs med hela stängslet. Bolaget har vidare anfört att järnvägen är instängslad idag och att Copperstones verksamhet kommer att ansluta till det stängslet. Det kan inom verksamhetsområdet vara öppet ut mot spåret eftersom spåret är instängslat. Mark- och miljödomstolen bedömer att det är rimligt att samtliga grindar ska vara behäftade med antingen automatisk stängning eller larm. Bolaget svarar för att skyddsstängslet med dess öppningar i alla lägen är intakt. Med den instängsling av verksamhetsområdet som kommer att ske bedömer mark- och miljödomstolen vidare att särskilt villkor avseende stängsel vid järnväg inte behöver föreskrivas.

Flyttled

Bolaget har föreslagit ett villkor om vidtagande av åtgärder för att ändra sträckning av den registrerade flyttleden väster om verksamhetsområdet som skärs av till följd av gruvverksamheten. Bolaget har tagit fram ett förslag till en alternativ sträckning av flyttleden. Arbetet med att ta fram den alternativa sträckningen har inte skett i

samråd med samebyarna och Laevas sameby har ställt sig mycket tveksamma till om den föreslagna leden är möjlig att nyttja utifrån dess bredd och placering. Domstolen finner att ett tillskapande av en ändamålsenligt flyttled är en önskvärd lösning då verksamheten innebär att nuvarande flyttled skärs av. En förutsättning för detta är naturligtvis att samebyarna själva så önskar och att den utformas på ett ändamålsenligt sätt. Ett villkor som är formulerat så att skyldigheten för bolaget inträffar om önskemål från Laevas eller Gabna sameby framställs föreskrivs därför i enlighet med bolagets förslag.

Verksamhetsavbrott

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen har yrkat att villkor ska föreskrivas om att bolaget ska upphöra med delar av verksamheten under ett visst antal dagar i samband med behov av samlad flytt av renar i anslutning till verksamheten. Antalet dagar för begränsningen av verksamheten har i första hand angetts till 14 dagar och sedan tio, sju och fyra dagar i andra, tredje och fjärde hand. Länsstyrelsen har anfört att en central fråga för tillvaratagandet av det allmänna rennäringsintresset är att säkerställa tillräckliga förutsättningar för att fortsättningsvis möjliggöra samlad flytt av renar i anslutning till verksamheten mellan vinter- och sommarbeteslanden. Enligt länsstyrelsen kan en årlig samlad flytt med allt vad det innebär i form av förberedelser gentemot väderlek och årstidsförutsättningar (snöförhållanden, frusen mark och vatten), samt behov av vila för renar både innan och efter flytt, inte genomföras endast på några enstaka timmar. Detta i synnerhet som hänsyn även måste tas till ett flertal andra betydande störningar och hinder under flytten förbi Kiruna vid sidan av det nu aktuella.

Laevas sameby

Laevas sameby har anfört att begränsningen till fyra timmar respektive fyra tillfällen enligt bolagets förslag är för lite. Samebyn anser att länsstyrelsens villkorsförslag är motiverade.

Gabna sameby

Gabna sameby har argumenterat för att de föreslagna villkoren inte hanterar möjligheterna till fri strövning, bete och betesro. Av olika anledningar är det om våren svårt att genomföra samlad flytt och inte sällan måste dräktiga vajor lämnas kvar. Fri strövning är då den enda möjligheten för vajorna att nå kalvningslanden i det högalpina området i väster. Om de högdräktiga vajorna blir stressade eller rädda t.ex. av plötsliga ljud eller på annat sätt av yttre omständigheter från den ansökta verksamheten så minskar deras möjligheter att överleva eller att behålla kalvfostret.

Gruvverksamheten kommer vidare att orsaka betesbortfall norr och väster om det aktuella området. Det gäller både betesområde där renar kan beta under flera månader och rastbete under några dagar inför flytt österut. Betesron som är viktig för att renen ska kunna tillgodogöra sig betet kommer också att störas allvarligt och utebli.

Det är stor skillnad på den typ av flytt som bedrivs förbi gruvområdet på hösten/förvintern och på våren. På hösten/förvintern finns bättre möjligheter att flytta med hjorden i samlad grupp. På våren avgör snöförhållandena och de högdräktiga vajornas fysiska skick om flytten kan genomföras mer samlat eller genom fri strövning. Ett eventuellt uppehåll på våren bör därför vara betydligt längre än 14 dagar, förslagsvis mellan 15 april-15 juni.

Enligt villkorsförslaget om verksamhetsavbrott anges alternativa tidsrymder för när behov av stopp av gruvan ska aviseras av samebyn. Samebyn konstaterar att det är mycket svårt för samebyn att redan 14 dagar innan samlad flytt förbi Kiruna förutse när sådana flyttar av samebyns olika siidor kommer att kunna genomföras. 14 dagar innan en flytt är inte samlingen av renarna slutförd och olika händelser, så som dåligt väder, kan fördröja arbetet i flera veckor. På hösten/förvintern kan de föreslagna villkoren avseende uppehåll i verksamheten möjligen vara praktisk tillämpbar för renskötseln. Det är dock otillräckligt på våren där det i huvudsak är vädret som avgör när flytt kan äga rum. Lämpligt väder, i form av kyla som skapar

tillräcklig skare på snön som gör att renarna kan flyttas, går inte att förutspå 14 dagar i förväg.

En samlad flytt förbi Kiruna är redan i dagsläget en mycket svår prövning för renarna. Den uppenbara försämring av den redan mycket svåra situationen, som bolagets verksamhet orsakar, måste mötas med villkor på ett sätt som är praktiskt tillämpligt för den skadelidande. Villkoret ska lämpligen ta sikte på den del av verksamheten som orsakar olägenheterna. Inte den som drabbas. Villkoret ska inte medföra att samebyn måste förändra sitt sätt att bedriva renskötsel för att bättre anpassa sig till villkorets förutsättningar. Villkoret skulle kunna utformas så att samebyn lämnar besked om en 30-dagarsperiod inom vilken samlad flytt är tänkt att genomföras och att stopp-villkoret aktiveras men en kortare framförhållning på förslagsvis 24 timmar.

Gabna sameby bedriver renskötsel i den planerade gruvans närområde bland annat på så sätt att man går med renarna väster om E10 och ner mot gruvområdet för att sedan vika över E10 och flytta förbi öster om Kiruna. Även sådan flytt måste omfattas av ett eventuellt villkor. Den tillståndssökta verksamheten kommer att vara störande för renskötseln även i samband med sådan flytt.

Bolaget

Bolaget har motsatt sig att villkor om verksamhetsavbrott föreskrivs. För det fall domstolen finner skäl att föreskriva villkor om avbrott i verksamheten har bolaget föreslagit att bolaget, för det fall Laevas eller Gabna sameby avser att genomföra samlad flytt längs flyttled förbi verksamhetsområdet, tillfälligt ska avbryta verksamheten under maximalt fyra timmar vid tid som samebyn önskar.

Skyldigheten ska avse transporter ovan jord av malm och gråberg, kross av gråberg, sprängningar, borrning och skutknackning i dagbrott. Skyldigheten ska enligt bolaget gälla under förutsättning att samebyn skriftligen har anmält önskemål om

flytt vid viss dag och tid senast en vecka i förväg samt bekräftat tiden senast två timmar i förväg. Skyldigheten gäller maximalt fyra tillfällen per kalenderår.

Bolaget har anfört att verksamhetsområdet inte utgör något viktigt område för rennäringen, vare sig för fri strövning eller för samlad flytt. Detta mot bakgrund av att bolaget i sin undersökningsverksamhet aldrig observerat någon större ansamling av renar i området sedan 2018. Därtill finns det ett tvärstängsel väster om verksamhetsområdet som stänger ute renar från området. Mot denna bakgrund föreligger enligt bolaget inte skäl att föreskriva villkor om avbrott i verksamheten med anledning av samlad flytt. Renar är i hög grad redan påverkade i samband med samlad flytt som i regel sker med hjälp av skoter. Vidare kan renarna vara utsatta för ytterligare ljudpåverkan vid samlad flytt från renskötare och eventuellt hundar eller helikoptrar. I och med detta borde renar vara mer tåliga för buller vid samlad flytt jämfört med fritt bete vid ostörda förhållanden. Bolagets bullerutredningar visar dessutom att bullerspridningen västerut från verksamheten kommer att vara mycket begränsad. Mot bakgrund av detta är risken att bullret från verksamheten stör en samlad flytt mycket liten, vilket är ytterligare ett i sig tillräckligt skäl att inte föreskriva villkor om avstängning i samband med samlad flytt.

Bolaget menar vidare att villkor enligt länsstyrelsens förslag innebär att hela verksamheten måste avstanna. Bolagets reservationsvis framställda villkorsförslag om tillfälligt avbrott i verksamheten omfattar bl.a. krossning av gråberg, sprängningar och borrhning i dagbrott. Länsstyrelsen har angett att även primärkrossning av malm ska avbrytas vid samlad flytt. Som verksamheten är planerad finns det inte något större buffertlager för krossad malm utan planen är att anrikningen sker i anslutning till krossningen. Därmed skulle länsstyrelsens villkorsförslag innebära ett avbrott för hela verksamheten. Ett alternativ skulle vara att anlägga ett omfattande lager för krossad malm för att tillgodose anrikningsverket under verksamhetsstoppet. Detta skulle dock medföra en ökad miljöpåverkan och vara negativt ur både produktions- och kostnadssynpunkt. För det fall domstolen skulle föreskriva ett villkor som inkluderar avbrott i primärkrossen är det

nödvändigt att tillståndet medger anläggandet av en lageranläggning för krossad malm.

Enligt bolaget har båda samebyarna uppgett att samlad flytt förbi Kiruna stad och LKAB:s verksamhet sker skyndsamt och för Gabna sameby sker en samlad flytt förbi verksamhetsområdet i praktiken på ett par timmar och inte dagar som anges i länsstyrelsens villkorsförslag. Att avbryta verksamheten i flera dagar eller veckor är därmed omotiverat i förhållande till villkorets syfte. Laevas samebys huvudsakliga flyttled från sommar- till vinterbete går strax söder om LKAB:s verksamhet där samlad flytt i dagsläget sker utan några krav på avstängning. Den flexibilitet i tidpunkt för genomförande av en flytt som kan behövas, kan uppnås genom att flytt anmäls en viss, lite längre tid (exempelvis två veckor), i förväg och att exakt tidpunkt bekräftas mycket kort inpå flytten. Det finns inget skäl att avbryta verksamheten under lång tid enbart för att skapa sådan flexibilitet.

Bolaget har påtalat att länsstyrelsens villkorsförslag inte innehåller någon begränsning av hur många gånger per kalenderår som bolaget är skyldigt att avbryta verksamheten. Det är inte proportionerligt att föreskriva ett villkor utan en begränsning i antal tillfällen per år.

Kostnaderna för avbrott står enligt bolaget inte i paritet med villkorets syfte. Som bolaget planerar att driva verksamheten finns det ingen möjlighet att hämta ikapp ett avbrott, utan verksamheten är planerad utifrån full drift i hela produktionskedjan. Därmed innebär ett avbrott i verksamheten ett direkt intäktsbortfall som bolaget inte kan hämta igen genom att öka produktionstakten. Utifrån dagens priser på koppar och järn skulle ett avbrott på fyra timmar innebära en utebliven intäkt om ca 1 600 000 kr. Utöver intäktsbortfallet under avbrottet medför ett produktionsstopp alltid igångsättningskostnader och slitage. I regel försämras också slutprodukten kvalitet med en lägre produktionstakt under minst 24 timmar. Utifrån det estimerar bolaget att ett avbrott på fyra timmar skulle innebära sammanlagt ca 4 800 000 kr i uteblivna intäkter. Enligt länsstyrelsens förstahandsyrkade ska bolagets verksamhet

avbrytas i 14 dagar vid samlad flytt. Endast de uteblivna intäkterna för koppar- och järnmalmkoncentrat skulle uppgå till minst 130 000 000 kr. Därtill kommer ytterligare kostnader. Den mycket marginella påverkan som verksamheten kan innebära för samlad flytt ska ställas i relation till den kostnad om flera tiotals miljoner kronor som ett avbrott längre än några timmar medför för bolaget. Bolaget menar att det är uppenbart att nyttan av att avbryta verksamheten inte kan anses vara proportionerlig i relation till den kostnad som ett stopp innebär för bolaget. För det fall domstolen anser att verksamheten försvårar en samlad flytt vore det mer ändamålsenligt att bolaget ersätter den merkostnad som en mer komplicerad flytt förorsakar, t.ex. kostnader för mer personal och maskinella resurser, snarare än att verksamheten avbryts.

För det fall domstolen föreskriver ett villkor om avbrott i bolagets verksamhet bör detta enligt bolaget endast aktualiseras vid samlad flytt förbi verksamhetsområdet. En samlad flytt längs Gabna samebys och Laevas samebys huvudflyttleder norr och söder om verksamhetsområdet bör inte föranleda ett avbrott i verksamheten. Flytt ”i anslutning till” verksamheten kan endast avse den flyttled som löper omedelbart väster om verksamhetsområdet, och som bolaget har föreslagit alternativa sträckningar för, och då endast när den samlade flytten sker invid och förbi verksamhetsområdet. Det måste i sammanhanget också noteras att LKAB:s verksamhet är i direkt anslutning till bolagets planerade verksamhetsområde och att något avbrott i den verksamheten inte kan förväntas. Därmed minskar ytterligare den redan mycket marginella effekt som ett avbrott kan ha för genomförandet av samlad flytt, samtidigt som det är tydligt att samlad flytt kan genomföras i direkt anslutning till ett gruvområde utan att verksamheten avbryts. Den flytt som alls skulle beröras av verksamheten utgör ingen flytt mellan vinter- och sommarbetesland, utan flytt inom samebyarnas respektive vinterbetesområden.

Verksamheten bedöms inte heller medföra någon betydande påverkan på vare sig betesron eller den fria strövningen inom Gabna sameby. Utifrån den marginella

påverkan som verksamheten kan ge upphov till för Gabna sameby saknas det skäl att föreskriva några ytterligare villkor till förmån för rennäringen.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Mark- och miljödomstolen har i stort godtagit samebyarnas problem- och riskbeskrivning i förhållande till tidigare erfarenheter av planerad och annan gruvverksamhet. Enligt domstolen står det klart att verksamheten kommer att bidra till ytterligare negativ påverkan på den redan svåra passage som föreligger för samebyarna vid flytt förbi Kiruna stad.

Det är därför, enligt domstolen, motiverat att föreskriva villkor om att bolaget ska vidta åtgärder för att underlätta denna flytt. Exakt vilket påverkansområde som den planerade verksamheten har på rennäringen är enligt domstolen inte möjligt att fastslå i detta skede, men att anta påverkan upp till i vart fall tre kilometer är inte orimligt. Avståndet innefattar då flytt som sker längs Gabna samebys flyttled norr om verksamhetsområdet och flytt längs en led inom tre kilometer väster om området som eventuellt kan ersätta den av verksamhetsområdet avskurna leden. Laevas huvudflyttled söder om verksamhetsområdet ligger på längre avstånd.

I sammanhanget bör det uppmärksammas att Högsta domstolen i den så kallade Girjasdomen har uttalat att bestämmelsen i 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen (1974:154), att det samiska folkets möjligheter att behålla och utveckla ett eget kultur- och samfundsliv ska främjas kan, även om den inte ger upphov till några rättigheter för enskilda, ändå få viss materiell betydelse vid sådan rättstillämpning där det är fråga om att väga olika faktorer mot varandra. Samernas intresse av att kunna vidmakthålla sin kultur, däribland renskötseln, ska vid en sådan avvägning tillmätas särskild vikt, (se p. 92 i nämnda avgörande).

Högsta domstolen redogör också för att det finns folkrättsliga principer om tillvaratagandet av etniska minoriteters rättigheter, och hänvisar härvid till

Europarådets ramkonvention den 1 februari 1995 om skydd för nationella minoriteter, särskilt artikel 5.1, FN:s konvention den 16 december 1966 om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, särskilt artikel 1.2, FN:s konvention den 16 december 1966 om medborgerliga och politiska rättigheter, särskilt artikel 1.2, samt FN:s deklaration den 13 september 2007 om urfolks rättigheter, särskilt artikel 26. Dessa folkrättsliga principer förutsätts tillämpas av domstolarna först sedan de har införlivats med nationell rätt genom lagstiftning (se p. 93–94 i nämnda avgörande). Enligt domstolens bedömning är det i just den avvägning mellan olika intressen som domstolen ska göra i utformningen av villkor som dessa principer främst kan komma till uttryck i detta mål, genom både de allmänna hänsynsreglerna i miljöbalken och 1 kap. 2 § sjätte stycket regeringsformen.

Mot denna bakgrund finns det skäl att ställa villkor om stängning av verksamheten vid samlad flytt. Det kan förvisso finnas sätt att transportera renar förbi Kiruna som understiger de kostnader som bolaget kan ha för ett verksamhetsavbrott. Trots detta bedömer domstolen att förutsättningarna för samebyarna att så långt som möjligt kunna bedriva traditionell renskötsel har ett betydande egenvärde mot bakgrund av bl.a. de folkrättsliga hänsyn som domstolen har att ta. Att ett villkor om verksamhetsavbrott är överksam på grund av att exempelvis LKAB för närvarande inte har någon motsvarande begränsning och ligger än närmare delar av de aktuella skyddsområdena bör under rådande förhållanden inte tas hänsyn till. En motsatt tolkning skulle innebära att all typ av försämring för de redan hårt ansatta samebyarna kan motiveras med att de redan är utsatta för så mycket påverkan att ytterligare påverkan inte har någon betydelse, vilket inte är ett ändamålsenligt förhållningssätt utifrån att lagstiftaren har gett uttryck för att rennäring ska skyddas.

Mark- och miljödomstolen bedömer att villkoret ska gälla vid samlad flytt inom tre kilometer från verksamhetsområdet och inte reglera flytt ”mellan vinter- och sommarbeteslanden” på sätt som länsstyrelsen föreslagit. Vidare bedömer domstolen att det av villkoret ska framgå tid under vilken stängning ska ske (timmar eller dagar), vid hur många tillfällen sådan stängning kan påkallas för respektive

sameby samt vilka delar av verksamheten som då ska stängas. Vidare bör regleras hur samebyarna ska förfara för att påkalla stängningen.

Bolagets reservationsvis lämnade förslag om stängning är enligt domstolens bedömning för snävt utformat mot bakgrund av vad som anförts om hur oförutsebara och fluktuerande förutsättningarna är. Länsstyrelsen har föreslagit att stängning ska ske under 14, tio, sju eller fyra dagar. Mot bakgrund av att tiden för samebyarnas flytt förbi det aktuella området är beroende av hur många vintergrupper som flyttar den aktuella vägen, väderförhållanden, hänsyn till andra verksamheter och planering av utnyttjandet av betesresurserna från år till år har samebyarna haft svårt att precisera vilken tid som behövs för att genomföra flytt förbi området. Det står dock klart att ett verksamhetsavbrott om fyra timmar är en alltför kort tid. Vid en rimlighetsavvägning bedömer mark- och miljödomstolen att det ska föreskrivas en skyldighet för bolaget att på begäran av någon av samebyarna, tillfälligt avbryta delar av verksamheten under maximalt ett dygn vid de antalet tillfällen som framgår nedan för att möjliggöra samlad flytt längs flyttled inom tre kilometer från verksamhetsområdet. Det innebär således också att domstolen inte finner det skäligt att föreskriva om de längre stopp för flytt som länsstyrelsen och samebyarna har yrkat.

Vad gäller villkor om verksamhetsstopp för att begränsa verksamhetens påverkan vid rastbete, vila och fri strövning bedömer domstolen att verksamhetens påverkan, med hänsyn till var verksamhetsområdet är beläget samt de övriga villkoren om t.ex. buller- och damningsbegränsande åtgärder som domstolen föreskriver, inte är sådan att det är rimligt att föreskriva om sådana verksamhetsavbrott. Domstolen föreskriver således inte om stängning till skydd för bete och vila utan syftet med stängningen är att möjliggöra samlad flytt förbi verksamhetsområdet.

Med beaktande av de varierande förutsättningarna som förekommer för renskötseln över tid är det svårt att, utifrån uppgifter om hur samebyarnas flyttar genomförts under de senaste åren, dra några säkra slutsatser om hur dessa kan komma att

organiseras i framtiden. Då flera vintergrupper kan komma att flytta vid olika tidpunkter bör stängning enligt domstolen i vart fall kunna påkallas vid flera tillfällen. Enligt mark- och miljödomstolens bedömning bör stängning, för att möjliggöra viss flexibilitet, kunna påkallas vid maximalt åtta tillfällen per kalenderår och sameby. För att undvika grund för tvistigheter mellan samebyarna finns skäl att redan i tillståndet fördela möjligheten att begära verksamhetsavbrott jämnt på de två samebyarna.

Verksamhetsavbrott enligt villkoret innebär inte ett totalstopp av verksamhetens bedrivande. Länsstyrelsen har anfört att begränsningen bör omfatta borrhning och produktionssprängning i dagbrotten, primärkrossning av malm och gråberg, samt deponering av gråberg. Bolaget har motsatt sig att stoppet ska omfatta primärkross av malm. Mark- och miljödomstolen noterar att bolaget redovisat att avsikten är att krossning av malm ska ske inomhus, men att mobilkross utomhus kan komma att användas under etableringsfasen. Med hänsyn till den störning som krossning utomhus av såväl malm som gråberg innebär för rennäringen bedömer domstolen emellertid att villkoret, till skillnad från vad bolaget föreslagit, ska omfatta all krossning utomhus. Mark- och miljödomstolen anser sammantaget att verksamhetsavbrottet ska omfatta avbaning, transporter ovan jord av avbaningsmassor, malm och gråberg, krossning utomhus, sprängningar, borrhning i dagbrott och skutknackning i dagbrott. Vidare bör lämnas en ventil till undantag om vilka delar av verksamheten som ska stängas för det fall bolaget och berörd sameby kommer överens om annat.

Mark- och miljödomstolen bedömer att det är rimligt att samebyarna 14 dagar i förväg anmäler vilken tid som verksamhetsavbrott påkallas. Mot bakgrund av vad som framgått om hur renarna rör på sig och hur flyttarna är beroende av skiftande och snabbt föränderliga förhållanden krävs att det finns möjlighet till viss flexibilitet. Därför bör det enligt domstolen vara tillräckligt att samebyarna vid sin anmälan anger ett intervall om tre dygn inom vilket flytt kommer att ske. Precisering av dag bör sedan bekräftas av anmälande sameby senast ett dygn i

förväg. Det finns för samtliga parter goda skäl till att anmälan ska göras skriftligen men det bör inte krävas någon mer formalistisk anmälan än ett e-postmeddelande till av bolaget utsedd kontaktperson.

Någon delegation till tillsynsmyndigheten i denna del bedöms inte nödvändig.

Renar inne på verksamhetsområdet

Bolaget har åtagit sig att vara behjälpliga om renar tagit sig in på verksamhetsområdet och länsstyrelsen och samebyarna har anfört att åtagandet bör föreskrivas som villkor. Det är enligt länsstyrelsen viktigt att detta hanteras på ett för renarna godtagbart sätt och att både hantering och bortförande av ren företas på ett för djuret hänsynsfullt och kompetent sätt. Därför bör enligt länsstyrelsen villkor föreskrivas om att berörd sameby kontaktas utan dröjsmål för omhändertagande samt att bolaget står för det merarbete och den kostnad som det i sin tur kan ge upphov till. Bolaget har motsatt sig villkoret.

Mark- och miljödomstolen delar länsstyrelsens och samebyarnas bedömning att villkor bör uppställas i denna del. Underrättelse bör ske via telefon och, om svar uteblir, via e-post.

Bolaget har vidare åtagit sig att lämna ersättning enligt schabloniserade belopp för renar som förolyckas inom verksamhetsområdet och samebyarna har anfört att åtagandet bör föreskrivas i villkor. Mark- och miljödomstolen finner att villkor ska föreskrivas även i denna del.

Transporter

Samebyarna har anfört att reglering bör ske av transporter så att det blir förutsebart för renskötseln. Järnvägstransporter utgör enligt mark- och miljödomstolen inte en följdverksamhet varför villkor inte heller föreskrivs för dessa transporter. Mark- och

miljödomstolen meddelar tillstånd till verksamheten utifrån den mängd lastbils-transporter som bolaget har redovisat, och bolaget har enligt det allmänna villkoret att bedriva verksamheten i huvudsaklig överensstämmelse med vad bolaget i ansökningshandlingarna och i övrigt i målet angett eller åtagit sig. Domstolen bedömer att den reglering av transporter som därmed följer av det allmänna villkoret är tillräcklig.

Merkostnader

Bolaget har som skyddsåtgärd för rennäringen föreslagit att vid behov upprätta anläggningar, t.ex. vilohage, för att underlätta flytt, samt att ersätta kostnader för arbete som kan tillkomma till följd av försvårad flytt och kostnadsersättning för stödutfodring vid behov. Samebyarna har anført att det finns behov av villkor omfattande ersättning till samebyarna för kostnader och merarbete. Domstolen finner att bolaget, utöver vad som följer av övriga villkor som rör rennäringen, ska ersätta samebyarna för direkta merkostnader som orsakas dem av verksamheten och att de av bolaget uppräknade exemplen är relevanta. Ersättning kan också komma att behöva utgå för de eventuella merkostnader som samebyarna orsakas på grund av att den fria strövningen försvåras.

Det kan diskuteras i vilken mån domstolen kan och bör sätta upp villkor som innefattar ekonomiska förhållanden mellan parter i ansökningsmål som rör frågor om miljöfarlig verksamhet, men då villkorsfrågorna enligt domstolen är så sammankopplade med möjligheten att över huvud taget kunna bedriva renskötsel i det aktuella området ligger även dessa frågor inom ramen för det allmänna rennärringsintresset varför det enligt domstolen är lämpligt att också föreskriva villkor av den innebörden. De merkostnader som avses är sådana som i nuläget inte kunnat förutses men på samma sätt som avseende villkor 12.1–12.6 med rakt orsakssamband är kopplade till verksamhetens bedrivande. Ersättningen ska utges till respektive sameby som har att företräda sina medlemmar.

Kompensation för renbetesmark

Bolaget har genomfört en utredning om åtgärder för att kompensera förlorat renbete och har åtagit sig att utföra sådan åtgärd. Samebyarna och Sametinget har haft synpunkter på att den föreslagna kompensationsåtgärden sker i vinterbetesmark då verksamheten är belägen inom samebyarnas åretruntmarker. Sametinget har vidare anfört att kompensationsåtgärder inte bör vara frivilliga utan ska framgå av villkor som kan följas upp och utvärderas.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det kan vara svårt att kompensera en viss typ av betesmark med motsvarande bete och ser alltså positivt på bolagets kompensationsförslag. För att kompensationen ska få avsedd effekt är det dock viktigt att även samebyarna anser att åtgärden är relevant. Mot denna bakgrund finner domstolen att det inte finns skäl att föreskriva något villkor i denna del. Frågan om kompensation får således bli föremål för fortsatt behandling i samverkan mellan bolaget och samebyarna och det står då parterna fritt att komma överens om alternativ åtgärd.

Energihushållning

Enligt 2 kap. 5 § miljöbalken ska alla som bedriver en verksamhet eller vidtar en åtgärd hushålla med råvaror och energi. Mark- och miljödomstolen bedömer att ett villkor om energihushållning bör fastställas i enlighet med rådande praxis på området.

Verksamheten är en ny verksamhet som inte är detaljprojekterad ännu. Bolaget har därmed bra möjligheter att påverka utformningen av anläggningen så energieffektivt som möjligt. Mark- och miljödomstolen bedömer att det är viktigt med ett återkommande arbete för att minimera och effektivisera energianvändningen på anläggningen varför ett villkor gällande detta har föreskrivits.

Kontrollprogram

Mark- och miljödomstolen konstaterar att behovet av egenkontroll och uppföljning av verksamheten i dess olika delar och dimensioner är omfattande. På sätt som föreslagits av bolaget bör därmed ett generellt villkor föreskrivas om upprättande av program för egenkontroll. Av villkoret bör framgå att det i kontrollprogrammet ska anges mätmetoder, mätfrekvens och utvärderingsmetoder.

Som har uttryckts av flera av de finska myndigheterna som yttrat sig inom ramen för Esbosområdet är det av vikt att verksamhetens påverkan på vatten noggrant övervakas. I ett kontrollprogram för sådan verksamhet som nu är aktuell ska ingå bl.a. kontroll av kemiska och biologiska kvalitetsfaktorer i recipienter. Kontrollen är av sådan betydelse att domstolen bedömer att ett villkor ska fastställas om att bolaget ska kontrollera kemiska och biologiska kvalitetsfaktorer (inklusive fisk) i gruvans recipienter (med relevanta referensstationer), i en sådan omfattning att verksamhetens påverkan på recipienterna kan följas upp över tid.

Domstolen har därutöver i andra villkor föreskrivit kontrollbestämmelser mot bakgrund av villkorets betydelse för tillåtligheten såsom uppföljning av ytvattenflöden uppströms och nedströms, ispåverkan av betydelse för rennärning, mätning av grundvattennivåer, extern byggkontrollant vid dammbyggnation m.m.

Efterbehandling

Uppdateringar av efterbehandlingsplanen

Mark- och miljödomstolen finner att bolagets förslag gällande löpande uppdateringar av efterbehandlingsplanen är lämpligt att föreskriva. Detsamma gäller bolagets förslag gällande att slutlig efterbehandlingsplan ska ges in i god tid innan verksamheten upphör. Bolaget har i villkorsförslaget även lagt till att beräkningen av den ekonomiska säkerheten bland annat ska beakta prisutvecklingen på varor och tjänster samt delar av efterbehandlingen som kan anses slutförda såsom pastefyllning av brytrum i underjordsgruvan. Domstolen väljer att inte

föreskriva detta i villkoret eftersom det kan bidra till osäkerhet då uppräkningsdelen inte är uttömmande samt då detta behandlas under delen som gäller ekonomisk säkerhet och hanteras under den delen av tillståndet. Domstolen bedömer att det av villkoret även ska framgå att efterbehandlingsplanen ska klargöra vilken lösning som ska vidtas för eventuella stup vid dagbrottskant för att även den långsiktiga säkerheten ska säkerställas.

När det gäller den delen av villkoret som rör den slutliga efterbehandlingsplanen finner domstolen det lämpligt reglera detta i ett eget villkor och att i villkoret föreskriva att planen ska ta hänsyn till den framtida markanvändningen, bl.a. förutsättningarna för renskötsel i området, och att samråd i denna fråga ska ske med samebyarna. Utöver rennäringsdelen finns det även en rad intressen i området som kommunen företräder, bl.a. friluftslivet. Domstolen ser att det kan finnas ett behov för bolaget att samråda även med kommunen i dessa frågor.

Geomorfologiskt återställande och ekologisk efterbehandling

Utöver villkor för efterbehandling enligt ovan föreskriver domstolen ett villkor om att efterbehandlingen ska utföras enligt bolagets redovisade plan för geomorfologiskt återställande som en ekologisk efterbehandling och att tillsynsmyndigheten får meddela de närmare föreskrifter och undantag som kan komma att erfordras för efterbehandlingen. Bolaget har framfört att efterbehandlingen ska ske genom ekologisk efterbehandling och att detta är ett frivilligt åtagande och inte ett styrande dokument. Ekologisk efterbehandling innebär enligt bolagets redovisning att formen på deponier, jordmaterial, sådd och inplantering av växter anpassas för att efterlikna naturen och skapa förutsättningar för biologisk mångfald. Den ska skapa en större variation i landskapet än vid konventionell efterbehandling och gör att området även levererar andra ekosystemtjänster i högre grad, samt smälter bättre in med omgivningen. Domstolen bedömer att det finns tungt vägande skäl att föreskriva detta som ett villkor, bland annat för ekologisk mångfald, rennäringsdelen, landskapsbilden och dammreduceringen

samt med hänvisning till vad som kan anses vara BAT. För det fall att det skulle uppstå situationer där det i vissa delar av verksamheten inte är rimligt eller ens möjligt att utföra en ekologisk efterbehandling har domstolen gett tillsynsmyndigheten en delegation att få undanta vissa delar från kravet.

Villkor om pastefyllning

Länsstyrelsen har lämnat ett förslag på villkor om successiva stängnings- och avslutningsåtgärder i form av pastefyllning av övre nivåer i underjordsgruvan inklusive ytliga orter och brytningsrum, samt i botten av dagbrotten. Detta då länsstyrelsen bedömt att skyddsåtgärden pastefyllning kommer att krävas för att inte leda till en otillåten försämring av Pahtajoki nedre. Det är därför av yttersta vikt att skyddsåtgärden som sådan skrivs in i ett villkor i tillståndet. Även Gabna sameby har yrkat att länsstyrelsens förslag på villkor i denna del fastställs.

Bolaget har motsatt sig ett sådant villkor. Bolaget har framfört att pastefyllning i syfte att blockera utläckage från gruvan är relevant först efter det att gruvan har avslutats. Bolaget har vidare anfört att för det fall domstolen skulle föreskriva ett villkor om succesiv pastefyllning är det inte lämpligt att föreskriva villkor med specifik höjd med anledning av nivåskillnaderna i brytområdet.

Mot bakgrund av pastefyllningens betydelse för verksamhetens påverkan efter avslutad drift anser mark- och miljödomstolen att villkor om att efterbehandlingen ska omfatta sådan fyllning ska föreskrivas. Med hänsyn till vad bolaget framfört om nivåskillnader är det inte lämpligt att föreskriva om någon särskild höjd för bottentätningen. Pastefyllning bör vidtas successivt under gruvbrytningen i den mån så kan ske utan att brytningen begränsas.

Social hållbarhet och entreprenörsbostäder

Kiruna kommun har anfört att det arbetskraftsbehov som uppstår vid omfattande bygg- och anläggningsarbeten samt vid större drifts- och underhållsstopp kräver

inpendling och att bolaget för denna arbetskraft behöver anordna boende i entreprenörsbostäder som inte är en del av det permanenta bostadsbeståndet. I dagsläget köps villor och lägenheter upp av företag vilket trycker ut den permanenta befolkningen från bostadsmarknaden.

Kommunen har vidare anfört att rekrytering på orten kommer att medföra en fortsatt utarmning inom andra yrkessektorer och ökade svårigheter för andra verksamheter att upprätthålla sina verksamheter inom affärs- och serviceyrken, apotek, sjukhus, skola, kollektivtrafik m.m. När nivån av tillgänglig samhällsservice sjunker så sjunker attraktiviteten av att vilja bo kvar. Mot denna bakgrund har kommunen yrkat att villkor om social hållbarhet ska föreskrivas.

Bolaget har motsatt sig kommunens förslag.

Mark- och miljödomstolen finner att de av kommunen yrkade villkoren inte ska föreskrivas inom ramen för miljötillståndsprocessen.

EKONOMISK SÄKERHET

Av 16 kap. 3 § miljöbalken, som ska tillämpas i dess lydelse före den 1 juli 2023, följer att ett tillstånd för sin giltighet får göras beroende av att den som avser att bedriva verksamheten ställer säkerhet för kostnaderna för det avhjälpande av en miljöskada och de andra återställningsåtgärder som verksamheten kan leda till. Enligt andra stycket samma bestämmelse ska en säkerhet godtas om den visas vara betryggande för sitt ändamål och den kan ställas efter hand enligt en plan som vid varje tid tillgodoser det aktuella behovet av säkerhet. Säkerheten ska enligt tredje stycket prövas av tillståndsmyndigheten.

Enligt 15 kap. 35 § miljöbalken i dess lydelse före den 1 juli 2023 får tillstånd till en verksamhet som omfattar deponering av avfall endast ges om verksamhetsutövaren för fullgörandet av de skyldigheter som gäller för deponeringsverksamheten ställer

säkerhet enligt 16 kap. 3 § miljöbalken eller vidtar någon annan lämplig åtgärd för sådant säkerställande.

Den ekonomiska säkerheten är avsedd att säkerställa att den efterbehandling som krävs kan genomföras även om verksamhetsutövaren inte har tillräckliga ekonomiska resurser att genomföra den, exempelvis vid en konkurs.

Bolaget har, utifrån den konceptuella efterbehandlingsplanen, beräknat kostnader för efterbehandlingen och lämnat in ett villkorsförslag på hur stor ekonomisk säkerhet som kan behöva ställas för verksamheten. Bolagets kostnadsuppgifter baseras på egna erfarenheter, bedömning av anlita konsult inom relevant område, samt uppskattade uppgifter från entreprenörer. Bolaget har yrkat att säkerheten ska ställas i etapper utifrån vilka delar av verksamheten som har påbörjats. Vidare har bolaget yrkat att säkerheten ska få ställas tre månader efter det att arbetena i varje etapp har påbörjats. När det gäller deponeringen av gråberg har bolaget yrkat på en konstruktion som bygger på att storleken på säkerheten ska ställas utifrån hur stor andel av deponin som tagits i anspråk utan att vara sluttäckt. Bolaget har föreslagit att en avstämning ska ske varje år där tillkommande säkerhet ska ställas alternativt ställd säkerhet minskas.

Slutligen har bolaget angivit att när den grundläggande säkerheten ska ställas ska beloppet räknas upp med konsumentprisindex och att detsamma gäller när den ekonomiska säkerheten vid framtida avsättningar ska ställas, för att ta hänsyn till kostnadsökningar.

Länsstyrelsen har framfört att de bedömer att den föreslagna villkorskonstruktionen är lämplig men att de däremot inte kan bedöma om de föreslagna beloppen är tillräckliga. Inga övriga synpunkter har inkommit på den ekonomiska säkerhetens storlek eller uppbyggnad.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att kostnaderna för efterbehandling av gruvor och gruvavfallsdeponier kan bli mycket höga och att det aktuella tillståndet därför ska förenas med en skyldighet för bolaget att ställa ekonomisk säkerhet för såväl fullgörandet av de skyldigheter som avser deponeringsverksamheten som för kostnader för de efterbehandlingsåtgärder som kan bli aktuella.

Att säkerhet kan ställas genom successiva avsättningar framgår direkt av bestämmelsen i 16 kap. 3 § miljöbalken samt av praxis och förarbeten (se MÖD 2005:15 och prop. 2006/07:95 s. 112 ff. och s. 135). Ett gruvprojekts tillgångar i det första skedet består oftast bara av den obrutna malmen. En tillämpning av lagstiftningen som innebär att det ställs krav på en säkerhet beräknad för hela den slutliga efterbehandlingskostnaden före projektstart medför därför ofta problem för verksamhetsutövaren. Ett sådant krav kan dessutom framstå som omotiverat, eftersom det inte står i proportion till någon motsvarande finansiell risk för samhället. Det har inte framförts några invändningar mot modellen med en successiv uppbyggnad av den ekonomiska säkerheten. Domstolen konstaterar att ställande av säkerheten etappvis i detta mål kan accepteras då säkerheten vid varje tid tillgodoser det aktuella behovet av säkerhet.

När det gäller vid vilken tidpunkt som säkerheten ska ställas anser domstolen att säkerheten inte bör tillåtas att ställas i efterhand när arbetena redan har påbörjats. För det fall att någonting går fel under de månader då ingen säkerhet har ställts finns det risk att samhället måste stå för kostnaderna som kan uppkomma om bolaget t.ex. går i konkurs. För att undvika detta föreskriver domstolen att säkerheten ska ställas innan tillståndet tas i anspråk i de etapper som är aktuella.

Vad gäller säkerhetens storlek finner mark- och miljödomstolen ingen anledning att ifrågasätta den av bolaget föreslagna nivån på drygt 344 miljoner kr i 2022 års penningvärde. Ingen annan part har invänt mot det föreslagna beloppet. Domstolen finner att nivån synes vara väl avvägd utifrån det underlag som har presenterats i målet och bedömer att det totala beloppet för säkerheten är betryggande.

Samtidigt som den totala summan på säkerheten är betryggande bör viss justering enligt domstolen ske beträffande den etappvisa indelningen. I etapp d har bolaget föreslagit att 70 % av de korrigerande åtgärderna ska ställas till en summa av ca 33 miljoner kr. Domstolen finner att det är sent att ställa den resterande summan för korrigerande åtgärderna i etapp d och att den delen i stället ska ställas i etapp c, då säkerheten för efterbehandling av dagbrott och underjordsgruva samt resterande del av vattenrening ska ställas. Domstolen har därför föreskrivit att summan på 33 miljoner kr tidigareläggs en etapp.

Den ställda säkerheten ska räknas upp med tiden för att kompensera för prisutvecklingen. Vilket index som är lämpligast att använda råder det dock viss osäkerhet kring. Sedan 1 juli 2023 finns en bestämmelse i 22 kap. 13 a § miljöbalken om att mark- och miljödomstolen i mål om tillstånd till gruvdrift ska inhämta ett yttrande från Riksgäldskontoret i fråga om beräkningen av storleken på den ekonomiska säkerheten. Äldre regler gäller dock för detta mål då det inleddes i domstolen före ikraftträdandet. Det kan trots detta nämnas att Riksgäldskontoret till regeringen redovisat uppdrag med författningsförslag avseende bl.a. hur storleken på säkerheten ska beräknas. I redovisningen anges att ökning av KPI inte är representativt för prisökningar inom gruvbranschen. Något annat index förslås dock inte tillämpas, utan det anges att det är centralt att underlag redovisas på ett sådant sätt som gör det möjligt att bedöma beräkningarna samt vid behov göra justeringar av beräkningen med en alternativ prognos på prisutveckling. Riksgäldskontorets förslag har remissbehandlats, men någon förordning har ännu inte beslutats.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att bolaget enligt villkor om uppdatering av efterbehandlingsplan även ska uppdatera beräkningen av den ekonomiska säkerheten. Med detta villkor bedömer domstolen, i brist på annan vägledning, liksom bolaget att uppräkningsindex enligt konsumentprisindex kan godtas i bestämmelse om ställande av säkerhet.

Mark- och miljödomstolen bedömer sammanfattningsvis att den ekonomiska säkerheten med den konstruktion, det belopp och den indexuppräknings som har föreskrivits, får anses betryggande för sitt ändamål och bedöms vara tillfyllest.

EKOLOGISK KOMPENSATION

Rättslig reglering

Ett tillstånd får enligt 16 kap. 9 § miljöbalken förenas med skyldighet att utföra eller bekosta särskilda åtgärder för att kompensera det intrång i allmänna intressen som verksamheten medför. Kompensationen kan avse både intrång i naturvårdsintressen och intrång i andra allmänna intressen, som till exempel rennärings eller friluftsliv. Nedan behandlas dock endast fråga om så kallad ekologisk kompensation och inte kompensation för övriga allmänna intressen.

Möjligheten att ställa krav enligt 16 kap. 9 § miljöbalken beror på hur allvarligt intrång som verksamheten medför samt vilken nytta ett krav på åtgärder skulle medföra (se prop. 1997/98:45 del 2 s. 209). Enligt förarbetena är det först om skadeförebyggande åtgärder inte räcker som det blir aktuellt att föreskriva om kompensationsåtgärder med stöd av 16 kap. 9 § miljöbalken (a.prop. del 2 s. 18).

Bakgrund

Bolaget har i en kompensationsutredning och kompensationsplan för Viscariagruvan föreslagit olika åtgärder för att kompensera för den påverkan som gruvverksamheten kommer att innebära för naturmiljön genom förstärkning av naturvärden på utpekade områden inom i första hand Kiruna kommun och i andra hand Norrbottens län.

Bolaget har betonat att frågor om kompensationsåtgärder inte har vägts in i frågan om tillåtlighet. De områden som bolaget avser kompensera för är de områden inom verksamhetsområdet samt området som omger verksamhetsområdet som är av betydelse för den biologiska mångfalden och kommer att påverkas negativt av planerad gruvverksamhet.

Direkt påverkan bedöms uppstå inom hela verksamhetsområdet (862 hektar) genom öppnande och utvidgning av dagbrott, anläggning av transportvägar och övrig infrastruktur och bebyggelse. Naturtyperna som omfattas utgörs av fjällbjörkskog, myrmark, vattendrag och småvatten. De naturvärden som förekommer inom verksamhetsområdet i dagsläget kommer att försvinna eller förlora dess nuvarande kvaliteter.

Indirekt påverkan kan uppstå inom det geografiskt avgränsade område som bedöms kunna ta skada av sänkt grundvatten till följd av länsdumpning av gruvan. Den indirekta påverkan bedöms bli som störst i de senare skedena av gruvans livslängd för att senare till stor del återgå till de förhållanden som råder innan gruvverksamheten upptas. Bolaget har framhållit att den modellerade avsänkningen av grundvattennivåer bedöms vara konservativ, det vill säga att påverkan med största sannolikhet kommer att vara mindre än vad som anges i modellen. I kompensationsutredningen anges att följder av sänkt grundvatten under driftsskedet samt den tid det tar för grundvattennivån att återgå till det normala bedöms kunna leda till att gräsartad vegetation vinner mark jämfört med vit- och brunmossor. Avsänkningen bedöms dock inte bli så stor och långvarig att buskartad vegetation förväntas ta över de påverkade våtmarksområdena.

Bolaget har i kompensationsplanen samt under huvudförhandlingen redogjort för vilka värderingsmodeller de använt för att bedöma och beräkna hur den planerade kompensationen väger upp den kvarstående skadan på naturvärden. Som slutlig värderingsmodell har ”CLIMB – Changing Land Use Impact on Biodiversity” valts. Bolaget har redogjort för hur urvalet av möjliga kompensationsområden gjorts och har konstaterat att de naturmiljöer med utpekade naturvärden som kommer gå förlorade, i huvudsak fjällbjörkskog och våtmark, är mycket vanliga i omgivningen, och håller ofta högre kvalitet än de områden som går förlorade. Bolagets uppfattning är att det därför skulle vara svårt att skapa värden i, eller skydda sådana områden som leder till tillräcklig additionalitet. Urvalet av kompensationsområden har därför i stället huvudsakligen inriktats på naturmiljöer som minskar i utbredning eller hotas försämr

i det omgivande landskapet, nämligen skogslandskap, odlingslandskap och myrlandskap. Enligt bolaget är det i förhållande till dessa naturmiljöer som de mest akuta hoten mot biologisk mångfald föreligger enligt följande.

Skogslandskap

- Skogar med lång kontinuitet avverkas
- Fragmentering av kvarvarande naturskogar
- Frånvaro av skogsbränder

Odlingslandskap

- Upphörd hävd
- Brist på medel för att sköta natur- och kulturelement

Myrlandskap

- Förändrad hydrologi på grund av exempelvis dikning, vägar och avverkningar
- Näringsläckage
- Gruvverksamhet

Mot den bakgrunden har 15 områden undersökts, varav åtta skogsområden, tre gräsmarksområden och fyra myrområden. Det har lett till att tre kompensationsområden har presenterats; Levävuoma (skogslandskap), Hansisaari (fastmarkäng/odlingslandskap) och Kauppisenvuoma Västra (myrlandskap). Föreslagna åtgärder är beträffande Levävuoma att undanta från skogsbruk och utföra naturvårdsbränningar, beträffande Hansisaari restaurering och återupptagen hävd och beträffande Kauppisenvuoma Västra att återställa hydrologi genom att plugga och/eller fylla igen diken. Den samlade målbilden för åtgärderna är att de områden som inkluderas i kompensationen på sikt ska uppvisa högre naturvärden vid en uppföljande naturvärdesinventering än vad de i dagsläget uppvisar.

Bolaget har beräknat förlusten av biologisk mångfald till cirka 2 552 CLIMB-enheter och har identifierat en kompensationspotential omfattande cirka 8 660 CLIMB-enheter. Bolagets avsikt är att den ekologiska kompensationen totalt ska motsvara minst 115 % av den beräknade skadan, med prioritetsordningen Hansisaari, Levävuoma och Kauppisenvuoma Västra. Kompensationen ska i första hand utföras i enlighet med kompensationsplanen och en genomförandeplan tas fram i samråd med,

och lämnas in till, tillsynsmyndigheten senast ett år från det att tillståndet vunnit laga kraft och tagits i anspråk, eller senare om tillsynsmyndigheten så medger.

Länsstyrelsen har, som det får förstås, godtagit den beräkningsmodell som bolaget presenterat, men menar att kompensationsområdet/-områdena ska motsvara de våtmarkstyper som påverkas av verksamheten, och att fokus ska ligga på åtgärder som gynnar arterna myrbräcka och kalkkärrsgrynsnäcka. Länsstyrelsen har konstaterat att arealen av kompensation av våtmarker understiger den areal som kommer att påverkas och har efterfrågat ytterligare förslag på kompensationsområden som utgörs av våtmark samt förslag på åtgärder för att bevara populationer och stärka livsmiljöer för myrbräcka, långskaftad svanmossa och kalkkärrsgrynsnäcka.

Bolaget har svarat att det som en del av kompensationsutredningen har gjort en bristanalys över naturtyper i Norrbotten, där förekomsten av våtmarker med höga naturvärden i nordvästra Norrbotten är mycket stor samtidigt som arealen negativt påverkade våtmarker är liten. Nyttan av att restaurera negativt påverkade våtmarker i Kirunas närhet är liten jämfört med att restaurera och bevara naturmiljöer som i dagsläget utgör bristbiotoper i landskapet. Därför bör den ekologiska kompensationen, i stället för att restaurera våtmark, inriktas mot att bevara och restaurera identifierade bristbiotoper. Övervakning av grundvattennivåer och vid behov skyddsinfiltration är huvudsakliga skyddsåtgärder som är relevanta för att säkerställa att utpekade livsmiljöer inte degraderas.

Mark- och miljödomstolens bedömning

Domstolen instämmer i bolagets bedömning att det är motiverat att genom villkor föreskriva krav på ekologisk kompensation.

En parameter vid bedömningen av kompensationsåtgärder bör, enligt Naturvårdsverkets handbok om ekologisk kompensation (2016:1), vid sidan av intrångets omfattning och kompensationsåtgärdernas kostnad, vara de möjliga

kompensationsåtgärdernas naturvårdsnytta. Enligt handboken bör i första hand undersökas om det är möjligt att utforma kompensationsåtgärder som återskapar de specifika naturvärden eller ekologiska funktioner som påverkas negativt vid en exploatering. I de fall de naturvärden och funktioner som påverkas av en exploatering är av stort värde finns det särskilt starka skäl att om möjligt ge kompensationen ett sådant innehåll att den så långt som möjligt motsvarar intrånget, (a.a. s. 61). I vissa fall kan det emellertid vara motiverat att frånga principen om att kompensera ”lika för lika”. För det fall en analys av vilka typer av biotoper det finns brist på i ett större landskapsperspektiv har gjorts kan det finnas skäl att utforma kompensationen så att den på bästa sätt bidrar till att avhjälpa de identifierade bristerna.

Den kompensationsutredning som bolaget har redovisat i målet, genom upprättad kompensationsplan och vid huvudförhandlingen, är enligt domstolen gedigen. Bolagets slutsats är att kompensation gällande våtmarker under de aktuella förhållandena inte innebär ökad naturvårdsnytta (additionalitet). Utifrån det samlade material som presenterats i målet saknas skäl för domstolen att frånga bolagets bedömning av vilka åtgärder som medför störst nytta och additionalitet. Det finns alltså i detta fall skäl att föreskriva villkor om kompensationsåtgärder enligt bolagets kompensationsplan. Den påverkan på våtmarker som bolagets verksamhet innebär ska hanteras genom planerade och föreskrivna skyddsåtgärder. Bolagets villkorsförslag ska därför bifallas.

IGÅNGSÄTTNINGSTID OCH ARBETSTID

Bolaget har yrkat att tiden för igångsättande av den miljöfarliga verksamheten bestäms till tio år från dagen för lagakraftvunnen tillståndsdom och att arbetstiden för vattenverksamheten bestäms till femton år från dagen för lagakraftvunnen dom.

Yrkad igångsättnings tid har inte ifrågasatts och kan enligt mark- och miljödomstolen godtas.

Av 22 kap. 25 § andra stycket miljöbalken i dess nuvarande lydelse framgår att arbetstiden för vattenverksamhet får överstiga tio år endast om arbetena utgör ett led i en verksamhet som tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år. Tidigare lydelse (före den 1 januari 2024) stadgade att arbetstiden fick vara högst tio år. Övergångsbestämmelser saknas varför den nya lydelsen ska tillämpas i målet.

I förarbetena betonas att ett tillåtande av långa arbetstider, till följd av att en viss verksamhets långsiktiga konsekvenser kan vara svåra att överblicka, generellt medför en ökad risk för oförutsedd skada och negativ påverkan på såväl enskilda som allmänna intressen (se prop. 2022/23:61 s. 18). Strävan efter att de arbeten som behövs för en vattenverksamhet ska kunna avslutas så snabbt som möjligt kommer till uttryck genom att en arbetstid som är längre än tio år förutsätter att arbetena av särskilda skäl inte kan slutföras inom tio år. Som exempel på när det bör vara möjligt att bestämma en längre arbetstid än tio år nämns de fall då arbetena inte kan slutföras inom tio år med hänsyn till att delar av ett projekt behöver slutföras innan nästa etapp påbörjas (a.prop.).

Bolaget har anfört att verksamheten tillgodoser ett väsentligt samhällsintresse och har poängterat att t.ex. dagbrott har lyfts som en sådan verksamhet i förarbetena. Vidare ligger området inom riksintresse för värdefulla ämnen och material och bolagets brytning omfattar koppar som av EU har framhållits som en strategisk råvara. Som särskilda skäl för att arbetena inte kan slutföras inom tio år har bolaget anfört att vattenverksamheten bl.a. innefattar uppbyggande av dammar till sandmagasin vilket sker successivt. Detta påverkar gruvverksamhet i stort då nya tillstånd eller förlängning av arbetstid behöver sökas vart tionde år för att kunna fortsätta den successiva uppbyggnaden av dammarna enligt tillståndet.

Vid en samlad bedömning finner mark- och miljödomstolen att verksamheten fyller de i lagstiftningen nämnda kriterierna och att bolagets yrkande i denna del därför kan bifallas.

TVÅNGSRÄTT OCH UNDERHÅLLSANSVAR

Bolaget har yrkat att domstolen ska meddela tvångsrätt enligt 28 kap. 12 § miljöbalken till att vidta dammsäkerhetshöjande åtgärder rörande befintlig damm på fastigheten Kiruna Ön 1:1 och samtidigt föreskriva att underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 17 § miljöbalken rörande dammen först inträder i samband med att Copperstone vidtar åtgärderna. LKAB, som äger den aktuella fastigheten, har medgett yrkad tvångsrätt men motsatt sig att mark- och miljödomstolen reglerar frågan om underhållsansvar för dammen på det sätt som bolaget yrkat. LKAB har anfört att yrkandet om tvångsrätt synes ha framställts utifrån att beslutet om markanvisning inte vunnit laga kraft och att beslutet om markanvisning kommer att reglera såväl rätt att utföra ändringar på och använda vattenanläggningen som underhållsansvaret. LKAB har ifrågasatt om domstolen kan reglera underhållsansvaret för en begränsad del av dammanläggningen och menar att de otydligheter som finns med anledning av detta får lösas i och med markanvisningen.

Bolaget och LKAB har ingått avtal i vilket LKAB i egenskap av fastighetsägare till Kiruna Ön 1:1 medger bolaget vattenrättslig rådighet över den del av fastighetens vatten som behövs för den vattenverksamhet som aktualiseras i samband med utförandet av åtgärder på befintliga dammar. Dammanläggningen, för vilken LKAB/Viscaria Aktiebolag meddelades tillstånd i maj 1981 (Luleå tingsrätt, vattendomstolens, mål VA 7/79), sträcker sig över flera fastigheter.

Av 28 kap. 12 § miljöbalken följer att annan än en vattenanläggnings ägare kan ges rätt att ändra anläggningen eller att använda den för en egen vattenverksamhet eller för att förebygga eller minska skador av en egen vattenverksamhet om det inte medför en väsentlig olägenhet för ägaren av vattenanläggningen. Ska anläggningen ändras, har ägaren rätt att utföra ändringen och få ersättning för kostnaderna. Det har inte framställts någon invändning mot yrkad tvångsrätt och domstolen bedömer att yrkandet kan bifallas.

Vad gäller yrkandet om förordnande av underhållsansvaret framgår av 11 kap. 17 § andra stycket miljöbalken att den som fått rätt att använda någon annans vattenanläggning tillsammans med ägaren är skyldig att underhålla anläggningen om inte mark- och miljödomstolen bestämt något annat. Den interna uppdelningen av underhållsansvaret får ske efter nyttjandegraden eller på det sätt parterna har kommit överens. Mark- och miljödomstolen har emellertid möjlighet att helt eller delvis befria den som får använda en vattenanläggning från underhållsskyldigheten. Sådan befrielse kan komma i fråga främst då användarens utnyttjande av anläggningen framstår som obetydligt i förhållande till ägarens eller endast avser en viss mindre del av anläggningen. I domstolens beslut enligt 28 kap. 12 § bör då regleras inte bara omfattningen av det solidariska ansvaret gentemot tredje man utan även den interna uppdelningen (se Bengtsson m.fl. Miljöbalken, en kommentar [1 juni 2023, JUNO] kommentaren till 11 kap. 17 §).

Bolagets nyttjande av dammanläggningen kommer enligt ansökan inte att vara obetydligt i förhållande till ägarens och det kommer inte heller avse en mindre del av anläggningen. Vidare är inte det nuvarande underhållsansvaret för dammanläggningen helt klarlagt (jfr. Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 3 juli 2014 i mål M 9309-13). Mark- och miljödomstolen bedömer mot denna bakgrund att det inte framkommit skäl att särskilt reglera hur underhållsskyldigheten ska se ut för den del av dammanläggningen som finns på fastigheten Kiruna Ön 1:1 och inte heller när underhållsansvaret för dammen ska träda in. Bolagets yrkande om att domstolen ska föreskriva att underhållsskyldigheten enligt 11 kap. 17 § miljöbalken rörande dammen ska inträda först i samband med att Copperstone vidtar åtgärderna avslås därför.

ERSÄTTNINGSFRÅGOR OCH OFÖRUTSEDD SKADA

Av 28 kap. 12 § andra stycket miljöbalken följer att den som ges rätt att använda en anläggning ska ge anläggningens ägare skälig ersättning för rätten att använda anläggningen. Bolaget har anfört att det inte uppstår någon skada eller olägenhet för

markägaren, utan snarare en vinning varför någon ersättning enligt 28 kap. 12 § andra stycket miljöbalken inte ska utgå. Bolagets resonemang har inte mött någon invändning och mark- och miljödomstolen noterar vidare att ersättning för markanspråk regleras inom ramen för markanvisningen. Domstolen bedömer därför att det inte finns skäl att reglera ersättning enligt 28 kap. 12 § miljöbalken. Inte heller i övrigt har framkommit att verksamheten kommer att orsaka sådan skada som medför en ersättningsskyldighet för bolaget som ska regleras i denna dom.

Bolaget har yrkat att tiden för anmälan av oförutsedd skada ska bestämmas till tio år efter utgången av arbetstiden. Laevas och Gabna samebyar har yrkat att tiden ska bestämmas till 20 år.

Anspråk på grund av oförutsedda skador ska, enligt 24 kap. 18 § tredje stycket miljöbalken, framställas till mark- och miljödomstolen inom fem år eller den längre tid, högst 20 år, som kan ha bestämts i samband med tillståndet. Bestämmelsen hade sin motsvarighet i 15 kap. 17 § vattenlagen (1983:291) och i förarbetena framgår att en så lång tid som 20 år endast bör komma i fråga i undantagsfall. Typiska exempel på fall där det kan dröja mycket länge innan en skada uppstår angavs vara erosions-skador eller då ett tillstånd under många år utnyttjats endast till en del men senare utnyttjats till fullo med nya oförutsedda skador som följde. Utredningen angav att den längre tiden bör kunna tillämpas i fråga om sådana företag, särskilt vatten-regleringar och vattentäkter, vars fulla inverkan på vattenförhållandena kommer att inträda vid en sen tidpunkt (se prop. 1981/82:130 s. 585 f).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att meddelat tillstånd till vattenverksamhet bl.a. omfattar bortledning av yt- och grundvatten samt anläggande av dammar. Båda dessa verksamheter kommer att förändras i takt med att arbetet i gruvan fortskrider. Mot denna bakgrund bedömer domstolen att det finns skäl att bestämma tiden för anmälan om oförutsedd skada i enlighet med samebyarnas yrkande.

VERKSTÄLLIGHET

Bolaget har yrkat att mark- och miljödomstolen i första hand ska förordna att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av laga kraft och i andra hand att mark- och miljödomstolen ska förordna att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av laga kraft i delar vad avser anläggande och drift av vattenreningsverk inklusive rörledningar, pumpstationer och övrigt tillhörande anläggningar/diken för att avbörda renat vatten, bortledande av vatten från befintlig underjordsgruva samt restaurering av infrastruktur i befintlig underjordsgruva. Bolaget har vid huvudförhandlingen förtydligat att med ”övrigt tillhörande anläggningar/diken” avses anläggningar för avbördning av vatten.

Bolaget har anfört att samhällets behov av koppar är stort och att det av EU är klassificerat som en strategisk råvara. Bolaget, som är i en uppstartsfas, behöver få påbörja arbetet då det ändå kommer att ta åtminstone två år innan de kan börja sälja någon produkt. Eftersom det är fråga om att bedriva verksamhet vid en nedlagd gruva innebär den första tidens åtgärder en mycket begränsad påverkan som det finns gott om möjligheter att läka för det fall utgången skulle ändras i Mark- och miljööverdomstolen vid ett överklagande. Verksamhet som omfattas av bolagets andrahandsyrkande bör kunna accepteras då det medför en begränsad påverkan som försvinner helt inom en kort tid om ett tillstånd skulle upphävas. Det kan genom dessa åtgärder inte uppstå skada som inte kan läkas. Tömningen av gruvan tar tid och är kritisk för att verksamheten ska kunna komma i gång. Om tömning med rening kan påbörjas sker vidare enligt bolaget en förbättring av miljön då nuvarande belastning minskar.

Länsstyrelsen samt Laevas och Gabna samebyar har motsatt sig bolagets förstahandsyrkande om verkställighet. Laevas och Gabna samebyar har också motsatt sig bolagets andrahandsyrkande, medan länsstyrelsen inte har haft något att erinra mot det.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Ett verkställighetsförordnande får enligt 22 kap. 28 § miljöbalken meddelas när ”det finns skäl till det”.

Verksamhetsutövaren har att påvisa konkreta skäl till varför ett verkställighetsförordnande krävs och ange vilka nackdelar som är förknippade med att tillståndet inte kan tas i anspråk omedelbart. Särskild hänsyn ska tas till de skador på miljön som kan uppstå om tillståndet omedelbart tas i anspråk och de möjligheter som finns att läka sådana skador om tillståndsbeslutet upphävs eller ändras (se rättsfallet NJA 2012 s. 623).

Verksamheten kommer att innebära att stora områden som idag utgör orörd natur kommer att tas i anspråk och att området kommer att förändras på ett irreversibelt sätt. Mark- och miljödomstolen bedömer att bolagets intresse av ett igångsättande av hela verksamheten inte väger tyngre än de intressen som talar för att ett tillstånd ska vinna laga kraft innan det får tas i anspråk. Domstolen avslår därför bolagets förstahandsyrkande. Vad gäller bolagets andrahandsyrkande, som huvudsakligen avser de åtgärder som krävs för att tömma och rena vatten från den vattenfyllda gruvan, finns emellertid skäl att bifalla bolagets talan. Att tömning kan påbörjas är kritiskt för den planerade verksamheten och är i sig tidskrävande. De åtgärder som enligt andrahandsyrkandet tillåts innebär dessutom en klart begränsad inverkan på miljön som kan läkas om utgången i överrätten blir en annan. Bolagets andrahandsyrkande ska därför bifallas.

ÖVRIGA FRÅGOR

Bolaget har vid huvudförhandlingen uppgett att det inte har någon invändning mot den prövningsavgift som fastställdes i beslut den 12 april 2022 enligt förordningen (1998:940) om avgifter för prövning och tillsyn enligt miljöbalken. Det har inte heller enligt mark- och miljödomstolen framkommit skäl att enligt 9 kap. 3 § nämnda förordning ändra den prövningsavgift som fastställts.

Samebyarna har vid huvudförhandlingen tydliggjort att deras yrkanden om ersättning för rättegångskostnader inte omfattar mervärdesskatt. Bolaget har medgett att utge den av Laevas sameby yrkade ersättningen för rättegångskostnader och ska förpliktas att utge ersättning i enlighet med sitt medgivande. Bolaget har vidare medgett att utge ersättning för rättegångskostnader enligt det av Gabna sameby vid huvudförhandlingen framställda yrkandet, men har motsatt sig att utge ytterligare ersättning för rättegångskostnad som tillkommit efter huvudförhandlingen.

Målet rör tillstånd till både miljöfarlig verksamhet och vattenverksamhet och rätten till ersättning för rättegångskostnader gäller endast vattenverksamhetsdelen (se 25 kap. 1–2 §§ miljöbalken). Då det tillkommande yttrandet efter huvudförhandlingen inte avsett den del av målet som rör vattenverksamhet ska bolaget inte förpliktas att utge ersättning utöver sitt medgivande.

Ersättningen ska enligt 18 kap. 8 § rättegångsbalken innefatta ränta enligt 6 § räntelagen (1975:635) från dagen för denna dom till dess betalning sker.

I den mån som yrkanden framställda av motparter och remissinstanser inte har tillgodosetts eller särskilt bemötts genom vad mark- och miljödomstolen beslutat eller sökanden i övrigt medgett finner domstolen inte att det föreligger skäl att bifalla dessa yrkanden.

UMEÅ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2024-05-06

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 4 (MMD-01)

Överklagande senast den 27 maj 2024.

Carin Wiklund

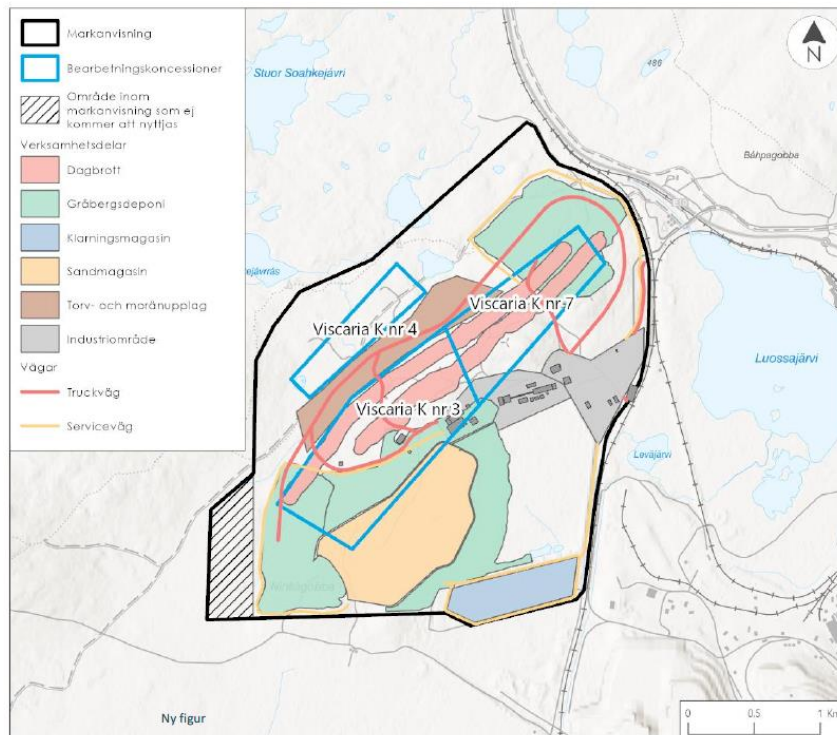
Emma Granberg

Camilla Wolf-Watz

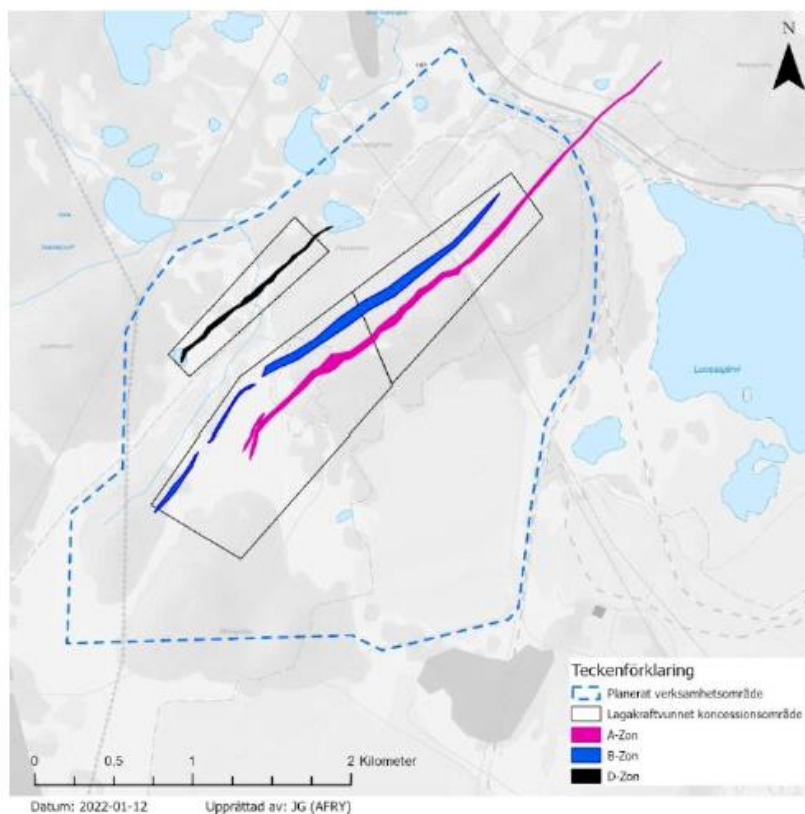
Åsa Engman Ölund

I domstolens avgörande har deltagit rådmännen Carin Wiklund (ordförande) och Emma Granberg (referent) och de tekniska råden Camilla Wolf-Watz och Åsa Engman Ölund samt den särskilda ledamoten Bo Sundström.

OMRÅDESLAYOUT VERKSAMHETSOMRÅDE (med reservation för detaljprojektering)



BRYTNINGSZONER



UMEÅ TINGSRÄTT
Domare 2:3DOKOM: 2022-10-07
MÅLNR: M 954-22
AKTBIL: 85

ÖN 1:1>2

0 50 100 200 Meter

KIRUNA 1:1>2

JUKKASJÄRVI
BÄNDEL
100:1>1

1:1>4

ÖN 1:1>2

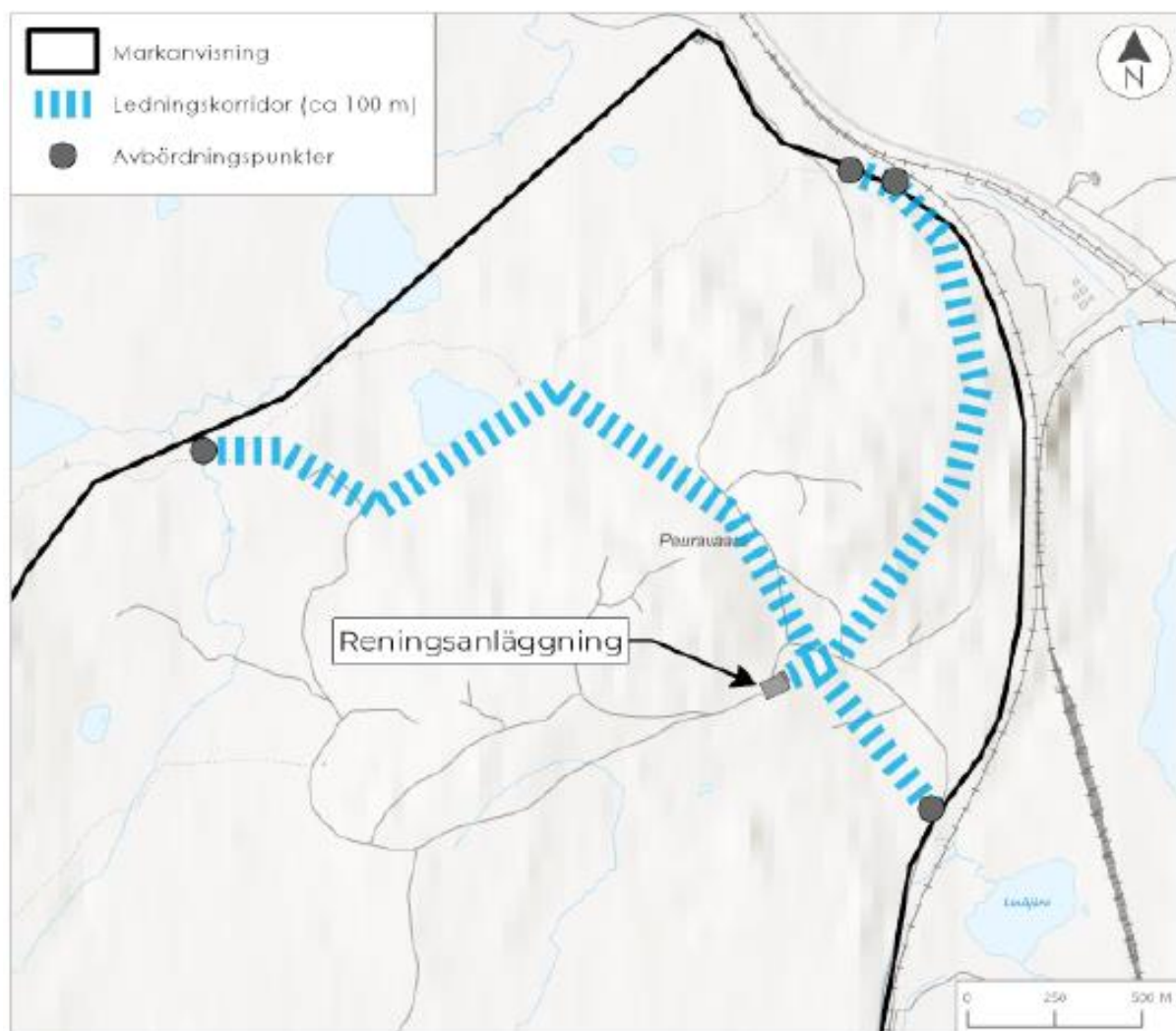
KIRUNA 1:1>1

Teckenförklaring

- Planerat verksamhetsområde
- Fastighetsgräns
- Del av fastighet Ön 1:1
- Utbredning dammsäkerhet

0 250 500 1 000 Meter

Åtgärder inom ramen för verkställighetsförordnande





Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.

Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.